

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Veronika Fruthová

**Vydržení v římském právu a jeho odrazy
v moderních soukromoprávních zákonících**

Acquisitive prescription in Roman law and its reflection
in modern private law codes

Disertační práce

Školitel: Prof. JUDr. Michal Skřejpek, DrSc.

Studijní program: Teoretické právní vědy – Právní dějiny a římské právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 24.2.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 531 442 znaků včetně mezer.

.....

Mgr. Veronika Fruthová

V Praze dne 24.2.2020

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala prof. JUDr. Michalu Skřejpkovi, DrSc. za vedení této disertační práce, cenné rady poznámky a připomínky a veškerou podporu a pomoc. Poděkování také patří celému kolektivu katedry právních dějin Právnické fakulty UK a dalším romanistům a právním odborníkům za podporu a rady.

Dále mé poděkování patří za trpělivost, pomoc a podporu mému manželovi a celé mé rodině, které bych ráda tuto práci věnovala, neboť bez jejich zapojení by tato práce jen stěží vznikla.

V Praze dne 24.2.2020

Obsah

Úvod	1
1. Vlastnictví obecně	3
1.1 Historický vývoj vlastnictví ve starověkém Římě	3
1.1.1 <i>Dominium ex iure Quiritium</i>	3
1.1.2 Bonitární „vlastnictví“	7
1.1.3 Provinční vlastnictví	9
1.2 Předmět vlastnictví.....	10
1.3 Subjekty vlastnictví.....	12
1.4 Vydržení v rámci způsobů nabývání vlastnictví	14
2. Vydržení v římském právu	17
2.1 Pojem vydržení	17
2.2 Vydržení v archaické a předklasické době.....	18
2.2.1 <i>Usus auctoritas a aeterna auctoritas</i>	18
2.2.2 Pojem <i>auctoritas a lex Atinia</i>	27
2.2.3 Zákaz vydržení mancipačních věcí ženy	29
2.2.4 Zákaz vydržení <i>confinia</i>	31
2.2.5 Zákaz vydržení hrobů a jiných <i>res extra commercium</i>	33
2.2.6 Vydržení moci nad manželkou	35
2.2.7 Speciální formy vydržení v době archaické a předklasické	35
2.3 Vydržení v době klasické.....	43
2.3.1 Držba	44
2.3.2 Vydržecí lhůta.....	60
2.3.3 Způsobilý předmět	69
2.3.4 Dobrá víra	86
2.3.5 Nabývací titul	96
2.4 Vydržení v poklasické době a za císaře Iustiniana	125
2.4.1 Počátky <i>longi temporis praescriptio</i>	125
2.4.2 Použití <i>longi temporis praescriptio</i> mimo oblast věcných práv	132
2.4.3 Předpoklady <i>longi temporis praescriptio</i>	138

2.4.4 Uplatnění <i>longi temporis praescriptio</i>	147
2.4.5 Iustinianova reforma vydržení.....	150
2.4.6 <i>Praescriptio longissimi temporis</i>	154
3. Vydržení v novodobých kodifikacích	157
3.1 Vydržení ve Všeobecném zákoníku občanském.....	157
3.1.1 Subjekty a jejich způsobilost k vydržení	158
3.1.2 Předmět vydržení.....	159
3.1.3 Držba jako předpoklad vydržení.....	161
3.1.4 Vydržecí lhůta a její běh.....	166
3.1.5 Řádná a mimořádná vydržecí doba, mimořádné vydržení	168
3.2 Další vývoj vydržení na českém území	173
3.2.1 Vydržení v návrhu Občanského zákoníku z roku 1937.....	173
3.2.2 Vydržení v zákoně č. 141/1950 Sb., občanském zákoníku	180
3.2.3 Vydržení v zákoně č. 40/1964 Sb. v původním znění.....	184
3.2.4 Vydržení v zákoně č. 40/1964 Sb. po novele zákonem č. 131/1982 Sb.....	186
3.2.5 Vydržení po novele občanského zákoníku č. 509/1991 Sb., účinné od 1. 1. 1992	190
3.3 Právní úprava vydržení v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku	198
3.3.1 Řádné vydržení	199
3.3.2 Mimořádné vydržení.....	205
Závěr.....	209
Seznam zkratek	212
Seznam použitých zdrojů	213

Úvod

Vydržení je jedním z institutů, jehož historické kořeny sahají již do nejstarších dob římské pospolitosti. Ačkoliv by se mohlo zdát pro současný pokrokový právní systém již nepoužitelné, není tomu tak a vydržení zaujímá své důležité postavení i v dnešní době. Hlavním cílem této práce bude osvětlit počátky tohoto institutu, a bude se proto zaměřovat především na římskoprávní úpravu. Pouhé zhodnocení tehdejší podoby institutu z hlediska dnešní jurisprudence by nepřineslo očekávaný výsledek. Je nutno se proto na tuto problematiku dívat poněkud odlišným pohledem než dnes, přihlédnout k tehdejší společenské situaci a ke stádiu vývoje právního systému. Je zřejmé, že antické chápání nejen institutu vydržení, ale například i vlastnictví jako takového se od dnešního v mnohém liší. Je proto účelné nahlížet na vydržení v celém kontextu římského práva a rovněž na jeho podobu v souvislosti s konkrétním obdobím, neboť docházelo k jeho postupnému vývoji. Výklad je nezbytné začít pojednáním o římském vlastnictví kvůli úzkému propojení s tímto institutem. Bude nezbytné se také vypořádat s různými odlišnostmi a specifikami antické společnosti, jako je postavení nesvobodných osob či cizinců.

Samotné vydržení se může jevit jako institut pro římské právo netypický. V nejstarších dobách římského státu byl kladen velký důraz na formálnost, která byla spojena s nabytím vlastnického práva a vydržení zde stojí jako jakási protiváha vůči těmto formálním aktům. Rovněž vzhledem k široké míře ochrany, jež byla poskytována vlastnickému právu, se může zdát jen stěží představitelné, jak mohl již v těchto nejstarších dobách římské státnosti vzniknout institut, který svou charakteristikou těmto zásadám zcela oponuje. Nabízí se otázka, jak se vydržení v římské právní úpravě objevilo a zda jde o institut původně římský či zda byl inspirován zahraničními zdroji. Vzhledem k tomu, že vydržení bylo dle dostupných informací upraveno již v Zákoně XII desek, muselo jít od počátku o institut pro Římany značně významný. Jedním z dílčích úkolů této práce bude i zaměření se na to, jaké okolnosti mohly vést k nevšednímu postavení vydržení v rámci římského práva.

Začátek práce bude věnován výkladu o římském konceptu vlastnictví, jeho specifikách a odlišnostech a o nabytí práva, zejména vlastnických, obecně. Práce si klade za cíl pojednat o vydržení v rámci celého římského právního systému, proto je potřeba nezkontrolovat jej izolovaně od ostatních souvisejících institutů.

Dále bude zaměřen zájem na nejstarší formu vydržení a na pojem *usus auctoritas*, který je spjat s počátky vydržení v římském právu. Práce se pokusí nalézt původní podobu a funkci institutu. Rovněž budou zkoumána specifika zvláštních způsobů vydržení, kterými jsou *usucapio pro herede* a *usucapio fiduciae*.

Následně se práce bude věnovat klasické formě vydržení – *usucapio*. Zde bude zevrubněji prozkoumáno základních pět předpokladů, které byly pro úspěšné vydržení vyžadovány, tj. *possessio*, *tempus*, *res habilis*, *bona fides* a *titulus*. Následovat bude pojednání o *praescriptio longi temporis* a právní úpravě za císaře Iustiniana. I kořeny tohoto institutu si práce klade za cíl objasnit. Nebude chybět ani pojednání o *praescriptio longissimi temporis*.

Předkládaná práce se neomezuje pouze na římské právo, jejím předmětem bude i podoba vydržení v pozdějších obdobích s akcentem na český právní řád. Bude sledována cesta, jakou byl do místní právní úpravy zkoumaný institut recipován, a zjištěno, zda a v jaké podobě v ní setrval i dnes. První velká kodifikace, která se v této části stane předmětem zkoumání, je zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, (dále také jako Všeobecný zákoník občanský nebo jen ABGB), který se římským právem značně inspiroval. Práce si klade za cíl zjistit, zda tomu tak bylo i u institutu vydržení.

Období socialistického zákonodárství bylo doprovázeno velkým množstvím změn v oblasti soukromého práva. V tomto období zákonodárce návaznost na římské právo dokonce odmítá, proto bude v další pasáži též zkoumáno, zda a jak bylo vydržení upraveno v občanských zákonících tohoto období, zákoně č. 141/1950 Sb. a zákoně č. 40/1964 Sb.

Závěr práce bude zaměřen na současně platný občanský zákoník zákon č. 89/2012 Sb. Je známo, že ten se v mnohém inspiroval ABGB, a tak se tato práce pokusí zjistit, zda a jakým způsobem je vydržení v současné podobě ABGB a římským právem ovlivněno.

1. Vlastnictví obecně

1.1 Historický vývoj vlastnictví ve starověkém Římě

1.1.1 *Dominium ex iure Quiritium*

Římské nazírání na vlastnictví se přes mnohé podobnosti neshoduje s vnímáním vlastnického práva, jak jej známe dnes. Přehlížení takových rozdílů by mohlo vést k nepochopení podstaty některých s vlastnictvím souvisejících institutů, vydržení nevyjímaje. Je také zcela zřejmé, že římské právo není možné považovat za jeden soubor právních norem, ale že v průběhu zhruba tisíc let trvajících období římské státnosti docházelo k vývoji a změnám nejen společenské situace, ale i právního vnímání. Proto je nesprávné mluvit jednoduše o vlastnictví či vydržení v římském právu. Římská představa o obsahu těchto pojmů se v průběhu různých období měnila a na počátku existence římské státnosti nebylo vlastnictví vnímáno stejně jako ve vrcholných obdobích římského císařství, je proto nutné dívat se na význam pojmu vlastnictví v jednotlivých etapách římského vývoje.

Nejen v současnosti, ale již v rámci výuky římského práva je řazeno vlastnické právo mezi práva věcná. Mezi ně patří taková oprávnění týkající se věcí, která jsou trvalá, výlučná a jsou chráněna věcnou žalobou (*actio in rem*). To, co je odlišuje od práv osobních, je právě jejich absolutní povaha, schopnost působit vůči všem subjektů, (*erga omnes*). Takové dělení práv ale ještě nebylo antickému Římu známo, je produktem až pozdější středověké právní vědy. Při pohledu do nejstarších dob římské státnosti, není zcela jasné, zda tehdy bylo vlastnictví považováno za absolutní právo, naopak se dají nalézt teorie, že původně šlo o právo svou povahou spíše relativní.¹ Proto je příhodné rovněž se zaměřit na to, zda lze nahlížet na věcná práva a vlastnictví jako na absolutní již v počátečních obdobích římského práva.

Jak je pro současnou právní vědu typické, bylo by i na tomto místě vhodné začít definicí

---

¹ KASER, M. Neue Studien zum altrömischen Eigentum. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung (ZSS RA)*. Weimar: Böhlau. 1951, svazek 68, s. 186-190. Proti tomu BIRKS, P. The Roman Law Concept of Dominium and the Idea of Absolute Ownership. In *Acta Juridica*, 1985, 1-37.

vlastnictví. Pokud ale čtenář nahlédne do římskoprávních pramenů, takovou definici nenalezne. Nic podivného na tom však není. Absence definic je pro římské právo zcela typická. Kazuistické římské právo se více než teoretickým úvahám nad obsahem vlastnictví věnovalo jeho konkrétním vlastnostem a skutečné podstatě. Popis římských právníků se omezuje maximálně na vymezení jednotlivých vlastností s vlastnictvím spjatých, tedy oprávnění věc držet, užívat, brát z ní plody, zcizit, ale také zničit či opustit. Římská pandektistika pak přináší definici, v níž označuje vlastnictví za všeobecné, přímé a výlučné právní panství nad věcí.² V Římě bylo vlastnictví označováno výrazy *proprietas* či *dominium*, odvozeného od slova *dominus* překládaném jako pán, popř. v tomto smyslu vlastník věci.

Jak již bylo zmíněno, právní řád antického Říma prošel za dobu své existence jistým vývojem, který je pozorovatelný právě i u římského nazírání na vlastnictví. Vcítit se do smýšlení starých Římanů a určit, jakým způsobem vlastnictví vnímali, může být v dnešní zcela jiné době oříškem, zvláště když mnoho tehdejších pramenů práva se do dnešních dob nedochovalo. Činit si ambice na nalezení jediné správné definice by i tak bylo holým nerozumem, neboť podoba nejstaršího antického práva byla z velké části tvořena jurisprudencí, která se v plném rozsahu snad na žádné otázce, vlastnictví jistě nevyjímaje, neshodla. Je tak možné se jen pokusit o přiblížení římského pohledu na vlastnictví na základě zdrojů a informací dnešní době dostupných.

Nezpochybnitelné zřejmě je, že při zrodu římské společnosti nebylo vlastnictví vnímáno stejně jako ve vrcholných obdobích římského císařství. Při pátrání po počátcích vlastnictví se dají nalézt jejich kořeny v institutu držby. Pokud se dnes hovoří o držbě, má se na mysli nějakým způsobem právem upravený vztah k věci. O držbě je ale možné s klidem prohlásit, že je ještě starší než právo samo. Její dva pojmové znaky, tj. *corporalis possessio* (tělesné ovládnutí) i *animus possidendi* (vůli držet věc naprosto a úplně pro sebe) totiž lze objevit i v pravěkých lidských pospolitostech. Vůlí a mocí ovládat věc jsou dokonce vybaveni nejen lidé, ale i zvířata. V prvobytně pospolných společnostech, kdy právní řád ještě nestanovil omezení svépomoci a neposkytl ochranu individuálnímu vztahu k věci, žádný rozdíl mezi držbou a vlastnictvím neexistoval. V okamžiku, kdy se k držbě přidala její ochrana právním řádem, je teprve možné začít hovořit o vlastnictví jako takovém a místo faktického stavu se do popředí dostává stav právní. V archaické době se vlastnictví od držby pravděpodobně příliš ostře neodlišovalo,

---

² Tak je například definováno v učebnici: KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 153.

vlastnictví znamenalo jen lepší právo na držbu.³

I vzhledem k faktické proveditelnosti se jinak formovalo vlastnictví ve vztahu k movitým a nemovitým věcem, ačkoliv na počátku obou stálo v Římě kolektivní vlastnictví ve formě rodového vlastnictví. O tom, zda se z něj dříve vydělilo individuální kviritské vlastnictví věcí movitých či nemovitých se vedou spory.⁴ Podle pověsti o založení Říma, měl Romulus údajně vytvořit rodinné vlastnictví přidělením dvou jiter půdy každému římskému občanovi do dědičného užívání (*heredium*).⁵ Ač je taková zpráva považována za pouhou legendu bez opory v historických pramenech, přesto se nezpochybňuje, že k takovému vývoji v nejstarších dobách římské státnosti skutečně došlo. Vznik soukromého vlastnictví pozemků a s ním i organizaci státní správy nepřipisují současní historikové Romulovi, ale etruským králům vládnoucích v Římě na přelomu 7. a 6. století př. n. l.⁶

Přestože Římané jistě měli představu o tom, co se skrývá pod vlastnictvím, neměli zapotřebí mít pro takové oprávnění pojmenování, snad proto, že šlo o věc pro ně přirozenou, snad z jiných důvodů. Chtěl-li někdo vyjádřit takovou moc nad věcí, která odpovídala vlastnickému vztahu, učinil tak poměrně prostým prohlášením „*meum esse*“.⁷ To můžeme nalézt zejména v případě vlastnického sporu, kde toto prohlášení činily obě strany a soudce pak rozhodl, komu z nich náleží věc. Oprávněnému pak postačovalo mít lepší postavení než jeho protivník, nemusel být skutečným vlastníkem věci. Bylo tedy možné, že existovala nějaká třetí osoba s ještě lepším právem k věci, než měl vítěz sporu. V této počáteční archaické fázi je proto někdy oprávnění, které odpovídá vlastnickému právu, označováno jako „relativní vlastnictví“.⁸ Označování vlastnictví za relativní se však mnohdy setkává s kritikou. Jako argument slouží možnost nabyvatele věci žalovat na vrácení věci kohokoliv, kdo by věc zadržoval, bez nutnosti obracet se

---

³ Jak uvádí mimo jiné i REBRO, K., BLAHO, P. *Římské právo*. 4. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 249.

⁴ Primát individuálního vlastnictví spatřuje u věcí movitých například DIÓSDI, G. *Ownership in ancient and preclassical roman law*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1970, s. 19-49. REBRO, K., BLAHO, P. op. cit., s. 250. Naopak počátek individuálního vlastnictví ve vlastnictví půdy vidí např. PERELLO AMUNÁTEGUI, C. F. *The Collective Ownership and Heredium*. In *Revue Internationale des Droits de l'Antiquité*. Paris: De Boccard, 2010, č. 57, s. 53 a násl.

⁵ Varro, *de re rust* 1, 10, 2.

⁶ Viz ŠLOSAR, M. *Etruský vliv na počátky římského státu a práva*. [online]. Studentská vědecká odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2012, s. 9 a násl. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z: <<https://moodle.prf.cuni.cz/mod/data/view.php?id=8&rid=121>>.

⁷ Žalobce i žalovaný v legisakčním procesu pronášejí: „*Hunc ego hominem ex iure quirritium meum esse aio secundum sua causam*.“ Viz SKŘEJPEK, M. *Prameny římského práva: Fontes iuris romani*. 2. vydání. Praha: LexisNexis CZ, 2006, s. 58.

⁸ K tomu blíže KASER, M. *Neue Studien zum altrömischen Eigentum*. op. cit., s. 131 a násl.

na svého právního předchůdce.⁹ Ovšem i takový argument je možné vyvrátit tím, že i mezi nabyvatelem jako žalobcem a držitelem jako žalovaným vzniká vztah pouze relativní a opět stačí mít jen lepší postavení než protivník.

Právě vlastnický spor nám může napovědět mnohé o chápání vlastnictví v nejstarších obdobích římské státnosti. Římské právo totiž bylo upraveno zejména normami procesního charakteru, proto také vlastnictví nebylo Římany vnímáno dnešním pohledem a ona zdánlivá relativita pramenila z úzkého sepjetí právě se soudním procesem, v němž jedině se mohlo vlastnické právo realizovat. Při pohledu na staré římské právo je proto nezbytné se odklonit od současného vnímání práva, které je zpravidla v prvé řadě zkoumáno z hmotněprávní roviny. Archaický spor o věc v rámci legisakčního procesu byl spjat s povinností žalobce i žalovaného tvrdit své vlastnické právo. V případě, že žalovaný své vlastnictví k věci netvrdil, opominul *rem defendere*, stával se žalobce výhercem sporu a zároveň vlastníkem bez ohledu na skutečný stav. V případě, že došlo ke sporu o vlastnictví, žalobce a žalovaný vložili na věc hůl a učinili před praetorem svá prohlášení o tom, že věc patří jim. To bylo odrazem do té doby praktikované svémoci, kterou svá práva strany uplatňovaly před vznikem legisakčního procesu. V rámci procesu se strany zavázaly podrobit se rozhodnutí soukromého soudce, který měl určit, kdo učinil sázku spravedlivou na základě prokázání skutkového tvrzení.¹⁰ Legisakční proces byl spjat se značným formalismem a při nedodržení všech náležitostí či chybném vyslovení formulí docházelo ke ztrátě procesu. Analogickým způsobem mohlo dokonce docházet k převodu vlastnického práva (*in iure cessio*), které probíhalo podobně jako vlastnický spor, s tím, že převodce se ve sporu nebrání.

V době klasické můžeme již zcela bez obav mluvit o individuálním kviritském vlastnictví. V této době se stává vlastnické právo takovým, jaké jej známe z odborných publikací, právem absolutním, působícím *erga omnes*. Toto oprávnění bylo možné nabýt jen určitými způsoby a chránit pomocí *actio in rem*. Objevily se nové technické výrazy pro vlastnictví – *dominium* a *proprietas*. Impulsem k posunu v chápání vlastnictví se stala i změna civilního procesu. Nový formulový proces poskytnul větší volnost při poskytování žalob. Při vlastnickém sporu se místo předchozího prohlášení „*meum esse*“ oběma stranami začalo používat již pouze jednostranné tvrzení žalobce. Ten je nucen jej opřít o nabývací důvod, který mu zabezpečuje pozici proti

---

⁹ DIÓSDI, G., op. cit., s. 84.

¹⁰ VÁŽNÝ, J. *Římský proces civilní*. 1. Vydání, Praha: Melantrich, 1935, Vybrané vědecké rozpravy, sv. 1, s. 14 a násl.

každému. Tím se vytratila ona relativita, kterou jsme mohli nalézt u archaického pojetí vlastnictví. Od vlastnického oprávnění se navíc striktně oddělila držba i omezená věcná práva k věci cizí. Jednalo se o právo individuální, všeobecné, přímé, výlučné a absolutní, tedy o vlastnictví v téměř shodné podobě, jak ho známe dnes. V této době nabývá vlastnické oprávnění svou konečnou podobu, a proto mluví-li se o vlastnictví v římském právu, většinou se má na mysli tato jeho podoba z vrcholného období římského práva.

S úpadkem práva v poklasické době došlo i k nesprávnému používání pojmů *dominium* a *proprietas*, které se začaly objevovat i v situacích, které podle klasického práva znamenaly jen držbu. Náprava byla zjednána až za císaře Iustiniana, který se opět ke klasické podobě vrací. I proto můžeme dnes pozorovat, že obsahová náplň současného a klasického římského vlastnictví je prakticky totožná. V čem se však liší, byl okruh osob, které se mohly stát jeho subjekty. Plnohodnotné vlastnictví bylo tehdy přiznáno jen římským občanům, z nichž plné oprávnění nakládat s ním příslušelo pouze mužům, a z nich pouze těm, kteří byli *sui iuris*.

1.1.2 Bonitární „vlastnictví“

Římské právo neznalo pouze jediný druh vlastnictví. V souvislosti se třemi oblastmi práva – *ius civile*, *ius honorarium* a *ius gentium*, můžeme rozlišovat i různé stupně ochrany vlastnictví. V nejstarších dobách uznávali Římané pouze jedno vlastnictví, a to podle *ius civile*.¹¹ Jen to bylo považované za právo plnohodnotné a označovalo se jako kviritské vlastnictví, tj. *dominium ex iure Quiritium*. Římané, stejně jako například i Řekové, se v tehdejších dobách považovali za nadřazené ostatním a rozdělovali svět na sebe a barbary.¹² To se promítlo i u vlastnictví. Jiné osoby než Římané neměly žádnou možnost nabytí k věci plnohodnotné kviritské vlastnictví a

---

¹¹ Což dokládá Gai 2.40: ...*Quo iure etiam populus Romanus olim utebatur: aut enim ex iure Quiritium unusquisque dominus erat aut non intellegebatur dominus. sed postea divisionem accepit dominium, ut alius possit esse ex iure Quiritium dominus, alius in bonis habere.* „...Toho práva užíval kdysi i národ římský: neboť jeden každý (občan) býval buď vlastníkem podle práva kviritského, anebo se za vlastníka nepovažoval. Potom se však vlastnictví rozdělilo, takže jeden může být vlastníkem podle práva kviritského, druhý (pak může) mít (věc) „v majetku“ (tj. může být vlastníkem podle práva praetorského, tzv. vlastníkem bonitárním).“ - Veškeré citace z Gaiových *Institutiones* pocházejí z KINCL, J. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007.

¹² RUDDY, F. S. Res Nullius and Occupation in Roman and International Law. In *The University of Missouri at Kansas City Law Review*, 1968, vol. 36, s. 275.

nebyla jim poskytována ani žádná právní ochrana k věcem v jejich dispozici.¹³ S rozvojem obchodu se však rozdíl mezi Římany a cizinci stíraly a bylo nutné začít respektovat i jimi nabytá práva. To se provádělo nejprve uzavíráním mezinárodních smluv a vyvrcholilo zřízením magistratury cizineckého praetora v roce 242 př. n. l. Až jeho činností a tím, že započal poskytovat ochranu i jiným než řádným vlastnickým vztahům, postupně vzniklo tzv. honorární právo a začínala se objevovat nová forma vlastnictví - praetorské. Praetor neposkytoval ochranu jen cizincům, ale také vztahům, při jejichž převodu nebyla splněna předepsaná forma. Tímto způsobem tedy bylo chráněno například i nabytí mancipační věci tradicí. I k takové věci pak vznikl právní vztah, který je označován jako praetorské, neboli bonitární vlastnictví. Způsob ochrany tohoto druhu právního vztahu k věci však v té době nedosahoval stejné úrovně jako u civilního vlastnictví a nebyl ani jako vlastnictví označován, o čemž svědčí i pouhé opisné používání slov „*in bonis esse*“. Postupem času se praetorská ochrana rozšiřovala takovým způsobem, že mezi bonitárním a kviritským vlastnictvím nebyl kromě označení ve svých důsledcích prakticky žádný rozdíl. Poslední zbytky odlišností byly nakonec odstraněny za císaře Iustiniana, od jehož vlády se pro oba vztahy používal už jen výraz *dominium*.

Jak jsme již uvedli výše, cizinci (peregrini) nemohli vlastnit majetek *ex iure Quiritium*.¹⁴ Nebyli ani oprávněni užít vindikační žalobu na vrácení věci. I cizím právním řádům používaným peregriny byla známá určitá obdoba vlastnického práva, které musel římský právní systém nějak zohledňovat. Římané tedy jistým způsobem respektovali i právní vztahy vznikající mezi dvěma cizinci. Nicméně, jakmile se dostal peregrin do vztahu s římským občanem, uznávali jen výše zmíněné vlastnictví civilní či bonitární. S ohledem na dostupné informace není zcela zřejmé, zda bylo či nebylo bonitární vlastnictví přípustné i pro cizince. Jak jsme výše zdůraznili, římské právo nahlíželo na vlastnické vztahy především podle žaloby, kterou byly chráněny. Ačkoliv Publiciánská žaloba, kterou bylo chráněno bonitární vlastnictví, byla použitelná i v situacích, kde kviritské vlastnictví nevzniklo, přesto se jednalo jen o případy, kde vzniknout mohlo. V rámci formulového procesu se ve formulaci u Publiciánské žaloby používala fráze „...*tum si eum (hominem) de quo agitur ex iure Quiritium eius oporteret*“ znamenající „...tu kdyby mu ten (otrok), o kterého se jedná, patřil podle kviritského práva“.¹⁵ Praetor zde umožnil použití fikce,

---

¹³ Gai 2.40: *Sequitur ut admoneamus apud peregrinos quidem unum esse dominium: nam aut dominus quisque est, aut dominus non intellegitur.* „Dále je třeba, abychom poznamenali, že cizinci mají vlastnictví jen jedině: buď totiž někdo vlastníkem je, anebo se za vlastníka nepovažuje.“

¹⁴ Platila však výjimka pro peregriny, kterým náleželo *ius commercium*, ti mohli vlastnit věci i dle *ius civile*.

¹⁵ SKŘEJPEK, M. *Prameny římského práva*, op. cit., s. 62-63.

jak by vztah vypadal, kdyby došlo ke vzniku kviritského vlastnictví vydržením, ale pořád předpokládá, že k němu v ideálním případě dojde. Honorární právo sice zná i fikci římského občanství, ze zdrojů však není jasné, zda bylo lze obě fikce použít zároveň. Gaius ve čtvrtém komentáři Institucí uvádí, že lze fingovat římské státní občanství¹⁶, pokud je pro uvedený případ přípustná žaloba (*actio*), ale jen pokud je rozšíření této žaloby i na cizince spravedlivé. Již ale není vysvětleno, v kterých případech to spravedlivé je, zmíněna je pouze žaloba z krádeže. Zda by šla tímto způsobem využít i *actio Publiciana* nemůžeme sice říct s neochvějnou jistotou, ale obecně se to předpokládá. Na druhou stranu máme doloženo, že bylo možné použití procesní námítky *exceptio rei venditae et traditae* cizincem. Pokud by se peregrinům Publiciánská žaloba nepřipouštěla, ochrana jejich vlastnictví by byla jen jednostranná, bylo by jim dovoleno se bránit, žalovat římského občana však již ne. Poskytovala by se jim tedy nižší ochrana, než římským občanům, což ovšem není vyloučené a naopak to odpovídá římskému nazírání na cizince. Na druhou stranu může stejně tak obstát opačný názor a je možné, že jim bylo umožněno použít právě i Publiciánskou žalobu na vrácení věci. Vzhledem k nedostatku zdrojů však tato otázka nemůže být spolehlivě zodpovězena.

1.1.3 Provinční vlastnictví

Jiným speciálním oprávněním podobným vlastnickému právu bylo tzv. provinční vlastnictví. Opět nešlo o vztah k věci chráněný tak jako plnohodnotné kviritské vlastnictví. Římský občan mohl dostat (za poplatek nazývaný *stipendium*) do užívání provinční pozemek, který pak mohl držet, pobírat z něj plody a případně ho i zcizit. Toto oprávnění bylo označováno výrazem *possessio vel ususfructus*. Správce provincie pak takovému vztahu opět poskytl ochranu, díky které se postavení uživatele blížilo postavení vlastníka. Vztah, který takto k věci vznikl, tak byl velice podobný vlastnictví. Stejně jako u bonitárního vlastnictví, se obsah institutu stále více přibližoval vlastnictví kviritskému, až nakonec za císaře Iustiniana byly rozdíly odstraněny zcela.

---

¹⁶ Gai 4.37: *Item civitas Romana peregrino fingitur, si eo nomine agat aut cum eo agatur, quo nomine nostris legibus actio constituta est, si modo iustum sit eam actionem etiam ad peregrinum extendi: veluti si furti agat peregrinus aut cum eo agatur.* „Také římské státní občanství se finguje, (a sice) pro cizince, který žaluje anebo je žalován z toho důvodu, ze kterého se podle našich zákonů propouští „actio“, ovšem jen tehdy, když rozšíření té žaloby i na cizince je spravedlivé, například když cizinec žaluje nebo je žalován z krádeže.“

Z kodifikace císaře Iustiniana (*Corpus Iuris Civilis*) můžeme vypožorovat, že v této době už existovalo vlastnictví pouze jedno, které bylo považováno za plnohodnotné a absolutní právní panství nad věcí. Vzhledem k tomu, že z této kodifikace čerpá mnoho současných právních řádů a v průběhu recepce nebylo opominuto ani vlastnictví, je dnešní vnímání tohoto institutu velice podobné tomu římskému, pouze přizpůsobené moderní době, tedy například okleštěné o možnost vlastnit otroka a naopak rozšířené na všechny osoby bez rozdílu, ať už státní příslušnosti či pohlaví.

1.2 Předmět vlastnictví

Pro následující výklady je vhodné se zabývat i tím, co mohlo být považováno za věc, tedy objekt vlastnictví. V římském právu mohly být jeho předmětem pouze věci hmotné.¹⁷ Objekt musel tvořit samostatný celek, nemohla jím proto být součást věci před jejím oddělením. Navíc byla vyžadována ocenitelnost věci v penězích, a to z důvodu případného soudního sporu, který byl ovládán zásadou pekuniární kondemnice.¹⁸ V klasické době mohl objektem práv být v Římě i člověk, tj. otrok. Předmětem soukromých práv mohly být pouze věci *in commercio*, takové, které nebyly vyloučené z právního jednání. Nemohly jím proto být věci vyloučené z právního obchodu (*res extra commercium*), kterými byly v první řadě nábožensky významné objekty (*res sacrae*), pak místa, kde jsou pohřbeni lidé (*res religiosae*), a jiným způsobem nedotknutelné pozemky a stavby (*res sanctae*). Souhrnně tyto tři kategorie můžeme označovat za *res divini iuris*, čili věci božského práva. Dalšími věcmi *extra commercium* jsou pak *res omnium communes*, tedy věci všem lidem společné. Sem spadá vzduch, tekoucí voda, moře a mořský břeh. Takové pak mohl každý volně užívat. Do poslední skupiny vyloučených věcí se řadí věci veřejné, určené k užívání všem lidem. Ty stály ve vlastnictví státu a patřily mezi ně především cesty, náměstí, vodovody apod.

---

¹⁷ Ač je pravda, že Římané znali i věci nehmotné (*res incorporales*), předmětem vlastnického oprávnění byl až jejich konečný hmotný objekt.

¹⁸ Každá ochrana se realizovala cestou odsouzení rušitele k peněžní částce, proto muselo být možné vyjádřit hodnotu věci peněžní sumou. Viz KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M., op. cit., s. 83.

Římské právo znalo i další dělení věcí.¹⁹ Pro následující bádání je především významné dělení na věci mancipační (*res Mancipi*) a nemancipační (*res nec Mancipi*). V případě *res Mancipi* šlo o taxativně vyjmenované hospodářsky významné věci, kterými byly pozemky na italské půdě, otroci, domácí zvířata, která tahají nebo nosí na hřbetě náklady, a venkovské pozemkové služebnosti.²⁰ Specifičnost této kategorie spočívala v tom, že jejich převod byl určitým způsobem omezen, byl totiž možný jen formálními právními úkony, jimiž byly *Mancipatio* a *in iure cessione*. Proč tomu tak bylo, je snadno vysvětlitelné. Uvedené slavnostní způsoby totiž zajišťovaly dostatečnou publicitu převodního aktu. Obě dvě formy zajišťovaly dostatečné potvrzení o tom, že k převodu došlo. Mancipace probíhala za přítomnosti pěti svědků a vážného (*libripens*), injurecese pak před úředníkem. Tím, že bylo nutné před samotným převodem zajistit přítomnost potřebných osob, strany získaly jednak dostatečný čas na rozmyšlenou a jednak jim přítomnost svědků zajistila, že nebude možné uskutečnění převodu později zpochybnit. Tyto ceremoniální formy byly pro převod mancipačních věcí však vyžadovány jen v archaické a klasické době. Za císaře Iustiniana byl (i v souvislosti se sjednocením bonitárního a civilního vlastnictví) tento požadavek zcela zrušen a bylo možné je převádět i neformálně pouhým předáním (*traditio*).

Další pro tuto práci důležité je dělení na věci movité a nemovité. Jelikož shodné dělení známe i dnes, není překvapením, že movitostmi byly věci, se kterými bylo lze volně pohybovat, zatímco za nemovitosti byly považovány pozemky. S tím si římské právo vystačilo, neboť za součást pozemku Římané považovali i všechny movité věci, které jsou s pozemkem trvale, pevně spojeny. To umožňovalo pravidlo „*superficies solo cedit*“ - povrch ustupuje půdě, která od účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, platí i v současném českém právním řádu.²¹ Movité pak byly všechny ostatní hmotné věci, tedy i takové, které dříve byly součástí nemovitosti, ale oddělily se od ní.

Další rozdělení, které se může následujícího rozboru týkat, je členění na věci dělitelné a

---

¹⁹ Gaius na počátku komentáře druhého dílu svých *Institutiones* uvádí některá dělení věcí. Gai 2.2-2.22.

²⁰ Gai 2.17: *Sed item fere omnia, quae incorporalia sunt, nec Mancipi sunt, exceptis servitutibus praediorum rusticorum; nam eas Mancipi esse constat, quamvis sint ex numero rerum incorporalium.* „Také skoro všechny věci netělesné jsou nemancipační, s výjimkou služebností pozemků venkovských. Neboť tyto, jak známo, jsou mancipační, přestože patří do skupiny věcí netělesných.“ K tomu, zda lze skutečně považovat tyto věci za nehmotné již v nejstarších dobách, viz ŠEJDL, J. *Obecné nauky římskoprávních služebností* [online]. Praha, 2014, s. 39 [cit. 2019-12-12]. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Michal Skřejpek, DrSc. Dostupné z: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/118346/?lang=cs>>.

²¹ Uvedená zásada vyplývá zejména z § 506 OZ 2012: „(1) Součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení (dále jen „stavba“) s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech. (2) Není-li podzemní stavba nemovitou věcí, je součástí pozemku, i když zasahuje pod jiný pozemek.“

nedělitelné. Ač lze prakticky rozdělit na menší kousky téměř každou věc, pro určení, zda je věc dělitelná, je podstatné, jestli si po rozdělení obě věci zachovají svou podstatu a hodnotu. Pro nás je pak důležité, o jakou věc z těchto dvou kategorií jde, z toho důvodu, že u nedělitelných věcí v případě více oprávněných spadne věc do spoluvlastnictví, zatímco u dělitelných pak každému náleží jeho reálný podíl.

Snad je vhodné ještě zmínit dělení na věci genericky a individuálně určené. U genericky určených věcí jde o takové, které jsou určeny druhovými znaky, např. vahou, mírou, počtem, zatímco individuálně určené jsou speciální, které jsou v právním vztahu nezastupitelné.

Věci lze kategorizovat i dalšími způsoby na věci zužitelné a nezužitelné, věci jednoduché a složité, plodonosné a neplodonosné atd. Těch se však práce příliš netýká a není proto účelné blíže si je zde vysvětlovat a odbíhat tak od tématu práce.

1.3 Subjekty vlastnictví

Možnost osob nabývat vlastnictví zcela závisí na jejich možnosti nabývat práva a povinnosti, tj. právní subjektivitě osob. V současném právním řádu je přiznána právní osobnost každé lidské bytosti, pro římské právo to však neplatilo. Základní podmínkou bylo, že muselo jít o osobu svobodnou, a ani ta vždy neměla uvedenou způsobilost plnou. Bylo nutno rozlišovat mezi osobami na svobodě narozenými („*ingenui*“) a propuštěnými na svobodu („*libertini*“), přičemž druzí mají tuto způsobilost částečně omezenou. Osoby nesvobodné neměli právní subjektivitu vůbec, byly tak objektem práv. Vzhledem k tomu, že otrokem se nemohl stát římský občan, zejména poté, co bylo zrušeno dlužní otroctví,²² mohl v pozici objektu práva být, s výjimkou několika málo případů *servi poenae*²³, prakticky pouze nesvobodný cizinec. Postavení cizinců, kteří nebyli otroky, ale také nebylo totožné s postavením římských občanů. Do hry totiž přicházela ještě jedna způsobilost, a to k právnímu jednání. Tu římské právo zcela přiznávalo pouze římským občanům. V počátcích římské státnosti cizinci žádná práva neměli a mít nemohli.

---

²² Jako mezník, kdy došlo ke zrušení dlužného otroctví se udává *lex Poetelia* z r.326 př.n.l. dlužní otroctví.

²³ Otroctví z trestu postihlo v rámci *capitis deminutio maxima* například pachatele násilných trestných činů. K postavení otroka viz OBROVSKÁ, L. *Otrok v římském právu* [online]. Brno, 2012, s. 146 [cit. 2019-12-12]. Disertační práce. Masarykova Univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Ladislav Vojáček. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/y8iwy/L.O.DisP03__2__obsah.pdf#page=16&zoom=100,90,446>.

Důvodem byl princip personality práva, který v tehdejší době platil. To, že do veřejných římských záležitostí neměli cizinci co mluvit, není až tak překvapivé, ovšem u soukromé sféry nepřiznání vůbec žádných práv cizincům z logiky věci neprospívalo scéně mezinárodního obchodu.

Pro nabývání vlastnictví je podstatné zejména jedno ze základních římských soukromoprávních oprávnění – *ius commercii* – právo mít účast na majetkových právech a uzavírat právní jednání podle *ius civile*.²⁴ Toto právo bylo původně přiznáno jen římským občanům, v pozdějších dobách se ale jeho použití rozšířilo i na některé cizince. Nejdříve je dostali *Latini prisici* – obyvatelé Latia, kteří žili v sousedství Říma, kteří měli tak privilegované postavení, že usadili-li se trvale v Římě, dostávali římské občanství. *Ius commercii* dostali též *Latini coloniarii*, obyvatelé římských kolonií, nejprve v Itálii a později i obyvatelé některých provincií mimoitalských.²⁵ Vzhledem k tomu, že obyvatelé nově dobytých zámořských kolonií nedostávali automaticky státní občanství, bylo potřeba řešit jejich práva ve vztahu k Římanům, tomu napomohla, jak jsme již zmínili výše, činnost cizineckého praetora, magistratury zřízené v r. 242 př.n.l. zákonem *lege Plaetoria de praetore urbano*.²⁶ Tento cizinecký praetor měl jurisdikci v takových sporech, ve kterých byla alespoň jedna strana cizinec, právní normy jím vytvořené se pak nazývali *ius gentium*. Od konce republiky se začaly rozdíly mezi Římany, Latiny a peregriny stírat. Významným mezníkem pak byla *Constitutio Antoniana*, kterou roku 212 n.l. císař Caracalla udělil všem svobodným lidem v Římské říši státní občanství. To mělo velký vliv i na institut *usucapiae*, které se tak stalo přípustné i do té doby k vydržení nezpůsobilým obyvatelům provincií. Za císaře Iustiniana již rozdíly mezi Římany, Latiny a peregriny vymizely zcela.

---

²⁴ K tématu nabývání vlastnictví cizinci viz ŠTĚTINOVÁ, V. Cizinci a nabývání vlastnictví. In SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, STLOUKALOVÁ, Kamila (eds.). *Cizinci, hranice a integrace v dějinách*. Praha: Auditorium, 2016, s. 64-73.

²⁵ První takovou provincií byla Sicílie, jejímž obyvatelům poskytl *ius commercii* v r 44 př.n.l. Iulius Caesar dle zprávy Cicera Viz Cic. *Att.* 14.12.

²⁶ D. 1.2.2.28: *Post aliquot deinde annos non sufficiente eo praetore, quod multa turba etiam peregrinorum in civitate veniret, creatus est et alius praetor, qui peregrinus appellatus est ab eo, quod plerumque inter peregrinos ius dicebat.* „Po několika letech, když tento praetor už nestačil, jelikož do města přicházely velké zástupy cizinců, byl vytvořen ještě další praetor,²⁶ který dostal jméno cizinecký podle toho, že vykonával právo mezi cizinci.“ Překlad *Digesta seu pandactae. Tomus I / Digesta, neboli, Pandekty. svazek I.* Přeložili Blaho, P., Vaňková, J., Skřejpek, M., Žytek, J. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. *Fontes iuris romani*.

1.4 Vydržení v rámci způsobů nabývání vlastnictví

Každý vznik, změna nebo zánik právního vztahu je spojen s určitou právní skutečností. Není tomu jinak ani u nabývání práva vlastnického. Vlastnictví věci se obvykle nabývá právním jednáním, které je právem předpokládanou skutečností závislou na vůli subjektu. Vydržení, které je považováno za jeden ze způsobů nabývání vlastnictví, má oproti jiným běžným způsobům v tomto ohledu určité specifické rysy. Vznik vlastnictví k věci totiž v případě vydržení není vázán na projev vůle osoby, ale na uplynutí času, tj. právní událost. Přesto i právní jednání má pro vydržení význam. Na počátku běhu vydržecí lhůty totiž stojí požadavek titulu, tj. právního jednání, které by vedlo k nabytí vlastnictví, pokud by nebylo stíženo nějakou vadou. Takové jednání mohlo být jak dvoustranné, jichž byla většina (například kupní smlouva, darovací smlouva), tak i jednostranné, například v případě titulu *pro derelicto*.

Způsoby nabytí vlastnického práva můžeme dělit na dvě kategorie. První jsou takové, kdy nabyvatel získal právo k věci, ke které již někdo předtím právo měl. Nabyvatel svoje oprávnění od takového předchůdce odvozuje, proto mluvíme o odvozeném (derivativním) nabytí práva. Oproti tomu nabytí práva nezávislé na vůli právního předchůdce je nazýváno jako originární nebo původní. Historicky starší a v archaickém právu snad jedinou možností bylo originární nabývání práva. Možnost převedení práv z jedné osoby na druhou ještě Římané na počátku svého vývoje pravděpodobně neznali.²⁷ I nabytí z právního úkonu bylo považováno za nové založení práva k věci a tedy za originární nabytí práva. To můžeme vyzorovat například i z podoby slavnostních formálních aktů převodu práv – *mancipace* a *injurecese*. Nabyvatel v jejich průběhu tvrdil existenci svého práva a převodce pouze mlčel a nijak mu neodporoval.²⁸ Navíc bylo podstatné, aby byla aktu přítomna i věc, o kterou se jednalo, a nabyvatel takovou věc uchopil, zmocnil se jí. Nevypadá to, že by zde bylo nějaké skutečné předávací jednání, kterým by dosavadní vlastník dal najevo svůj záměr převést věc nabyvateli. Naopak můžeme pozorovat jistou podobnost s nejjednodušším a nejstarším způsobem nabývání vlastnictví - okupací. Proto je možné, že zpočátku ještě o reálný přenos práva z jedné osoby na druhou nešlo, ale o nabytí svou povahou spíše originární, za přítomnosti svědků učiněné. Derivativní způsoby nabývání

²⁷ Což tvrdí například JÖRS, P., KUNKEL, W. *Römisches Privatrecht*. Berlin: Springer, 1935, s. 125-126.

²⁸ Tato situace nejspíš vedla ke vzniku zásady: „Ten kdo mlčí, souhlasí“. Ta v římském právu ale neplatila sama o sobě, ale jen v situaci, že ten kdo nepromluvil, se projevit měl a mohl. D. 50.17.142 (Paul. 56 *ad ed.*): *Qui tacet, non utique fatetur: sed tamen verum est eum non negare*. „Kdo mlčí, jistě se nepřiznává, je však také pravda, že ani nezapírá.“

vlastnictví se vyvinuly pravděpodobně až později, nejprve zřejmě ve formě translativního převodu všech práv (sukcese). To byly takové situace, při nichž docházelo k převodu práv k věci na nabyvatele ve stejném rozsahu, v jakém je dosud měl převodce. V opozitu k nim stojí konstitutivní nabytí práv, u něhož byla postoupena jen práva některá, a nabyvateli vzniklo jen omezené právo. Odvozené nabývání bylo pak ovládáno zásadou „*Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*“, tj. „Nikdo nemůže na druhého převést víc práv než sám má“.²⁹ Toto pravidlo na opačnou stranu neplatilo, a bylo tak možné převést i jen některé z práv, kterými vlastník disponoval. U translativního převodu pak můžeme rozlišovat mezi sukcesí univerzální, při které docházelo ke vstupu do všech práv a povinností předchůdce, a sukcesí singulární, u níž docházelo jen k derivativnímu nabývání jednotlivých práv.

Z hlediska shora uvedeného dělení byla povaha vydržení výjimečná. Na jeho zařazení v rámci dané dichotomie se totiž právní teorie zcela neshoduje. Někdy totiž bývá řazeno mezi originární, někdy mezi derivativní, a některými autory dokonce i na pomezí mezi derivativními a originárními způsoby nabytí vlastnictví.³⁰ Derivativní prvek je spatřován v požadavku titulu. Pro uskutečnění vydržení se většinou předpokládalo nabytí věci prostřednictvím právního jednání.³¹ Popudem pro zařazení vydržení mezi derivativní způsoby mohlo být i přesvědčení některých autorů o tom, že vydržení v nejstarší podobě platilo pouze pro zhojení vad, které nastaly při převodu věci. Přesto však převažuje řazení vydržení mezi originární způsoby nabývání vlastnického práva. Zastánci tohoto řazení totiž vylučují opačná stanoviska tím, že i za předpokladu, kdy by mělo vydržení sloužit jen ke zhojení vad převodního aktu, nelze vydržení považovat za derivativní způsob nabývání vlastnictví, neboť nabytí vlastnického práva nastávalo na základě jiné skutečnosti, než kterou byla vůle dosavadního vlastníka, a tou bylo uplynutí času. Navíc víme, že ne-li v počátcích existence vydržení, pak zcela jistě v době klasické, mohla vada, pro kterou nemohlo dojít k okamžitému nabytí vlastnictví, spočívat i v neoprávněnosti předchůdce k převodu věci. V takovém případě by pak derivativní převod byl v rozporu se shora

---

²⁹ D. 50.17.54 (Ulp. 46 ad ed.).

³⁰ Vydržení mezi derivativní způsoby nabývání vlastnictví řadí např. DIÓSDI G., op. cit., s. 144 a násl. GIRARD, P. F. *Manuel élémentaire de droit romain*. 3. Vydání, Paris, 1901, s. 296, BONFANTE, P. *Instituce římského práva*. Přeložil VÁŽNÝ, J. 9. Vydání, Brno: Nákladem Čs. akademického spolku Právnick, 1932, s. 303. STURM, F. *Alienationis verbum etiam usucapionem continet*, Mélanges Meylan I., Lausanne, 1963, s. 299. VÁŽNÝ, J. *Vlastnictví a práva věcná: soustava práva římského. Díl II*. Brno: Československý akademický spolek Právnick. 1937, s. 40.

Na pomezí mezi derivativními a originárními způsoby řadí vydržení ARANGIO-RUIZ, V. *Istituzioni di diritto romano*. Napoli: Casa editrice dott. Eugenio Jovene, 1994, s. 208 a násl.

³¹ HONSELL, H. *Römisches Recht*. 7. vydání. Heidelberg: Springer, 2010, s. 62-63.

zmíněnou starou římskou zásadou *nemo plus iuris*, která právě v případě vydržení pro jeho povahu neplatí, což opět dokládá jeho originární povahu. Vzhledem k tomu, že závislost na právním postavení předchůdce u vydržení chybí a nabytí vlastnictví se váže na jiný okamžik, a to na dovršení uplynutí lhůty od nabytí držby, jeho umístění mezi původní způsoby nabývání vlastnického práva se jeví vzhledem k dnešnímu chápání dané kategorizace nabývacích způsobů jako více než opodstatněné.³² Opačné názory však také není nutno zcela zavrhnout, často totiž mluví i o vydržení v jeho nejstarší podobě (tzv. *usus auctoritas*), která se od podoby z klasické doby značně lišila. Některými autory dokonce tento institut, a nedá se říci, že neopodstatněně, ani není za způsob nabytí vlastnického práva v archaické době považován, což je ovšem způsobeno povahou starého římského práva, které se zaměřovalo na procesní právo, a *usus auctoritas* je tak považován za institut důkazní.³³

Dělení nabývacích způsobů na originární a derivativní je až produktem pozdější právní vědy a Římané jej ještě neznali. Proto celé kategorizování institutu může být zkreslené subjektivním vnímáním těchto kategorií jednotlivými právními systémy i právními romanisty. Je celkém logické, že zejména v zemích, kde je koncepce vydržení založena na preskripčním principu, může být řazení mezi derivativní způsoby pochopitelnější a naopak. Nedá se přesně určit, které názory jsou správnější a který tábor tak vítězí, když Římané tuto dichotomii vůbec neznali. Římané ale používali jiné rozlišování, a to mezi nabývacími způsoby podle *ius civile* a nabývacími způsoby podle práva národů (*ius gentium*), někdy též označovanými za způsoby podle práva přirozeného. Vydržení vedlo k nabytí kviritského vlastnictví a patřilo tudíž mezi ty způsoby, které uznávalo *ius civile*, a to společně s mancipací, injurecesí a adjudikací.

---

³² BĚLOVSKÝ, P. Vydržení v římském právu a komparativním pohledu. In *Ad notam*. 2007, 13. ročník, č. 4, s. 117.

³³ DIÓSDI, G. op. cit., s. 90.

2. Vydržení v římském právu

2.1 Pojem vydržení

Je-li řeč o vydržení, je možno konstatovat, že jde o soukromoprávní institut, který se vztahuje k věcným právům. Shora jsme již vysvětlili, že podle převažující teorie jde o jeden z originárních způsobů nabývání vlastnictví, a to navíc nabývací způsob podle *ius civile*. *Usucapio* s největší pravděpodobností nebylo inspirováno cizími antickými právními řády, neboť v nich obdobný institut nenalzáme. Funkce, kterou v Římě plnilo vydržení, byla v jiných právních systémech tehdejší doby nejčastěji realizována pomocí institutu obdobného *longi temporis praescriptio*.³⁴ I institut preskripce byl římskému právu znám, a ač k nabytí vlastnictví zpočátku pravděpodobně nesloužil, postupem času se z něj vyvinula další forma nabytí vlastnictví působením plynutí času, až byly oba v jeden institut spojeny za císaře Iustiniana.

Vydržení je jedním ze způsobů, jimiž se nabývá vlastnictví k věcem, a to takový, kde pozice nabyvatele není odvozena od vlastnického práva předchůdce a pro nabyvatele díky tomu nemá význam právní postavení dosavadního vlastníka.³⁵ Vlastnictví se nabývá po určitý čas trvající držbou věci při současném dodržení dalších podmínek. Držba a vydržecí lhůta byly v nejstarších dobách stěžejními předpoklady. Další požadavek, který musel být splněn pravděpodobně již při zavedení vydržení jako samostatného nabývacího způsobu, byl způsobilý předmět (*res habilis*). Věci *extra commercium*, které byly Římany vyloučeny z obchodování, nemohly být ani předmětem právního jednání, ani vydržení. Poslední dva předpoklady vydržení, tj. titul a dobrá víra, přistoupily pravděpodobně až v pozdější době. Nejčastěji se uvádí, že byly zavedeny až někdy v období pozdní římské republiky.³⁶ V klasické době pak fungovalo vydržení ve své nejznámější podobě, kde muselo být k jeho zdárnému provedení naplněno všech pět

---

³⁴ TAUBENSCHLAG, R. *Rzymskie prawo prywatne na tle praw antycznych*. 1. vydání. Varšava: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1955, s. 117.

³⁵ KINCL, J., URFUS V., SKŘEJPEK, M. op. cit., s. 169-170.

³⁶ DIÓSDI, G., op. cit., s. 148.

DAJCZAK, W., GIARO T., LONGCHAMPS DE BÉRIER F. *Právo římské: základy soukromého práva*. České vydání DOSTALÍK, P. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, s. 205.

uvedených předpokladů: *res habilis, iustus titulus, bona fides, possessio, tempus*. Přesto takové jednoznačné určení kritérií bylo římskému právu cizí a je až produktem středověké právní vědy. Někdy se proto uvádí i jiný počet předpokladů, neboť ten se s různými názory juristů měnil.³⁷

2.2 Vydržení v archaické a předklasické době

2.2.1 *Usus auctoritas a aeterna auctoritas*

Počátky vydržení sahají do nejstarších dob římské státnosti, což se může vzhledem k jeho povaze jevit jako poměrně zvláštní vzhledem k tomu, že směřuje svou podstatou proti výrazně formalistickému rázu nejstaršího římského práva. Vydržení sloužilo jako jakási protiváha vůči přísnému dodržování slavnostních úkonů a případně i k nápravě jejich vad. Původní význam vydržení osvětlují i Digesta, kde se uvádí, že vydržení bylo zavedeno proto, aby spory měly nějaký konec.³⁸ Už toto strohé prohlášení může naznačit, že vydržení bylo institutem, který se používal v rámci římského procesu, ve sporu o věc.

Úplně původní podoba vydržení pravděpodobně vyžadovala jen držbu určité věci k vydržení způsobilé po stanovený čas. Pro zmapování raného vývoje vydržení je nutné se nejprve podívat na nejstarší známé zmínky o vydržení. Ty je možno nalézt v Zákoně XII desek. Zde se zjevuje ve spojení s vydržením výraz „*auctoritas*“, a to ve dvou stěžejních ustanoveních. První se nachází na 6. desce, ve 3. fragmentu a zní:

Usus auctoritas fundi, biennium est, ceterarum rerum omnium, annuus est usus. ³⁹

---

³⁷ Ač obsah institutu zůstával prakticky shodný, počet náležitostí ovlivňoval způsob třídění daných požadavků do různých skupin. Můžeme se tak setkat například s názorem Arnolda Vinnia uvádějícím tři náležitosti, a zároveň s názory Francisca Accursia či Johanna Schneideweina, kteří určili dokonce devět náležitostí. Viz BĚLOVSKÝ P., *Usucapio: vydržení v římském právu*. Praha: Auditorium, 2018, s. 49.

³⁸ D. 41.10.5 pr. (Nerat. 5 membr.): *Usucapio rerum, etiam ex aliis causis concessa interim, propter ea, quae nostra existimantes possideremus, constituta est, ut aliquis litium finis esset.* „Vydržení věci, kterou jsme obdrželi z jiného důvodu, než protože si myslíme, že je naše, bylo zavedeno, aby se učinil konec soudním sporům.“

³⁹ Lex XII tab. 6.3: „Pozemků se řádně nabývá po dvou letech užívání, u všech ostatních věcí je užívání roční.“ Text a překlad Zákona XII desek SKŘEJPEK, M.. *Prameny římského práva*, op. cit., s. 37.

Na téže desce ve 4. fragmentu se nalézá týž výraz, ale tentokrát ve spojení slov *aeterna auctoritas*, tedy:

*Adversus hostem aeterna auctoritas (esto).*⁴⁰

Význam pojmu *auctoritas* v daných ustanoveních byl předmětem mnoha úvah právních romanistů. Existuje několik teorií o tom, jak jej nejsprávněji vyložit. Důvodem je používání slova *auctoritas* Římány v mnoha různých významech. Vzhledem k tomu, že právě výraz *auctoritas* byl použit i ve spojení se zárukou převodce za evikci, úvahy nad souvislostí vydržení s touto zárukou na sebe nenechaly dlouho čekat. Jeden z možných názorů proto tvrdí, že ve shora uvedených fragmentech ze Zákona XII desek *auctoritas* přímo označuje odpovědnost za právní vady věci.⁴¹ Tato záruka spočívala v tom, že v případě vzniklého sporu o věc, byl nabyvatel odkázán na právní pomoc zcizitele, tj. auktora, který mu musel v daném sporu pomoci. Aplikuje-li se tento výklad pojmu na právní pravidlo obsažené v prvním shora zkoumaném fragmentu, znamenalo by to, že ono ručení mělo trvat po dobu jednoho roku u movitých věcí, po dobu dvou let u nemovitostí. Druhé pravidlo obsahující výraz *aeterna auctoritas*, pak mělo mít za následek, že trvání této odpovědnosti v některých případech nekončí po uplynutí výše uvedené doby, a to, jde-li o cizince.⁴² Stejně tak byla později *aeterna auctoritas* stanovena i u věcí kradených.⁴³ Podle této teorie by nejstarší forma vydržení nebyla ničím jiným, než důsledkem uplynutí uvedené lhůty pro ručení právního předchůdce. Ukončení evikční garance prodejce věci uplynutím lhůty by mělo za následek konec nutnosti nabyvatele obracet se na svého předchůdce, a tedy i přechod z relativního vlastnictví k vlastnictví absolutnímu. Výraz *auctoritas* a uvedená

Cic. *Top.* 4.23: *Quoniam usus auctoritas fundi, biennium est, sit etiam aedium. At in lege aedes non aperantur et sunt ceterarum rerum omnium quarum annuus est usus.*

⁴⁰ Lex XII tab. 6.4. SKŘEJPEK, M. a kol. *Prameny římského práva*, op. cit., s. 37.

⁴¹ KASER M. Altrömisches Eigentum und „usucapio“. In *ZSS RA*, 1988, svazek 105, s. 128-129.

MAYER-MALY, T. Studien zur Frühgeschichte der Usucapio I-III. In *ZSS RA*, 1960-62, svazek 77-79.

DAJCZAK, W., GIARO T., LONGCHAMPS DE BÉRIER F, op. cit., s. 204.

DE VISSCHER, F. 'Auctoritas' et 'mancipium'. *Studia et documenta historiae et iuris*, 1956, díl 22, s. 87-112.

GUSENLEITNER, K. *Ersitzung als allgemeiner Rechtserwerbstatbestand*. Wien: Verlag Österreich, 2004, 43 a násl.

⁴² Ačkoliv výrazem *hostes* v pozdějších dobách označovali římané nepřátele, v archaickém období termín označoval cizince. Viz SKŘEJPEK, M., BĚLOVSKÝ, P., STLOUKALOVÁ, K. (eds.). *Cizinci, hranice a integrace v dějinách*, op. cit., s. 21 a násl.

⁴³ Gellius *NA* 17.7.1. *Quod subruptum erit, eius rei aeterna auctoritas esto.*

záruka za evikci tak měly být spojovány s mancipací.⁴⁴ To vyplývá z *actio auctoritatis* – žaloby, kterou mohl použít poškozený nabyvatel z mancipace (*mancipatio accipiens*) proti prodejci v případě, že mu byla odebrána věc vlastníkem. Nabyvatel označil v případném vindikačním sporu prodejce jako svého auktora. O uvedeném postupu informuje Cicero v podobě *actio in auctorem praesentem*.⁴⁵ V případě, že převodce věci (*mancipatio dans*) odepře plnění své povinnosti nebo ve sporu podlehne, je možné na něj podat právě onu *actio auctoritatis*.⁴⁶ Pokud bude *mancipatio accipiens* jako žalobce úspěšný, musí *mancipatio dans* zaplatit částku odpovídající dvojnásobku kupní ceny (*duplum*). Žaloba měla zjevně zejména donucovací charakter. O tom svědčí fakt, že prodejce neručil za skutečnou škodu, která byla způsobena kupujícímu, ale částkou stanovenou násobkem hodnoty, tj. obdobně jako se určovala výše odškodnění za delikt. To, že je žaloba určena na dvojnásobek, se sice jeví jako vcelku spravedlivé v případě odepření pomoci auktora, nicméně v případě neúspěchu proti třetí osobě, kdy nemusel zcizitel o své neoprávněnosti vědět, může toto pravidlo působit poměrně přísně. Na druhou stranu, každý zcizitel má možnost požadovat stejné ručení i od svého předchůdce. Pokud tedy řada dospěje až k osobě, která nemá své vlastnictví od koho odvozovat, je její odpovědnost zcela na místě. Nemá-li někdo z převodců o co opřít své vlastnictví, je mu to přičítáno k tíži. Uvedená *actio auctoritatis* ale nezříká převodce odpovědnosti z krádeže (*furtum*), tzn. pokud by věděl o tom, že prodává cizí věc, byl by vedle toho odpovědný i z ní.

U ustanovení o *usus auctoritas* je romanisty, kteří vidí v *auctoritas* ručení převodce, překládán uvedený výraz jako „záruka držby“.⁴⁷ Stanovené pravidlo má údajně určovat omezení záruky zcizitele na jeden rok u movitostí a dvou let u nemovitostí. Poté již není převodce povinen záruku poskytovat, a proto uplynutím lhůty dojde k vydržení věci.

Konstrukce, že vydržení mělo být v nejstarších dobách pouze implicitním výsledkem uplynutí záruky, může působit příliš kostrbatým dojmem. Proto bývá uvedený výklad *auctoritas* některými právními romanisty zpochybnován.⁴⁸ Tito romanisté poskytují vlastní výklad, ve

---

⁴⁴ KASER M. Altrömisches Eigentum und „usucapio“, op. cit., s. 125 a násl.

⁴⁵ Cic. *Pro Caec.* 19.54, Cic. *Pro Murena* 12.26.

⁴⁶ BERGER, A. *Encyclopedic dictionary of Roman law. Reprint. Philadelphia: American Philosophical Society, 1991, svazek 43, část 2, s. 341.*

⁴⁷ Mayer-Maly tvrdí, že *usus* je zde ve 2. pádu k *auctoritas* a není zde tedy myslitelný asyndeton, který by znamenal „držba a záruka“. Viz MAYER-MALY, T.: *Studien zur Frühgeschichte der Usucapio II. ZSS RA, 1961, svazek 78, s. 253.*

⁴⁸ Např. AMIRANTE, L. *Il concetto unitario dell'auctoritas*. In *Studi in onore Siro Solazzi*. Napoli, 1948, s. 381. DIÓSDI, G. *op.cit.*, s. 87. K tomu kap. *Auctoritas et usucapion* v LÉVY-BRUHL, H. *Nouvelles etudes sur le tres ancien droit romain*. Paris: Recueil Sirey, 1947, s. 14 a násl.

kterém pravidlo o *usus auctoritas* pojednává o vydržení přímo, přičemž slovo *auctoritas* nemá znamenat záruku, ale nést podstatu vydržení. Souvislost s *actio auctoritatis* a mancipací neuznávají a pro *auctoritas* v daných fragmentech používají jiný překlad, např. vlastnictví, moc, titul nabytí vlastnictví a podobně. Společně těmto překladům je, že *auctoritas* má označovat určitou moc nad věcí, tj. právní panství. *Usus auctoritas* je možno přeložit jako „moc nad věcí nabytá užíváním“, zatímco shora uvedený fragment o *aeterna auctoritas* je například přeložen: „Proti cizinci budiž vlastnictví stálé.“⁴⁹ a jeho přímým důsledkem měl být zákaz cizinců vydržet.⁵⁰ Tato teorie je však kritizována s poukazem na skutečnost, že výklad slov přizpůsobuje vědomosti o existenci vydržení v Zákoně XII desek,⁵¹ spíše než z určitým způsobem podloženého významu slov. Jak je známo, Gaius uvádí, že dvouletá a roční lhůta byla v Zákoně XII desek stanovena přímo pro *usucapio*. Kritikové teorie tak namítají, že význam slova *auctoritas* je v daném případě dosazen uměle dle obsahu, který se zde předpokládal. Nicméně i zastánci této teorie oplývají různými argumenty, kterými vyvracejí předchozí teorii o *auctoritas* jako záruky, a vskutku se některé jeví jako zcela opodstatněné. První z teorií totiž předpokládala, že pravidla obsažená v Zákoně XII desek měla mít za cíl pouze omezit záruku prodejce, tedy evikční ručení. Proč by ale mělo být ručení závislé na držbě věci? Použití slova *usus* ve shora uvedeném pravidle totiž držbu věci předpokládá. Pro trvání záruky auktora ale není podstatné, aby měl kupující věc stále v držbě. Rovněž se nabízí otázka, jaký důvod by pro záruku měla odlišná doba trvání lhůty pro movité a nemovité věci. Oproti tomu u vydržení měl rozdíl ve lhůtách zcela zjevný smysl. Vzhledem k starověkému systému obhospodařování pozemků, kdy se půda nechávala každý druhý rok ležet ladem, by bylo stěží představitelné, aby již po roce neužívání pozemku byla vlastníkovu odepřena možnost se jej domáhat nazpět. Poskytnutí dvou časových lhůt proto logicky přicházelo v úvahu, mělo-li sloužit k ochraně dosavadního vlastníka. Pro něj přitom není nijak podstatné, jak dlouho by ručil současnému držiteli jeho předchůdce za evikci. Další kritika se upírá k nutnosti nabytí derivativním způsobem, které první teorie rovněž předpokládá pro vydržení, jakožto následek uplynutí záruční lhůty. Bylo-li by vydržení připuštěno pouze jako důsledek konce auktorčního ručení, pak by byl přípustný jen jediný titul,

---

⁴⁹ Lex XII tab. 6.4: „Proti cizinci budiž vlastnictví stálé.“ Překlad SKŘEJPEK, M. *Prameny římského práva*, op. cit., s. 37.

⁵⁰ DIÓSDI, G., op. cit., s. 87

⁵¹ Gai 2.42: *Usucapio autem mobilium quidem rerum anno completur, fundi vero et aedium biennio; et ita lege XII tabularum cautum est.* „Vydržení se pak u věcí movitých dovrší jedním rokem, naproti tomu u pozemků a budov dvěma léty. Tak bylo také ustanoveno zákonem 12 desek.“

koupě věci. Evikční záruka se totiž vztahuje jen k prodeji věci. Naznačuje snad tato teorie, že v nejstarších dobách římské právo jiný způsob vydržení věci neznalo? Pokud by vydržení bylo pouze důsledkem konce lhůty pro ručení auktora, jak by tomu bylo v případě, kdy záruka nepřicházela v úvahu, tedy u jiných myslitelných titulů? Například, pokud se jedná o zřízení věna nebo darování, není zde žádný ručitel, na kterého by se dalo odvolávat v případě sporu. Odpověď na otázku, jak by se postupovalo v případě, pokud by se nabytí opíralo o nález opuštěné věci, kde jde o neodvozené nabytí, nám tato teorie také neposkytuje.

Naopak je možné se domnívat, že již nejstarší římské právo předpokládalo i jiné přípustné nabývací tituly pro vydržení, než pouze koupi věci. To lze odvozovat z *usucapio pro herede*,⁵² institutu, jehož existence se předpokládá již v nejstarších dobách římské státnosti.⁵³

Zdá se, že všechny shora uvedené námitky proti první teorii se zdají být důvodnými, a vydržení pravděpodobně nebylo pouze důsledkem ukončení ručení auktora. I pokud připustíme, že výraz *auctoritas* měl v daném ustanovení souvislost se zárukou prodejce, není tím automaticky vyloučeno, že se vydržení mohlo týkat mnohem širšího spektra případů, než je koupě věci. I to vede k podpoře druhé teorie, která nevykládá pojem *auctoritas* v daných ustanoveních v souvislosti se zárukou prodejce. Striktně vzato ale nelze souvislost s ručením zcela vyvrátit. Pokud došlo uplynutím lhůty k vydržení věci, případná záruční povinnost prodejce zcela jistě rovněž končila, nemělo by totiž žádný smysl, kdyby dále převodce zatěžovala. Spojitost s *actio auctoritatis* a mancipací není proto zcela vyloučena, z dostupných zdrojů ji však jen těžko můžeme vyčíst a přesně definovat.

Obě teorie, jak už tomu tak bývá, mají své klady i zápory, své stoupence i odpůrce. Přesto mají obě i společné rysy. U obou totiž nacházíme společnou myšlenku, že pravidla o *auctoritas* měla po uplynutí lhůty za následek změnu v právním vztahu dosavadního držitele k věci. Tato změna se pak projevila zejména v případě právního sporu o věc.

Jak je všeobecně známo, Zákon XII desek neseписoval všechna existující pravidla, ale pouze taková, která byla určitým způsobem významná pro římskou společnost. Tato pravidla měla sloužit zejména pro reálný život a praxi. Problém současného pohledu na římské právo spočívá ve snaze uchopit každý vzniklý problém v teoretické rovině, což pro dané období římského státu není vůbec typické. Při hledání významu jednotlivých ustanovení v antické době je proto vhodnější hledat odpověď na otázku: Co bylo pro každodenní život Římanů v nejstarších

---

⁵² VANČURA, J. *Usucapio pro herede: studie z práva římského*. Praha: J. Vančura, 1897, s. 3 a násl.

⁵³ K tomu více MAYER-MALY, T.: *Studien zur Frühgeschichte der Usucapio I. ZSS RA*, 1960, svazek 77, s. 34-39.

dobách stěžejní? Z dosavadních poznatků o římském právu, jakožto právním systému kazuistické povahy, můžeme dovozovat, že Římanům bylo vzdálené teoretizování o tom, kdo je v jakém okamžiku vlastníkem věci. Takovou otázku pravděpodobně řešili terpve v případě, došlo-li ke sporu o vlastnictví věci. Proto pro ně bylo důležité upravit otázku postavení osob pro případ, že k takovému sporu dojde. Zde pak mohla plnit pravidla o *auctoritas* funkci důkazu o vlastnictví.⁵⁴ Je totiž docela možné, že tíha důkazního břemene ve sporu o vlastnictví v daném období spočívala na žalovaném.⁵⁵ Stanovení lhůt pravidlem o *usus auctoritas* by pak držitele tohoto břemene zbavovala. Vydržení v této podobě proto dokonce ani nemuselo být považováno za samostatný nabývací způsob, ale mohlo jít pouze o institut zlepšující právní postavení držitele. Po uplynutí předepsané lhůty by byl držitel za vlastníka považován, aniž by musel dokazovat, jakým způsobem vlastnictví nabyt. Skutečné a trvalé užívání věci mohlo tak zbavovat držitele povinnosti prokazovat oprávnění k nabytí věci. Takovou myšlenku lze nalézt i u Cicera:

*at usucapio fundi, hoc est finis sollicitudinis ac periculi litium*⁵⁶

Vydržení v této nejstarší podobě tedy mohlo být procesním důkazním institutem. Původní myšlenkou proto nemuselo být zavedení nového nabývacího způsobu, ale pouze procesní prostředek k ochraně držitele, který jej zbavoval povinnosti poskytnout důkaz.⁵⁷ Dosavadní vlastník po uplynutí lhůty prakticky pozbýval možnost věc požadovat nazpět, neboť v tomto období ještě nebylo nutné prokazovat dobrou víru, ani nabývací titul. Vlastník však jednu možnost přece jen měl, a to prokázat, že věc byla kradená, neboť vydržení kradené věci měl dle prohlášení Gaia zakázat již Zákon XII desek.

---

⁵⁴ KASER, M. Neue Studien zum altrömischen Eigentum, op. cit., s. 148.

⁵⁵ DIÓSDI, G. op. cit., s. 90.

⁵⁶ Cic. *pro Caec.* 26.74: „u vydržení pozemku, které je koncem náležitě pečlivosti a obav z nebezpečí sporu“ Viz DIÓSDI, G. tamtéž.

⁵⁷ K tomu viz též CAPANDOVÁ, P. Inštitút vydržania v rímskom práve a v občianskom zákonníku ČSR z roku 1950. In. *COFOLA, Legal History Section* [online]. Brno: Masyrkova univerzita, 2008, 12 s [cit. 2019-12-12]. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/capandova_petra.pdf>.

*Sed aliquando etiamsi maxime quis bona fide alienam rem possideat, non tamen illi usucapio procedit, velut si quis rem furtivam aut vi possessam possideat; nam furtivam lex XII tabularum usucapi prohibet, vi possessam lex Iulia et Plautia.*⁵⁸

Je však otázkou, zda by musela být věc ukradena přímo držitelem nebo by stačilo prokázat, že věc byla kradená, aniž by bylo blíže zjišťováno kým. Formuje se totiž opět několik názorů na to, jak bylo Římany v nejstarších dobách na zákaz vydržet kradené věci nahlíženo. Zda už v archaické době platil zákaz absolutní nemožnosti vydržet jakoukoliv věc, která byla v minulosti kradená, který pak platil v době klasické. Spekuluje se totiž i o tom, kdy byl zákaz vydržení kradených věcí zaveden. Některé zprávy mluví o jeho zavedení Zákonem XII desek, jiné přisuzují jeho zavedení až *lex Atinia*.⁵⁹

Opět se polarizují dva stěžejní názory. Někteří právní romanisté uvádějí, že *lex Atinia* v tomto ohledu nic nového nezavedl a vydržet kradenou věc nebylo možné již od dob Zákona XII desek.⁶⁰ Jiní autoři se oproti tomu domnívají, že Zákon XII desek omezil zákaz vydržení pouze na zloděje samotného a nevztahoval se obecně na všechny držitele kradených věcí. Obecný zákaz vydržet kradené věci by tak byl produktem až pozdějšího *lex Atinia*.⁶¹ To, že se mnohým romanistům jeví první teze jako jediná přijatelná, je zásluhou Gaia. Ten ve svých *Institutiones* přímo uvádí, že se zákaz nevztahoval pouze na zloděje, ale i na případného nabyvatele v dobré víře:

Quod ergo vulgo dicitur furtivarum rerum et vi possessarum usucapionem per legem XII tabularum prohibitam esse, non eo pertinet, ut ne ipse fur quive per vim possidet, usucapere

---

⁵⁸ Gai 2.45: „Někdy však, byť i někdo drží věc v sebelepší dobré víře, mu vydržení přece jen neprospívá, například tomu, kdo drží věc ukradenou anebo násilně do držby vzatou. Věc ukradenou zakazuje totiž vydržet zákon 12 desek, věc násilně do držby vzatou zákon Iulia a Plautia. K tomu viz 216.

⁵⁹ *Lex Atinia de usucapione* byl vydán zřejmě r. 149 př.n.l., případně 197 př.n.l. Navrhovatelem zákona mohl být Gaius Atinius. Viz Gellius *NA* 17.7.1.

⁶⁰ BĚLOVSKÝ, P. Usucapio of a stolen thing. In *Sachsen im Spiegel des Rechts: ius commune propriumque*. Kolín nad Rýnem: Böhlau, 2001, s. 311-317.

⁶¹ Takový názor viz např. MUIRHEAD, J. *Historical Introduction to the Private Law of Rome*. London: A.&C. Black, 1916. s. 120 – 136. JOLOWICZ, H. F. *Historical Introduction to the Study of Roman Law*. Cambridge: 1939, s. 153. DAUBE, D. Furtum Proprium and Furtum Improprum. In *Cambridge Law Journal*, vol. 6, no. 2, 1937, s. 217 a n. HAUSMANINGER, H. SELB, W. *Römisches Privatrecht*. 9. Vyd, Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 2001, s. 154

*possit (nam huic alia ratione usucapio non competit, quia scilicet mala fide possidet); sed nec ullus alius, quamquam ab eo bona fide emerit, usucapiendi ius habeat.*⁶²

Pokud se ale čtenář zaměří na uvedené prohlášení podrobněji, může si povšimnout, že se zde nemluví o tomtéž vydržení, o jakém bylo hovořeno dosud. Výslovně se zde počítá s dobrou vírou jako s předpokladem vydržení. Rovněž se nemluví o *usus auctoritas*, ale používá se termín *usucapio*. Při interpretaci Gaiových textů je potřeba mít na paměti, že jeho práce byla učebnicí, a aby mohla jako učebnice sloužit, musela být přizpůsobována požadavkům jeho doby. To je důvodem, pro který právní romanisté některá jeho prohlášení zpochybňují a jejich skeptický postoj má odůvodněný základ. Často se objevují rozpory mezi Gaiem a jinými autory jeho doby, někdy si dokonce i Gaius sám protiřečí, nebo přinejmenším zjednodušuje některé skutečnosti.⁶³ Ač shora uvedené Gaiovo prohlášení naznačuje, že zákaz vydržení kradených věcí se už v době Zákona XII desek nevztahoval pouze na zloděje, nemuselo to tak nutně být a Gaius mohl popisovat situaci platnou až v době klasické. To, že byl tento Gaiův výrok zpochybňován, vychází i z polemiky římských právníků nad retroaktivitou *lex Atiniae*, se kterou se setkáme u Gellia v *Noctes Atticae*.⁶⁴ Je-li zvažovaná zpětná působnost pozdějšího předpisu, nemohla být dřívějším stejná materie upravena totožně.⁶⁵ To dalo za vznik domněnce, že se původní zákaz vydržení v Zákoně XII desek vztahoval pouze na zloděje a až posléze Atiniův zákon rozšířil původní pravidlo o nemožnost vydržet jakoukoliv kradenou věc.⁶⁶ Vzhledem k tomu, jaké úcty se Zákon XII desek těšil a jaké povědomí o něm existovalo, není příliš pravděpodobné, že by jiný předpis upravil stejně otázku jednou už v Zákoně XII desek obsaženou. Římané neměli ve zvyku se opakovat, na druhou stranu ale ani měnit ustanovení daná předpisem tak váženým pro římský národ. Rozšíření aplikace či úpravy výkladu jednotlivých ustanovení Zákona XII desek pak byly

---

⁶² Gai 2.49: „Řekne-li se ovšem obecně, že vydržení kradených a násilím držených zakázal již zákon 12 desek, nevztahuje se to na to, že nemůže vydržet sám zloděj či ten, kdo drží násilně (neboť tomu nepřísluší vydržení z důvodu jiného, a to proto, že drží ve zlé vůli): ale že právo na vydržení nemá ani žádný jiný (držitel), a to i kdyby od toho (zloděje či násilného držitele) koupil (věc) v dobré víře.“

⁶³ Například i uvedený text Gai 2.49 není zcela přesný, neboť zákaz vydržení věcí násilně do držby vzatých zakázal zákon Iulia a Plautia, jak uvádí Gaius sám v Gai 2.45. S největší pravděpodobností šlo navíc o dva zákony, viz sub 216.

⁶⁴ Gellius *NA* 17.7.1-3.

⁶⁵ YARON, R. "Reflections on Usucapio" In *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis / Revue d'Histoire du Droit / The Legal History Review*. Brill/Nijhoff, 1967, vol. 35, issue 2, 191, 211 a násl. BARBER, R. Usucapion and Theft at the Time of the Twelve Tables. In *Sydney Law Review*, Sydney: Law Book Co and Sydney Law School, 1979, vol. 8, issue 3, s. 614.

⁶⁶ KASER, M. *Das römische Privatrecht. Abschnitt I*. München: Beck, 1971, s. 420. DIÓSDI, G., op. cit., s. 91.

nejčastějšími nástroji k jeho změně. Bylo-li tomu tak i v tomto případě, pak mohl zákaz vztahující se dosud jen na zloděje být prostřednictvím *lex Atinia* rozšířen na každého dalšího držitele dané věci.⁶⁷ Tím by u vydržení došlo k výraznému posunu. Z původního *usus auctoritas* mohlo vzniknout pozdější klasické vydržení právě přijetím uvedeného *lex Atiniae*. Pokud se připustí, že pravidlo *usus auctoritas* osvobodilo dosavadního držitele po uplynutí lhůty z prokazování čehokoliv dalšího, neměl původní vlastník jinou možnost než prokázat, že stávající držitel je sám zloděj, nebo přinejmenším o krádeži věděl. Byla-li až tímto krokem zavedena všeobecná nemožnost kohokoliv vydržet kradenou věc, pak se četnost případů, kdy mohlo dojít k vydržení, rázem značně zmenšila. Jelikož římské široké pojetí krádeže pod ni subsumuje téměř jakoukoliv dispozici s věcí bez vědomí vlastníka, vydržení by bylo přípustné prakticky pouze v případech, kdy dosavadní vlastník nějakým způsobem na zcizení věci spolupracoval.⁶⁸ To by byly zejména takové situace, kde převod vlastnictví byl vlastníkem zamýšlen, ale nedošlo k němu z důvodu nějakého formálního nedostatku, např. při převodu mancipační věci tradicí. Připočte-li se k tomu, že zhruba ve stejném období se objevily požadavky dobré víry (*bona fides*) a titulu (*iusta causa*), mohlo se stát, že četnost možných případů vydržení byla v této době výrazně snížena. Není vyloučeno, že ztížení možnosti vydržet věc bylo dokonce účelové a objevilo se jako důsledek změny poměrů v římské společnosti.⁶⁹ V 5. století př. n. l. (době vydání Zákona XII desek) mohla být pro potřeby malého městského státu zcela postačující roční (případně u pozemků dvouletá) lhůta k tomu, aby se vlastník věci dozvěděl o tom, že pozbyl její držbu a vyhledal jejího držitele. Navíc tyto nepřilíš dlouhé lhůty byly přinejmenším zpočátku výhodné pro patricije.⁷⁰ Jakmile ale došlo k rozrůstání římské říše, krátké lhůty byly nevýhodné pro stávající vlastníky. Vzhledem k tomu, jaké zbožné účtě se Zákon XII desek těšil, nebylo pro Římany myslitelné na takovou změnu reagovat zrušením ustanovení Zákona XII desek, a dokonce ani prodloužením lhůt, které jím byly stanoveny. Římská právní věda však přišla s jiným elegantním řešením, tj. přidáním dalších podmínek, které musely být pro úspěšné vydržení naplněny. Požadavky titulu a dobré víry přinesly ztížení možnosti vydržet věc, ale i po jejich prokázání měl pořád výhodnější postavení nový držitel než dosavadní vlastník věci. Zato zavedení zákazu vydržení věcí kradených naprosto obrátilo stávající situaci a misky vah se

---

⁶⁷ JOLOWICZ, H.F., op. cit., s. 153. DAUBE, D. op. cit., s. 217 a n.

⁶⁸ BĚLOVSKÝ, P. Usucapio of a stolen thing, op. cit., s. 311 – 318.

⁶⁹ K tomu DIÓSDI, G., op. cit., s. 148.

⁷⁰ PETR, B. *Vydržení v českém právu*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 3.

naklonily ve prospěch původního vlastníka. Ustanovení o vydržení, která dosud přála spíše novému držiteli, mohla se zavedením nových požadavků začít fungovat jako ustanovení chránící více dosavadní vlastníky. Dataci tohoto zvratu můžeme podle převažujícího názoru situovat do předklasické doby.⁷¹ Přibližně ve stejné době jako Atiniův zákon, pravděpodobně v 2. st. př. n.l. došlo k zavedení požadavku titulu a dobré víry. Tím dostalo vydržení svou klasickou podobu se známými pěti základními předpoklady. Tu si pak udrželo až do vlády císaře Iustiniana. I tyto nové požadavky byly formulovány poměrně přísně. Výčet možných nabývacích důvodů byl taxativní a titul nesměl být pouze domnělý (putativní). Na druhou stranu seznam přípustných kauz byl značně rozšířen titulem *pro suo*, pod který bylo řazeno několik dalších možných nabývacích důvodů, což poskytovalo držitelům široký prostor. Rovněž ohledně přípustnosti putativního titulu v římském právu nebyla stanoviska právníků jednotná.⁷² I posuzování otázky dobré víry bylo komplikované, je totiž možné ji zkoumat v různých okamžicích, např. při uzavření smlouvy, při předání věci či před uplynutím vydržecí lhůty. Obecně se s římským právem spojuje zásada, že pozdější špatná víra nevádí (*mala fides superveniens non nocet*), ale ani tato zásada neplatila bezvýjimečně, což bude ukázáno v pozdější části práce.

2.2.2 Pojem *auctoritas* a *lex Atinia*

Již výše byl věnován poměrně obsáhlý prostor dvěma základním ustanovením, která se objevují v Zákoně XII desek o vydržení. Nejsou to však jediné odkazy, které poskytují zprávu o tom, že je vydržení zmíněno již v decemvirální kodifikaci. Výše byla zmíněna problematika zákazu vydržení kradených věcí s tím, že existovala domněnka, že zákaz vydržení platil v době Zákona XII desek pouze pro zloděje a až *lex Atinia* jej rozšířil na všechny věci kradené. Jiným možným vysvětlením situace, je zcela popřít možnost, že by vydržení kradené věci zakazoval již Zákon XII desek. Dá se nalézt ale i třetí názor, že Atiniův zákon vůbec nemluví o zákazu

---

⁷¹ BONFANTE, P., „La „iusta causa“ dell’usucapione e il suo rapporto colla „bona fides“. In *Scritti giuridici varii*, díl 1., s.496, 503. DIÓSDI, G., op. cit., s. 146. HEYROVSKÝ, L., SOMMER, O., VÁŽNÝ, J. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 7. vyd. V Bratislavě: nákladem Právnické fakulty University Komenského, 1929, s. 357.

⁷² K tomu blíže MAYER-MALY, T. *Das Putativtitelproblem bei der usucapio*. Graz: H. Böhlau Nachf., 1962, 153 s. REBRO, K., BLAHO, P. op. cit., s. 279.

vydržení, ale pouze o záruce, která má u kradených věcí stále trvat a neskončí uplynutím lhůty jednoho roku.⁷³ Proč se objevuje tento názor se dá zjistit při pohledu na znění *lex Atinia*:

*Quod subruptum erit, eius rei aeterna auctoritas esto.*⁷⁴

Jak je zřejmé, i zde se nalézá problematický termín *auctoritas*. Zastánci teorie, dle které je *auctoritas* spjatá se zárukou prodejce, dovozují, že i zde má zákon na mysli záruku prodejce, která byla u kradené věci stanovena jako trvalá, čímž se značně zlepšilo postavení držitele. Počítá s tím, že původní pravidlo bylo stiženo takovým nedostatkem, že držitel se ocitne po uplynutí lhůty bez obrany vůči svému předchůdci. Dle této úvahy měl *lex Atinia* zavést ochranu v případě, že se jednalo o kradenou věc. Následkem by bylo, že záruka nepřestávala trvat (*aeterna auctoritas*) v případě, kdy věc, o kterou je veden spor, byla kradená. V takovém případě se auktor nemohl zříci odpovědnosti z povinnosti ručit pouhým prohlášením, že už uběhla stanovená roční lhůta. Vzhledem k tomu, že by vůči převodci bylo nespravedlivé, aby u něj skončila možnost požadovat ručení po svém předchůdci, měla proto stejně tak trvat stálá auktorční povinnost, tentokráté však osoby, která převedla věc jemu. V rámci takové posloupnosti by řada dospěla až k samotnému zloději, který nebude schopen prokázat oprávněnost svého předchozího nabytí. Pokud ovšem některý z držitelů věděl, že od svého předchůdce nabývá kradenou věc, pak je sám považován za zloděje a nemůže se svého předchůdce dovolávat. S tím, že držitelé bylo poskytnuto neomezené ručení předchůdce, byla spojena i neomezená možnost okradeného požadovat vindikaci věc nazpátek. Mohl-li okradený vlastník reivindikovat kdykoliv, nebylo pak možné nikdy vydržet věc, která byla jednou kradená, a to ani držitelem v dobré víře. Daná teorie pak přisuzuje stanovení neomezené možnosti vindikovat kradenou věc již Zákonu XII desek. Oproti tomu pak *lex Atinia* měl jen doplnit to, co z nemožnosti vydržení věci vyplývalo, tj. odstranit nespravedlivou situaci, kdy držitel po uplynutí stanovené lhůty zároveň ztratí jak onu věc, tak i prostředek, jímž by mohl požadovat náhradu od předchůdce. Tato teorie je jistě velmi zajímavá, ovšem je založená na přesvědčení, že pojem *auctoritas* se týkal záruky prodejce a nesouvisel s vydržením, což bylo mnohými romanisty z výše uvedených důvodů zpochybňováno.

---

⁷³ O dvouleté lhůtě, která byla také stanovena pravidlem o *usus auctoritas* zde nepřemýšlíme, neboť pozemky (a případně i budovy) nebylo možno ukrást a k jejich ochraně sloužily jiné prostředky.

⁷⁴ Gellius *NA* 17.7.1.

Naopak zastánci názoru, že i v tomto fragmentu má být *auctoritas* překládána jako moc nad věcí, vidí v pravidle přímý zákaz vydržení kradené věci, stejně jako tomu bylo u zákazu vydržení pro cizince. To odvozují i ze znění jiných pramenů, které odkazují na *lex Atinia* přímo jako na předpis, který zakázal vydržení kradených věcí:

*Quod autem dicit lex Atinia, ut res furtiva non usucapiatur, nisi in potestatem eius, cui subrepta est, revertatur, sic acceptum est, ut in domini potestatem debeat reverti, non in eius utique, cui subreptum est.*⁷⁵

Paulus používá v textu k označení vydržení pojem *usucapio*. Pokud by *lex Atinia* mluvil jen o záruce převodce, použití výrazu *usucapio* by zde nedávalo smysl. Proto je nutné zvažovat, zda pojem *auctoritas* přímo nesouvisel s vydržením. Pokud na pravidlo bude nahlíženo opět jako na institut procesního práva a vychází-li se z předpokladu, že *lex Atinia* měl sloužit ke stanovení důkazních pravidel, pak by *aeterna auctoritas* způsobovala nutnost prokazování oprávněnosti držitelovy držby bez ohledu na uplynutí lhůty u kradených věcí.⁷⁶ Osvobození z povinnosti nést důkazní břemeno by se v případě, že žalobce prokáže krádež věci, po uplynutí stanovené lhůty nedalo uplatnit. Držitel by pak musel opět prokazovat oprávněnost nabytí držby odkazem na svého předchůdce. Mezi římskými právníky byla pak hojně diskutovanou otázkou navrácení kradené věci do moci vlastníka. Takové diskuze se však objevily až v klasickém období římského práva, proto jim bude věnován prostor až v jedné z následujících částí této práce.

2.2.3 Zákaz vydržení mancipačních věcí ženy

Zákon XII desek má ještě co nabídnout k problematice vydržení. Záhadné slovo *auctoritas* provází i další ustanovení, a to v souvislosti se zákazem vydržení mancipačních věcí ženy, a to konkrétně takových, které zcizila bez souhlasu poručníka:

---

⁷⁵ D. 41.3.4.6 (Paul. *54 ad ed.*): „Pokud tedy *lex Atinia* stanovil, že kradená věc nemůže být vydržena, pak to neplatí tehdy, jestliže se vrátí do moci toho, jemuž byla odcizena; tím se rozumí, že se (věc) má vrátit do moci vlastníka a nikoli toho, jemuž byla odcizena.“ Překlad viz BĚLOVSKÝ P., *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 58.

⁷⁶ KASER, M. *Das römische Privatrecht I*, op. cit., s. 420.

*Item olim mulieris, quae in agnatorum tutela erat, res Mancipi usucapi non poterant, praeterquam si ab ipsa tutore auctore traditae essent; idque ita lege XII tabularum cautum erat.*⁷⁷

Výraz je tentokrát obsažen ve spojení „*tutore auctore*“, který je obvykle překládán jako souhlas poručníka. Na tomto místě dokonce ani zastánci první teorie, kteří vidí v *auctoritas* ručení převodce, nijak na záruku neodkazují. Přesto by mohl být takový překlad opět dobrým argumentem pro tuto teorii. Žena sama bez poručníka nemohla poskytnout ani záruku z evikce. Aby se *mancipatio accipiens* mohl při případné vindikaci odvolávat na svého předchůdce, tj. auktora, musel by při zcizení věci figurovat tutor. Pouze přítomnost poručníka při mancipačním aktu mohla zajistit, aby běžela lhůta pro *usus auctoritas* a jejím uplynutím došlo k vydržení. Úlohou poručníka by proto nebylo pouze poskytnout souhlas, ale také být garantem pro případ auktorčního ručení. Na druhou stranu přesný překlad uvedeného slovního spojení nic na významu fragmentu nemění, ať už se překládá *auctoritas* poručníka jakkoliv, obsah zákazového ustanovení se tím neměnil a vydržení se v tomto případě rozdílný překlad přímo nedotkne.

Další otázka, která u zmíněného fragmentu vyvstává, je, zda se zákaz vydržení týkal pouze mancipačních věcí ženy nebo byl rozšířen i na další obdobné případy. Z povahy věci by se dalo předpokládat, že se zákaz vydržet vztahoval i na zcizení věci nedospělcem bez souhlasu poručníka. Jiné ustanovení v Gaiově učebnici uvádí, že zákaz zcizovat věci bez tutora nemohl ani nedospělec.

*Nunc admonendi sumus neque feminam neque pupillum sine tutoris auctoritate rem Mancipi alienare posse.*⁷⁸

Paulus pak mluví přímo o nezpůsobilosti takovým způsobem převedené věci k vydržení, ledaže by si nabyvatel nebyl nízkého věku převodce vědom:

---

⁷⁷ Gai 2.47 (Lex XII tab. 5.2): „Dříve nebylo také možno vydržet mancipační věci ženy, která byla v poručenství agnátů, pokud by je se souhlasem poručníka nepředvedla sama. Tak to bylo stanoveno zákonem 12 desek.“

⁷⁸ Gai 2.80: „Nyní je třeba, abychom připomenuli, že bez souhlasu poručníka nemůže ani žena ani nedospělec zcizovat mancipační věc.“

*Si a pupillo emero sine tutoris auctoritate, quem puberem esse putem, dicimus usucapionem sequi, ut hic plus sit in re quam in existimatione: quod si scias pupillum esse, putes tamen pupillis licere res suas sine tutoris auctoritate administrare, non capies usu, quia iuris error nulli prodest.*⁷⁹

Je však otázkou, zda je možno datovat takový zákaz do stejného období jako tomu bylo u zákazu vydržet mancipační věci ženy. Z pramenů lze vyčíst, že zákaz vydržet mancipační věci ženy bez souhlasu poručníka byl v klasické době již přežitý a už zřejmě neplatil. Gaius ve své zprávě o tomto zákazu odkazoval na dřívější období.

O žádných dalších zprávách ze Zákona XII desek, kde by se vyskytoval v souvislosti s vydržením výraz *auctoritas*, není nic známo. Jak tomu u zkoumání takto starých pramenů římského práva bývá, není v reálných možnostech přesně určit, v jakém významu byl výraz *auctoritas* v dané době v uvedených ustanoveních Zákona XII desek použit, jeho souvislost s vydržením však není možno popřít. Nejpravděpodobněji pojem přímo souvisel s vlastnictvím v podobě, v jaké bylo v tomto stupni vývoje chápáno. Vlastnictví bylo zřejmě zkoumáno pouze v rámci sporu o věc, přičemž trvání či netrvání lhůty pro *auctoritas* bylo přímo spojeno s postavením stran při dokazování. Uplynutím předepsané lhůty došlo k nezpochybnitelnému postavení držitele, proto jsou uvedená pravidla pozdější právní vědou označována jako pravidla pro vydržení, ač mohl tento institut v archaické době fungovat ještě jiným způsobem.

2.2.4 Zákaz vydržení *confinia*

Přestane-li stát v centru pozornosti pojem *auctoritas*, je možno si povšimnout ještě dalších ustanovení, ve kterých se odkazuje na vydržení v Zákoně XII desek. První z nich stanovuje zákaz vydržení tzv. *quinque pedes*.

---

⁷⁹ D. 41.4.2.15 (Paul. 54 ad ed.): „Když koupím od nedospělého, aniž by k tomu dal souhlas poručník, věříc, že už dosáhl dospělosti, je možné vydržet, ale více se to odvolává na skutečnost než na názor. Pokud ale víš, že prodejce je nedospělý, a přesto se domníváš, že měl právo věc převést bez souhlasu poručníka, nemůžeš nabýt věc vydržením, protože neznalost zákona nemůže být nikomu ku prospěchu.“

...quoniam usus capionem duodecim tabulae intra quinque pedes esse noluerunt.⁸⁰

Termín *quinque pedes* označuje prostor pěti stop (1,5 metru) mezi pozemky, jinak také nazývaný *confinium*. Pro Římany měla hranice mezi pozemky hospodářský i náboženský význam. Hospodářská důležitost spočívala v povinnosti vlastníka strpět, aby soused při obdělávání pozemku (např. při otáčení pluhu) překročil hranici pozemku do prostoru onoho *confinia*.⁸¹ O náboženském významu mezí hovoří *leges regiae*, konkrétně nařízení legendárního krále Numy Pompilia.

„Zákon o hranicích pozemků: (Numa) přikázal, aby každý stanovil hranice svého pozemku a postavil na hranicích kameny, ty zasvětil Iovovi Terminovi.⁸² Rozhodl, aby ten, kdo mezníky vytahá nebo přesune, byl zasvěcen bohu.“⁸³

Od těchto mezníků měl pak každý vlastník ponechat volný pruh o šíři 2,5 stopy, čímž vzniklo oněch 5 stop (*quinque pedes*). Tímto způsobem byla mezím poskytnuta jakási sakrální ochrana, která je postavila na úroveň *res religiosae*. Přesto, že jim náleželo toto zvláštní postavení, nebyly pravděpodobně považovány za *res sanctae* jako hradby a brány.⁸⁴ *Confinium* bylo majetkem vlastníků sousedících pozemků, nešlo tedy o věc veřejnou ani *res nullius*. Zákazové ustanovení ale nemělo za následek úplnou nemožnost vydržet část sousedícího pozemku, jak by se mohlo zdát. Za splnění ostatních náležitostí bylo vydržení přípustné. Pravidlo mělo sloužit pouze k tomu, aby nebyla část *confinia* oddělena a prostřednictvím vydržení připadla sousedovi.⁸⁵

---

⁸⁰ Cic. *De leg.* 1.21.55 (Lex XII tab. 7.4): „Vydržení do pěti stop je dvanácti deskami zakázáno.“ (Překlad SKŘEJPEK, M. a kol. *Prameny římského práva*, op. cit., s. 39).

⁸¹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. op. cit., s. 156.

⁸² O Terminovi a mezích viz SKŘEJPEK, M. *Ius et religio: právo a náboženství ve starověkém Římě*. 1. vydání. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, 221-223.

⁸³ Dionýsos *Rómaiké archaiologia* 2.74.

⁸⁴ SKŘEJPEK, M., BĚLOVSKÝ, P., STLOUKALOVÁ, K. (eds.). *Cizinci, hranice a integrace v dějinách*, op. cit., op. cit., s. 106.

Gai 2.8: *Sanctae quoque res, velut muri et portae, quadammodo divini iuris sunt.* „Také „res sanctae“, například hradby a brány, jsou svým způsobem věci božského práva.“

⁸⁵ KARLOWA O. *Beiträge zur Geschichte des Römischen Civilprozesses*. Bonn: Verlag von Max und Sohn, 1865, s. 150-151.

2.2.5 Zákaz vydržení hrobů a jiných *res extra commercium*

Z pramenů se dozvídáme ještě o dalším případě věci vyloučené z vydržení. Cicero zmiňuje obdobný zákaz vydržení hrobů v Zákoně XII desek.

*Quod autem 'forum', id est vestibulum sepulcri, 'bustumve usu capi' vetat, tuetur ius sepulcrorum. Haec habemus in XII, sane secundum naturam, quae norma legis est.*⁸⁶

Hroby a přístup k nim měl Zákon XII desek také výslovně zakázat vydržet. Ani tento zákaz není ničím překvapivým, vzhledem k tomu, že hroby byly zařazeny mezi *res extra commercium*, konkrétně mezi *res religiosae*. Nebylo možné je vlastnit a vzhledem k tomu ani vydržet. Zprávy o takových zákazech vydržení naznačují, že *res habilis*, ač je často opomínán, byl již v nejstarších dobách jednou z podmínek pro vydržení. Přinejmenším k vydržení nebyly způsobilé hroby, přístupy k nim a *confinium*. Co ale další věci *extra commercium*, o kterých nemáme doloženo, že by se o nich Zákon XII desek zmiňoval? Není vyloučené, že byly v kodifikaci zmíněné i další neobchodovatelné věci, jen se nám konkrétní ustanovení nedochovala, ale stejně tak je pravděpodobné, že decemvirové nepovažovali za nutné konkrétně jmenovat další věci z vydržení vyloučené. Je možné, že považovali za důležité výslovně upravit pouze režim hrobů a *confinia*. Snad proto, že v rámci neobchodovatelných věcí měli nejbliže k pozemkům v soukromém vlastnictví. Chyběl-li někde mezník či byl-li pod zemí vykopán hrob, nemusel o tom vlastník, který takovou půdu využíval, vůbec vědět. Zatímco ospravedlnění omylu při zabrání chrámu, hradeb či náboženských předmětů je jen těžko představitelné, u hrobů či mezi k omylu snadno mohlo dojít. Je představitelné, že o jiných předmětech se Zákon XII desek nezmiňoval, neboť jejich nevydržitelnost považoval za zcela zjevnou. Z konkrétního uvedení shora zmiňovaných věcí můžeme dovodit některé důležité závěry. Jejich výslovné vyjmenování dokládá, že v daném období musel být minimálně zvažován i jiný typ vydržení než jen vydržení v přímé souvislosti s mancipačním převodem.⁸⁷ Pokud by bylo nejstarší vydržení striktně vázáno na mancipaci, pak hroby a *confinium* nemohly být předmětem vydržení už z prostého důvodu, že nemohly být ani předmětem mancipace. Vyjmenování těchto věcí by proto mělo význam pouze

---

⁸⁶ Cic. *De leg.* 2.24.61.

⁸⁷ Někteří romanisté se domnívají, že nejstarší forma vydržení byla vázána pouze na zhojení vad při mancipaci. Viz MOMMSEN, T. *De auctoritate commentatio*. In *Gesammelte Schriften*. Berlin: Weidmann, 1905, vol 3, s. 458-466.

v případě, že by titulem pro vydržení mohlo být například jednostranné zmocnění se těchto míst, tj. okupace. Mělo-li vydržení napravit vady nabývacího aktu, mohlo by snad napravit nedostatky při okupaci. Přivlastnění takových míst by samozřejmě nemohlo mít za následek vznik vlastnictví, neboť nešlo o věci ničí. Co když by ale byla okupace učiněna v omylu, že jde o opuštěné pozemky? Pak by po uplynutí lhůty mohlo být vydržení zvažováno. Zákon XII desek však shora uvedenými pravidly učinil jakýmkoliv podobným úvahám přítrž.

Fragmenty o zákazu vydržení *confinia* a hrobů rozšířily obzory moderní právní romanistiky o ještě jednu zajímavou úvahu. U obou ustanovení se totiž setkáme s výrazem *usu capio*. Mayer-Maly provedl vlastní analýzu tohoto slovního spojení a v souvislosti s těmito fragmenty došel k závěru, že uvedený zákaz se nemusel vztahovat k vydržení, ale už k samotnému nabytí věcí do držby.⁸⁸ Podle něj totiž *usu capio* může znamenat i pouhé faktické nabytí věci a s ním související akt uchopení.⁸⁹ Zákon XII desek by tedy ve výsledku stanovoval zákaz onoho volného přivlastnění si hrobů a *confinia* vůbec. Tato zajímavá myšlenka, ať už se zakládá na reálném základu či ne, může vést k jiné úvaze. Pokud jde o Zákon XII desek, snad až příliš často se pozornost obrací na záhadné slovo *auctoritas*, prakticky se však nevěnuje pozornost slovu *usus*. Obecně se považuje za termín, kterým je označena držba. Dá se ale již v tomto nejstarším období striktně oddělovat držba od vlastnictví? Pokud si čtenář vzpomene na Gaiovo použití slovního spojení *usu capio* u kradené věci v Zákoně XII desek, i toto ustanovení mohlo mluvit o zákazu nabytí věc do držby zlodějem. Jak přesně slovo *usus* překládat ani není zcela směrodatné. Může být řeč jak o držbě, tak i o užívání. V tomto období ještě nemuseli Římané vnímat držbu takovým způsobem, jakým byla posuzována v době klasické. Je docela dobře možné, že v archaickém období byla pro posouzení vlastnictví k věci směrodatná pouze skutečnost, zda někdo má či nemá onen *usus*. Spojení výrazu *usus* a *auctoritas* pak mohlo znamenat, že šlo o určitý uznávaný, tedy autorizovaný *usus*, tj. takový, který indikuje nezpochybnitelné postavení držitele. Pojem *usus* se navíc objevuje u situace, kterou také někdy spojujeme s vydržením, ač nejde o způsob nabytí vlastnictví. Výraz ale v této situaci označuje formu moci podobnou té, jakou má vlastník či držitel nad věcí. Jde o případ vydržení moci nad manželkou.

---

⁸⁸ MAYER-MALY, T. Studien zur Frühgeschichte der Usucapio I-III. ZSS RA, 1960-62, svazek 77-79.

⁸⁹ *Capio* se odvozuje od slovesa *capere* znamenající „brát“, „uchopit“.

2.2.6 Vydržení moci nad manželkou

Poslední fragment ze Zákona XII desek, který se v souvislosti s vydržením dochoval, se věnuje „vydržení“ manželské moci nad manželkou a tomu, kdy dojde k přerušení takového vydržení. Je řazen na šestou desku Zákona XII desek a píše o něm Gaius.

*Usu in manum conveniebat, quae anno continuo nupta perseverabat: quia enim veluti annua possessione usucapiebatur, in familiam viri transibat filiaeque locum optinebat. Itaque lege XII tabularum cautum est, ut si qua nollet eo modo in manum mariti convenire, ea quotannis trinocitio abesset atque eo modo usum cuiusque anni interrumperet. Sed hoc totum ius partim legibus sublatum est, partim ipsa desuetudine oblitteratum est.*⁹⁰

Zákon XII desek měl zakotvit možnost přerušení nabytí manželské moci prostřednictvím *usu*, a to pomocí institutu tzv. *trinocitia*. Ono *trinocitium* znamenalo tři noci, po které musela být každý rok v domě nepřítomna žena, nechtěla-li se tímto způsobem podřídit *manu*. Slovo *usus* je na tomto místě překládáno jako užívání. Ovšem mohlo by jít i o označení faktické moci, jak navrhol Mayer-Maly ve své teorii o významu *usus*. Stejně tak *usucapio* ve spojení „*annua possessione usucapiebatur*“ v tomto smyslu může být překládáno jako: ujmoutí se této faktické moci. Pojem *usus* tedy mohl být nezávisle na pojmu *auctoritas* označením toho, co neslo podstatu pozdějšího vydržení jako takového, ať už *auctoritas* měla označovat záruku či nějakou kvalifikaci tohoto *usu*. Proto také v pozdějších dobách mohl pojem *auctoritas* z uvedených pravidel o vydržení vymizet, když podstatnější byl pojem *usus*. Zda někdo získal tuto moc nad věcí, pak označovalo spojení *usu capio*. Takový terminologický vývoj by zcela odpovídal současným poznatkům o vydržení v tomto období.

2.2.7 Speciální formy vydržení v době archaické a předklasické

---

⁹⁰ Gai 1.111 (Lex XII tab. 6.5): „Užíváním“ se manželské moci podřizovala (žena), která nepřetržitě po jeden rok setrvala (s mužem) jako vdaná. Vzhledem k tomu totiž, že bývala rok trvající držbou jakoby vydržena, přecházela do rodiny manžela a dostávala se do postavení dcery. Proto bylo v zákoně 12 desek stanoveno, že kdyby se některá (žena) takovým způsobem podřídit moci manžela nechtěla, měla být každý rok po tři noci nepřítomna, aby se takovým způsobem vydržecí lhůta rok co rok přerušovala. Všechno toto právo bylo však zčásti odstraněno zákony, zčásti se na ně prostě zapomnělo neužíváním.“

Ke zvláštním případům nabytí vlastnictví vydržením patří zejména dva instituty, těmi jsou *usucapio pro herede* a *usureceptio ex fiducia*.

2.2.7.1 *Usucapio pro herede*

Vydržení pozůstalosti (*usucapio pro herede*) vychází z nutnosti nenechávat pozůstalost dlouhou dobu bez vlastníka. Pro antickou římskou obec bylo prioritou, aby v případě úmrtí *pater familias* nastoupil na jeho místo v co nejbližší době dědic, který by vykonával příslušné obřady dříve vykonávané zůstavitelem.⁹¹ Ze Zákona XII desek můžeme vyčíst pravidla dědické posloupnosti. V případě úmrtí osoby *sui iuris*, která neměla vlastní dědice (*heredes sui*) a nezanechala ani závět', mohla být v nejstarších dobách pozůstalost zřejmě předmětem volné okupace.⁹² Zákonem XII desek nebo v době krátce před jeho vydáním pak zřejmě došlo k omezení této možnosti zavedením dědického práva nejbližšího agnáta (*adgnatus proximus*).⁹³ Navíc Zákon XII desek stanovil, že nebylo-li nejbližšího agnáta, pak majetek měli dostat příslušníci rodu (*gens*).⁹⁴ Je možné, že s uvedením nových stupňů dědické posloupnosti došlo i k zavedení institutu *usucapio pro herede*, o němž existují nejstarší zprávy z doby vydání Zákona XII desek, ač není znám doklad o tom, že by se ten se o něm výslovně zmiňoval.⁹⁵ V případě, že držitel měl pozůstalost v držbě jeden rok, počalo se na něj pohlížet jako na dědice, který své postavení získal vydržením. Mezi jeho další povinnosti podle zvláštního dekretu pontifiků patřilo i provádět rodinné oběti po zůstaviteli (*sacra*). Kromě dvou delačních důvodů známých i současnému právnímu řádu, tak můžeme v římském právu mluvit i o třetím, jímž je *usucapio pro herede*.

Institut *usucapio pro herede* je zvláštní tím, že nerozlišuje, zda jsou součástí pozůstalosti pozemky nebo jen movité věci, roční lhůta pro vydržení platila ve všech případech.

---

⁹¹ VANČURA, J. op. cit., s. 3 a násl. Rovněž POOL, E. Die Erbschaftsersitzung in Gai. 2,54 und Theo Mayer-Malys Thesen zum Ursprung der usucapio. In *ZSS RA*, svazek 129, 2012, s. 113-160.

⁹² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. op. cit., s. 300.

⁹³ Lex XII tab. 5.4: *SI INTESTATO MORITUR, CUI SUUS HERES NEC ESCIT, ADGNATUS PROXIMUS FAMILIAM HABETO*. „ZEMŘE-LI BEZ ZÁVĚTI, KDO NEMÁ VLASTNÍHO DĚDICE, AŽ MÁ MAJETEK NEJBLIŽŠÍ AGNÁT.“

⁹⁴ Lex XII tab. 5.5: *SI ADGNATUS NEC ESCIT, GENTILES FAMILIAM [HABENTO]*. „POKUD NENÍ NEJBLIŽŠÍHO AGNÁTA, AŽ MAJÍ MAJETEK PŘÍSLUŠNÍCI RODU.“

⁹⁵ Zavedení institutu se připisuje pontifikální jurisprudenci a pravděpodobně zákonu 12 desek ještě předchází. Viz VACCA, L. *Possesso e tempo nell'acquisto della proprietà: saggi romanistici*. *Giurista europeo: Percorsi formativi*. 2012, svazek 11, CEDAM, s. 134.

*Et in tantum haec usucapio concessa est, ut et res quae solo continentur, anno usucapiantur.*⁹⁶

Gaius k tomu podává takové vysvětlení, že pozůstalost se v dřívější době vydržovala jako celek a patřila, podle rozdělení zavedeného pravidlem o *usus auctoritas*, k ostatním věcem (*in ceteris rebus*), neboť se jedná o nehmotnou věc.

*Quare autem hoc casu etiam soli rerum annua constituta sit usucapio, illa ratio est, quod olim rerum hereditarium possessione velut ipsae hereditates usucapi credebantur, scilicet anno. Lex enim XII tabularum soli quidem res biennio usucapi iussit, ceteras vero anno. Ergo hereditas in ceteris rebus videbatur esse, quia soli non est, quia neque corporalis est.*⁹⁷

Zařazením věci mezi nehmotné si ale Gaius protičeří. Sám se totiž na několika místech zmiňuje o nemožnosti vydržet věci nehmotné:

*Incorporales res traditionem et usucapionem non recipere manifestum est.*⁹⁸

Je tedy buď nutno připustit možnost vydržení nehmotných věcí, alespoň jako výjimku z pravidla nebo hledat odůvodnění jinde. To například někteří romanisté nacházejí ve značném stáří institutu *usucapio pro herede* a v tom, že lhůta jednoho roku mohla být původní pro vydržení všech kategorií věcí.⁹⁹ Institut tak považují za ještě starší než je Zákon XII desek.¹⁰⁰

---

⁹⁶ Gai 2.53: „A toto vydržení je povoleno v takovém rozsahu, že i věci nemovité se vydrží v jednom roce.“

⁹⁷ Gai 2.54: „Důvod, proč v tomto případě je i pro věci nemovité stanoveno vydržení roční, je pak ten, že dříve byli přesvědčeni, že držbou pozůstalostních věcí se jaksi vydrží pozůstalosti samy, rozumí se (ve lhůtě) roční. Zákon 12 desek totiž přikázal, že věci nemovité se vydrží ve dvou letech, všechny ostatní naproti tomu v jednom roce. Pozůstalost se tedy zahrnovala mezi „věci ostatní“, protože to není nemovitost, protože to ani není věc tělesná.“

⁹⁸ D. 41.1.43.1 (Gai 7 *ad. ed. provinc.*): „Je zjevné, že nehmotné věci nelze nabýt tradicí ani vydržením.“ D. 41.3.9 (Gai 4 *ad. ed. provinc.*): *Usucapionem recipiunt maxime res corporales, exceptis rebus sacris, sanctis, publicis populi romani et civitatum, item liberis hominibus.* „Vydržením se nabývají nanejvýš věci hmotné, s výjimkou věcí posvátných, svatých, veřejných náležejících státu nebo obci, jakož i svobodných osob.“ Zvláštní je, že v obou těchto případech se Gaius vyjadřuje k provinčnímu právu. Ve svých *Institutiones* však píše o nezpůsobilosti *res incorporales* k tradici. Viz Gai 2.28: *Res incorporales traditionem non recipere manifestum est.* „Že věci netělesné k tradici (tj. k předání z ruky do ruky) způsobilé nejsou, je jasné.“

⁹⁹ Viz MAYER-MALY, Studien zur Frühgeschichte der Usucapio III, op. cit., s. 90-96.

¹⁰⁰ O stáří institutu viz MAYER-MALY, T. Studien zur Frühgeschichte der Usucapio III. ZSS RA, 1962, svazek 79, s. 90 – 96.

Dalším specifíkem *usucapia pro herede* bylo, že pro nabytí věci nebyla požadována dobrá víra a titul, to může rovněž podporovat tezi o značném stáří institutu a jeho zasazení do doby, kdy tyto požadavky ještě nebyly pro vydržení požadovány.

*Rursus ex contrario accidit, ut qui sciat alienam rem se possidere, usucapiat, veluti si rem hereditariam, cuius possessionem heres nondum nactus est, aliquis possederit; nam ei concessum est usucapere, si modo ea res est, quae recipit usucapionem; quae species possessionis et usucapionis pro herede vocantur.*¹⁰¹

Ač nebyla dobrá víra požadována, přesto mělo i *usucapio pro herede* svá omezení. Držbu věci totiž nesměl dříve nabýt zůstavitelův dědic. Naprosto vyloučený pak byl tento typ vydržení v případě, kdy dědicem zůstavitele byl dědic nutný (*heres necessarius*).

*Necessario tamen herede extante nihil ipso iure pro herede usucapi potest.*¹⁰²

Gaiovy zprávy o vydržení pozůstalosti domněnku o značném stáří institutu nepotvrzují ani nevyvracejí, víme jen, že v jeho době byl již institut přežitý.

*Et quamvis postea creditum sit ipsas hereditates usucapi non posse, tamen in omnibus rebus hereditariis, etiam quae solo tenentur, annua usucapio remansit.*¹⁰³

Za císaře Hadriana došlo k výraznému omezení institutu. Nebyl sice zrušen, ale dědici byla proti držiteli poskytnuta taková ochrana, která mu vydržení znemožňovala.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Gai 2.52: „Naproti tomu se zase stává, že vydržením nabude ten, kdo ví, že drží věc cizí, například když by někdo držel věc z pozůstalosti, jejíž držbu dědic zatím nenabyl, jemu je totiž vydržení povoleno, jde-li ovšem o takovou věc, které je k vydržení způsobilá. Tomuto druhu držby a vydržení se říká „pro herede“ („místo dědice“).“

Gai 2.56: *Haec autem species possessionis et usucapionis etiam lucrativa vocatur; nam sciens quisque rem alienam lucri facit.* „Tomuto druhu držby a vydržení se také říká lukrativní, neboť každý (držitel) obrací vědomě cizí věc ve svůj prospěch (lucrum).“

¹⁰² Gai 2.58: „Je-li ovšem dědicem „dědic nutný“, nelze (z titulu) „pro herede“ nic vydržet (již) ze samého práva.“

¹⁰³ Gai 2.54 *in fine*: „A přestože se později došlo k závěru, že pozůstalosti být vydrženy nemohou, zůstala přesto roční vydržecí lhůta platná pro všechny pozůstalostní věci, i pro ty, které patří k nemovitostem.“

¹⁰⁴ Gai 2.57: *Sed hoc tempore iam non est lucrativa. Nam ex auctoritate Hadriani senatusconsultum factum est, ut tales usucapiones revocarentur. Et ideo potest heres ab eo qui rem usucepit hereditatem petendo proinde eam rem consequi, atque si usucapta non esset.* „V naší době však již (to vydržení) lukrativní není. Neboť z podnětu Hadriana bylo přijato usnesení senátu, aby se taková vydržení odvolávala. A proto od toho, kdo věc vydržel může dědic pozůstalostní žalobou vymáhat tu věc právě tak, jako kdyby vydržena nebyla.“

Z existence institutu, jakým je *usucapio pro herede*, je možno usuzovat, že v předklasické době bylo uznáváno i vydržení neodvozené od mancipace, což je používáno jako argument proti zastáncům teorie považující *auctoritas* v pravidlu *usus auctoritas* za ručení převodce. Jednak nejde ani o převod, ale přechod věci, jednak zemřelý právní předchůdce žádnou záruku držiteli poskytnout nemohl.

Jak je zjevné, institut, jehož výklad nacházíme spíše v rámci pojednání o právu dědickém, se rovněž může stát dobrým zdrojem pro zjištění nejstarší podoby vydržení, bohužel jsou však zmínky o jeho původní povaze jen strohé a nelze ani přesně určit období, v němž působilo. Neexistují ani zprávy o tom, že by byl institut zakotven v Zákoně XII desek, naopak z Gaiova odkazu na zařazení pozůstalosti mezi ostatní věci (*in ceteris rebus*) se dá spíše předpokládat, že se právní úprava institutu řídila obecnými pravidly o *usus auctoritas*.¹⁰⁵ V době klasické již *usucapio pro herede* k vydržení pozůstalosti jako celku nesloužilo, ač bylo možno vydržet jednotlivé věci z pozůstalosti. Na místo původní *usucapio hereditatis* tak nastoupilo *usucapio rei hereditariae*, tento zlom datujeme přibližně do doby Ciceronovy, respektive od této doby je doloženo, že *usucapio hereditatis* nebylo již možné. Na tom, zda bylo v předchozí době možné vydržení pozůstalosti jako celku, není na poli právní romanistiky jednoznačná shoda. Objevují se jak názory vycházející ze shora uvedeného Gaiova prohlášení, které tento typ vydržení uznává, tak i opačné, které tvrdí, že i v nejstarších dobách šlo pouze o vydržení jednotlivých věcí z pozůstalosti.¹⁰⁶ Připustí-li se možnost vydržení pozůstalosti jako celku, je nutno počítat s existencí dvou druhů vydržení z titulu *pro herede*, jak *usucapio hereditatis*, tak i *usucapio rei hereditariae*. Zda mohly působit oba typy vedle sebe je též sporné, někdy se objevují názory, že vydržením byt' jen jedné věci z pozůstalosti docházelo k vydržení dědického práva,¹⁰⁷ jiný názor naopak za dědice považuje toho, kdo se po celou vydržecí dobu jako dědic chová, tj. platí dluhy dědictví, provádí oběti po zůstaviteli apod.¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ VANČURA, J., op. cit., s. 5.

¹⁰⁶ Viz VANČURA, J., op. cit., s. 4 a násl.

¹⁰⁷ JHERING, R. *Scherz und Ernst in der Jurisprudenz*. Linde Verlag GmbH, 2009 s. 170.

¹⁰⁸ SCHEURL, A. *Beiträge zur Bearbeitung des römischen Rechts*, 2. díl, 2. Sešit. Erlangen: Verlag von Andreas Deichert, 1854, s. 46 a násl.; 2. Díl, 1. Sešit. 1854, s. 94 a násl. KLEIN, F. *Sachbesitz und Ersitzung*. Berlin: Carl Heymanns Verlag, 1891, s. 268 a násl.

2.2.7.2 *Usureceptio*

Usucapio pro herede nebylo jediným zvláštním typem vydržení. Mezi další můžeme řadit *usureceptio fiduciae*. Jde o případ, kdy vydržením nabývá držitel nazpět to, co mu dříve patřilo, ale z důvodu fiducie bylo převedeno na jinou osobu.

*Quae species usucapionis dicitur usureceptio, quia id, quod aliquando habuimus, recipimus per usucapionem.*¹⁰⁹

V pramenech se lze setkat se dvěma druhy fiducie, *cum amico* a *cum creditore contracta*. *Fiducia cum creditore* byla jedním z nejstarších způsobů zajištění pohledávky. Docházelo při ní k převodu vlastnického práva na věřitele. Tento převod ale neměl mít trvalou povahu, a proto se při mancipaci věřitel zavazoval, že v případě splnění pohledávky dlužníkem převede vlastnické právo k věci zpět na dlužníka. Oproti tomu *fiducia cum amico contracta* se používala za účelem ochrany majetku fiducianta, rovněž například v případech úschovy či půjčky věci.¹¹⁰ Ať už šlo o formu fiducie *cum amico* nebo *cum creditore*, u obou se předpokládalo, že vlastnictví, které v mezichase kontrahující nabude, bude jen formální, *nudum ius Quiritium*, podobně jako tomu bylo u převodu mancipační věci tradicí.¹¹¹ Usurecepte zde figurovala jako možnost fiducianta (dlužníka) vydržet takto zastavenou věc zpět do svého vlastnictví. U *usureceptiae fiduciae* Gaius výslovně připouští i vědomé nabytí cizí věci, zdá se tedy, že požadavek dobré víry opět nebyl u tohoto typu vydržení zastoupen. Na druhou stranu, dobrá víra je dána už samotnou povahou fiducie. Ta neměla sloužit jako skutečný převod vlastnictví, ale jen jako formální akt, materiálně měla být předmětná věc i nadále majetkem fiducianta. Vzhledem k tomu, že vydržitel materiálně *de facto* neobrací cizí věc ve vlastní, mohla být na rozdíl od *usucapio pro herede* usurecepte lukrativní jen zřídka. Bylo tomu tak v případě, pokud byla fiducie sjednána s věřitelem, a došlo by k *usureceptio*, aniž by byl dluh zaplacen. Gaius uvádí, že v takovém případě záleželo na způsobu, jakým byla držba věci získána, tj. držitel ji nesměl mít pronajatou ani vyžádanou jako

---

¹⁰⁹ Gai 2.59 *in fine*: „Tomuto druhu vydržení se říká „usurecepte“, protože to, co nám někdy patřilo, nabýváme vydržením nazpět (*recipimus per usucapionem*).“

¹¹⁰ NIEMEYER, T. *Fiducia cum amico und depositum*. In *ZSS RA*, svazek 12, 1891, s. 297-324.

¹¹¹ SCHEURL, A. *Beiträge zur Bearbeitung des römischen Rechts*, 2. díl, 2. sešit, op. cit., s. 36 a násl. KLEIN, F. op. cit., s. 268 a násl.

výprosu. Byl-li dluh zaplacen, nebo šlo-li o fiducii *cum amico*, byla *usureceptio fiduciae* přípustná ve všech případech.

*Sed fiducia contrahitur aut cum creditore pignoris iure; aut cum amico, quo tutius nostrae res apud eum sint; et siquidem cum amico contracta sit fiducia, sane omni modo competit usureceptio; si vero cum creditore, soluta quidem pecunia omni modo competit, nondum vero soluta ita demum competit, si neque conduxerit eam rem a creditore debitor, neque precario rogaverit, ut eam rem possidere liceret; quo casu lucrativa usucapio competit.*¹¹²

Byla-li usurecepce dovolená, jediným požadavkem byla roční držba věci. To platilo, jak pro věci movité, tak i nemovité.

*Adhuc etiam ex aliis causis sciens quisque rem alienam usucapit. Nam qui rem alicui fiduciae causa mancipio dederit vel in iure cesserit, si eandem ipse possederit, potest usucapere, anno scilicet, etiam soli si sit.*¹¹³

Je na místě se opět zamyslet nad tím, proč byla lhůta roční i pro nemovitosti. Je možno uvažovat nad eventualitou, že původně byla pro všechny věci lhůta roční a až následně se přidala lhůta dvouletá. U vydržení pozůstalosti vysvětlíme snadno roční lhůtu zařazením pozůstalosti mezi věci ostatní. Zde ovšem nic takového nepřipadá v úvahu. *Usureceptio* tedy ještě více živí domněnku, že se vyskytovaly oba instituty ještě před zavedením oné dvouleté lhůty pravidlem pro *usus auctoritas*. Jiným vysvětlením by mohla být snaha o zjednodušení postavení fiducianta, usurecepce by pak byla jakýmsi privilegovaným vydržením. Zvláštní je však, že u jiného druhu usurecepce - *usureceptio ex praediatura*, je naopak dvouletá lhůta vyžadována i pro pozemky. U ní jde o případy prodeje věci zastavené římskému lidu, drží-li tuto věc po stanovenou dobu její

---

¹¹² Gai 2.60: „Fiducie se však sjednává buď s věřitelem jako právo zástavní, anebo s přítelem, aby naše věci byly u něho ve větším bezpečí; a je-li fiducie sjednána s přítelem, přísluší (nám) zajisté usurecepce v každém případě; naproti tomu je-li (sjednána) s věřitelem, přísluší (nám) v každém případě (tehdy), když byly zaplacený (dlužné) peníze; nebyly-li však zatím zaplacený, přísluší pouze za předpokladu, že dlužník si tu věc od věřitele ani nepronajal, ani jako výprosu nevyžádal: v tom případě přísluší (tedy) vydržení lukativní.“

¹¹³ Gai 2.59: „Vědomě se cizí věc nabývá vydržením ještě i z důvodů jiných. Neboť převede-li někdo mancipací či iniurecessí (nějakou) věc z důvodu fiducie, může vydržet, drží-li tu věc sám, a sice ve lhůtě roční, i když jde o nemovitost.“

původní vlastník, vydrží ji prostřednictvím usurecepce. Tato forma usurecepce však zjevně byla mladší.

Ač není dnešní právní věda přesně schopna určit stáří institutu *usureceptio fiduciae*, přesto lze vycházet z toho, že patří ke starším dějinám římského státu, už z pouhého důvodu, že zajišťovací převody pomocí fiducie byly postupně nahrazeny jinými způsoby zástavního práva.

I to, že u *usureceptio fiduciae* ani u *usucapio pro herede* není kladen žádný požadavek na titul nabytí věci do držby a dobrou víru, může svědčit o jejich ukotvení v římském právu minimálně předtím, než klasická jurisprudence dovodila oněch známých pět předpokladů pro vydržení. S předpokládanou původní podobou institutu, která zahrnuje pouze požadavek držby, času a způsobilé věci, uvedené instituty zcela korespondují.

Otazníků ohledně vývoje institutu vydržení v archaické době je mnoho. Jeho tehdejší podobu lze vzhledem k nedostatku pramenných podkladů současnou právní vědou jen stěží přesně určit. Oproti tomu zdroje vypovídající o vydržení v klasické době jsou o poznání obsáhlejší. V daném období dosáhlo vydržení největšího rozmachu a bylo upraveno římskými právníky natolik brilantně, že ještě dnes je římské právo zdrojem inspirace pro tento institut téměř v každém moderním soukromoprávním kodexu.

2.3 Vydržení v době klasické

Mnohem více než o vydržení z archaické doby je známo o jeho podobě z doby republiky. Ať už povaha staršího institutu *usus auctoritatis* byla jakákoliv, v klasické době už beze sporu můžeme o vydržení mluvit jako o samostatném způsobu nabývání vlastnického práva, při kterém docházelo k nabytí do kviritského vlastnictví držitele. Jak již bylo uvedeno v předcházející kapitole, někdy před 1. stoletím př.n.l. přibýly u vydržení kromě dosavadních předpokladů, tj. držby, vydržecí doby a způsobilé věci, požadavky nové, a to dobrá víra a titul. Vymezení základních pěti náležitostí vydržení však není prací římské právní vědy, ale až pozdější středověké právní nauky, někdy se proto je možno dočíst i o jiném počtu náležitostí, neboť ten se v průběhu středověku různě měnil.¹¹⁴ Nakonec se počet ustálil na daných pěti prvcích, které tvořily základ klasického vydržení v podobě, která se díky recepci používá s drobnými odchylkami i v současných právních systémech. Přejít k pěti požadavkům byl zřejmě postupný. Přibývání jednotlivých kritérií není snadné zmapovat, plné znění Zákona XII desek neznáme a o následném vývoji se rovněž dozvídáme jen z historicky mladších pramenů. Podmínky dobré víry a titulu byly však pravděpodobně zavedeny buď současně, nebo krátce po sobě.¹¹⁵ Rovněž se lze setkat s názorem, že tyto dva předpoklady původně byly spojeny v jednom.¹¹⁶ Tato domněnka vychází z používání slovního spojení *iusta possessio*, které zohledňuje kvalitu držebního titulu s přihlédnutím k vůli držitele.¹¹⁷ Dobrá víra se však minimálně postupem času vyčlenila jako samostatná podmínka vydržení, která měla na rozdíl od ostatních subjektivní charakter. Naopak držební kauza byla zařazena mezi objektivní požadavky. Osamostatnění kauzy se promítlo také do poměru právní ochrany držitele a vlastníka při právním jednání směřujícím k převodu vlastnictví tradicí a oba nové požadavky usnadnily legitimizaci ochrany držitele především při nabývání od nevlastníka.¹¹⁸

---

¹¹⁴ Ač obsah institutu zůstával prakticky shodný, počet náležitostí ovlivňoval způsob třídění daných požadavků do různých skupin. Viz BĚLOVSKÝ, P., *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 49.

¹¹⁵ DIÓSDI, G., op. cit., s. 146.

¹¹⁶ DONATUTI, G. *Iusta possessio*. In *Atti del Reale Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed arti*, 1920-21, vol. LXXX/2, s. 1075 a násl.

¹¹⁷ D. 43.26.19 pr. (Iul. 49 dig.): *Duo in solidum precario habere non magis possunt, quam duo in solidum vi possidere aut clam: nam neque iustae neque iniustae possessiones duae concurrere possunt.*

D. 43.17.3 pr. (Ulp. 69 ad ed.): *Si duo possideant in solidum, videamus, quid sit dicendum. Quod qualiter procedat, tractemus, si quis proponeret possessionem iustam et iniustam.*

¹¹⁸ BĚLOVSKÝ, P. *Vydržení v římském právu a komparativním pohledu*, op. cit., s. 110.

Ač následující výklad bude systematizován podle uvedených pěti předpokladů, je třeba mít v patrnosti, že římské právo takový výčet neznalo. Římskoprávní úprava vycházející z kazuisticky formulovaných ustanovení je systematizována zcela jinak, proto budou mnohdy komentáře k jednotlivým požadavkům vydržení souviset a v některých bodech se i prolínat.

2.3.1 Držba

V archaické době nebyla držba od vlastnictví přísně oddělena. Je možné dokonce tvrdit, že držba je starším institutem než vlastnictví, když obsahově nezávisí na právním, ale na faktickém posouzení vztahu k věci. Ač pro dané období nelze o držbě mluvit jako o právním institutu, nic to nemění na tom, že už předstátní společnost znala dříve než vlastnictví držbu vycházející z přirozeného stavu věcí. V okamžiku, kdy se místo stavu faktického začal zkoumat stav právní, je přípustné hovořit o vlastnictví. To bylo s držbou neodmyslitelně spojeno.

*Dominiumque rerum ex naturali possessione coepisse nerva filius ait eiusque rei vestigium remanere in his, quae terra mari caeloque capiuntur: nam haec protinus eorum fiunt, qui primi possessionem eorum adprehenderint.*¹¹⁹

Někdy se lze setkat i s názorem, že v archaické době vlastnictví znamenalo jen lepší právo na držbu.¹²⁰ To v klasické době již neplatilo, držba vlastnictví mohla existovat zcela nezávisle na vlastnictví. Dá se prohlásit, že na vydržení je možno jako na samostatný nabývací způsob nahlížet v okamžiku, kdy se začalo pojmově rozlišovat mezi držbou a vlastnictvím.¹²¹

Držba je beze sporu nejdůležitějším požadavkem pro vydržení. Jde o požadavek, který nebylo možno nijak prominout a neexistovali z něj výjimky. O tom se dá najít i několik zpráv v Digestech:

---

¹¹⁹ D. 41.2.1.1 (Paul. 54 ad ed.) „Syn Nerva tvrdí, že vlastnictví věcí pramení z přirozenosti držby, a že stopy toho zůstávají v případě něčeho, co je chyceno na zemi, v moři a ve vzduchu, neboť tyto věci okamžitě patří těm, kteří nabyli jejich držbu.“

¹²⁰ Viz REBRO, K., BLAHO, P. op. cit., s. 249.

¹²¹ BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 75.

*Sine possessione usucapio contingere non potest.*¹²²

Držba je považovaná za faktické panství nad věcí. Právě ona bezpodmínečná faktičnost vykonávané moci nad věcí odlišuje držbu od vlastnictví.¹²³ Nezbytným předpokladem držby je jednak tzv. *corpus possessionis* (rovněž označovaný *corporalis possessio*) a jednak *animus possidendi*. *Corpus possessionis* tvoří materiální držeční prvek, zatímco *animus possidendi* je chápán jako prvek volní.¹²⁴ *Corpus* je spjat s fyzickým ovládním věci, zatímco *animus* s vůlí osoby, která fyzické ovládním provádí. K nabytí držby musely být oba prvky přítomny současně:

*Et apiscimur possessionem corpore et animo, neque per se animo aut per se corpore.*¹²⁵

V římském právu bylo považováno za základní východisko, že stav faktický odpovídá stavu právnímu, a proto i držba je součástí výkonu vlastnického práva. Až v okamžiku, kdy se stav skutečný od právního lišil, se dá mluvit o držbě jako o samostatném institutu.

*Huius autem interdicti proponendi causa haec fuit, quod separata esse debet possessio a proprietate: fieri etenim potest, ut alter possessor sit, dominus non sit, alter dominus quidem sit, possessor vero non sit: fieri potest, ut et possessor idem et dominus sit.*¹²⁶

Právně chráněným institutem se pak držba stala v momentě, kdy právo poskytlo držiteli věci ochranu proti jejímu odnětí třetími osobami. Pokud došlo k tomu, že se faktický stav od právního lišil, musel vlastník prokázat své oprávnění k věci. To ale ve starém římském právu nebylo jednoduché. K evidenci vlastnického oprávnění sloužily prakticky jen formální způsoby převodu vlastnického práva, tj. mancipace a iniurecese. U mancipace měla materiální publicitu zajistit přítomnost svědků a vážného, u iniurecese pak úředníka. Oproti tomu převod vlastnictví

---

¹²² D. 41.3.25 (Licinius 1 reg.): „Bez držby nemůže vydržení nastat.“

¹²³ MACHOVÁ, E. *Držba, vlastnictví, právní instituty jejich ochrany v právu římském a jejich odraz v české právní úpravě* [online]. Brno, 2013, s. 12 a násl. [cit. 2019-12-12] Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/vfvukq/>>.

¹²⁴ GIRARD, P. F. op. cit., s. 264.

¹²⁵ D. 41.2.3.1 (Paul. 54 ad ed.): „Držba se nabývá fyzickým ovládním a vůlí, ne pouhou vůlí, ani pouhým fyzickým ovládním.“

¹²⁶ D. 43.17.1.2 (Ulp. 69 ad ed.): „Držba musí být odlišena od vlastnictví, může se totiž stát, že určitá osoba je držitelem, ale nikoli vlastníkem, jiná může být vlastníkem, ale nikoli držitelem; a také se může stát, že osoba je držitelem a také vlastníkem.“

tradicí nijak evidovaný nebyl, jeho nutnou náležitostí však bylo předání věci, proto bylo pro určení vlastnictví stěžejní její faktické ovládní. Vzhledem k povaze uvedených převodních aktů bylo primárně předpokládáno, že držitel je zároveň i vlastníkem věci. Ovšem již v nejstarších dobách docházelo k situacím, kdy se faktický a právní stav neshodoval, a tím se z držby stal samostatný jev. Řešením tohoto nesouladu se stalo právě vydržení, které tento nežádoucí jev mělo odstranit. Konsolidace neformálního nabytí, tj. převodu mancipační věci tradicí, se tak stala jednou z důležitých funkcí vydržení.¹²⁷

2.3.1.1 *Corporalis possessio*

Prvním předpokladem pro nabytí držby věci bylo fyzické působení na věc, které se uskutečňovalo aprehenzí, tj. uchopením věci.¹²⁸ To nemuselo být vždy uskutečněno přímo držitelem, postačovalo i nabytí prostřednictvím jiné osoby, např. podřízené moci držitele či otrokem držitele. Jiná osoba proto mohla zprostředkovat fyzické ujmoutí se věci. Druhý pojmový znak držby, *animus possidendi*, zastupitelný nebyl, a vůlí mít věc za vlastní musel být opatřen přímo držitel.

Aprehenze mohla nastat buď závisle či nezávisle na vůli dosavadního vlastníka.¹²⁹ K jednostrannému uchopení, označovanému jako okupace v širším smyslu, mohlo dojít buď v souladu s právem (a zpravidla pak mělo za následek vznik vlastnického práva), anebo protiprávně. Dovolena byla okupace věci nikomu nepatřící (*res nullius*) a věci derelikvované, tedy opuštěné vlastníkem. Věci ničí přecházely do vlastnictví držitele již samotnou aprehenzí, vydržení proto v takových případech nepřicházelo v úvahu. Ohledně opuštěných věcí existuje sice pro období klasického práva více možných teorií jejich nabývání,¹³⁰ ale obecně převládá názor o jejich okamžitém nabytí aprehenzí.¹³¹ Pak je možno zvažovat použitelnost vydržení jen

¹²⁷ SCHULZ, F. *Principles of Roman Law*. Oxford: Clarendon Press, 1936. s. 35 – 36.

¹²⁸ I když fyzický kontakt s věcí nemusel být nutně podmínkou nabytí držby. O sporu ohledně podmínky fyzického kontaktu s věcí viz KLEIN, F. *Sachbesitz und Ersitzung: Forschungen im gebiete des römischen sachenrechtes und civilprocesses*. Berlin: C. Heymann, 1891, s. 3 a násl.

¹²⁹ NOVÁK M. *Nabytí a ochrana držby v římském právu*. [online]. Praha, 2016, s. 5 a násl. [2019-12-12]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce: prof. JUDr. Michal Skřejpek, DrSc. Dostupné z: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/174052/>>.

¹³⁰ K nabytí vlastnictví k opuštěným věcem až na základě vydržení např. KRÜGER, H. In *Mnemosyne Pappoulia*, 1934, s. 155 a násl. Rovněž KASER, M. *Natürliche Eigentumserwerbsarten im altrömischen Recht*. In: *ZSS RA*. 1947, 65, s. 221-223

¹³¹ K možnosti nabývání opuštěných věcí viz FRUTHOVÁ, V., NOVÁK, M. *Originární způsoby nabývání vlastnictví v římském právu a dnes*, Praha: Auditorium, 2018, s. 45 a násl.

v případě přivlastnění věci domněle opuštěné, tedy zejména věci opuštěné nevlastníkem. Nemohlo ale jít o věci ztracené, jejich přivlastněním by se držitel dopouštěl krádeže. Takový případ patří stejně jako jakékoliv jiné vědomé jednostranné uchopení cizí věci mezi případy nedovolené okupace, která má delikttní charakter. V takové situaci pak nemůže dojít ani k vydržení, neboť není splněn požadavek dobré víry. Další způsoby, kdy se okamžik nabytí držby mohl bez ohledu na vůli dosavadního vlastníka shodovat s okamžikem nabytí vlastnictví, souvisely s nabývacími způsoby dle *ius naturale*. U nich však vydržení nepřicházelo prakticky v úvahu, neboť nabytí jejich vlastnictví bylo zcela nezávislé na dosavadním vlastnictví.

Druhý způsob nabytí věci do držby je takový, kde figuruje převodce a nabyvatel. Jde o nabytí držby závislé na vůli dosavadního držitele, tedy o „odvozené nabytí“. Tato derivativní aprehenze se uskutečňovala tradicí (v širším smyslu).¹³² Není možné v takovém případě mluvit o sukcesi držby, jak by se mohlo nabízet.¹³³ Vzhledem k tomu, že jde o faktický stav, nebylo možno držbu převádět z jedné osoby na druhou, vždy došlo k zániku dosavadní držby a vzniku držby nové. O převod nešlo, neboť převádět šlo pouze práva, ne faktický stav, proto může být kritizováno i použití výrazu odvozené nabytí a lepší je mluvit o nabytí se souhlasem dosavadního držitele.

Při pohledu na průběh převodních aktů, je možné si povšimnout, že již nejstarší římské právo v reálné praxi používalo spíše jednostranné uchopení se souhlasem dosavadního vlastníka. To lze pozorovat u převodu vlastnictví mancipací, kde se nabyvatel zmocňuje věci za současné přítomnosti stávajícího držitele, který mu to svou nečinností umožňuje. Podobný průběh se dá sledovat i u injurecese, kde nabyvatel uchopil věc a pronesl vindikační formuli, přičemž stávající držitel dostal možnost provést kontravindikaci. Jeho negativní vyjádření či nečinnost pak vedly k nabytí věci.

2.3.1.2 *Animus possidendi*

Římská kazuistická úprava neumožňuje objasnit teoretické základy prvků držby. Z tohoto důvodu právní romanisté dali vzniknout vícero různým názorům o povaze držby, zejména pak prvku volního. Zastánci Savignyho mínění vidí v *animu* vůli nakládat s věcí jako s vlastní, tj.

---

¹³² Tradicí v užším smyslu je pak myšlen přímo neformální způsob převodu vlastnického práva předáním.

¹³³ SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského, díl II, právo majetkové*. Praha: Sommer, 1935, s. 203.

animus possidendi je pro ně totéž co *animus domini*. Oproti tomu zastánci Jheringovi teorie hovoří o *animu* jakožto o vůli věc ovládat (držet).¹³⁴

Kromě uchopení bylo tedy nutné mít rovněž vůli být držitelem či vlastníkem věci. Nabytí držby pouhou vůlí bez současného fyzického ovládnutí se nepřipouštělo:

*...Quin etiam plerique putant animo quoque retineri possessionem, id est utquamvis neque ipsi simus in possessione neque nostro nomine alius, tamen si non relinquendae possessionis animo, sed postea reversuri inde discesserimus, retinere possessionem videamur... Nec ulla dubitatio est, quin animi possessionem adipisci non possimus.*¹³⁵

Ač vznik držby nastává zpravidla současným splněním obou předpokladů držby, tj. jak faktického ovládnutí, tak projevu vůle, někdy postačuje k jejímu nabytí splnění jen jednoho z nich. Mohly nastat i situace, ve kterých nový držitel fyzicky disponoval s věcí aniž by měl vůli věc nabýt do držby. Pokud držbu nabýval detentor, například nájemce kupující věc od vlastníka, mluvíme o *traditio brevi manu*.

*Interdum etiam sine traditione nuda voluntas domini sufficit ad rem transferendam, veluti si rem, quam commodavi aut locavi tibi aut apud te deposui, vendidero tibi: licet enim ex ea causa tibi eam non tradiderim, eo tamen, quod patior eam ex causa emptionis apud te esse, tuam efficio.*¹³⁶

Nejde ale zcela o porušení shora uvedené zásady, že *solo animo* nelze držbu nabýt. I prvek *corporalis possessio* je zastoupen, vlastník věc fyzicky již ovládal, ač ze zcela jiného důvodu.

---

¹³⁴ BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 85.

¹³⁵ Gai 4.153 *in fine*: „Většina (právníků) se dokonce domnívá, že držbu lze uchovat i (pouhou vlastnickou) vůlí, to znamená, že v případě, kdy ani sami věc neovládáme, aniž ji naším jménem ovládá někdo jiný, má se přece jen za to, že držbu uchováváme, pokud jsme věc neopustili s úmyslem držby se zbavit... A není nejmenší pochybnosti, že (pouhou vlastnickou) vůlí držbu nabýt nemůžeme.“

¹³⁶ D. 41.1.9.5 (Gai 2 *rer. cott.*): „Někdy postačuje k převodu pouhá vůle vlastníka (*voluntas domini*) bez odevzdání (*sine traditione*), jako například když ti prodám věc, kterou jsem ti vypůjčil, pronajal nebo u tebe uschoval. Ačkoli jsem ti tedy věc neodevzdal z toho důvodu, skutečnost, že ji u tebe ponechávám z důvodu prodeje, způsobuje, že je tvá.“ Překlad BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 87.

D. 41.1.21.1 (Pomp. *11 ad Sab.*): *Si rem meam possideas et eam velim tuam esse, fiet tua, quamvis possessio apud me non fuerit.* „Pokud držíš mou věc, a já si přeji, aby byla tvá, stane se tvou, i když se nedostane do mých rukou.“

Oproti tomu, pokud přímé fyzické uchopení věci při převodu schází, jedná se o tzv. tradici *longa manu*. Jde například o případy vymezení hranic pozemku na dálku, předání klíčů od skladu apod. Pokud je při takovém jednání zjevné, že projev vůle směřoval k nabytí držby, pak i tato situace vedla k nabytí držby. V takovém případě je postrádání prvku tělesného uchopení více patrné a dá se považovat za výjimku z pravidla. Přesto, že nedochází k přímému fyzickému uchopení, projev vůle navenek učiněn být musel a dá se z provedeného úkonu snadno vyzorovat. Je jasné, že takové nabytí držby bylo připuštěno z praktických důvodů. Reálné uchopení velkých objektů, zejména pak nemovitostí bylo stěží proveditelné, a začalo se proto dít symbolicky.

Animus byl stálou podmínkou pro trvání držby. Držba tedy mohla být udržena i jen pouhou vůlí bez současného fyzického ovládnání věci, pro nabytí držby však pouhá vůle nepostačovala. *Corpus* mohl být v některých případech zastupitelným, *animus* byl oproti tomu prvkem nezastupitelným. Pouhá vůle nestačila, musela být rovněž projevena navenek. V případě jednostranného nabytí bez souhlasné vůle (či dokonce proti vůli) dosavadního vlastníka měl být tento projev zvláště intenzivní.¹³⁷ Přesto někdy nemusel být *animus* ze samotné aprehenze jednoznačně zpozorovatelný. Proto mnohdy přistupuje na pomoc kauza nabytí, která jasně určí, zda vůle osoby směřovala k nabytí držby věci. Nebylo-li možno určit ani kauzu nabytí, nezbyvalo než *animus* alespoň mlčky předpokládat.¹³⁸

2.3.1.3 Způsobilé subjekty držby

K projevu vůle musel být držitel věci rovněž způsobilý. Za zcela nezpůsobilé takového projevu byly považovány právnické osoby.¹³⁹ Rovněž u choromyslných se nepřipouštělo, že by mohli být schopni mít *animus*.

Furiosus, et pupillus sine tutoris auctoritate, non potest incipere possidere, quia affectionem tenendi non habent, licet maxime corpore suo rem contingant, sicuti si quis dormienti aliquid in manu ponat. Sed pupillus tutore auctore incipiet possidere. Ofilius quidem et Nerva

---

¹³⁷ Např. chycení zvířete do klece, oplocení pozemku. Viz KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. op. cit., s. 167. KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt I*, op. cit., s. 391.

¹³⁸ NOVÁK M. *Nabytí a ochrana držby v římském právu*, op. cit., s. 16.

¹³⁹ SAVIGNY, F. C. von. *Von Savigny's treatise on possession, or, The jus possessionis of civil law*. Clark: Lawbook Exchange, 2003, s. 169.

*filius etiam sine tutoris auctoritate possidere incipere posse pupillum aiunt: eam enim rem facti, non iuris esse: quae sententia recipi potest, si eius aetatis sint, ut intellectum capiant.*¹⁴⁰

U osob stížených duševní poruchou je jejich vůle připodobňována k vůli spícího, jemuž se je vložen do ruky předmět, ten si totiž stejně tak držbu věci nemusí vůbec uvědomovat. Případná neznalost převodce o duševním stavu nabyvatele přitom není pro nabytí držby nikterak rozhodná.¹⁴¹

Shora uvedený fragment vedle choromyslných zmiňuje i nedospělce (*pupillus*). V první části fragmentu sice mluví i o jejich nezpůsobilosti nabýt držbu bez *tutoris auctoritate*, avšak v druhé části odkazuje na názor Ofilia a syna Nerva, kteří mu způsobilost nabýt držbu přiznávají i bez poručníka, pokud je dostatečně rozumově vyspělý.¹⁴² Zdůvodňují to i tím, že nabytí držby je věc faktu, ne práva. Znění tohoto místa naznačuje názorovou nejednotnost v této otázce doprovázenou postupným právním vývojem. Dostatečnou rozumovou vyspělost je nutno posuzovat individuálně. Děti (*infans*) do sedmi let byly považovány za nezpůsobilé k projevu vůle, postupem času se přiznala alespoň jejich způsobilost pro případ, nabyli-li držbu *tutore auctore*, jak uvádí i Paulus:

*Infans possidere recte potest, si tutore auctore coepit, nam iudicium infantis suppletur auctoritate tutoris...*¹⁴³

---

¹⁴⁰ D. 41.2.1.3 (Paul. 54 ad ed.): „Šílený, a nedospělec bez souhlasu poručníka, nemůže nabýt držbu, protože nemá záměr věc držet, může se nejvýše dotýkat věci svým tělem, jako když někdo vloží něco do ruky spícímu člověku. Ale nedospělec může nabýt držbu souhlasem tutora. Ofilius a syn Nerva tvrdí, že nedospělec může také bez souhlasu poručníka začít držet. Je to totiž věc faktu, ne práva. K tomuto závěru lze dojít, pokud je ve věku, kdy je rozumově vyspělý.“

¹⁴¹ To ale neplatí pro pozbytí držby dosavadního držitele. D. 41.2.18.1 (Cels. 23 Dig): *Si furioso, quem suae mentis esse existimas, eo quod forte in conspectu inumbratae quietis fuit constitutus, rem tradideris, licet ille non erit adeptus possessionem, tu possidere desinis: sufficit quippe dimittere possessionem, etiamsi non transferas. Illud enim ridiculum est dicere, quod non aliter vult quis dimittere, quam si transferat: immo vult dimittere, quia existimat se transferre.* „Pokud předáš věc choromyslnému, kterého považuješ za duševně zdravího, z důvodu že v tvé přítomnosti byl potichu a stav své mysli neprojevil, i když on nenabyl držbu, ty ji přestaneš držet. Protože je dostatečné k zbavení se držby, i když jsi ji nepřevědl. Bylo by absurdní říci, že se jí někdo neměl v úmyslu zbavit, pokud ji dle zákona nepřevědl, když ve skutečnosti se jí vzdává, protože si myslí, že ji převedl.“

¹⁴² Stejný závěr se dozvídáme i z D. 41.2.32.2 (Paul. 15 ad Sab.): *Pupillus tamen etiam sine tutoris auctoritate possessionem nancisci potest.* „Nedospělec může nicméně nabýt držby bez autority poručníka.“

¹⁴³ D. 41.2.32.2 (Paul. 15 ad Sab.)“ „Dítě může po právu držet, jestliže tak začalo se souhlasem poručníka, protože úsudek dítěte je nahrazen mocí poručníka...“

Císař Decius přiznal pak dětem schopnost nabývat držbu i bez poručníka v případech darování.¹⁴⁴ Je však sporné, zda se toto ustanovení vztahovalo na všechna darování, či pouze na darování věcí, které byly pro děti určeny, jako jsou např. hračky.¹⁴⁵

Projev vůle nebyl vždy zcela jasně pozorovatelný. Někdy se navenek mohla jevit shodně i vůle mít věc v detenci, proto se *animus* dal dovozovat i z titulu, dle kterého byla držba nabyta. Z pohledu vnějšího pozorovatele totiž nebylo vždy zjistitelné, zda věc byla předána za účelem nájmu, úschovy, prodeje či z jiného důvodu.

2.3.1.4 Nabytí držby prostřednictvím jiné osoby

Držbu bylo možno nabýt několika způsoby, jak je uvedeno i v Paulových Sentencích:

*Possessionem adquirimus et animo et corpore: animo utique nostro, corpore vel nostro vel alieno.*¹⁴⁶

Fyzické uchopení mohla při nabytí držby zprostředkovat i jiná osoba než držitel, vůli oproti tomu zprostředkovat nemohla.

*Ceterum animo nostro, corpore etiam alieno possidemus...*¹⁴⁷

Nesporná byla otázka nabývání držby skrze osoby podřízené moci držitele. O tom, že skrze ně může být nabyta držba, nám podává zprávu Gaius:

---

¹⁴⁴ C. 7.32.3 (Decius) *Donatarum rerum a quacumque persona infanti vacua possessio tradita corpore quaeritur. Quamvis enim sint auctorum sententiae dissentientes, tamen consultius videtur interim, licet animi plenus non fuisset adfectus, possessionem per traditionem esse quaesitam: alioquin, sicuti viri consultissimi Papiniani responso continentur, ne quidem per tutorem possessio infanti poterit adquiri.* „Držba věci darované nějakou osobou dítěti je skutečně nabyta, protože ač názory právních autorit se liší v tomto bodě, je stále správnější se domnívat, že, mezitím držba byla nabyta předáním, ač dítě není způsobilé dát plný souhlas s transakcí. V opačném případě v souladu s názorem nejučenějšího Papiniana, by držba nemohla být nabyta dítětem prostřednictvím jeho poručníka.“

¹⁴⁵ SAVIGNY, F. C. von, op. cit., s. 187. NOVÁK M. *Nabytí a ochrana držby v římském právu*, op. cit., s. 18.

¹⁴⁶ *Paul. Sent.* 5.2.1. „Držbu nabýváme buď vůlí či fyzickým ovládním: vůlí skrze nás, fyzickým ovládním skrze nás nebo skrze někoho jiného.“

¹⁴⁷ D. 41.2.3.12 (Paul. 54 ad ed.): „Držíme též vlastní vůlí a cizím tělesným působením...“

*Non solum autem proprietas per eos quos in potestate habemus adquiritur nobis, sed etiam possessio; cuius enim rei possessionem adepti fuerint, id nos possidere videmur; unde etiam per eos usucapio procedit.*¹⁴⁸

Držbu pro sebe otroci a osoby podřízené otcovské moci (*alieni iuris*), nabývat nemohli. U otroka byla pro římské právo důvodem nezpůsobilost projevit jakoukoliv právně relevantní vůli k nabytí či udržení držby. U osob *alieni iuris* pak nabývání držby pro *pater familias* vycházelo z omezení jejich právní subjektivity a nedostatku způsobilosti být nositeli vlastnického práva. Oběma kategoriím pak bylo umožněno účastnit se právních úkonů s účinky pro majitele moci, a tedy i ke zprostředkování držby.¹⁴⁹

Jiná pravidla ale platila u osob, které jsou v manu či v mancipiu:

*Per eas vero personas, quas in manu mancipiove habemus, proprietas quidem adquiritur nobis ex omnibus causis, sicut per eos qui in potestate nostra sunt: an autem possessio adquiratur, quaeri solet, quia ipsas non possidemus.*¹⁵⁰

Gaius uvádí, že možnost nabytí držby skrze takové osoby je sporná, a to z důvodu, že „samy nejsou v naší držbě“. Stejně tak tomu bylo i u jiných kategorií zástupců, kteří nebyli v držbě, například otroci, ke kterým byl zřízen *ususfructus*. Naproti tomu bylo možno držet a vydržet věc skrze takového otroka, který byl držen v dobré víře:

*De illo quaeritur, an per eum servum, in quo usumfructum habemus, possidere aliquam rem et usucapere possimus, quia ipsum non possidemus. Per eum vero, quem bona fide possidemus, sine dubio et possidere et usucapere possumus.*¹⁵¹

---

¹⁴⁸ Gai 2.89: „Skrze ty (osoby), které máme v pravomoci, nenabýváme pak pouze právo vlastnické, ale i držbu; má se totiž za to, že tu věc, jejíž držbu by získali, držíme my sami; proto nám také skrze ně prospívá vydržení.“

¹⁴⁹ BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 99.

¹⁵⁰ Gai 2.90: „Naproti tomu skrze ty osoby, jež máme v moci manželské nebo v mancipiu, nabýváme sice vlastnické právo ve všech případech, právě tak, jako skrze ty, jež máme ve své pravomoci: zda však nabýváme (také) držbu, zůstává sporné, protože samy ty (osoby) v držbě nemáme.“

¹⁵¹ Gai 2.94: „Sporná je otázka, zda můžeme nějakou věc držet a vydržet skrze toho otroka, ke kterému máme právo požívací: (a sice) proto, že jeho samého v držbě nemáme. Naproti tomu skrze toho, kterého držíme v dobré víře, můžeme nepochybně i držet i vydržet.“

Minimálně ve starších dobách proto byla pro možnost nabytí držbu k určité věci skrze zástupce nejdůležitější, zda je osoba v držbě pána. Proto pokud byla držba k otrokovi pozbyta, například tím, že uprchnul, pak byla opět otázka nabytí držby skrze něj nejistá.¹⁵² Rovněž nabytí držby skrze cizí osobu bylo podle Gaia sporné.¹⁵³ Zřejmě ještě v době klasické byl tento spor rozhodnut a byla uznána i možnost nabývat prostřednictvím svobodného zástupce. Je ale otázkou, zda v tomto období šlo o existenci několika výjimek, nebo šlo o obecné povolení.¹⁵⁴ Několik zmínek o možnosti nabytí držbu skrze zástupce v pramenech nalezneme, není však jasné, zda nebyly předmětem interpolací.¹⁵⁵ Pro nabytí držby se nemělo uplatnit pravidlo *alteri stipulari nemo potest*, neboť držbu nelze pokládat za právo, ale za faktický stav, proto je na místě zvažovat možnost či nemožnost jejího nabývání prostřednictvím zástupce.¹⁵⁶ Nejpozději v r. 196 n.l. již bylo obecně připuštěno nabytí držbu prostřednictvím zástupce, a to na základě císařského reskriptu.¹⁵⁷

---

¹⁵² D. 41.2.1.14 (Paul. 54 ad ed.): *Per servum, qui in fuga sit, nihil posse nos possidere Nerva filius ait, licet respondeatur, quamdiu ab alio non possideatur, a nobis eum possideri ideoque interim etiam usucapi. Sed utilitatis causa receptum est, ut impleatur usucapio, quamdiu nemo nactus sit eius possessionem. Possessionem autem per eum adquiri, sicut per eos, quos in provincia habemus, Cassii et Iuliani sententia est.* „Syn Nerva říká, že nemůžeme nabytí držbu prostřednictvím uprchlého otroka, ač se na něj nahlíží, že setrvává v naší držbě dokud není nabyt do držby někým jiným; a proto v mezidobí, mohl být i vydržen. Tento názor ale je přijat na základě veřejné užitečnosti, takže vydržení mohlo nastat dokud nikdo nenabyl držbu otroka. Názor Cassia a Juliana je, že držba mohla být nabyta takovým otrokem, stejně jako těmi, které máme v provinciích.“

¹⁵³ Gai 2.95 in fine: „...*Tantum de possessione quaeritur, an per extraneam personam nobis adquiratur.*“ „...Pouze pokud jde o držbu, je sporné, zda ji nenabýváme (také) skrze osobu cizí.“ K tomu je nutné dodat, že někteří autoři zastávají názor, že Gaiův text v původní podobě neobsahoval slovní spojení *per extraneam personam*, nýbrž dokonce *per procuratorem*. Viz KRENZ, U. Der Besitzerwerb „per procuratorem“. *Labeo Rassegna di diritto romano*, vol. 43, n.3, 1997, s. 345-364.

¹⁵⁴ Např. M. Kaser se přiklání k názoru, že šlo o výjimky z pravidla. Viz KASER, M. Das römische Privatrecht, Abschnitt 1, op. cit., s. 393.

¹⁵⁵ D. 41.3.41 (Nerat. 7 membr.): *Si rem subreptam mihi procurator meus adprehendit, quamvis per procuratorem possessionem apisci nos iam fere conveniat, nihilo magis eam in potestatem meam redisse usuque capi posse existimandum est, quia contra statui captiosum erit.* „Pokud můj zástupce získá zpět věc, která mi byla ukradena, ač obecně řečeno, že je dnes téměř jednoznačně stanoveno, že můžeme nabytí držbu prostřednictvím zmocněnce, věc nicméně, nepřejde znovu pod mou kontrolu, přesto může být nabyta vydržením, protože rozhodnout jinak by bylo nesprávné.“

D. 41.1.13 pr. (Nerat. 6 reg.): pr. *Si procurator rem mihi emerit ex mandato meo eique sit tradita meo nomine, dominium mihi, id est proprietatem adquiratur etiam ignorantem.* „Pokud můj zmocněnec, podle mého příkazu, nakoupí něco za mě, a je mu to předáno v mém jménu, vlastnictví předmětu nabývám já, dokonce i když si toho nejsem vědom.“

D. 41.1.37.6 (Iul. 44 dig.): *...nam et si procuratori meo rem tradideris, ut meam faceres, is hac mente acceperit, ut suam faceret, nihil agetur...* „neboť jestliže předáš věc mému zástupci, abys ji učinil mojí, ten ji ale přijme s úmyslem, aby ji učinil svou, nic se nestane...“

¹⁵⁶ D. 45.1.38.17 (Ulp. 49 ad Sab.): *Alteri stipulari nemo potest, praeterquam si servus domino, filius patri stipuletur....* „Nikdo nemůže zavazovat druhého svým projevem vůle, jen otrok svého pána a syn svého otce...“ K tomu viz NOVÁK M. *Nabytí a ochrana držby v římském právu*, op. cit., s. 19-20.

¹⁵⁷ C. 7.32.1 (Severus, Antoninus): *Per liberam personam ignorantem quoque adquiri possessionem et, postquam scientia intervenerit, usucapionis condicionem inchoari posse tam ratione utilitatis quam iuris pridem receptum est.*

Animus zástupce pak musel směřovat k nabytí držby přímo pro zastoupeného (*intellectus possidendi*).¹⁵⁸ Sám zastoupený musel mít *animus possidendi* (lze se setkat i s označením *scientia possidendi*),¹⁵⁹ který byl nejčastěji projeven tím, že dal zástupci příkaz nabyt za něj držbu. Obecně nebyla připuštěna možnost, nabývat pro nositele moci bez jeho vědomí (*ignoranti adquirere*), z tohoto pravidla platilo však několik výjimek. Připouštělo se jednak dodatečné získání a projevení vůle, jednak zvláštní držební vůli mohl postrádat *pater familias* v případě nabývání věcí do *peculia* jemu podřízenou osobou nebo otrokem.¹⁶⁰ Tím, že udělil možnost zřídit si *peculium*, dal takovým osobám *pater familias* souhlas i nabývat věci do držby.

*Item adquirimus possessionem per servum aut filium, qui in potestate est, et quidem earum rerum, quas peculiariter tenent, etiam ignorantes, sicut Sabino et Cassio et Iuliano placuit, quia nostra voluntate intellegantur possidere, qui eis peculium habere permiserimus. Igitur ex causa peculiari et infans et furiosus adquirunt possessionem et usucapiunt, et heres, si hereditarius servus emat.*¹⁶¹

„Bylo přijato principy veřejné užitečnosti, jakož i zákonem, že skrze svobodnou osobu může nabyt držbu i ten, kdo o tom neví, a vydržení začne běžet, jakmile se o tom dozví.“

Pravidlo potvrzuje i Paulus v D. 41.2.1.20 (Paul. 54 ad edictum): *Per procuratorem tutorem curatoremve possessio nobis acquiritur.* „Prostřednictvím zástupce, poručníka a opatrovníka nabýváme držbu.“

¹⁵⁸ Proto je v případě otroka vyloučena možnost nabytí držbu prostřednictvím otroka s duševní chorobou, jak uvádí D. 41.2.1.10 (Paul. 54 ad ed.): *Et ideo si furiosum servum miseris, ut possideas, nequaquam videris adprehendisse possessionem.* „Proto, pokud pošleš otroka, který je choromyslný (*furiosum*), aby nabyl držbu, nezískáš držbu.“ D. 41.2.1.9: (Paul. 54 ad ed.): *Ceterum et ille, per quem volumus possidere, talis esse debet, ut habeat intellectum possidendi.* „Pak ten, jehož prostřednictvím chceme držet, musí mít představu o držbě.“ K tomu viz REBRO, K., BLAHO, P. op. cit., s. 236. HEYROVSKÝ, L. op. cit., s. 333.

¹⁵⁹ Tak např. uvádí REBRO, K., BLAHO, P., op. cit., s. 236. BĚLOVSKÝ, P. *Vydržení kradené věci v římském právu* [online], s. 3. [citováno 2019-12-12]. Dostupné z <<http://intervalla.prf.cuni.cz/fulltext.html>>.

¹⁶⁰ D. 41.2.3.12 (Paul. 54 ad ed): *Ceterum animo nostro, corpore etiam alieno possidemus, sicut diximus per colonum et servum, nec movere nos debet, quod quasdam etiam ignorantes possidemus, id est quas servi peculiariter paraverunt: nam videmur eas eorundem et animo et corpore possidere.* „Držíme též vlastní vůli a cizím tělesným působením, jak jsme stanovili v případě kolóna a otroka, některé věci dokonce držíme bez našeho vědomí, a to ty, které nabývají otroci do *peculia*: na ty hledíme jako držené vůli a tělesně (*animo et corpore*).“

¹⁶¹ D. 41.2.1.5 (Paul. 54 ad ed.): „Držbu nabýváme také prostřednictvím otroka nebo syna, který je v naší moci, a to v případě majetku tvořícího jeho *peculium*, dokonce i pokud si nejsme vědomi této skutečnosti, jak se domnívá Sabinus. Cassius a Julianus tvrdí: protože na ty, kterým jsme dovolili mít *peculium*, je nahlíženo, jako by nabývali držbu s naším souhlasem. Proto, nedospělec a šílenec mohou získat držbu majetku tvořícího *peculium*, a mohou jej nabyt vydržením, a rovněž dědic, pokud otrok patřící k pozůstalosti provedl koupi.“

Stejná situace platila i v případě poručence a jeho poručníka a právnické osoby a jejího zástupce. I tyto osoby mohly skrze svého zástupce nabýt držbu, aniž by projevíly držební vůli.¹⁶²

2.3.1.5 Předmět držby

Mohlo by se zdát nadbytečné, vzhledem k požadavku na *res habilis*, vymezovat předmět držby, přesto je nezbytné se na tomto místě alespoň krátce zmínit i o tom, co se mohlo objektem držby stát. Kategorie věcí, které mohly být předmětem držby a které předmětem vydržení, se neshodují, neboť první z nich sice zahrnuje celou kategorii druhou, je však širší. To souvisí i se zákazy vydržení některých věcí, o kterých již bylo pojednáno výše a bude ještě i v následujících kapitolách.

Již z povahy *corpus possessionis*, jakožto jednoho z podstatných držebních prvků, se dá usuzovat, že předmětem držby se mohly stát jen věci hmotné (*res corporales*). To potvrzuje i Paulus:

*Possideri autem possunt, quae sunt corporalia.*¹⁶³

Držbu práva jako takovou římské právo, zejména pak v době klasické, ještě neznalo.¹⁶⁴ V období principátu se sice objevilo tzv. *quasi possessio*, které zprostředkovalo interdiktí ochranu služebnostem. Římané tento institut nechápali jako držbu, ale pouze jako stav podobný držbě a i tak chráněný, což značí výraz *quasi*.

Předmět držby musel existovat již při vzniku držby, bez jeho existence nemohla držba započít, neboť nebylo možné se takové věci fyzicky ujmout.¹⁶⁵ Objektem držby se navíc mohly

---

¹⁶² D. 41.1.13.1 (Nerat. 6 reg.): *Et tutor pupilli pupillae similiter ut procurator emendo nomine pupilli pupillae proprietatem illis adquirit etiam ignorantibus.* „Podobně jako zástupce, také poručník poručence nebo poručenky nabývá pro ně vlastnictví koupí jménem poručence nebo poručenky, aniž by o tom věděli.“

Viz též REBRO, K., BLAHO, P. op. cit., s. 236-237. HEYROVSKÝ, L. op. cit., s. 338. ARNDTS, C. L. *Učební kniha Pandekt. I. díl.* Repr. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 237 – 238.

¹⁶³ D. 41.2.3 pr. (Paul. 54 ad ed.): „Drženy mohou být pouze věci hmotné.“

¹⁶⁴ BĚLOVSKÝ P. *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 117 a násl.

¹⁶⁵ HROUZEK, Z. Teoreticko právní východiska změny právních vztahů a důrazem na držbu a vydržení [online]. Brno, 2007 [citováno 2019-12-12], s. 86. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce: JUDr. Jaromír Harvánek, CSc. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/w34i7/?so=nx>>.

stát jen věci obchodovatelné (*in commercio*).¹⁶⁶ Samostatným předmětem držby nemohly být ani věci hromadné, které nebylo lze držet jako celek,¹⁶⁷ ani součásti věcí složených.

*Qui universas aedes possedit, singulas res, quae in aedificio sunt, non videtur possedissee. Idem dici debet et de nave et de armario.*¹⁶⁸

Jedna věc nemohla být zároveň v držbě více osob, bylo však možné, aby více držitelů drželo podíl na věci (*possessio pro parte indivisa*). Část nesměla však být neurčitá a podíl tak musel být jasně stanoven.

*Incertam partem possidere nemo potest: ideo si plures sint in fundo, qui ignorent, quotam quisque partem possideat, neminem eorum mera suptilitate possidere Labeo scribit.*¹⁶⁹

Jasně stanovený podíl na věci se proto mohl stát předmětem držby.

2.3.1.6 Kvalifikace držby

Držba sama o sobě jako faktický stav neměla pro právo jako pouhá skutečnost samostatný význam. Římské právo rozlišuje držbu civilní a naturální (označovanou středověkými školami jako *detence*). Pokud jsme dosud mluvili o držbě, nejednalo se o případy *possessio naturalis*.

---

¹⁶⁶ Máme na mysli objektem držby civilní, držby přirozené se bylo možné ujmout i u *res extra commercium*. Viz PARAIOVÁ, A. *Držba* [online]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Brno, 2016, s. 19 [cit. 2019-12-12]. Vedoucí práce: doc. JUDr. Renata Veselá, Ph.D. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/dg620/Diplomka_Paraiova_Aдела.pdf#page=19&zoom=100,0,234>.

¹⁶⁷ D. 41.3.30.2 (Pomp. 30 ad sab.): *De tertio genere corporum videndum est. Non autem grex universus sic capitur usu quomodo singulae res, nec sic quomodo cohaerentes. Quid ergo est? Etsi ea natura eius est, ut adiectionibus corporum maneat, non item tamen universi gregis ulla est usucapio, sed singulorum animalium sicuti possessio, ita et usucapio. Nec si quid emptum immixtum fuerit gregi augendi eius gratia, idcirco possessionis causa mutabitur, ut, si reliquus grex dominii mei sit, haec quoque ovis, sed singulae suam causam habebunt, ita ut, si quae furtivae erunt, sint quidem ex grege, non tamen usucapiantur.* „Vezměme v úvahu třetí kategorii věcí. Celé stádo není nabyto vydržením stejně jako odlišné předměty, nebo jako ty, které jsou spojeny. Jak to tedy je? Ač povaha stáda je, že existuje dále přidáním nových zvířat, vydržení nicméně, nemůže přicházet v úvahu ke stádu jako celku, ale následuje stejné pravidlo, jako u držby, které se použije oddělené na jednotlivce, které ho tvoří. Pokud jiná zvířata jsou koupena a smíchána se stádem za účelem jeho zvětšení, titul ostatních pro držbu se nezmění; tak pokud zbytek stáda mi patří, ovce, kterou jsem koupil je také má; ale každá z nich je držena svým vlastním titulem, takže pokud nějaké z těch, které jsou ve stádu byly kradené, nemohou být vydrženy.“

¹⁶⁸ D. 41.2.30 pr. (Paul. 15 ad Sab.): „Když někdo drží celý dům, není považován za držitele jednotlivých věcí, které se nachází v domě.“

¹⁶⁹ D. 41.3.32.2 (Pomp. 32 ad Sab.): „, Neurčitou část nemůže nikdo držet. Proto, pokud několik lidí má pozemek, a nikdo nezná velikost svého podílu, pak Labeo tvrdí, že žádný z nich nemá držbu.“

Naturální držba postrádá *animus possidendi* a vůle směřuje jen k ovládnutí věci pro jiného. Naopak jejím základem je druhý držební prvek, tj. *corporalis possessio*. Pojem detence dokonce někdy bývá uváděn i jako synonymum pro *corporalis possessio*. Držba v případě detence zůstává v rukou poskytovatele věci a detentor ji ovládá zprostředkovaně skrze držitelovu vůli.¹⁷⁰

...*nec idem est possidere et alieno nomine possidere...*¹⁷¹

Aby byla držba způsobilá k vydržení, muselo jít o *possessio civilis*. Rovněž se setkáváme s pojmem kvalifikovaná držba. Jde o bezvadnou držbu, která je způsobilá být základem pro vydržení. Až ve spojení s ostatními předpoklady vydržení se stává držba pro právo významným jevem, kterému je poskytována právní ochrana. Držba vedoucí k vydržení se zejména musela opírat o kauzu, která by mohla mít za následek vznik vlastnického práva k věci. Kauzou tak mohla být zejména koupě věci, ale i darování, zřízení věna, dědictví, odkaz, splnění dluhu a jiné. Oproti ní se *possessio naturalis* neopírá o *iustam causam usucapionis*. Kauza, na základě které se věc dostala do detence, neměla translační účinky a měla mít jen za následek svěřeni dočasné dispozice s věcí do rukou jiné osoby. Typickým příkladem takové kauzy je nájem (*locatio conductio*), úschova (*depositum*) či výpůjčka (*commodatum*).

Mezi *possessio naturalis* a *possessio civilis* stojí ještě jedna kategorie držby, označovaná jako *possessio ad interdicta*. Máme-li charakterizovat druhy držby podle jejich ochrany, pak nejnižší stupeň ochrany je poskytován naturální držbě, když ta je chráněna obecně jen v rovině obligační. Vyšší stupeň ochrany je poskytován *possessio ad interdicta*, která sice nemusí vést k vydržení, ale je jí přiznávána interdiktivní ochrana. A nejvyšším stupněm ochrany je obdařena *possessio civilis*, která nadto může vést k nabytí věci do vlastnictví prostřednictvím vydržení. Uvedená hierarchizace držby však bývá mnohými romanisty odmítána.¹⁷² Důvodem je, že *possessio ad interdicta* byla kategorizována čistě podle způsobu ochrany, zatímco zbylé dvě kategorie byly vymezeny na základě zcela jiných kritérií.

Novověká romanistická věda rozlišuje ještě jednu kategorii držby v souvislosti s její ochranou, tzv. držbu odvozenou. Označení vycházelo z toho, že detentor byl chráněn, jako by byl

---

¹⁷⁰ BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 131.

¹⁷¹ D. 41.2.18 pr. (Cels. 23 dig.): „...Není stejné držet a držet jménem jiné osoby...“

¹⁷² Např. MACCORMACK, G. *Naturalis possessio*. ZSS RA, svazek 84, 1967, s. 48. BLAHO, P. Je obdarený manžel držitelom podľa práva? *Právněhistorické studie (PHS)*, č. 22, 1979, s. 209.

držitelem, protože se mohl sám chránit skrze držbu vlastníka, od něhož věc získal, tedy odvozeně od něj.¹⁷³ Naturální držbě tak byla poskytnuta ochrana prostřednictvím držebních interdikt. Šlo zejména o případy sekvestora, prekaristy a zástavního věřitele u ruční zástavy. Účelem těchto mimořádných vztahů bylo dočasně vyloučit vlastníka z působení na věc, což odůvodňovalo i jejich speciální postavení z hlediska ochrany jejich dispozice s věcí.

Další dělení držby, se kterým se můžeme setkat je dělení na *possessio iusta* a *iniusta*. Toto dělení se odvozuje od toho, jak došlo k nabytí držby. *Possessio iusta* byla získaná bezvadně, tj. *nec vi, nec clam, nec precario ab adversario*.¹⁷⁴ Naopak *possessio iniusta* byla získána viciózně, tedy některým z uvedených způsobů (násilím, lstí nebo výprosou). Případy, kdy jde o držbu z tohoto hlediska závadnou jsou vypočteny taxativně. Vzpomeneme-li si na výše uvedenou kategorizaci držby, můžeme o *possessio iniusta* i přes její závadnost prohlásit, že mohla být rovněž *possessio ad interdicta*, neboť i takové držbě prétor poskytoval interdiktární ochranu.¹⁷⁵ Ač by se to tak mohlo na první pohled zdát, uvedené kritérium přímo nesouvisí s dobrou vírou při nabytí držby. Na místo subjektivního kritéria, kterým je požadavek dobré víry, je základem rozlišování držby na *iusta* a *iniusta* kritérium objektivní kauzy, na základě které došlo k nabytí držby. Tomu, v kterých případech je *possessio bona fide*, bude věnována pozornost v jedné z následujících kapitol této práce v souvislosti s dobrou vírou jako předpokladem pro vydržení.

2.3.1.7 Trvání a ztráta držby

Aby byla držba způsobilá k vydržení, musela být nejen nabyta v dobré víře, ale rovněž být po dobu vydržecí doby nepřetržitá. Právě nepřetržitost držby značí, že ona kvalifikovaná držba byla pro římské právo chápána jako určité oprávnění a nejen jako pouhý faktický stav. Oba prvky, tedy jak *animus*, tak i *corpus*, musely být naplněny po celou dobu existence držby. Jakmile přestal mít držitel vůli mít věc za svou vlastní, přestal tím mít i držbu.

Mluvíme-li o ztrátě držební vůle, nemá se tím na mysli, že by pouze došlo ke ztrátě vůle mít věc u sebe v detenci.

---

¹⁷³ BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 96.

¹⁷⁴ MACCORMACK, G. *Iusta and iniusta possessio*. *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis / Revue d'Histoire du Droit / The Legal History Review*. Brill/Nijhoff, 1974, vol. 42, issue 1, 71-80, s. 71.

¹⁷⁵ To je projevem zásady stanovené v D. 43.17.2 (Paul. 65 ad ed.): *quod possessor est, plus iuris habet quam ille qui non possidet*. „držitel má více práv než ten, kdo nedrží.“

*Possidere autem videmur non solum, si ipsi possideamus, sed etiam si nostro nomine aliquis in possessione sit, licet is nostro iuri subiectus non sit, qualis est colonus et inquilinus; per eos quoque, apud quos deposuerimus aut quibus commodaverimus aut quibus gratuitam habitationem praestiterimus, ipsi possidere videmur. Et hoc est, quod vulgo dicitur retineri possessionem posse per quemlibet, qui nostro nomine sit in possessione. Quin etiam plerique putant animo quoque retineri possessionem. Id est utquamuis neque ipsi simus in possessione neque nostro nomine alius, tamen si non relinquendae possessionis animo, sed postea reversuri inde discesserimus, retinere possessionem videamur.*¹⁷⁶

Držitel může věc zapůjčit, pronajmout, případně ji zatížit služebností, aniž by to mělo na existenci jeho držby vliv. Dokud trvá vůle držitele věc vlastnit, ke ztrátě držby nedochází, a to dokonce ani pokud ji nikdo neovládá jeho jménem. Až v situaci, kdy současný držitel přestane mít vůli věc vlastnit, dochází k její ztrátě.

*Differentia inter dominium et possessionem haec est, quod dominium nihilo minus eius manet, qui dominus esse non vult, possessio autem recedit, ut quisque constituit nolle possidere. Si quis igitur ea mente possessionem tradidit, ut postea ei restituatur, desinit possidere.*¹⁷⁷

V případě, že dá držitel najevo vůli, že věc nechce nadále ovládat jako vlastník, dochází ke ztrátě držby *animo*. Projev takové vůle může být učiněn i konkludentně. Aby mohla být tímto způsobem vůle projevena, musí mít držitel způsobilost k takovému úkonu. Nejčastěji zároveň se ztrátou vůle dochází i ke ztrátě možnosti působit na věc, pak jde o ztrátu držby *animo et corpore*, která nastane při převodu věci či např. v případě opuštění věci (*derelictio*).¹⁷⁸ Ke ztrátě držby

---

¹⁷⁶ Gai 4.153: „Má se pak za to, že držíme nejen (tehdy), když držíme sami, ale i (tehdy), když našim jménem ovládá věc někdo jiný, a to i kdyby ten (člověk) nebyl podřízen našemu právu, jako (například) kolón a inkvilín. Také skrze ty, kterým bychom dali věc do úschovy, anebo věc půjčili, anebo kterým bychom poskytli bezplatné užívání bytu, držíme – jak se uznává – my sami. Proto se také běžně říká, že držbu je možno uchovat prostřednictvím každého, kdo ovládá věc našim jménem. Většina (právníků) se dokonce domnívá, že držbu lze uchovat i (pouhou vlastnickou) vůlí, to znamená, že v případě, kdy ani sami věc neovládáme, aniž ji našim jménem ovládá někdo jiný, má se přece jen za to, že držbu uchováváme, pokud jsme věc neopustili s úmyslem se držby zbavit, ale později se k ní vrátit.“

¹⁷⁷ D. 41.2.17.1 (Ulp. 76 *ad ed.*): „Rozdíl mezi vlastnictvím a držbou je takový, že vlastnictví neztrácí ten, kdo už nechce být vlastníkem, zatímco držba se ztrácí, když někdo nechce držet. Jestliže tedy někdo z vlastní vůle převede držbu, aby ji později získal zpět, přestává držet.“ (Překlad BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio v římském právu*, s. 88.)

¹⁷⁸ Inst. 2.1.47 *in fine*: *Pro derelictio autem habetur quod dominus ea mente abiecerit ut id rerum suarum esse nollet, ideoque statim dominus esse desinit.* „Za opuštěné je považováno to, čeho se vlastník zbavil s úmyslem, aby to více nebylo součástí jeho majetku a z tohoto důvodu přestává být hned vlastníkem.“

dochází ale i v případě, že odpadne pouze možnost vlastníka ji fyzicky ovládat, a to, ať už jeho vlastním zaviněním (například při její ztrátě) nebo nezávisle na jeho vůli (pokud mu bude věc ukradena). V takovém případě mluvíme o ztrátě držby *corpore*. Tato ztráta možnosti ovládat věc musí mít trvalý charakter, nestačí, že si držitel pouze není vědom, kde konkrétně se věc v daném okamžiku nachází, nebo pokud je omezení jeho dispozice s ní pouze dočasné.

Speciálním způsobem, jak může dojít k zániku držby je ztráta *animu revertendi* u zvířat, která mají ve zvyku se vzdalovat a zase navracet.

*In his autem animalibus, quae ex consuetudine abire et redire solent, talis regula comprobata est, ut eo usque tua esse intellegantur, donec animum revertendi habeant: nam si revertendi animum habere desierint, etiam tua esse desinunt et fiunt occupantium. revertendi autem animum videntur desinere habere, cum revertendi consuetudinem deseruerint.*¹⁷⁹

Ve skutečnosti jde o zánik držby *corpore*, neboť vůle o níž mluvíme, není držitelova, ale zvířete, a se zánikem jeho vůle se navracet, zaniká držitelova možnost zvíře ovládat.

Ke ztrátě držby z povahy věci dochází i v případě fyzického zániku věci, při úmrtí držitele nebo při ztrátě držitelovi právní subjektivity (*capitis deminutio maxima*).

2.3.2 Vydržecí lhůta

Další neméně důležitou podmínkou pro úspěšné nastoupení vydržení, je uplynutí stanoveného času. Již výše bylo pojednáno o stanovení a významu lhůt v souvislosti s *usus auctoritas* v Zákoně XII desek. *Tempus* je právě tou podmínkou vydržení, která jej odlišuje od ostatních způsobů nabytí vlastnického práva a dává tak vydržení zcela výjimečné postavení. Vzhledem k funkci vydržení, kterou mělo být zejména zhojení stavu neodpovídajícího skutečnosti, slouží tato lhůta k poskytnutí dostatečného času současnému vlastníkovi k tomu, aby

---

¹⁷⁹ Inst. 2.1.15: „Ohledně zvířat, která se podle svého zvyku obyčejně vzdalují a pak se znovu vrátí, platí pravidlo, že se považují za tvá tak dlouhou, dokud nepozbudou vůli k návratu. Jestliže totiž vůli k návratu ztratí, přestanou ti patřit a stanou se vlastnictvím toho, kdo se jich zmocní jako další. Vůli k návratu beze všech pochyb ztrácejí tehdy, když si odvyknou vracet se.“

věc vypátral a požadoval ji od držitele nazpět. Jejím uplynutím pak tato jeho možnost zaniká a držiteli tak její dovršení dává právní jistotu, která mu zaručuje neochvějně postavení vůči osobám, které by si mohly věc nárokovat.

2.3.2.1 Pravidla běhu vydržecí doby

Běhy lhůt se jak dnes, tak i v římském právu řídily mnoha pravidly, která měla za úkol zejména upravit hraniční situace, které se mohly jevit jako nejasné a sporné. Někdy totiž bylo pro posouzení jejich případného uplynutí podstatné znát nejen den, ale i zcela konkrétní okamžik, ke kterému lhůta uplynula. Pravidla se ale netýkala jen začátků a konců lhůt, důležité bylo i určit zásady pro běh lhůty.

Počátek vydržecí doby je spojen, jak by se dalo očekávat, se vznikem držby k věci. Prvním dnem lhůty je takový, kdy vzniká vindikační nárok vlastníka věci (*actio nata*), kterým je zpravidla den, kdy se jí ujal držitel věci.¹⁸⁰ Není přitom rozhodující, zda držitel nabytí věci fyzicky do dispozice osobně či prostřednictvím jiné osoby. Jen v případě zprostředkovaného nabytí je nutno pamatovat na to, že dokud se zastoupený o nabytí věci nedozví, pak (s výjimkou vymezených případů, zejména týkajících se *pekulia*) nemůže počít vydržecí doba běžet.¹⁸¹

V předchozí kapitole byla pozornost zaměřena mimo jiné i na ztrátu držby. V souvislosti s vydržecí lhůtou má být i jen dočasný zánik držby velmi závažné následky pro vydržení. Obecně platilo, že každá ztráta držby způsobuje usurpaci vydržení, tedy přetržení běhu této lhůty.

*Usurpatio est usucapionis interruptio: oratores autem usurpationem frequentem usum vocant.*¹⁸²

Aby mohlo vydržení po usurpaci opětovně nastat, muselo nejprve dojít k novému nabytí držby za splnění všech ostatních předpokladů, které byly vyžadovány. Vydržení ale v takovém případě začalo probíhat od počátku, nelze pokračovat ve stávajícím, i lhůta tak musela běžet nová. Nebylo přitom podstatné, čí vinou ke ztrátě držby došlo.

---

¹⁸⁰ BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 220.

¹⁸¹ D. 41.2.49.2 (Pap. 2 def.): *Etsi possessio per procuratorem ignorantia quaeritur, usucapio vero scienti competit...* „Ačkoliv se držba prostřednictvím prokurátora získá bez vědomí (držitele), k vydržení je způsobilý pouze ten, kdo o tom ví...“

¹⁸² D. 41.3.2 (Paul. 54 ad ed.): „Usurpace je přerušování vydržení. Řečníci říkají, že byla často používána.“

*Naturaliter interrumpitur possessio, cum quis de possessione vi deicitur vel alicui res eripitur. Quo casu non adversus eum tantum, qui eripit, interrumpitur possessio, sed adversus omnes. Nec eo casu quicquam interest, is qui usurpaverit dominus sit nec ne: ac ne illud quidem interest, pro suo quisque possideat an ex lucrativa causa.*¹⁸³

V případě, že byla držba odejmuta jinou osobou, nebylo rozhodné, zda šlo o vlastníka či nikoliv. Ztráta držby působila *erga omnes*. Dokonce nebylo ani podstatné, že k odnětí držby došlo násilím.

Z uvedeného obecného pravidla se postupem času vykrystalizovaly určité výjimky, a tak bylo možné v některých případech pokračovat v již probíhajícím vydržení. Pro klasické období římského práva máme na mysli zejména případy dědické posloupnosti. Při dědické sukcesi měl dědic právo pokračovat ve vydržení, které započal zůstavitel.

*Possessio testatoris ita heredi procedit, si medio tempore a nullo possessa est.*¹⁸⁴

Podmínkou pro pokračování v zůstavitelem započaté držbě bylo, že nikdo jiný v mezidobí držbu věci nenabyl. Rovněž mohlo být vydržení dokončeno v případě, že pozůstalost byla tzv. ležící (*hereditas iacens*), tj. v době, kdy dědic ještě pozůstalost nenabyl.

*Coeptam usucapionem a defuncto posse et ante aditam hereditatem impleri constitutum est.*¹⁸⁵

Dobu, po kterou byla pozůstalost ležící, si mohl dědic rovněž do vydržecí doby započítat:

*Vacuum tempus, quod ante aditam hereditatem vel post aditam intercessit, ad usucapionem heredi procedit.*¹⁸⁶

---

¹⁸³ D. 41.3.5 (Gai 21 ad ed. prov.): „Držba je přirozeně přetržena, pokud je věc násilím z držby odňata nebo někým zadržována. V takovém případě je držba přetržena nejen proti tomu, kdo věc zadržuje, nýbrž proti všem. Ani v tomto případě nezáleží na tom, zda ten, kdo uzurpuje je vlastníkem, či nikoli. Taktéž nezáleží, zda dotýčný drží jako vlastník, anebo z výhodného titulu.“ (Překlad BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio v římském právu*, s. 221).

¹⁸⁴ D. 41.3.20 (Iavol. 4 epist.): „Držba zůstavitele bude ku prospěchu dědicům, pokud v mezidobí nikdo jiný nadržel.“

¹⁸⁵ D. 41.3.40 (Nerat. 5 reg.): „Bylo stanoveno, že kde vydržení započal zemřelý, může být dovršeno před tím, než bude pozůstalost nabyta.“

Stejně tak si mohl započíst předchozí držbu odkazovník:

*In re legata in accessione temporis, quo testator possedit, legatarius quodammodo quasi heres est.*¹⁸⁷

Reskript císařů Severa a Karakally rozšířil možnost i na převod věci a držbu svého předchůdce si mohl započíst i kupující.

*Inter venditorem quoque et emptorem coniungi tempora, divi Severus et Antoninus rescripserunt.*¹⁸⁸

Pro možnost započtení vydržecí doby u koupě věci neplatila zcela stejná pravidla jako pro započtení u dědické posloupnosti. Na rozdíl od univerzální sukcese, kde dědic mohl být *malam fidem*, musela být u kupujícího splněna při nabytí podmínka dobré víry.

*Si eam rem, quam pro emptore usucapiebas, scienti mihi alienam esse vendideris, non capiam usu.*¹⁸⁹

Římští právníci byli velice pečliví i v případě usurpace vydržení, a hledali odpovědi na poměrně složité právní otázky související se zajištěním římského občana v cizině. V takovém případě totiž nastávala tzv. *capitis deminutio maxima*, která měla za následek ztrátu právní subjektivity držitele věci. Okamžik zajištění tak jistě způsoboval přetržení běhu lhůty. Římské právo

---

¹⁸⁶ D. 41.3.31.5 (Paul. 32 ad Sab.): „Čas, který uplynul před tím, než byla pozůstalost přijata, nebo po tom, co se tak stalo, bude ve prospěch dědice pro vydržení.“

¹⁸⁷ D. 41.3.14.1 (Paul. 13 ad Plaut.): „V případě odkazu, je na odkazovníka nahlíženo tak, že zaujímá stejnou pozici jako dědic, a to tak že je mu ku prospěchu čas během kterého držel zůstavitel.“

¹⁸⁸ Inst. 2.6.13: „Na základě jednoho reskriptu božského Severa a božského Antonina se započítává také držba prodávajícího a kupujícího.“

D. 41.3.14 pr. (Paul. libro 13 ad Plautium): *Id tempus venditoris prodest emptori, quo antequam venderet possedit: nam si postea nactus est possessionem venditor, haec possessio emptori non proficiet.* „Čas, během něž prodejce držel věc před jejím prodejem, svědčí kupujícímu, proto pokud prodávající obdržel držbu následně, nebude to žádnou výhodou kupujícího.“

Stejně tak si vydržecí lhůtu mohl započíst i prodávající, pokud došlo k redhibici nebo ke splnění rezolutivní podmínky. Viz REBRO, K., BLAHO, P. op. cit., s. 278.

¹⁸⁹ D. 41.4.2.17 (Paul. 54 ad ed.): „Pokud mi prodáš věc, kterou jsi mohl nabýt vydržením jako kupující (*pro emptore*), a já vím, že patří jinému, nemohu ji nabýt vydržením.“

však zároveň znalo institut práva *postliminia*, kterým mohlo dojít k navrácení do předchozího právního stavu uvedeného zajatého Římana po jeho návratu. V římském právu platilo, že držba jako faktický stav se v takovém případě neobnovovala. Otázka, kterou si římsí právníci kladli, však souvisela s možností dědiců takového držitele, pokračovat v držbě zahájené zajatým držitelem. Mohli profitovat z jím zahájené držby, když on ani v případě uplatnění *postliminia* těžit ze své předchozí držby nemohl? Navíc se zde může objevit další prvek, a to otrok ve vlastnictví zajatého Římana, který mohl zprostředkovat držbu.

*Si is, qui pro emptore possidebat, ante usucapionem ab hostibus captus sit, videndum est, an heredi eius procedat usucapio: nam interrumpitur usucapio, et si ipsi reverso non prodest, quemadmodum heredi eius proderit? Sed verum est eum in sua vita desisse possidere, ideoque nec postliminium ei prodest, ut videatur usucepisse. Quod si servus eius, qui in hostium potestate est, emerit, in pendentem esse usucapionem Iulianus ait: nam si dominus reversus fuerit, intellegi usucaptum: si ibi decesserit, dubitari, an per legem Corneliam ad successores eius pertineat. Marcellus posse plenius fictionem legis accipi, quemadmodum enim postliminio reversus plus iuris habere potest in his, quae servi egerunt, quam his, quae per se vel per servum possidebat, cum ad hostes pervenit. Nam hereditatem in quibusdam vice personae fungi receptum est. Ideoque in successoribus locum non habere usucapionem.*¹⁹⁰

Římská jurisprudence dospěla k poměrně paradoxnímu řešení, kdy dědic mohl mít dokonce lepší postavení než zajatý držitel, neboť co jemu bylo ku prospěchu, nemohlo by sloužit ku prospěchu zajatého římského občana, a to ani v případě uplatnění práva *postliminia*.

Zahájení civilního procesu (*litis contestatione*) skutečným vlastníkem usurpaci vydržení nezpůsobovalo, bylo pouze stanoveno, že pokud by doběhla vydržecí lhůta až po litiskontestaci,

---

¹⁹⁰ D. 41.3.15 pr. (Paul. 15 ad Plaut.). „Pokud ten, kdo drží věc z titulu koupě, je zajat nepřitelem, než nastane vydržení, podívejme se, zda jeho dědicům svědčí vydržení, protože je vydržení přerušeno, a pokud mu neprospívá při navrácení, jak mohou mít prospěch jeho dědici? Je ale pravda, že ztratil držbu věci, a proto právo *postliminia* mu nepřináší výhodu do rozsahu ohledně nabytí vydržením. Pokud otrok osoby, která byla v moci nepřátel, měl koupit věc, Julianus říká, že vydržení věci zůstane suspendováno; pokud se pán navrátí, vydržení může nastat. Pokud ale pán měl zemřít v rukou nepřátel, může být zpochybňováno, zda majetek bude patřit jeho nástupcům podle Korneliova zákona. Marcellus se domnívá, že právní fikce je způsobila k širší aplikaci, někdo, kdo se navrátil, má podle práva *postliminia* lepší právo k věcem, které byly nabyty jeho otroky než k těm, které sám nabyl, nebo které držel prostřednictvím svých otroků před tím, než byl zajat nepřáteli. Jak bylo rozhodnuto, v některých případech, pozůstalost nahrazuje místo osoby, a proto právo vydržení je přeneseno na dědice válečných zajatců.“

spor má vyhrát vlastník.¹⁹¹ Pokud by tedy vydržecí doba doběhla po litiskontestaci nemohl držitel již vydržení namítat. Vzhledem k principu pekuniární kondemnice, který platil v klasické době, však ani vyhraný spor vydržení nezabraňoval, neboť platila zásada *mala fides superveniens non nocet*. Lepším prostředkem k přetržení běhu vydržecí doby tak byla držební interdikta.

Vedle usurpace znalo římské právo i stavení vydržecí lhůty (*usucapio dormit*). To nastalo v případě, kdy pro určitou překážku nemohla držba pokračovat, ale po jejím odpadnutí pokračoval běh lhůty od okamžiku, kdy přestala běžet. Čas, který uběhl před a po trvání překážky se tak pro potřeby vydržení sčítal. Takový případ mohl nastat, pokud by vlastníkem věci byla osoba, proti níž není vydržení účinné. Šlo např. o situaci, kdy vlastnictví věci dočasně připadlo státní pokladně (*aerariu*).¹⁹² Mohlo jít ale také o věci nezletilců či mancipační věci ženy, které zcizila bez souhlasu tutora.¹⁹³

Pokud držba bude dle shora uvedených pravidel trvat po dobu vydržecí lhůty, pak jejím uplynutím dojde k vydržení. Zároveň se vznikem nového vlastnického práva dosavadního držitele dochází k zániku vlastnického práva předchozího vlastníka. Pro úspěšné doběhnutí lhůty stačilo, pokud se její poslední den započal:

*In usucapionibus non a momento ad momentum, sed totum postremum diem computamus.*¹⁹⁴

Není tak nutné, aby držba trvala například stanovený rok na minutu přesně, ale stačí, pokud nepřetržitě setrvala do počátku posledního dne. Takové posouzení mohlo být důležité zejména v případě vzniku sporu o věc ve vztahu k momentu litiskontestace.

---

¹⁹¹ Na rozdíl od *praescriptio longi temporis*, kde zahájení civilního řízení přetržení lhůty způsobovalo. Viz kapitola 2.5.

¹⁹² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. op. cit., s. 178.

¹⁹³ BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 221-222.

¹⁹⁴ D. 41.3.6 (Ulp. 11 ad ed.): „V případě vydržení, se lhůta nepočítá od určitého okamžiku do určitého okamžiku, ale počítáme celý poslední den.“

D. 44.3.15 pr. (Venul. 5 interd.): *In usucapione ita servatur, ut, etiamsi minimo momento novissimi diei possessa sit res, nihilo minus repleatur usucapio, nec totus dies exigitur ad explendum constitutum tempus.* „V případě vydržení, je pozorováno pravidlo, že pokud věc je v držbě jen po chvíli během posledního dne, vydržení, nicméně, je dokončeno; protože není třeba celá den pro dokončení předepsaného času.“

2.3.2.2 Délka vydržecí lhůty

Pro vydržení v klasické době platily stále stejné lhůty, které byly zavedeny Zákonem XII desek. Vydržecí lhůta byla stanovena v délce dvou let pro pozemky (*fundi*) a pro ostatní věci platila lhůta roční. Pod zmíněné „pozemky“ se v klasické době řadily nemovitosti obecně, tedy i budovy. Gaius zmiňuje budovy výslovně, zřejmě aby v tomto směru nenastaly pochybnosti:

*Usucapio autem mobilium quidem rerum anno completur, fundi vero et aedium biennio; et ita lege XII tabularum cautum est.*¹⁹⁵

Uvedený fragment názorně demonstruje, jakým způsobem Gaius pro potřeby své učebnice zjednodušuje určité skutečnosti a nelze se tak na jeho konstatování zcela spoléhat. Jak již bylo zmíněno v předchozí části práce, Zákon XII desek pravděpodobně ještě totiž budovy jmenovitě neuváděl, ač by to tak dle Gaiovy výpovědi mohlo vypadat. Gaius tak doplňuje do znění Zákona XII desek výklad, který byl v jeho době zřejmě naprosto jednoznačně převažující.

Co se otázky délky jednotlivých lhůt týče, již výše se tato práce zabývala tím, že ke stanovení delší lhůty pro vydržení pozemků vedly hospodářské důvody. Vzhledem k tomu, že se nechávala půda ležet každý druhý rok úhorem, musela být vlastníkovu poskytnuta delší lhůta k tomu, aby svá práva mohl chránit.¹⁹⁶ Ač změna společenské situace související s rozrůstáním Říma by mohla být příčinou pro prodloužení takové lhůty, římské právo se touto cestou nevydalo, přišlo namísto toho zřejmě s řešením jiným, zavedením nových požadavků, které možnosti vydržení značně omezovaly. K vydržení tak začal být v klasické době vyžadován spravedlivý titul a dobrá víra. Změna lhůt nastala až v 6. století n.l., kdy sjednocením s institutem preskripce dlouhého času, došlo ke značnému prodloužení lhůt, zejména pak u nemovitých věcí.

Dvouletá lhůta u nemovitostí však ani v klasické době neplatila bezvýjimečně. Tak tomu bylo u institutů z předchozího výkladu již známých. Jednalo se zejména o případy vydržení věcí z pozůstalosti, *usucapio pro herede*.

U nich pak platila roční vydržecí lhůta, ať šlo o věci movité, či nemovité. Daná zkrácená lhůta byla dle Gaia odůvodněna tím, aby pozůstalost nezůstávala dlouho ležet, držitel byl mimo

---

¹⁹⁵ Gai 2.42: „Vydržení se pak u věcí movitých dovrší jedním rokem, naproti tomu u pozemků a budov dvěma léty. Tak bylo také ustanoveno zákonem 12 desek.

¹⁹⁶ BĚLOVSKÝ, P. Vydržení v římském právu a komparativním pohledu, op. cit., s. 118.

to povinen podle zvláštního dekretu pontifiků provádět i rodinné oběti po zůstaviteli.¹⁹⁷ Roční lhůtu i pro pozůstalostní pozemky odůvodňuje tím, že se pozůstalost vydržuje jako celek, a pozůstalost je řazena mezi věci ostatní, jako věc nemovitá:

*Quare autem hoc casu etiam soli rerum annua constituta sit usucapio, illa ratio est, quo olim rerum hereditariarum possessione velut ipsae hereditates usucapi credebantur, scilicet anno. Lex enim XII tabularum soli quidem res biennio usucapi iussit, ceteras vero anno. Ergo hereditas in ceteris rebus videbatur esse, quia soli non est, quia neque corporalis est.*¹⁹⁸

Objevují se ale i jiné názory, například takový, že institut byl starší než Zákon XII desek a že stanovená roční držba je původní i pro samotné vydržení, jak již bylo uvedeno v předchozí části práce.¹⁹⁹

V Gaiově době se původní lukrativní forma institutu *usucapio pro herede* nepoužívala, a je nutno řadit ji do předklasické doby. Pod uvedeným typem vydržení bylo v klasické době myšleno *usucapio rerum hereditarium, usucapio hereditatis* se nepřipouštělo.

*Et quamvis postea creditum sit ipsas hereditates usucapi non posse, tamen in omnibus rebus hereditariis, etiam quae solo tenentur, annua usucapio remansit.*²⁰⁰

Za císaře Hadriana bylo přijato *senatusconsultum*, které umožnilo od toho, kdo věc v minulosti lukrativně vydržel *pro herede*, vymáhat ji pozůstalostní žalobou, jako by k vydržení nedošlo.

---

¹⁹⁷ KINCL J., URFUS, V., SKŘEJPEK M., op. cit., s. 271 a 300.

Gai 2.55: „*Quare autem omnino tam improba possessio et usucapio concessa sit, illa ratio est, quod voluerunt veteres maturit hereditates adiri, ut essent qui sacra facerent, quorum illis temporibus summa observatio fuit, et ut creditores haberent, a quo suum consequerentur.*“ „Proč se ovšem tak neřádná držba a vydržení vůbec připouští, má důvod ten, že předkové si přáli, aby se pozůstalosti přijímaly co nejdříve, aby byli (dědicové), kteří by konali rodinné náboženské obřady, jimž se v oněch časech věnovala převeliká pozornost, a aby věřitelé měli na kom uspokojit své (pohledávky).“

¹⁹⁸ Gai 2.54: „Důvod, proč v tomto případě je i pro věci nemovité stanoveno vydržení roční, je pak ten, že dříve byli přesvědčeni, že držbou pozůstalostních věcí se jaksi vydržují pozůstalosti samy, rozumí se (ve lhůtě) roční. Zákon 12 desek totiž přikázal, že věci nemovité se vydržují ve dvou letech, všechny ostatní naproti tomu v jednom roce. Pozůstalost se tedy zahrnovala mezi „věci ostatní“, protože to není nemovitost, protože to ani není věc tělesná.“

¹⁹⁹ Viz MAYER-MALY, T. Studien zur Frühgeschichte der Usucapio III, op. cit., s. 90-96.

²⁰⁰ Gai 2.54 in fine: „A přestože se později došlo k závěru, že pozůstalosti být vydrženy nemohou, zůstala přesto roční lhůta platná pro všechny pozůstalostní věci, i pro ty, které patří k nemovitostem.“

*Sed hoc tempore iam non est lucrativa. Nam ex auctoritate Hadriani senatusconsultum factum est, ut tales usucapiones revocarentur. Et ideo potest heres ab eo qui rem usucepit hereditatem petendo proinde eam rem consequi, atque si usucapta non esset.*²⁰¹

Zcela zamezeno bylo tomuto způsobu vydržení předpisem Marka Aurelia, podle něhož se ziskuchtivé ujetí se pozůstalostních věcí trestně stíhalo jako *crimen expilatae hereditatis*.²⁰²

Nemovitosti, které byly součástí pozůstalosti, však nebyly jedinou výjimkou, pro které roční lhůta neplatila. Další výjimkou byla již zmíněná *usureceptio*, a to *usureceptio fiducia*. Oproti tomu u *usureceptio ex praediatura* platila dle vyjádření Gaia dvouletá lhůta i pro pozemky:

*Item si rem obligatam sibi populus vendiderit eamque dominus possederit, concessa est usureceptio: sed hoc casu praedium biennio usurecipitur. Ex hoc est quod vulgo dicitur ex praediatura possessionem usurecipi: nam qui mercatur a populo, praediator appellatur.*²⁰³

Pro úplnost je nutno uvést, že obecně byly k vydržení způsobilé pouze pozemky na italské půdě, provinční nebylo lze vydržet, proto ani pro ně neplatila roční lhůta, ač v tomto případě jde spíše o podmínku *res habilis*.²⁰⁴ Nezpůsobilost provinčních pozemků k vydržení pramenila z nemožnosti nabytí je do soukromého vlastnictví. Zřejmě teprve reskript císaře Septimia Severa a Caracally z r. 199 n.l.²⁰⁵ zavedl pro provinční pozemky ekvivalent vydržení v podobě námítky dlouhého času (*praescriptio longi temporis*).²⁰⁶ Pomocí tohoto institutu se však v klasické době vlastnické právo ještě nenabývalo, držitelé se pouze poskytovala procesní ochrana. Práce se jím tak bude zabývat až v kapitole věnující se vývoji vydržení v poklasické době.

Lhůty stanovené Zákonem XII desek pro vydržení odpovídaly potřebám archaické agrární společnosti, přesto však zůstaly neměnné až do 6. století n.l. Pravděpodobné vysvětlení je takové,

---

²⁰¹ Gai 2.57. Překlad viz sub104.

²⁰² SOMMER, O., op. cit., s. 223.

²⁰³ Gai 2.61: „Usurecepte je dále povolena (tehdy), když „lid“ (tj. římský stát) prodá věc sobě zastavenou a tu věc drží sám (její) vlastník. V tom případě se však pozemek vydrží ve dvou letech. A to je to, čemu se běžně říká usurecepte držby (z titulu) praediatury: neboť ten, kdo kupuje od „lidu“ (tj. od státu), nazývá se praediator.“

²⁰⁴ Gai 2.46: *Item provincialia praedie usucapionem non recipiunt.* „Rovněž provinční pozemky nejsou k vydržení způsobilé.“

²⁰⁵ Pramenem, ve kterém se dá nalézt zpráva o tomto reskriptu jsou papyrové nálezy, konkrétně Berliner griechische Urkunden (BGU) I, 267. Viz kapitola 2.4.1, sub 355.

²⁰⁶ DAJCZAK, W., GIARO T., LONGCHAMPS DE BÉRIER F. op. cit., s. 207. Viz kapitola 2.5.1.

že se Zákon XII desek těšil tak velké úctě, že nebylo možno jeho ustanovení jednoduše změnit. Řešením, jak již bylo zmíněno, mohlo být zavedení zákazu vydržení kradených věcí, které mělo za následek praktickou nemožnost vydržet věc bez přičinění dosavadního vlastníka.

2.3.3 Způsobilý předmět

V následující kapitole bude věnována pozornost dalšímu z předpokladů vydržení, tím je požadavek na věc způsobilou k vydržení (*res habilis*). Ten byl v římském právu formulován zejména negativně, výčtem věcí, které jsou z vydržení vyloučeny. Jak již vyplývá z předchozích kapitol této práce, obecně mohly být předmětem vydržení jen věci, které se mohly stát předmětem kviritského vlastnictví. Muselo rovněž jít o věci obchodovatelné (*in commercio*), a vyloučeny proto byly všechny věci *extra commercium*. Do kategorie věcí takto vyloučených se řadily zejména věci božského práva (*res divini iuris*), které se dále dělily na *res sacrae* (posvátné), *sanctae* (svaté) a *religiosae* (zasvěcené). Mezi posvátné patřily věci určené k náboženskému účelu, jež byly vysvěceny bohům nebeským, mezi zasvěcené pak takové věci, které byly zasvěceny bohům podsvětním.²⁰⁷

*Sed sacrumquidem hoc solum existimatur, quod ex auctoritate populi Romani consecratum est, veluti lege de ea re lata aut senatusconsulto facto.*²⁰⁸

Vysvěcení posvátné věci muselo proběhnout z vůle národa římského, což u věcí (resp. míst) zasvěcených neplatilo. Tato místa totiž vznikala oprávněným pohřbením mrtvého na vlastním pozemku.

*Religiosum vero nostra voluntate facimus mortuum inferentes in locum nostrum, si modo eius mortui funus ad nos pertineat.*²⁰⁹

---

²⁰⁷ Gai 2.4: *Sacrae sunt quae diis superis consecrate sunt; religiosae quae diis Manibus relictas sunt.* „Posvátné jsou ty, jež byly vysvěceny bohům nebeským, zasvěcené ty, jež byly zůstaveny bohům podsvětním.“

²⁰⁸ Gai 2.5: „Za posvátnou věc se však považuje pouze to, co bylo vysvěceno z vůle národa římského, například zákonem, o té věci vydaným anebo usnesením senátu (o té věci) přijatým.“

Některé věci se sice nemohly stát zasvěcenými či posvátnými, přesto je Římané posuzovali stejným způsobem. Jednalo se zejména o věci nacházející se v provinciích, a to jak o místa, kde byli pohřbeni lidé, tak i o věci nevysvěcené z vůle národa římského.²¹⁰

Třetí kategorie věcí božského práva, *res sanctae* pak byly pozemky a stavby, které byly ze zvláštních důvodů prohlášeny za nedotknutelné, např. městské hradby, vstupní brány, aj.²¹¹

Gaius zmiňuje jako samozřejmost zákaz vydržení všech shora uvedených kategorií věcí božského práva.

*Item liberos homines et res sacras et religiosas usucapi non posse manifestum est.*²¹²

*Usucapionem recipiunt maxime res corporales, exceptis rebus sacris, sanctis, publicis populi Romani et civitatum, item liberis hominibus.*²¹³

Tento zákaz zřejmě platil již v předklasické době, Zákon XII desek se také konkrétně zmiňuje o hrobech, které patřily mezi věci zasvěcené, krom hrobů je zákaz rozšířen i na přístup k hrobům, předdvoří hrobky a spáleniště mrtvého. Kromě *res divini iuris* zmiňuje Gaius ještě věci veřejné a svobodné osoby. Svobodné osoby, jelikož vůbec nepatří mezi objekty práv, snad netřeba ani zmiňovat, snad jen pro zdůraznění, že naopak otroci vydržení být mohou. Veřejné věci byly rovněž řazeny mezi věci neobchodovatelné. Stejně tak byla již v Zákoně XII desek zmíněna nemožnost vydržet mezní pruh mezi pozemky (*confinium*). Mezi další věci, které nebylo možné vydržet, patřily provinční pozemky, jak již bylo uvedeno v minulé kapitole.²¹⁴ Ty patřily do vlastnictví římského státu a měly režim *ager publicus*.²¹⁵

---

²⁰⁹ Gai 2.6: „Naproti tomu (místo) zasvěcené vznikne z vůle naší, (a to) pochováme-li na svém pozemku mrtvého a máme-li na pohřeb toho mrtvého právo.“

²¹⁰ Gai 2.7a: *Item quod in provinciis non ex auctoritate populi Romani consecratum est, proprie sacrum non est, tamen pro sacro habetur.* „Také to, co v provinciích nebylo vysvěceno z vůle národa římského, není vlastně věcí posvátnou, přesto však se jako věc posvátná posuzuje.“

²¹¹ Gai 2.8: *Sanctae quoque res, velut muri et portae, quodammodo divini iuris sunt.* „Také „*res sanctae*“, například hradby a brány, jsou svým způsobem věci božského práva.

²¹² Gai 2.48: „Je také jasné, že nelze vydržet osoby svobodné a věci posvátné a zasvěcené.“

²¹³ D. 41.3.9 (Gai 4 *ad ed. prov.*): „Předmětem vydržení jsou zejména hmotné věci, s výjimkou posvátných a svatých věcí, veřejných věcí římského lidu a obce a svobodných lidí.“

²¹⁴ Gai 2.46: *„Item provincialia praedie usucapionem non recipiunt.“* Viz sub 204.

²¹⁵ REBRO, K., BLAHO, P. *Římské právo*. 4. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 258.

2.3.3.1 Zákaz vydržení kradených a násilím do držby vzatých věcí

Další speciální zákaz vydržení platil pro kradené věci. Již výše byla předestřena otázka, kdy byl tento zákaz zaveden jako plošný pro veškeré kradené věci. I proto je o kradených věcech pojednáno na tomto místě v rámci požadavku *res habiles*. Nejasnosti ohledně předmětu zákazu panují ohledně doby předklasické, v klasické době, jak praví Gaius, již není pochyb o tom, že krádež způsobovala vadu váznoucí přímo na věci. Stejně tak tomu bylo v případě věcí násilně do držby vzatých. Ty zakázal vydržet zákon Iulia a Plautia.²¹⁶

*Sed aliquando etiamsi maxime quis bona fide alienam rem possideat, non tamen illi usucapio procedit, velut si quis rem furtivam aut vi possessam possideat; nam furtivam lex XII tabularum usucapi prohibet, vi possessam lex Iulia et Plautia.*²¹⁷

Gaius vysvětluje, že zákaz vydržení kradených věcí se netýká pouze zloděje samého, ale vážně přímo na věci. Vydržení tak není přípustné ani pro případného držitele v dobré víře, což opět platí i pro věci násilím do držby vzaté.²¹⁸ Vzhledem k tomu, že za krádež byla v římském právu pak považována prakticky jakákoliv vědomá dispozice s věcí bez vůle vlastníka, omezují se případy vydržení u movitých věcí na minimum. Gaius pak dále i vyjmenovává konkrétní situace, kdy o krádež nejde.

Unde in rebus mobilius non facile procedit, ut bonae fidei possessori usucapio competat, quia qui alienam rem vendidit et tradidit, furtum committit; idemque accidit etiam si ex alia

---

²¹⁶ Šlo dokonce zřejmě o dva zákony – *Lex Iulia de vi*, který byl pravděpodobně vydán za císaře Augusta a *Lex Plautia de vi* (vydaný mezi roky 78-63 př.n.l.). Viz BERGER, A., op. cit., s. 554, 555, 557.

²¹⁷ Gai 2.45: „Někdy však, byť i někdo drží cizí věc v sebelepší dobré víře, mu vydržení přece jen neprospívá, například tomu, kdo drží věc ukradenou nebo násilně do držby vzatou. Věc ukradenou zakazuje totiž vydržet zákon 12 desek, věc násilně do držby vzatou zákon Iulia a Plautia.

D. 41.3.33.2 (Iul. libro 44 dig.): *Si dominus fundi homines armatos venientes existimaverit atque ita profugerit, quamvis nemo eorum fundum ingressus fuerit, vi deiectus videtur: sed nihilo minus id praedium, etiam antequam in potestate domini redeat, a bonae fidei possessore usucapitur, quia lex Plautia et Iulia ea demum vetuit longa possessione capi, quae vi possessa fuissent, non etiam ex quibus vi quis deiectus fuisset.* „Pokud by se vlastník pozemku domníval, že se blíží ozbrojení lidé, a proto utekl, považuje se za vypuzeného násilím, i kdyby nikdo na pozemek nevstoupil. Nicméně tento pozemek může být, než se navrátí do moci vlastníka, vydržen držitelem v dobré víře, protože Plautiův a Iuliův zákon zakázaly vydržení pouze toho, čeho se bylo zmocněno násilím a nikoli toho, z čeho byl někdo násilím vyhnán.“

²¹⁸ Gai 2.49: *Quod ergo vulgo dicitur furtivarum rerum et vi possessorum usucapionem per legem XII tabularum prohibitam esse, non eo pertinet, ut ne ipse fur quive per vim possidet, usucapere possit (nam huic alia ratione usucapio non competit, quia scilicet mala fide possidet); sed nec ullus alius, quamquam ab eo bona fide emerit, usucapiendi ius habeat.* Překlad viz sub 62.

*causa tradatur. Sed tamen hoc aliquando aliter se habet; nam si heres rem defuncto commodatam aut locatam vel apud eum depositam existimans eam esse hereditariam vendiderit aut donaverit, furtum non committit; item si is, ad quem ancillae ususfructus pertinet, partum etiam suum esse credens vendiderit aut donaverit, furtum non committit; furtum enim sine adfectu furandi non committitur. Allis quoquo modis accidere potest, ut quis sine vitio furti rem alienam ad aliquem transferat et efficiat ut a possessore usucapiatur.*²¹⁹

Mezi konkrétními příklady, kdy o krádež nejde, je jmenován dědic, který by prodal nebo daroval nějakou věc, kterou pokládá za součást pozůstalosti, ale ta byla zemřelému pouze půjčena, pronajata nebo dána do úschovy. Stejně je tomu v případě narozených dětí otrokyně, ke které má někdo poživací právo. Domníval-li se držitel, že mu narozené děti náleží, nedopouštěl se tím krádeže. Vydržet tedy lze v případě, že zde chyběl úmysl věc ukrást, bez něj nelze spáchat krádež. Ovšem pozor je třeba dávat na případy věci ztracené, její přivlastnění se za krádež považovalo, proto jako omluva nestačilo, domníval-li se někdo bez dalšího, že šlo o věc opuštěnou a nález takové věci zatajil. Z uvedených příkladů můžeme vyvodit několik zajímavých poznatků. Krádež nebylo možno spáchat, pokud byl držitel v omylu skutkovém, ale v případě otrokyně v usufructu, dokonce ani byl-li v omylu právním. Zdá se, že v daném případě neplatila zásada *ignorantia iuris non excusat*.²²⁰ Dítě otrokyně v usufructu totiž podle práva patřilo vlastníkovvi otrokyně, neboť nemohlo být považováno za plod.

*Partus vero ancillae in fructu non est itaque ad dominum proprietatis pertinet: absurdum enim videbatur hominem in fructu esse, cum omnes fructus rerum natura hominum gratia comparaverit.*²²¹

---

²¹⁹ Gai 2.50: „Proto při movitých věcech přísluší držiteli v dobré víře vydržení jen zřídka: protože ten, kdo prodal a předal cizí věc, dopouští se krádeže. A stejně je tomu (i tehdy), když se (věc) předává z důvodu jiného. Ale někdy to přece jen bývá jinak: neboť nedopouští se krádeže dědic, který by prodal či daroval nějakou věc, kterou pokládá za součást pozůstalosti, ač byla zemřelému jen půjčena, pronajata nebo dána do úschovy. Krádeže se nedopouští také ten, komu přísluší právo poživací k otrokyni a kdo v přesvědčení, že mu připadají i narozené děti, by je prodal či daroval. Neboť bez úmyslu ukrást nelze krádež spáchat. Také jinými způsoby se může stát, že někdo na někoho převede cizí věc s tím účinkem, že nejde-li o věc kradenou, držitel ji vydrží.“

²²⁰ Případně dokonce zásada stanovená v D. 22.6.4 (Pomp. 13 ad Sab.): *Iuris ignorantiam in usucapione negatur prodessse: facti vero ignorantiam prodessse constat*. „Je stanoveno, že neznalost práva u vydržení škodí, neznalost skutku prospívá.“ Překlad *Digesta seu Pandectae. tomus II. / Digesta neboli Pandekty. svazek II.* Přeložili SKŘEJPEK, M., BLAHO, P. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2019. *Fontes iuris romani*, s. 351

²²¹ D. 22.1.28.1 (Gai 2 rer. cott.). „Dítě otrokyně nepatří mezi plody a tak náleží vlastníkovvi majetku. Zdálo by se totiž absurdním, aby člověk patřil mezi plody, protože příroda připravila všechny plody věcí pro člověka.“

Připuštění omylu usufruktáře jako omluvitelného mohlo plynout z dosavadní nejednotnosti ohledně názoru na povahu dítěte otrokyně. Shora uvedené stanovisko, které zastával republikánský právník Marcus Iunius Brutus, totiž zvítězilo nad stanovisky opačnými, která otroka považovala za další z plodonosných věcí. Postupem času se totiž v římské společnosti stále více zohledňovala lidská stránka otroků, kteří nebyli již vnímáni pouze jako jedna z věcí, ale byly i respektovány jejich rodinné vazby.²²² Je tedy možné, že v archaické době a snad i na počátku předklasické doby byly děti otrokyně za její plod považovány. Proto nejspíše mohl být za dobrověrného držitele považován i usufruktář, který se domníval, že mu děti otrokyně náleží a římské právo poživateli v takovém případě udělilo výjimku.

Pojetí krádeže v římském právu bylo velmi široké a zahrnovalo i jiné činy, které dnes mají samostatnou skutkovou podstatu. Paulus krádež definoval jako zlomyslné odcizení věci se ziskuchtivým úmyslem, a to jak už věci samotné, nebo i jejího užívání či držby.²²³ Pojmem *furtum* tak bylo označováno mnoho dalších činů, mezi něž patří i zpronevěra věci, zatajení nalezené věci ztracené, nedovolené užívání věci ve vlastní prospěch, ale i například krádež držby.²²⁴

Ohledně nemovitostí byl přijat názor, že je nelze ukrást.²²⁵

*... abolita est enim quorundam veterum sententia existimantium, etiam fundi locive furtum fieri, et eorum qui res soli possident principalibus constitutionibus prospicitur, ne cui longa et indubitata possessio auferri debeat.*²²⁶

---

²²² OBROVSKÁ, L. op. cit., s. 147-148.

²²³ D. 47.2.1.3 (Paul. 39 ad ed.): *Furtum est contrectatio rei fraudulosa lucri faciendi gratia vel ipsius rei vel etiam usus eius possessionisve. Quod lege naturali prohibitum est admitttere.* „Krádež je zlomyslné zacházení s věcí se záměrem mít z toho zisk, buď z věci samotné, nebo z jejího užívání a držby. A přirozené právo zakázalo toto připustit.“

²²⁴ KOLESNIKOVA, A. *Soukromoprávní delikty v římském právu* [online]. 2013, s. 25-26 [cit. 2019-12-12]. Bakalářská práce. Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut – AMBIS. Vedoucí práce Petr Bělovský. Dostupné z: <<https://is.ambis.cz/th/t9g6d/>>.

²²⁵ K tomu např. JOLOWITZ, H.F., op. cit., s. 152-156.

²²⁶ Inst. 2.6.7: „...Bylo proto zrušeno rozhodnutí některého z předků, podle něhož dokonce bylo možné spáchat krádež pozemku nebo jeho části a ve prospěch těch, kteří jsou držiteli nemovitostí, bylo pomocí konstituce učiněno opatření, aby nikomu nebyla odejmuta dlouhodobá a nepochybná držba.“ K možnosti krádeže nemovitosti viz Gell. *NA* 11.18.13. ... *sed fundi quoque et aedium fieri furtum*... „...ale pozemky a budovy je možné ukrást...“

Proto je u nich vyloučeno vydržení pouze v případě, pokud byly vzaty do držby násilím. Pro vydržení není překážkou, pokud byly nemovitosti získány bez použití násilí, avšak osoba, která si je přivlastnila věděla, že jde o cizí věc. Ač tato osoba sama nabytí věc vydržením pro nedostatek dobré víry nemůže, pro dalšího nabyvatele, bude-li v dobré víře, žádné omezení pro vydržení takové nemovitosti neplatilo.

*Fundi quoque alieni potest aliquis sine vi possessionem nancisci, quae vel ex negligentia domini vacet. Vel quia dominus sine successore decesserit vel longo tempore afuerit; quam si ad alium bona fide accipientem transtulerit, poterit usucapere possessor; et quamvis ipse, qui vacantem possessionem nactus est, intellegat alienum esse fundum tamen nihil hoc bonae fidei possessori ad usucapionem nocet, cum inprobata sit eorum sententia, qui putaverint furtivum fundum fieri posse.*²²⁷

Pozemek, u kterého mohlo k takové situaci dojít, byl např. takový, jehož držbu uvolnil vlastník z nedbalosti, či jehož vlastník zemřel bez dědice, případně byl dlouho nepřítomen. Podobně tomu bylo u vydržení *pro herede*, od kterého ale, jak bylo zmíněno výše, se již za císaře Hadriana upustilo.

V některých případech však použití násilí nevylučuje možnost nabytí pozemku vydržením. V situaci, kdy byl nejprve zabrán nenásilně pozemek a vlastník se poté pokusil ho získat zpět a násilím mu v tom bylo zabráněno, k vydržení dojít mohlo, neboť to není považováno za vzetí do držby násilím.

*Item si occupaveris vacuam possessionem, deinde venientem dominum prohibueris, non videberis vi possedis.*²²⁸

---

²²⁷ Gai 2.51: „Také je možné, že někdo bez použití násilí nabude držbu cizího pozemku; buď že je uvolněna nedbalostí vlastníka, anebo proto, že vlastník by zemřel bez dědice, či že by byl po dlouhý čas nepřítomen. Převěděl-li (nabyvatel) tuto (držbu) na jiného, a ten ji v dobré víře přijme, může (nový) držitel (pozemek) vydržet. A ačkoli tedy ten, kdo uvolněnou držbu nabyl ví, že pozemek je cizí, neškodí to přece nijak při vydržení držiteli v dobré víře, protože nebyl uznán názor těch (právníků), kteří soudili, že pozemek se může stát předmětem krádeže.“

²²⁸ D. 41.3.4.27 (Paul. 54 ad ed.): „Podobně, pokud se ujmeš držby pozemku, který je neobsazen, a potom zabrániš vlastníkovu před vstupem na něj, nebude to považováno za to, že ses ujal násilně držby.“

Dokonce pokud pozemek násilím zabrala jedna osoba, avšak poté jej bez použití násilí obsadila osoba jiná, pak nic nebrání druhé z těchto osob vydržet.²²⁹ Na věci vada vázne, jen pokud byla získána násilím držba, od které se vydržení odvozuje.

Proto také násilí použité osobou, která věc následně převedla na dobrověrného nabyvatele, vylučovalo možnost vydržet pro každého dalšího v posloupnosti, a to i pokud byl vypuzen držitel ve zlé víře, který nebyl vlastníkem.

*Ceterum etiamsi mala fide fundum me possidentem deieceris et vendideris, non poterit capi, quoniam verum est vi possessum esse licet non a domino.*²³⁰

U kradených (i násilím do držby vzatých) věcí platilo, že zákaz jejich vydržení skončí v případě, když se věc vrátí zpět do moci okradeného.

*Quod autem dicit lex Atinia, ut res furtiva non usucapiatur, nisi in potestatem eius, cui subrepta est, revertatur, sic acceptum est, ut in domini potestatem debeat reverti, non in eius utique, cui subreptum est. Igitur creditori subrepta et ei, cui commodata est, in potestatem domini redire debet.*²³¹

Lex Atinia stanovil, že věc bude opět způsobilá k vydržení pouze v případě, že se vrátí zpět do dispozice (*reversio in potestatem*) osobě, které byla odebrána. Paulus však uvádí, že zde byla myšlena situace, kdy se věc vrátí zpět přímo vlastníkov. Tím chce zdůraznit, že osoba, od které byla věc odebrána, nemusela být vlastníkem. Stejně tak mohla být věc odejmuta detentorovi, například osobě, která měla věc vypůjčenou nebo pronajatou. Aby však ztratila status věci kradené, návrat k detentorovi nestačí, musí se dostat do dispozice vlastníka. Dokonce dle Paula nestačí, ani pokud má osoba, ke které se věc navrátí, nějaké *ius in rem* k věci, jako

---

²²⁹ D. 41.3.4.22 (Paul. 54 ad ed.): *Si tu me vi expuleris de fundi possessione nec adprehenderis possessionem, sed Titius in vacuam possessionem intraverit, potest longo tempore capi res: quamvis enim interdictum unde vi locum habeat, quia verum est vi me deiectum, non tamen verum est et vi possessum.* „Pokud jsi mě násilím vypudil z držby mého pozemku, a ty sám nemáš držbu, ale Titius, myslíc si, že je neokupovaná, může nabyt dlouhou držbou, protože ač je pravda, že zde je přípustný interdict *unde vi*, protože jsem byl násilně zbaven držby, není pravda, že by Titius získal držbu násilím.“

²³⁰ D. 41.3.4.23 (Paul. 54 ad ed.): „Pokud mě vypudíš ale z držby, kterou držím ve špatné víře, a prodáš jí, nemůže být nabyta vydržením, protože je pravda, že držba byla získána násilně, pokud to nebylo učiněno vlastníkem.“

²³¹ D 41.3.4.6 (Paul. 54 ad ed.). Viz sub 75.

věřitel u zástavy (*pignus*).²³² Můžeme předpokládat, že stejné pravidlo by se použilo i u usufruktáře. Mimo to se Paulus domnívá, že si vlastník musí být návratu věci do své dispozice vědom, nestačí, že se tak stane nevědomky, například pokud by si ji koupil, aniž by tušil, že je jeho.²³³ K tomuto názoru se připojuje i Tryphoninus:

*Si ad dominum ignorantem perveniret res furtiva vel vi possessa, non videatur in potestatem domini reversa, ideo nec si post talem domini possessionem bona fide ementi venierit, usucapio sequitur.*²³⁴

V případě, že byla věc ukradena nezletilci nebo šilenci, pak postačí vědomost poručníka či opatrovníka o tom, že došlo k *reversio in potestatem* do jejich rukou:

*Si pupilli res subrepta sit, sufficere dicendum est, si tutor eius sciat redisse eam in domum pupilli: et si furioso, sufficere curatores scire.*²³⁵

Otazníky vyvolávala situace v případě věci ukradené z *peculia*. Je i zde nutné, aby se věc dostala zpět do dispozice vlastníkovi, a musí si toho být vědom? Nebo postačuje, že se vrátí otrokovi nebo synovi, kterému bylo *peculium* zřízeno?

Labeo quoque ait, si res peculiaris servi mei subrepta sit me ignorante, deinde eam nactus sit, videri in potestatem meam redisse: commodius dicitur, etiamsi sciero, redisse eam in meam potestatem (nec enim sufficit, si eam rem, quam perdidit ignorante me, servus

---

²³² To věřitele může v případě prodeje zástavy stavět do nevýhodné situace, neboť v takovém případě ručí za evikci. Blíže k tomu BĚLOVSKÝ, P.: *Usucapio of a stolen thing*, op. cit., s. 314.

²³³ D. 41.3.4.12 (Paul. 54 ad ed.): *Tunc in potestatem domini redisse dicendum est, cum possessionem eius nactus sit iuste, ut avelli non possit, sed et tamquam suae rei: nam si ignorans rem mihi subreptam emam, non videri in potestatem meam reversam.* „Majetek musí být považovaný za navrácený pod kontrolu vlastníka, když zpět získá jeho držbu takovým způsobem, že jí nemůže být zbaven. To musí být učiněno právě jako by věc byla jeho, tak pokud já koupím věc, aniž bych věděl, že mi byla ukradena, nebude to považováno za to, že byla navrácená pod mou kontrolu.“

²³⁴ D. 47.2.87 (Tryph. 9 disp.): „Pokud se věc, která byla ukradena nebo získána násilím, vrátí do rukou vlastníka, aniž by o tom on věděl, nebude považovaná za navrácenou v jeho moc, proto pokud bude poté prodána kupujícímu v dobré víře, není přípustné vydržení.“

²³⁵ D. 41.3.4.11 (Paul. 54 ad ed.): „Když byl majetek nedospělce ukraden, musí být považováno za dostatečné, když si byl jeho poručník vědom toho, že byl navrácen do domu nezletilce. V případě šilence, bude dostatečné, pokud jeho opatrovník ví, že byl majetek navrácen.“

*adprehendat): si modo in peculio eam esse volui: nam si nolui, tunc exigendum est, ut ego facultatem eius nactus sim.*²³⁶

Paulus se ohledně této otázky neshoduje s názorem Labeona, který v dané věci zastává umírněný postoj, že návrat věci do dispozice otroka je postačující. Paulus vyžaduje, aby se o navrácení dozvěděl i vlastník a navíc, pokud si chce držbu dále ponechat pro sebe, pak dokonce musí nabýt skutečnou moc nad věcí osobně. Toto stanovisko je poměrně zvláštní vzhledem k tomu, že jsme již výše zmínili, že nabýt držbu bylo možno právě v případě pekulia otroka i bez vědomí vlastníka. Navíc informaci o takové možnosti nacházíme hned v několika fragmentech v Digestech přímo od Paula:

*Labeo Neratius responderunt ea, quae servi peculiariter nacti sunt, usucapi posse, quia haec etiam ignorantes domini usucapiunt: idem Iulianus scribit.*²³⁷

Jak z fragmentů vyplývá, Paulus v této otázce odkazoval na přesvědčení jiných právníků, například Labeona, Neratia a Juliana. Je možné, že nesoulad mezi oběma ustanoveními, mohl vyplynout z jeho kritického postoje vůči těmto názorům, rovněž mohl vzniknout interpolací textů či vytržením z kontextu. V souvislosti s ostatními fragmenty, které počítají s možností nabytí držby bez vědomí vlastníka v případě pekulia, se zdá být dostačující pro odstranění statusu kradené věci i situace, kdy se vrátí věc do pekulia otroka či syna bez vědomí vlastníka. Zdá se, že však kompilátoři Digest v tomto bodě (ač možná neúmyslně) zvolili variantu opačnou.

---

²³⁶ D. 41.3.4.7 (Paul. 54 ad ed.): „Labeo také říká, že pokud je pekulium mého otroka ukradeno bez mého vědomí, a on jej poté získá nazpět, bude se to považovat za navrácené do mé dispozice. Je přesnější poznamenat, za předpokladu, že jsem byl informovaný o tom, že věc mi byla vrácena. Protože není dostatečné, aby otrok pouze získal zpět majetek, o který přišel, bez mého vědomí, ale musím mít rovněž v úmyslu, aby to nadále tvořilo část jeho pekulia, protože pokud bych si to nepřál, pak by bylo nezbytné, abych obdržel sám kontrolu toho majetku.“

²³⁷ D. 41.3.8 pr. (Paul. 12 ad ed.): „Labeo a Neratius mají za to, že všechny věci, které otroci nabydou v rámci svého pekulia mohou být nabyty vydržením, protože tímto způsobem jsou jejich vlastníky obdrženy, dokonce aniž by si toho byli vědomi. Julianus říká totéž.“

D. 41.2.1.5 (Paul. 54 ad ed.). *Item adquirimus possessionem per servum aut filium, qui in potestate est, et quidem earum rerum, quas peculiariter tenent, etiam ignorantes, sicut Sabino et Cassio et Iuliano placuit, quia nostra voluntate intellegantur possidere, ut eis peculium habere permiserimus. Igitur ex causa peculiari et infans et furiosus adquirunt possessionem et usucapiunt, et heres, si hereditarius servus emat.*

Rovněž D. 41.3.31.3 (Paul. 32 ad Sab.): *Si servus meus vel filius peculiari vel etiam meo nomine quid tenet, ut ego per eum ignorans possideam vel etiam usucapiam: si is furere coeperit, donec in eadem causa res fuerit, intellegendum est et possessionem apud me remanere et usucapionem procedere, sicuti per dormientes quoque eos idem nobis contingeret. Idemque in colono et inquilino, per quos possidemus, dicendum est.*

Jiný způsob ke zhojení zákazu vydržení kradené věci než *reversio in potestatem* byl v římském právu prodej věci vlastníkem přímo zloději.

*Si fur rem furtivam a domino emerit et pro tradita habuerit, desinet eam pro furtiva possidere et incipiet pro suo possidere.*²³⁸

Prodej kradené věci tedy představuje výjimku z nutnosti vrátit věc do dispozice vlastníkov, kdy pak stačí samotný fakt prodeje. Ovšem k prodeji musí dojít přímo od vlastníka, nestačí prodej třetí osobou, například tím, od koho byla věc ukradena. Prodejem věci nelze nadále považovat toho, kdo věc ukradl, za zloděje, ten se tak stane pomocí *traditio brevi manu* jejím vlastníkem. To je projeveno i zásadou, že není zlodějem ten, kdo zaplatil kupní cenu:

*Nemo praedo est, qui pretium numeravit.*²³⁹

Z uvedených fragmentů jednoznačně nevyplývá, zda by status věci kradené zmizel i v případě, že by vlastník nevěděl o skutečnosti, že prodává kradenou věc zloději. Také není jasně stanoveno, jak by se postupovalo v situaci, pokud by vlastník neprodával věc přímo zloději, ale například osobě, která od zloděje věc nabyła *in bona fide*. Římsí právníci se o takové situaci nezmiňují, ovšem dá se předpokládat, že pokud dostačuje pro zhojení vady věci prodej zloději samému, tím spíše je spravedlivé, aby nastalo i při prodeji držiteli, který zlodějem nebyl. Zcela jistě to tak římsí právníci vykládali, neboť bylo-li by tomu jinak, mohl by být status kradené věci mnohdy trvale nezhojitelným.

Naopak koupě věci vlastníkem, který neví, že jde o věc, která mu byla ukradena, *reversio in potestatem* nezpůsobuje, a to právě z důvodu chybějícího povědomí vlastníka o tom, že se věc vrátila do jeho dispozice. Z tohoto důvodu mohla v římském právu nastat poměrně paradoxní situace, kdy nabyvatel v dobré víře získal věc přímo od jejího vlastníka, avšak z důvodu, že byla v minulosti věc ukradena, nemohl se stát jejím vlastníkem ani vydržením.

U kradené věci mohou vyvstat i jiné problémy, kterými se římsí právníci zabývali. Dalším takovým problémem byla například otázka, co se stane s dítětem otrokyně, pokud měla

---

²³⁸ D. 41.3.32, pr. (Pomp. 32 ad Sab.): „Pokud zloděj koupí ukradenou věc od jejího vlastníka a drží ji jako by mu byla předána (*pro tradito*), přestane ji držet jako kradenou a začne ji držet jako svou vlastní.“

²³⁹ D. 50.17.126 pr. (Ulp. 15 ad ed.)

status věci kradené. Situací mohlo nastat hned několik, dítě se mohlo jednak narodit v okamžiku, kdy je otrokyně v držbě zloděje či nabyvatele v dobré víře, rovněž se mohla již navrátit předchozímu držiteli, aniž by o takovém navrácení vlastník věděl. Kromě okamžiku porodu bylo pro římské právníky rozhodujícím kritériem také to, kdy došlo k početí dítěte. Status kradené věci mělo podle některých právníků dítě otrokyně pouze v případě, když v době krádeže bylo již počato:

*...praeterea si ancilla praegnas subrepta fuerit, quamvis apud bonae fidei emptorem pepererit, id quod natum erit tamquam furtivum usu non capitur...*²⁴⁰

Pokud však bylo počato až v rukou kupujícího v dobré víře, pak může být dítě otrokyně vydrženo a status kradené věci nepřebírá.

*Servus domino ancillam, quam subriperat, pro capite suo dedit: ea concepit: quaesitum est, an dominus eum partum usucapere possit. Respondit: hic dominus quasi emptor partum usucapere potest, namque res ei abest pro hac muliere et genere quodammodo venditio inter servum et dominum contracta est.*²⁴¹

*Non solum bonae fidei emptores, sed et omnes, qui possident ex ea causa, quam usucapio sequi solet, partum ancillae furtivae usu suum faciunt, idque ratione iuris introductum arbitror: nam ex qua causa quis ancillam usucaperet, nisi lex duodecim tabularum vel Atinia obstaret, ex ea causa necesse est partum usucapi, si apud eum conceptus et editus eo tempore fuerit, quo furtivam esse matrem eius ignorabat.*²⁴²

---

²⁴⁰ D. 1.5.26 (Iul. 69 dig.): ... Navíc, když je ukradena těhotná otrokyně, dokonce i když porodila v rukou kupujícího držitele v dobré víře, její dítě nemůže být jako kradené nabyto vydržením...“

²⁴¹ D. 41.4.10 (Iul. 2 ad Minic.): „Otrok dá svému pánovi otrokyni, kterou ukradl, aby získal svobodu. Ta počne. Vzniká otázka, zda její pán může nabýt dítě vydržením. Odpověď byla, že pán může, jako „jakoby kupující“ (*quasi emptor*), nabýt dítě vydržením, protože dal něco za ženu a určitý druh koupě byl proveden mezi otrokem a jeho pánem.“

²⁴² D. 41.3.33 pr. (Iul. 44 dig.). Nejen bona fide kupující, ale také ti, kteří mají držbu podle nějakého titulu, kterým se obvykle nabývá vydržením, mohou obdržet jako své vlastní dítě otrokyně; a já se domnívám, že toto pravidlo bylo právně zakotveno. Proto, každý, kdo může nabýt otrokyni vydržením, pokud to není zakázáno zákonem XII desek nebo lex Atinia, může i dítě takové otrokyně nabýt vydržením, pokud bylo počato a narozeno v době, kdy domnělý držitel nevěděl, že jeho matka byla ukradena.“

Dítě počaté po krádeži nebylo součástí kradené věci. Otrokyň se navíc nepovažuje za plodonosnou věc. Oddělením od matky otrokyň se stává samostatnou věcí, a proto je k vydržení způsobilé.

*Scaevola libro undecimo quaestionum scribit Marcellum existimasse, si bos apud furem concepit vel apud furis heredem pariatque apud furis heredem, usucapi ab herede distractum iuvenum non posse: sic, inquit, quemadmodum nec ancillae partus. Scaevola autem scribit se putare usucapere posse et partum: nec enim esse partum rei furtivae partem. Ceterum si esset pars, nec si apud bonae fidei emptorem peperisset, usucapi poterat.*²⁴³

V římském právu sice platilo pravidlo, že dítě mimo manželský svazek následuje status matky v době porodu, tento status se však zřejmě netýkal statusu kradené věci, ale pouze právního postavení ve smyslu osobního statusu.

Dost podobná by se mohla jevit situace v případě narození mláděte z kradeného zvířete. Na rozdíl od otrokyň, která nebyla považována za plodonosnou věc, se nabývání vlastnictví plodů řídí vlastními pravidly. Vydržení v případě mláděte kradeného zvířete nepřipadá v úvahu již z toho důvodu, že mládě není nabyto do držby, ale přímo do vlastnictví dobrověrného nabyvatele. Mláděta, stejně jako například vlnu, nabývá držitel již separací. Jakmile by k oddělení věci došlo u zloděje, k jejímu vydržení nemůže dojít, naopak u držitele v dobré víře dochází oddělením k okamžitému nabytí vlastnického práva.

*Lana ovium furtivarum si quidem apud furem detonsa est, usucapi non potest, si vero apud bonae fidei emptorem, contra: quoniam in fructu est, nec usucapi debet, sed statim emptoris fit. Idem in agnis dicendum, si consumpti sint, quod verum est.*²⁴⁴

Jak již bylo zmíněno, stejný status jako kradené věci měly i věci násilně do držby vzaté. Ochrana byla na takové věci rozšířena zejména z toho důvodu, že nemovitosti nemohly dle římského nazírání spadat do kategorie kradených věcí. Pokud nemovitá věc nebyla zabráná

---

²⁴³ D. 41.3.10.2 (Ulp. 16 ad ed.).

²⁴⁴ D. 41.3.4.19 (Paul. 54 ad ed.): „Pokud byla kradená ovce ostříhána v držbě zloděje, nemůže být vlna vydržena. Pravidlo je ale jiné v případě kupujícího v dobré víře, zde není nutné vydržení, když je vlna plodem, k němuž právo vzniká kupujícímu okamžitě. Stejně pravidlo se použije na jehňata, pokud byly odděleny, což je pravda.“

násilím, ale jen s vědomím, že patří jinému, překážku vydržení to automaticky znamenat nemuselo. Co se navrácení do držby vlastníka týče, je zajímavé, že pokud by vlastník získal držbu pozemku zpět násilím, není to považováno za *reversio in potestatem*, neboť v takovém případě má držitel v dobré víře možnost použít interdikta *de vi* k navrácení držby.

*Si dominus fundi possessorem vi deiecerit, Cassius ait non videri in potestatem eius redisse, quando interdicto unde vi restitutus sit possessionem.*²⁴⁵

Při zkoumání následků, které byly způsobeny tím, že věc byla kradená, se nabízí otázka, zda podobnou vadou trpěly mancipační věci ženy, které zcizila bez souhlasu poručníka. Šlo i u nich o vadu váznoucí přímo na věci nebo zákaz vydržení platí pouze pro nabyvatele, který od ženy věci přímo nabyt? Bohužel díky tomu, že tento zákaz již v klasické době pravděpodobně neplatil, těžko nalzáme zprávy, které by nám na danou otázku odpověděli.

*Item olim mulieris, quae in agnatorum tutela erat, res Mancipi usucapi non poterant, praeterquam si ab ipsa tutore auctore traditae essent; idque ita lege XII tabularum cautum erat.*²⁴⁶

Vzhledem k tomu, že krádež v archaické a předklasické době nemusela způsobovat změnu právní kvality věci, nemusel být ani důvod v tomto období řešit otázku mancipačních věcí ženy. Pokud by dobrověrný nabyvatel mohl nabýt věc vydržením při nabytí od zloděje, pak není důvod, proč by tomu tak nemohlo být i u mancipačních věcí ženy. O tom, že nejde o vadu váznoucí na věci, ale o požadavek dobré víry, se dá nalézt zpráva v Paulově komentáři *ad Sabinum*, jehož text zprostředkovávají Fragmenta Vaticana:

*Qui a muliere sine tutoris auctoritate sciens rem Mancipi emit, vel falso tutore auctore, quem scit non esse, non videtur bona fide emisse, itaque et veteres putant, et Sabinus set Cassius scribunt.*²⁴⁷

---

²⁴⁵ D. 41.3.4.25 (Paul. 54 *ad ed.*): „Cassius říká, že pokud vlastník pozemku násilně vypudí držitele, nebude pozemek považován za navrácený zpět do jeho držby, dokud ten, kdo byl vypuzen z držby, ji může navrátit prostřednictvím interdiktu *unde vi*.“

²⁴⁶ Gai 2.47: „Dříve nebylo také možno vydržet mancipační věci ženy, která byla v poručenství agnátů, pokud by je se souhlasem poručníka nepřevodla sama. Tak to bylo stanoveno zákonem 12 desek.“

Z fragmentu se dozvídáme, že není v dobré víře kupec, který věděl o tom, že kupuje od ženy nemající poručníka nebo zastoupené poručníkem nepravým. Taková formulace nasvědčuje spíše tomu, že požadavek se týkal předpokladu *bona fides* spíše než *res habilis*.

Dalšími věcmi, které byly vyloučené z vydržení, byly ty, které patřili aerariu nebo fisku.

*Res fisci nostri usucapi non potest. sed Papinianus scripsit, bonis vacantibus fisco nondum nuntiatis, bona fide emptorem sibi traditam rem ex his bonis usucapere posse: et ita divus Pius et divi Severus et Antoninus rescripserunt.*²⁴⁸

Výjimka ze zákazu vydržení věcí náležejících státní pokladně platila v případě, že došlo k uprázdnění pozůstalosti (*bona vacantia*). Pokud věc náležející k takové pozůstalosti koupil držitel v dobré víře, vydržení se mu povolovalo. Lze to však pouze v případě, když dosud nebyl takový majetek státní pokladně předán.²⁴⁹

Vzhledem k tomu, že pozemky v provinciích nestály v soukromém vlastnictví, ale patřily buď národu římskému nebo císaři, byly rovněž v klasické době z vydržení vyloučeny. Informace o nemožnosti vydržet provinční pozemky se nachází již u Gaia.²⁵⁰ Pomocí institutu námitky dlouhého času se sice držitelé (či poživatelé) pozemků dočkaly specifické ochrany, k nabytí vlastnického práva však tento institut sloužil zřejmě až v době poklasické, které se bude v následující části práce ještě věnovat.

Nedovoleno bylo dále vydržení věcí, jejichž zcizení bylo zakázáno magistrátem. Většinou šlo o případy, kdy praetor zakázal dědicovi zcizit věci z dědictví. V Digestech však najdeme zmínku o zapovězení takového vydržení pouze pro případ, že o tomto zákazu nabyvatel věci věděl.

---

²⁴⁷ Vat. Frag. 1 (Paul. 8 *ad Sab.*): „Kdo koupí od ženy bez souhlasu poručníka mancipační věc a ví o tom, nebo v případě nepravého poručníka, o kterém ví, že není pravým, není považován za kupce v dobré víře, jak uváděli staré zákony a jak psali Sabinus a Cassius.“

²⁴⁸ Inst. 2.6.9. „Věci patřící státní pokladně vydržet nelze. Avšak Papinianus ohledně pozůstalosti, která nemá dědice a pokud tato skutečnost nebyla státní pokladně ohlášena, napsal, že kupec v dobré víře může vydržet věc, která je součástí tohoto majetku. Tak odepsal božský Pius a božský Severus a božský Antoninus.“

²⁴⁹ D. 41.3.18 (Modest. 5 *reg.*): „*Quamvis adversus fiscum usucapio non procedat, tamen ex bonis vacantibus, nondum tamen nuntiatis, emptor praedii ex isdem bonis exstiterit, recte diutina possessione capiet: idque constitutum est.*“

²⁵⁰ Gai 2.46: *Item provincialia praedie usucapionem non recipiunt.* „Rovněž provinční pozemky nejsou k vydržení způsobilé.“

*Si ab eo emas, quem praetor vetuit alienare, idque tu scias, usucapere non potes.*²⁵¹

Zákaz udělený magistrátem, by tak neměl váznout na věci jako trvalá vada, ale spíše představuje překážku pro nedostatek dobré víry.

2.3.3.2 Zákaz vydržení služebností

Od Paula pochází informace o existenci předpisu, který bránil vydržení služebností, tzv. *lex Scribonia*. Okamžik vydání tohoto zákona není znám. Výzkumy právních romanistů dospěly k závěru, že pocházel z období konce republiky či počátku principátu, pravděpodobně mohl pocházet z roku 50 př.n.l., kdy byl plebejským tribunem C. Scribonius Curio.²⁵² Paulus uvádí:

*Libertatem servitutium usucapi posse verius est, quia eam usucapionem sustulit lex Scribonia, quae servitutum constituebat, non etiam eam, quae libertatem praestat sublata servitute. Itaque si, cum tibi servitutum deberem, ne mihi puta liceret altius aedificare, et per statutum tempus altius aedificatum habuero, sublata erit servitus.*²⁵³

Z tohoto sdělení vyplývá, že přijetím tohoto zákona došlo k zákazu vydržení služebností. Dá se tak předpokládat, že před jeho vydáním takové vydržení bylo umožněno. To potvrzuje i zpráva pocházející od Cicerona:

---

²⁵¹ D. 41.3.12 (Paul. *21 ad ed.*): „Pokud koupíš majetek od někoho, jemuž praetor zakázal majetek zcizit, a ty o tom víš, nemůžeš jej nabýt vydržením.“ Podobně viz D. 41.4.7.5 (Iul. *44 dig.*): *Qui sciens emit ab eo, quem praetor ut suspectum heredem deminuere vetuit, usu non capiet.* „Ten, kdo vědomě koupí od někoho, komu prétor zakázal disponovat s majetkem z pozůstalosti z důvodu podezření, že není dědicem, nemůže nabýt takový majetek vydržením.“

²⁵² D'ANGELO, G. Sulla lex Scribonia de usucapione servitutium. In *Annali del Seminario Giuridico dell'Università degli Studi di Palermo*, vol 56, 2013, G. Giappichelli: Torino. s 25-26. Je rovněž možné, že šlo o tzv. *lex Scribonia viaria*, o kterém hovořil Cic. *ad fam.* 8.6.5. *Quod tibi supra scripsi Curionem valde frigere, iam calet; nam ferventissime concerpitur; levissime enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum et pro Caesare loqui coepit legemque viariam, non dissimilem agrariae Rulli, et alimentariam, quae iubet aediles metiri, iactavit: hoc nondum fecerat, cum priorem partem epistulae scripsi.* „Výše jsem ti napsal, že Curio velmi mrzne; nuže, už se rozehrívá, neboť je velmi žhavě trhán na kousky. Protože nedosáhl toho, aby se zařadil přestupný měsíc, lehkomyšlně přeběhl k lidu, začal mluvit ve prospěch Caesara a připravuje návrh zákona o cestách, ne nepodobný Rullovu agrárnímu zákonu, a zákona potravinového, který příkazuje édilům rozdělovat obilí. Na tom ještě nepracoval, když jsem psal první část dopisu.“ (Překlad převzat z CICERO, M. T. *Listy přátelům I*, Praha: Baset, Arista, 2001, s. 371.)

²⁵³ D. 41.3.4.28 (29) (Paul. *54 ad ed.*): „Je pravdivější, že uvolnění se ze služebnosti může být nabyto vydržením, protože Scriboniův zákon, zakázal vydržení, kterým by byla služebnost zřízena; ale to nezahrnuje uvolnění se z ní, pokud služebnost již byla vyhasnutá. Proto, pokud jsem povinen ke služebnosti, například, která mi zakazuje postavit větší dům, a já jsem jej měl postavený vyšší po předepsaný čas, služebnost zanikla.“

*...aquae ductus, haustus, iter, actus a patre, sed rata auctoritas harum rerum omnium ab iure ciuili sumitur.*²⁵⁴

Fragment sice používá pojem *auctoritas*, který, jak již bylo uvedeno výše, je předmětem mnoha debat, a není tak jasná shoda na tom, co je obsahem této věty. Pokud se však prozkoumá text v širším kontextu, zdá se, že opravdu v tomto případě narážel Cicero na vydržení.²⁵⁵

Není jasné, zda před vydáním *lex Scribonia*, bylo přípustné vydržení všech druhů služebností, jak venkovských, tak městských, případně zda jen některých z nich. V právní romanistice na to existují různé názory. Dle textu Paulovy zprávy se dá soudit, že umožněno bylo vydržení všech druhů služebností, a to z důvodu, že ani on mezi nimi nijak nerozlišuje a blíže je nespecifikuje. Přesto je potřeba mít na paměti, že služebností osobních se tento zákaz vůbec netýkal, neboť v této době nebyly vůbec mezi služebnosti řazeny.²⁵⁶ Přípuštění tzv. *usucapio libertatis*, které platilo bez ohledu na typ služebností, tomu rovněž napovídá.

Bohužel více informací o obsahu *lex Scribonia* se nedochovalo. Není tak zcela jasné, proč vydržení služebností zakázal. Odpověď je často spojována s počátkem posuzování služebností jako *res incorporales*. Někteří romanisté však kritizují vyvozování závěrů z takové domněnky.²⁵⁷ Důvodem může být i posuzování nejstarších venkovských služebností za *res mancipi*, což svědčí o jejich pojetí jako hmotných věcí.

Je proto vhodné podívat se na důvody, proč došlo k zákazu vydržení služebností v širším kontextu. V této práci již bylo na několika místech zmíněno, že institut vydržení dospěl ve své historii k určitému vývoji, kterým došlo k výraznému posunu v účelu jeho použití. Dochovalo se několik různých zákonů, které zakazují vydržení určitých věcí, mezi nimi je třeba jmenovat zejména *lex Atinia*, *lex Plautia de vi* společně s *lex Iulia de vi*, případně se nabízí i *lex Iulia de pecuniis repetundis*. Všechny tyto zákony měly zakázat vydržení v případech, které by byly z určitého důvodu nespravedlivé pro původního vlastníka věci. Formulování těchto zákazů mohlo souviset i s rozšířením říše, díky kterému se lhůty stanovené Zákonem XII desek mohly začít

---

²⁵⁴ Cic. *pro Caec.* 26.74. „Právo svádět vodu, čerpat vodu, stezky a cesty pochází od otce, ale je potvrzeno vydržením všech těchto věcí civilním právem.“

²⁵⁵ D'ANGELO, G., *op cit.*, s. 16.

²⁵⁶ ŠEJDL, J., *op. cit.*, s. 169.

²⁵⁷ Nejstarší polní služebnosti totiž naopak byly zřejmě původně považovány za skutečné věci, o čemž svědčí i jejich zařazení mezi věci mancipační. K tomu viz např. ŠEJDL, J., *op. cit.*, s. 251. D'ANGELO, G., *op cit.*, tamtéž.

jevit jako příliš krátké. U věci kradených, které zakázal vydržet *lex Atinia*, je důvod nespravedlnosti, ke které by jejich vydržením došlo, zcela evidentní. V souvislosti s tím, že nebylo lze ukrást věci nemovité, pak není pochyb o odůvodněnosti zákazu, ani u dvou zmíněných *leges de vi*. Vlastník zde měl sice lepší možnost kontroly nad věcí než u movitostí, protože nebylo složité dopátrat se pro něj, kdo věc drží, když věděl, kde se nachází, přesto, aby nedocházelo ke svémocným zásahům do držby, mohl být tento prostředek velmi vhodný. Zmíněný *lex Iulia repetundarum* pocházel z roku 59 př. n. l. a zakazoval vydržení věci darovaných soudcům a provinčním magistrátům v rozporu se zákazem, který jím byl uložen. Důvod pro takový zákaz mohl spočívat v jejich autoritativní pozici, kdy k takovým darováním mohlo docházet z nekalých důvodů, např. vydírání.

Přiřadí-li se k těmto zákazovým ustanovením *lex Scribonia*, najdou se i zde důvody, proč byl zákaz vydržení služebnosti nespravedlivý pro vlastníka věci. Tím bylo obtížné kontrolování existence a výkonu služebnosti. Pokud nešlo o zjevnou služebnost, vlastník služebné věci se nemusel dozvědět o tom, že je někým oprávnění této služebnosti odpovídající vykonáváno, a tak nemohl ani podniknout kroky proti případnému vydržení. Dalším takovým důvodem mohlo být i zneužití zdvořilosti souseda, který v rámci projevu své dobré vůle omezil své právo, k získání nedůvodného soudního uznání práva na základě vydržení. Vzhledem k tomu, že v takových případech by nebylo spravedlivé po stávajícím vlastníkovi požadovat, aby trvale trpěl takovou služebnost, mohlo dojít k rozhodnutí, zamezit vydržení služebností jako takovému. Oproti tomu přípuštění *usucapio libertatis*, o kterém se Paulus zmiňuje, takovými potížemi netrpí. Proč tomu tak je, může napovědět i příklad, který k osvobození od služebnosti Paulus uvádí. Za prvé se jednalo o zánik služebnosti již existující, oprávněný ze služebnosti tak nemohl namítat, že o její existenci nemohl vědět, jako by tomu mohlo být v případě vlastníka při zřízení služebnosti vydržením. Rovněž byl v daném případě stav odporující služebnosti zjevně seznatelný. I pokud by tomu tak nebylo, dá se předpokládat, že výsledek by byl stejný, a to s ohledem na zásadu *vigilantibus iura scripta sunt*, tj. že každý má dbát o svá práva. Pokud oprávněný dlouhodobě svou služebnost nevyužíval, nebyl důvod, proč jeho práva v takovém případě chránit.

2.3.4 Dobrá víra

Již v souvislosti s požadavkem *res habiles*, zejména pak u kradených věcí, byl nastíněn další předpoklad vydržení, kterým je dobrá víra (*bona fides*). Jedná se o subjektivní podmínku pro vydržení, jejíž splnění není závislé na objektivních okolnostech, ale na stavu vůle nabyvatele. Ač se jedná o subjektivní podmínku, její posuzování se řídí podle objektivních hledisek jejího projevu navenek. Je tomu tak z důvodu, že aplikace požadavku se projeví při procesním dokazování. Dobrá víra nabyvatele v římském právu se projevovala v jeho přesvědčení, že svou držbou nepůsobí nikomu bezprávi.²⁵⁸ Dobrá víra nebyla institutem, který by se týkal výlučně jen vydržení, proto i její posuzování záleželo na situaci, ve které bylo potřeba dobrou víru zkoumat. Pro vydržení bylo podstatné zejména přesvědčení držitele, že nedochází k újmě druhého. Nebylo nutné, aby byl držitel vždy přesvědčen o tom, že převod byl prostý vad. Mnohdy docházelo k situacím, ve kterých nabyvatel věděl o nedostacích převodu, kvůli kterým se nemohl stát kviritským vlastníkem věci, avšak i přesto mohl být v dobré víře dostatečné pro vydržení. Jako obecné platilo pravidlo, kdy nabyvatel byl v dobré víře, domníval-li se, že věc přijímá od jejího vlastníka.

*Ceterum etiam earum rerum usucapio nobis competit, quae non a domino nobis traditae fuerint, sive mancipi sint eas res sive nec mancipi, si modo eas bona fide acceperimus, cum crederemus eum qui traderet dominum esse.*²⁵⁹

Někdy postačovalo, aby se držitel domníval, že osoba, od níž věc získal, byla oprávněna k převodu, například jako právní zástupce nebo poručník.²⁶⁰

*Bonae fidei emptor esse videtur, qui ignoravit eam rem alienam esse, aut putavit eum qui vendidit ius vendendi habere, puta procuratorem aut tutorem esse.*²⁶¹

---

²⁵⁸ Např. M. Skřejpek uvádí: „Počátky dobré víry vytváří představa člověka o svém jednání a neškození jiným osobám.“ Viz SKŘEJPEK, M. *Poodkryté tváře římského práva*. Praha: Havlíček Brain Team, 2006, s. 105.

²⁵⁹ Gai 2.43: „Vydržení nám ostatně přísluší i u těch věcí, jež by nám byly předány od nevlastníka, ať již jsou ty věci mancipační nebo nemancipační, pokud je ovšem přijmeme v dobré víře, to je v přesvědčení, že ten, kdo je předává, je jejich vlastníkem.“

²⁶⁰ K tomu viz HAUSMANINGER, H. *Die bona fides des Ersitzungsbesitzers im klassischen römischen Recht*. Wien, München: Herold, 1964, s. 7 a násl.

Text konkrétně uvádí, že osobou oprávněnou k převodu mohl být například *procurator* a *tutor*. Další, kdo mohl být oprávněn k převodu, byl zástavní věřitel nebo například syn či otrok s pekuliem. Rovněž bylo možné vydržet věc převedenou na základě domnělé příkazní smlouvy (*mandatum*).²⁶²

V některých případech dokonce nabyvatel musel vědět, že převodce vlastnické právo převést nemůže, přesto to nebylo překážkou pro vydržení. O jednom z takových případů se dozvídáme od Pomponia:

*Si id, quod pro derelicto habitum possidebas, ego sciens in ea causa esse abs te emerim, me usucapturum constat nec obstare, quod in bonis tuis non fuerit: nam et si tibi rem ab uxore donatam sciens emero, quia quasi volente et concedente domino id faceres, idem iuris est.*²⁶³

Pomponius se nejprve zmiňuje o možnosti vydržet věc, kterou převodce držel z titulu *pro derelicto*. Jakmile ji nabyvatel koupí s tímto vědomím, pak ji může vydržet, i pokud by se zjistilo, že převodci nepatřila. Stejně je tomu v případě, pokud nabyvatel ví o tom, že kupuje věc od převodce, který ji dostal darem od své manželky. Římské právo bylo známé svým zákazem darování mezi manžely. Nabyvatel, který takovou věc kupuje, si musí být dobře vědom, že převodce nemůže být vlastníkem dané věci. K tomu, aby byla splněna podmínka dobré víry, stačilo, aby se alespoň domníval, že touto transakcí nikomu neškodí. Výsledek bude stejný dokonce i v opačné situaci, pokud dojde k darování věci třetí osobě mezi manžely. Dobré víře obdarovaného manžela není na škodu, byl-li si vědom, že na něj vlastnictví darováním

---

²⁶¹ D. 50.16.109 (Modest. 5 *pand.*): „Za kupujícího v dobré víře je považován ten, kdo nevěděl, že věc je cizí nebo byl přesvědčen, že prodávající měl právo k prodeji, jako například právní zástupce (*procurator*) nebo poručník (*tutor*).“

²⁶² D. 41.4.14 (Scaev. 25 *dig.*): *Intestatae sororis hereditas obvenit duobus fratribus, quorum alter absens erat, alter praesens: praesens etiam absentis causam agebat, ex qua hereditate suo et fratris sui nomine fundum in solidum vendidit Lucio Titio bona fide ementi: quaesitum est, cum scierit partem fundi absentis esse, an totum fundum longa possessione cepirit. Respondit, si credidisset mandatu fratris venisse, per longum tempus cepisse.* „Pozůstalost sestry, která zemřela bez zanechání závěti, přešla na její dva bratry, jednoho, který byl nepřítomen a jednoho, který byl přítomen. Ten, který byl přítomný, jednal za nepřítomného a prodal Luciovi Titiovi, kupujícímu v dobré víře, pozemek svým vlastním jménem a jménem svého bratra. Vznikla otázka, zda kupující, který věděl, že polovina pozemku patří nepřítomnému dědici, může nabýt celý pozemek vydržením. Odpověď byla, že může, pokud se domníval, že byl prodán se zmocněním bratra, který byl nepřítomen.“

²⁶³ D. 41.7.5 pr. (Pomp. 32 *ad Sab.*): „Pokud držíš nějakou věc, o které se domníváš, že byla opuštěna a já, vědic o tom, ji od tebe koupím, je stanoveno, že ji mohu nabýt vydržením a námitka, že nebyla ve tvém majetku, nemůže být vznesena. Pokud koupím vědomě věc, kterou ti darovala tvá žena, z důvodu, že jsi to udělal, jako by to bylo se souhlasem a dovolením vlastníka, použije se stejné pravidlo.“

nepřechází, domnívá-li se, že věc je skutečně druhého z manželů. Pokud tedy obdarovaný manžel neví, že věc patří třetí osobě, není zákaz darování mezi manžely sám o sobě překážkou pro vydržení. Podmínkou pro to, aby k vydržení obdarovaného manžela mohlo dojít, bylo, aby tím majetek darujícího manžela nebyl nijak zmenšen.

*Si vir uxori vel uxor viro donaverit, si aliena res donata fuerit, verum est, quod Trebatius putabat, si pauperior is qui donasset non fieret, usucapionem possidenti procedere.*²⁶⁴

Římské právo opět vytvořilo poměrně neočekávané schéma, neboť v případě, že by darovaná věc skutečně byla ve vlastnictví darujícího manžela, vydržení přípustné nebylo. Konstrukce zákazu darování mezi manžely totiž byla postavena tak, že byl zakázán takový převod, při němž by došlo ke zmenšení majetku darujícího manžela. Pro takový případ pak římské právo vydržení zakazovalo.

*Sed et si constante matrimonio res aliena uxori a marito donata fuerit, dicendum est confestim ad usucapionem eius uxorem admitti, quia et si non mortis causa donaverat ei, non impediretur usucapio. Nam ius constitutum ad eas donationes pertinet, ex quibus et locupletior mulier et pauperior maritus in suis rebus fit: itaque licet mortis causa donatio interveniat, quasi inter extraneas personas fieri intellegenda est in ea re, quae quia aliena est usucapi potest.*²⁶⁵

Mimo případ, kdy manželce byla darována věc, kterou manžel nevlastnil, existovala ještě jiná možnost, kdy se manželce dovolovalo nabytí vlastnictví k věci darované od manžela, pokud šlo o darování pro případ smrti (*mortis causa*).²⁶⁶ V ostatních případech darování mezi manžely

---

²⁶⁴ D. 41.6.3 (Pomp. 24 ad Quint. Muc.): „Pokud manžel daruje své ženě nebo žena manželovi a tato věc patří někomu jinému, názor Trebatia je, že pokud se tím nezmenší majetek strany, která věc darovala, pak držitel může nabýt věc vydržením.“

²⁶⁵ D. 24.1.25 (Clem. 5 ad leg. Iul. et Pap.). „Je třeba říci, že také když byla manželkou darována manželce za trvání manželství cizí věc, pak je pro manželku ihned přípustné její vydržení, neboť pokud jí nebylo darováno pro případ smrti, pak vydržení zakázáno není, protože ustanovení práva se vztahují jen k těm darováním, kdy se manželka touto věcí obohatí a manžel zchudne. Proto přestože došlo k darování pro případ smrti, je to třeba u věci, kterou lze jako cizí vydržet, považovat jakoby mezi cizími osobami.“ Překlad *Digesta seu Pandectae. tomus II.*, op. cit., s. 431.

²⁶⁶ D. 24.1.13.1 (Ulp. 32 ad Sab.): *Proinde et si mortis causa uxori donaverit et deportationem passus est, an donatio valeat, videamus. Et alias placet in casum deportationis donationem factam valere, quemadmodum in causam divortii. Cum igitur deportationem matrimonium minime dissolvatur et nihil vitium mulieris incurrit, humanum est donationem, quae mortis causa ab initio facta est, tali exilio subsequuto confirmari, tamquam si mortuo marito rata habebatur, ita tamen, ut non adimatur licentia marito eam revocare, quia et mors eius expectanda est, ut tunc plenissimam habeat firmitatem, quando ab hac luce fuerit subtractus, sive reversus sive adhuc in poena constitutus.*

bylo vydržení zakázáno. Důvodem bylo, že si manželé museli být vědomi zákonné nepřipustnosti darování mezi nimi. I pokud by o zákazu nevěděli, v duchu zásady, že neznalost práva nemůže být ku prospěchu vydržení (*Juris ignorantiam in usucapione negatur prodesse: facti vero ignorantiam prodesse constat.*)²⁶⁷ nemohly věc druhého manžela nabýt. Naopak neznalost skutkového stavu nebránila úspěšnému vydržení.

Jednou z funkcí vydržení bylo zhojení formálních nedostatků převodního aktu. I v takovém případě si musel být nabyvatel vědom, že podle práva na něj kviritské vlastnictví nepřechází.

*Nam si tibi rem Mancipi neque Mancipauero neque in iure cesserō, sed tantum tradidero, in bonis quidem tuis ea res efficitur, ex iure Quiritium vero mea permanebit, donec tu eam possidendo usucapias: semel enim inpleta usucapione proinde pleno iure incipit, id est et in bonis et ex iure Quiritium tua res esse, ac si ea Mancipata vel in iure cessa esset.*²⁶⁸

Nedostatek formy se projevoval u převodu mancipačních věcí. Zákon umožňoval převést je pouze mancipací nebo injurecessí. V případě jejich převodu tradicí, nepřecházelo na nabyvatele kviritské vlastnictví. Původně nepožívaly takové převody žádné právní ochrany. Praetor jim v zájmu spravedlnosti (*aequitas*) začal poskytovat právní ochranu, a proto se o věcech takto převedených uvádí, že stály ve „vlastnictví“ bonitárním (*in bonis esse*). Právě vydržením mohlo dojít k úplnému zhojení formálních nedostatků převodu a k nabytí těchto tradicí převedených mancipačních věcí do kviritského vlastnictví nabyvatele. Souvislost s dobrou vírou se v daném případě projevovala tak, že nabyvatel si musel být vědom, že dle práva na něj *dominium ex iure Quiritium* tradicí nepřešlo. Pokud bychom striktně aplikovali shora zmíněnou

---

„Podívejme se tedy, zda je darování platné, když manžel daroval pro případ smrti manželce a poté byl deportován. Ostatně se uznává, že v případě deportace je darování platné stejně jako v případě rozvodu. Když tedy deportací manželství ani v nejmenším nekončí a manželka se nedopustila žádné chyby, je lidštější, aby se darování učiněné od začátku pro případ smrti takovýmto vyhnanstvím následně potvrdilo stejně, jako kdyby bylo platné v důsledku smrti manžela, ovšem tak, že se manželovi neodejme možnost ho odvolat, protože je třeba počkat na jeho smrt, aby teprve tehdy bylo plně potvrzené, až bude vzdálen od slunečního světla, ať už se vrátil nebo vykonával trest.“ Překlad *Digesta seu Pandectae. tomus II.*, op. cit., s. 425,427.

²⁶⁷ D. 22.6.4 (Pomp. 13 ad Sab.).

²⁶⁸ Gai 2.41: „Neboť nepředám-li ti věc mancipační ani mancipací, ani injurecessí, ale pouhou tradicí, stane se ta věc sice tvým majetkem, podle kviritského práva však zůstane má, (a to) až do té doby, než ji nabudeš vydržením. Protože naplní-li se jednou vydržecí lhůta, začne ti ta věc patřit s plnými právními účinky, to je být i „v tvém majetku“ i v kviritském vlastnictví právě tak, jako kdyby ti byla předána mancipací nebo injurecessí.“

zásadu *iuris ignorantiam in usucapione negatur prodesse*, mohlo by se zdát, že k vydržení dojít nemůže. Avšak římsští právníci zjevně neměli na mysli tuto situaci, ba naopak vydržení v klasické době se týkalo zejména těchto případů nabytí mancipačních věcí tradicí.

Vzhledem k tomu, že římské právo bylo velice kazuistické, neopomenula se římská jurisprudence věnovat různým situacím, ke kterým je při zkoumání dobré víry nutno přihlídnout. Jedním z nich je například posouzení dobré víry v případě, kdy nabyvatel kupuje několik věcí s vědomím, že některá z nich není ve vlastnictví převodce.

*Si ex decem servis, quos emerim, aliquos putem alienos et qui sint sciam, reliquos usucapiam: quod si ignorem, qui sint alieni, neminem usucapere possum.*²⁶⁹

Pomponius uvádí příklad, ve kterém někdo kupuje deset otroků s vědomím, že někteří z nich nepatří převodci. Pokud nabyvatel ví, o které z otroků jde, může ostatní vydržením nabýt. V opačném případě, tedy pokud neví, kteří z nich převodci nepatří, nemůže nabýt vydržením žádného z nich. Toto pravidlo se může sice jevit jako přísné, položíme-li si ale otázku, zda nabyvatel byl v přesvědčení, že nabytím otroků nikomu neškodí, musí nám být jasné, že v druhém případě tomu tak nebylo. Požadavek dobré víry tak nebyl naplněn u žádného z otroků, na rozdíl od prvního případu, ve kterém se dala zkoumat dobrá víra jednotlivě u každého otroka zvlášť.

Stejné řešení se aplikuje i v případě, kdy někdo kupuje pozemek a ví, že část z něj není ve vlastnictví převodce.

*Emptor fundi partem eius alienam esse non ignoraverat: responsum est nihil eum ex eo fundo longa possessione capturum. Quod ita verum esse existimo, si, quae pars aliena esset in eo fundo, emptor ignoraverat: quod si certum locum esse sciret, reliquas partes longa possessione capi posse non dubito.*²⁷⁰

---

²⁶⁹ D. 41.4.6.1 (Pomp. 32 ad Sab.): „Pokud vím o tom, že někteří z deseti otroků, které jsem koupil, patří třetí osobě, a vím, kteří to jsou, mohu ostatní vydržet, pokud nevím, kteří jsou cizí, nemohu vydržet žádného.“

²⁷⁰ D. 41.4.4 pr. (Iavol. 2 ex Plaut.): „Kupující věděl, že část pozemku, který kupuje, patří jinému. Byl vyřčen názor, že nemůže nabýt jakoukoliv část pozemku pomocí vydržení. Já si myslím, že je to pravda, pokud kupující nevěděl, která část pozemku patří jinému; protože pokud věděl, že to byla určitá část pozemku, nemám pochybnosti o tom, že zbývající část mohl vydržením nabýt.“

Pokud nabyvatel ví, která část převodci nepatří, zbývající část vydržet může. Pokud neví, o jakou část se jedná, zcela mu to brání vydržet byť i jen část pozemku.

Mimo souvislost s vydržením se můžeme setkat ještě s obecným negativním vymezením dobré víry, konkrétně u římského právníka Paula:

*Societas si dolo malo aut fraudandi causa coita sit, ipso iure nullius momenti est, quia fides bona contraria est fraudi et dolo.*²⁷¹

Ač se v konkrétním případě mluví o *societas*, stejně tak je uvedená věta použitelná i u dobré víry pro vydržení. Je totiž platná, jakmile mluvíme o dobré víře obecně. Říká, že podvod a zlý úmysl jsou opakem dobré víry. S tím se nedá jinak než souhlasit. Je však vhodné doplnit, že nedostatek dobré víry nemusí být vždy automaticky považován za „zlou víru“ (*mala fides*).

Pro posouzení, zda byl požadavek dobré víry v tom kterém případě splněn, byl pro římské právníky důležitý zejména konkrétní okamžik, k němuž se vůle nabyvatele posuzovala. To naznačuje, že dobrá víra nemusela trvat po celou vydržecí dobu, ale postačovalo, že byla splněna na jejím počátku. Obecně platila zásada: *mala fides superveniens non nocet*, která znamenala, že pozdější špatná víra neškodí. V klasické době se navíc rozlišovalo mezi lukrativním (bezplatným) nabytím a nabytím onerózním (úplatným). V případě bezplatného nabytí věci byl požadavek dobré víry stanoven přísněji a následný nedostatek dobré víry kdykoliv před uplynutím vydržecí doby byl překážkou pro zdárné vydržení. Iustinian od tohoto rozlišování upustil a uvedená zásada platila jak pro úplatné, tak i bezplatné nabytí.²⁷²

Co nebylo zcela jednoznačně dané, byl moment, ke kterému se zkoumala ona počáteční dobrá víra. Existovalo několik právních názorů na to, kdy musela být splněna. V jednoduchých případech nastanou všechny právně relevantní okamžiky při jednom úkonu, někdy ale může dojít v jiný čas k uzavření smlouvy a v jiný k předání věci. Situace může být nadále komplikována tím,

---

²⁷¹ D. 17.2.3.3 (Paul. 32 ad ed.). „Jestliže byla společenská smlouva uzavřena ve zlém úmyslu nebo kvůli podvodu, je neplatná ze samotného práva neboť dobrá víra je opakem podvodu a úmyslu.“ Překlad *Digesta seu Pandectae. tomus II*, op. cit., s. 105.

²⁷² C. 7.31.1.3 in fine: *Quod in rebus mobilibus observandum esse censemus, ut in omnibus iusto titulo possessionis antecessoris iusta detentio, quam in re habuit, non interrumpatur ex posteriore forsitan alienae rei scientia, licet ex titulo lucrativo ea coepta est.* „Souhlasíme, že v případě movitých věcí, oprávněná držba předchozího držitele podle oprávněného titulu k držbě, která byla nad věcí vykonávána, neměla být přerušena skutečností, že následující držitel si byl vědom toho, že věc patřila jinému, i když byla nabyta lukrativním způsobem.“

že například přistupuje *animus a corpus* v jiný okamžik nebo jsou tyto prvky zprostředkovány jinou osobou. Vezme-li se za příklad jednoduchá tržbová smlouva, pak se Prokuliáni domnívali, že dobrá víra musí být splněna v době uzavření smlouvy (*initium contractus*), Sabinus a jeho stoupenci pak byli přesvědčeni, že v momentě tradice.

*Si aliena res bona fide empti sit, quaeritur, ut usucapio currat, utrum emptionis initium ut bonam fidem habeat exigimus, an traditionis. Et optinuit Sabini et Cassii sententia traditionis initium spectandum.*²⁷³

K uvedeným dvěma názorům se pak ještě připojuje třetí, který zastával Paulus, a to takový, že dobrá víra musí být přítomna jak v době uzavření kupní smlouvy, tak i v momentě předání věci.

*...at in emptione et illud tempus inspicitur, quo contrahitur: igitur et bona fide emisse debet et possessionem bona fide adeptus esse.*²⁷⁴

Ač mezi hlavními školami doby klasické nepanovala shoda, nakonec byl přijat názor, že stěžejní pro posouzení dobré víry je okamžik tradice. Dobrá víra musela být proto splněna v okamžiku nabytí držby (*initium possessionis*), nikoli v době uzavření obligačního jednání, směřujícího k pozdějšímu převedení věci (*initium contractus*).²⁷⁵

Byla-li držba nabyta za pomoci zástupce, byla důležitá zejména dobrá víra zastoupeného. Složitější posouzení pak nastalo v případech, kdy zástupce mohl jednat i bez vědomí zastoupeného, tedy zejména v případě *pekulia*. Měla-li držba takto nabytá vést k vydržení, neobešla se jak bez dobré víry zastoupeného, tak i zástupce. Například pokud by do svého *pekulia* nabyl věc otrok ve zlé víře, nemůže jeho pán vydržet, ani pokud by sám byl v dobré víře.

---

²⁷³ D. 41.3.10 pr. (Ulp. *16 ad ed.*): „Pokud věc cizí byla prodána v dobré víře, je otázka, zda vydržecí doba může běžet. My vyžadujeme dobrou víru v okamžiku uzavření kupní smlouvy, jiní zas v okamžiku tradice. Převážil názor Sabiniánů a Cassiánů, podle kterého se přihlíží k okamžiku tradice.“ Překlad z BĚLOVSKÝ, P. Vydržení v římském právu a komparativním pohledu, op. cit., s. 116.

²⁷⁴ D. 41.4.2 pr. (Paul. *54 ad ed.*): „...při koupi se přihlíží také k okamžiku, kdy smlouva vznikla; tudíž dotýčný musí být v dobré víře při koupi a musí být v dobré víře i při nabytí držby.“ Překlad z BĚLOVSKÝ, P. Vydržení v římském právu a komparativním pohledu, op. cit., s. 116.

²⁷⁵ SIGMUNDOVÁ, M. *Bona fides jako podmínka vydržení v římském právu a dnes* [online]. Brno, 2009, s. 47 [cit. 2019-12-12]. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí diplomové práce JUDr. Pavel Salák, Ph.D. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/ozk7j/>>.

*Si servus tuus peculiari nomine emat rem, quam scit alienam, licet tu ignores alienam esse, tamen usu non capies.*²⁷⁶

Stejně tak, pokud bude otrok v dobré víře, přičemž jeho pán si zároveň bude vědom toho, že nabývá do pekulia cizí věc, k vydržení opět dojít nemůže. Neplatí to ale bezvýjimečně. Je ještě nutno vzít v úvahu, kdy se o tom, že věc patří třetí osobě, vlastník otroka dozvěděl. Pokud tomu tak bylo až po nabytí věci otrokem do držby, v duchu zásady, že pozdější špatná víra neškodí, může k vydržení věci dojít.

*Si servus bona fide emerit peculiari nomine, ego ubi primum cognovi sciam alienam, processuram usucapionem celsus ait: initium enim possessionis sine vitio fuisse: sed si eo tempore quo emit, quamquam id bona fide faciat, ego alienam rem esse sciam, usu me non capturum.*²⁷⁷

Pokud byla držba přetržena, musela být při jejím opětovném nabytí dobrá víra znovu přezkoumána. Posuzována byla opět k okamžiku jejího nového nabytí (*initium possessionis*). Jinak byly posuzovány případy, kdy držba nebyla přetržena, ale právnímu nástupci bylo dovoleno pokračovat v držbě svého předchůdce. Tak tomu bylo zejména v případě dědice, čemuž byla věnována pozornost v jedné z předcházejících kapitol. Za takových okolností nedostatek dobré víry dědice nebránil vydržení, pokud zůstavitel nabyl věc v dobré víře.

---

²⁷⁶ D. 41.4.2.10 (Paul. 54 ad ed.): „Pokud tvůj otrok v rámci svého pekulia koupí věc, o které ví, že patří jinému, pak ji ty, i když bys nevěděl o tom, že patří někomu jinému, nemůžeš nabýt vydržením.“

D. 41.4.2.12 (Paul. 54 ad ed.): *Pomponius quoque in his, quae nomine domini possideantur, domini potius quam servi voluntatem spectandam ait: quod si peculiari, tunc mentem servi quaerendam. Et si servus mala fide possideat eaque dominus nactus sit, ut suo nomine possideat, adempto puta peculio, dicendum est, ut eadem causa sit possessionis et ideo usucapio ei non magis procedat.* „Pomponius také říká, s ohledem na majetek, který je držen ve jménu vlastníka, že úmysl vlastníka, spíše než otroka, má být brán v úvahu. Pokud otrok drží věc jako součást svého pekulia, pak jeho úmysl musí být brán v potaz; a pokud otrok drží věc v zlé víře, a jeho pán obdrží věc, aby ji držel svým vlastním jménem, například, zbavením otroka jeho pekulia, musí být řečeno, že stejný důvod pro držbu existuje, a proto pán nemůže využít vydržení.“

²⁷⁷ D. 41.4.2.13 (Paul. 54 ad ed.): „Pokud můj otrok koupil věc v dobré víře v rámci svého pekulia, a když se o tom poté dozvím, si jsem vědom toho, že věc patřila někomu jinému, říká Celsus, že vydržení mohlo nastat, protože na začátku byla držba bezchybná. Pokud si ale jsem vědom, že patří někomu jinému, už v okamžiku koupě věci, pak, i když bude otrok v dobré víře, ji nemohu nabýt vydržením.“

*Si defunctus bona fide emerit, usucapietur res, quamvis heres scit alienam esse.*²⁷⁸

U univerzální sukcese tak platila výjimka z pravidla, že držitel musel být v okamžiku nabytí držby v dobré víře. Jinak tomu bylo u sukcese singulární. Možnost započíst si držbu právního předchůdce, neměla vliv na požadavek dobré víry příjemce.²⁷⁹ Platilo to zejména u kupujícího, kterému bylo podle reskriptu císařů Severa a Karakally takto dovoleno započíst si držbu předchůdce. Proč bylo posouzení u singulární a univerzální sukcese odlišné? Umožnění vydržení při držbě *mala fides* u dědické sukcese se dá dovozovat i z možnosti dovršení vydržení v době, kdy je pozůstalost tzv. ležící (*hereditas iacens*). V takovém okamžiku se dobrá víra dokonce vůbec nedá zkoumat, neboť zde chybí osoba, jejíž vůle by mohla být zjišťována, a přesto to nijak nebrání tomu, aby vydržení dospělo. Je proto nepochybné, že univerzální sukcese má pro posuzování dobré víry zcela specifické postavení.

Ohledně otázky posuzování dobré víry v římském právu dnes přesto zůstává několik otazníků. Již několikrát se v této práci objevilo téma zákazu vydržení mancipačních věcí ženy, které zcizila bez souhlasu svého poručníka. Určit povahu tohoto zákazu není zcela jednoduché, neboť se postupem času z právní úpravy vytratil. Gaius se ve svých Institucích vyjadřuje ve smyslu, že v době jeho působení již zákaz neplatil. Dochoval se ale ještě i jiný zdroj, tím jsou již shora zmíněná Fragmenta Vaticana zprostředkující Paulův komentář ad Sabinum:

*Qui a muliere sine tutoris auctoritate sciens rem mancipi emerit vel falso tutore auctore quem sciit non esse, non videtur bona fide emisse, itaque et veteres putant, et Sabinus et Cassius scribunt. Labeo quidem putabat nec pro emptore eum possidere, sed pro possessore; Proculus et Celsus pro emptore, quod est verius: nam et fructus suos facit, quia scilicet voluntate dominae percipit et mulier sine tutoris auctoritate possessionem alienare potest. Iulianus propter Rutilianam constitutionem eum, qui pretium mulieri dedisset, etiam usucapere et si ante usucapionem offerat, desinere eum usucapere.*²⁸⁰

---

²⁷⁸ D. 41.4.2.19 (Paul. 54 ad ed.): „Pokud zemřelý koupil věc v dobré víře, může být nabyta vydržením, ač dědic ví, že patřila někomu jinému.“

²⁷⁹ D. 41.4.2.17 (Paul. 54 ad ed.): *Si eam rem, quam pro emptore usucapiebas, scienti mihi alienam esse vendideris, non capiam usu.* Viz sub 189.

²⁸⁰ Vat. Frag. 1 (Paul. 8 ad Sab.): „Kdo koupí od ženy bez souhlasu poručníka mancipační věc a ví o tom, nebo v případě nepravého poručníka, o kterém ví, že není pravým, není považován za kupce v dobré víře, jak uváděly staré zákony a jak psali Sabinus a Cassius. Labeo se domníval, že nedrží jako kupující (*pro emptore*), ale jen jako držitel (*pro possidere*), Proculus a Celsus se domnívají, že jako kupující, což je správnější, neboť plody bere pro

Fragment blíže specifikuje, že nemožnost vydržet se týkala nabyvatele, který věděl, že žena mu převedla mancipační věc bez souhlasu tutora či s tutorem nepravým. Konkrétně přímo uvádí, že kdo takto nabyl danou věc, není *bona fide*. Tím potvrzuje, že otázka nemožnosti vydržet mancipační věci ženy bez *tutoris auctoritate*, byla otázkou posouzení dobré víry. Nevěděl-li tak nabyvatel například o skutečnosti, že poručník udělující při úkonu ženě souhlas, byl falešný, nebránilo mu to věc do svého vlastnictví vydržet. Vada tak zřejmě nevázla na věci, jako tomu bylo v případě věci kradené, a tak neměla bránit případnému vydržení ani v případě dalšího převodu věci od *mala fide* nabyvatele, tentokrát nabyvateli v dobré víře.

Z fragmentu se dají vyčíst i další informace. Paulus informuje o sporu mezi Labeonem domnívajícím se, že držba nabytá převodcem, který o nedostatku *tutoris auctoritate* věděl, je pouze držbou *pro possessore*, zatímco Proculus a Celsus zastávali názor, že jde o držbu *pro emptore*. Princip spočívá v tom, zda smlouva uzavřená ženou bez poručníka byla účinná. Paulus se přiklání k názorům Procula a Celsa. Nejzajímavější část fragmentu se ale nachází až na jeho konci. Iulianus podle tzv. *constitutio Rutiliana*, připouští možnost vydržet věc patřící ženě, jestliže byla zaplacená kupní cena, s tím, že je ženě dána možnost požadovat věc nazpět, za předpokladu zpětného zaplacení kupní ceny.²⁸¹ Co se dnešním vědcům nepodařilo zjistit, je datace a autorství oné *constitutio Rutiliana*. Existují dohady, že jejím autorem je republikánský právník Publius Rutilius Rufus. Nabízí se ale i možnost, že tato konstituce vůbec neexistovala. Mohla totiž vzniknout jako chyba při přepisování textu. S touto teorií vystupuje Karen Bauer, která přišla s tezí, že původní text měl znít *Iulianus propter utilitatem constituit* namísto *Iulianus propter Rutilianam constitutione*.²⁸² Je pravda, že ohledně údajné konstituce panuje mnoho nejasností. Již její zařazení by v případě autorství Publia Rutilia Rufa, časově spadalo do období republiky. Navíc je otázka, proč by Paulus poukazoval na názor Iuliana v případě, že by byla záležitost přímo upravena prostřednictvím *constitutio Rutiliana*. Smysl by to dávalo leda snad

---

sebe, vlastník má nepochybně vůli je uchopit a žena může převést držbu bez schválení poručníka. Iulianus ohledně Rutiliova nařízení: může vydržet ten, kdo ženě zaplatil kupní cenu, pokud před vydržením ji nenabídla zpět, pak vydržet nemůže.“ Viz sub 247.

²⁸¹ Někdy je toto vydržení označováno jako tzv. *usucapio ex Rutiliana constitutione*. Viz BERGER, A., op. cit. s. 752 – 753. K tomu viz DOZHDEV, D. "Fidem emptoris sequi": Good faith and Price Payment in the Structure of Roman Classical Sale In *Il ruolo della buona fede oggettiva nell'esperienza giuridica storica e contemporanea. Atti del Convegno internazionale di studi in onore di Alberto Burdese (a cura di L.Garofalo)*. Vol. 1, 2003, Padova: CEDAM, s. 563 a násl.

²⁸² BAUER, K. Die Rutiliana Constitutio des Julian, In *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis / Revue d'Histoire du Droit / The Legal History Review*. Leiden: Brill/Nijhoff, 1986, vol. 54, issue 1, s. 97-100.

v situaci, kdyby Iulianus obsah konstituce vykládal extenzivněji, než zněl její text. Jinak by se Paulus mohl odvolat na konstituci přímo jako na pramen práva. Názor o neexistenci konstituce tedy není nijak zcestný, avšak nebude-li objeven další zdroj, pravděpodobně se budeme i nadále pohybovat v rovině pouhých hypotéz.

Bona fides je často posuzována společně s posledním požadavkem pro vydržení, nabývacím titulem. Jak již bylo zmíněno, je pravděpodobné, že byly tyto dva požadavky zavedeny současně, dokonce snad mohlo jít původně o náležitost jednu.²⁸³ Proto se často zkoumá, zda dobrá víra nemůže v některých případech dokonce nahradit požadavek titulu. Stačilo pro úspěšné vydržení, aby se poctivý držitel domníval, že má vydržecí titul, aniž by ve skutečnosti tento titul existoval? Římští právníci se takovou otázkou snažili často zodpovědět a i tato práce se pokusí odpověď nalézt v části, ve které pojednává o tzv. putativnímu titulu. Nyní ale nejprve k požadavku titulu obecně.

2.3.5 Nabývací titul

Požadavek titulu je většinou považován za nejkomplicovanější z předpokladů pro vydržení. Římské kazuistické právo navíc nemluví přímo o titulu jako o jednom z předpokladů vydržení, jak to činí současná právní věda. Spíše rozlišovalo několik typů držby a v závislosti na konkrétním titulu stanovovalo prakticky pro každý z těchto typů samostatné podmínky, které musely být splněny, aby k vydržení mohlo dojít. Až s přechodem od kazuistiky k dogmatickému přístupu se začal rozlišovat obecně předpoklad titulu, což bylo pro pochopení smyslu a účelu vydržení snadnější.²⁸⁴ K tomu, aby mohlo dojít ke zdárnému vydržení, musel být naplněn některý z právem uznaných důvodů, kterým bylo možné nabýt vlastnictví k věci. Vzhledem k tomu, že k okamžitému nabytí vlastnictví získáním držby věci nedošlo, pak tento důvod musel být stížen nějakým nedostatkem. Ten mohl spočívat například v oprávněnosti osoby k převodu věci, nebo přímo v nějakém nedostatku převodního aktu. U každého z titulů se uvedené nedostatky mohly

---

²⁸³ Až v německé pandektistice se ustálil počet předpokladů pro vydzení na pěti, s tím, že dle některých názorů dokonce požadavek titulu a dobré víry spadal v jeden. Viz DONATUTI, G. *Iusta possessio*, op. cit., s. 1075 a násl.

²⁸⁴ DAVID, H. *Zur Lehre vom sogenannten Ersitzungstitel nach römischem Rechte*. Wien: G. J. Manz'schen Buchhandlung, 1869, s. 6 a násl.

lišit. Kauza, která mohla sloužit jako základ pro vydržení, musela být v souladu s právem a zároveň být dostatečná k tomu, aby způsobila převod vlastnictví na nabyvatele, avšak v daném případě byla stížena takovou vadou, pro kterou k převodu nemohlo dojít. Namísto, aby došlo ke vzniku vlastnického práva, došlo k pouhému převodu držby. Jako vydržecí titul tedy nemohly obstát důvody, na základě kterých držba převáděna nebyla, tedy takové, u kterých oprávněnému vznikala pouhá detence. Mezi ně patřily například pronájem věci (*locatio conductio*), úschova (*depositum*) či výpůjčka (*commodatum*). Kauzy pro vydržení se prakticky shodovaly s kauzami pro tradici, jako byla koupě, darování či věno, navíc však přibyl ještě titul *pro derelicto* (nabytí opuštěné věci) a *noxae deditio* (při nabytí držby otroka na základě odpovědnosti za škodu jím způsobené).²⁸⁵ Paulus v Digestech jmenovitě uvádí tituly pro nabytí:

*Genera possessionum tot sunt, quot et causae acquirendi eius quod nostrum non sit, velut pro emptore: pro donato: pro legato: pro dote: pro herede: pro noxae dedito: pro suo, sicut in his, quae terra marique vel ex hostibus capimus vel quae ipsi, ut in rerum natura essent, fecimus. Et in summa magis unum genus est possidendi, species infinitae.*²⁸⁶

Výčet uvedených nabývacích titulů je pouze demonstrativní a ne všechny tituly mohou být rovněž titulem pro vydržení. Konkrétně jde o okupaci, která se uskutečňuje bez spolupůsobení právního předchůdce. Zde není prostor pro převod od neoprávněné osoby, ani nedostatek formy, neboť ta náleží v prostém uchopení věci. Pokud by zde existovala jiná překážka pro okamžité nabytí vlastnictví, ve většině případů půjde o takový omyl, který nezakládá dostatečný důvod pro vydržení, nebo mu dokonce brání. Výjimku snad tvoří pouze titul *pro derelicto*, ale jeho význam a způsob použití je poměrně nejasný, bude mu tedy věnována zvláštní pozornost v jedné z následujících kapitol. Stejně jako u okupace, je vydržení jen stěží představitelné u zpracování věci, nabytí plodů a jiných nabývacích způsobů dle *ius civile*, u kterých je obvykle jednoznačně stanoveno, kdo se má stát vlastníkem věci, bez ohledu na vlastnictví právního předchůdce.

---

²⁸⁵ REBRO, K., BLAHO, P. *Rímske právo*. 4. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 279.

²⁸⁶ D. 41.2.3.21 (Paul, *54 ad ed.*): „Existuje tolik způsobů držby, kolik je důvodů nabytí toho, co není naše, jako koupě, darování, odkaz, zřízení věna, dědictví, noxae dedito, pro suo, stejně jako když se nabývá věc z pozemku nebo moře, nebo od nepřítelů, nebo které vyrobíme. A shrneme-li to, ač je jen jeden druh držby, způsobů je neomezeně.“

V některých konkrétních specifických situacích se vydržení připouštělo, ač nebylo možno je jednoduše zařadit pod nějaký konkrétní titul, kterým se nabývalo vlastnické právo. Ty pak byly řazeny pod nabývací titul *pro suo*. Mezi způsobilé tituly tedy patřily *pro emptore* (koupě věci), *pro donato* (darování), *pro legato* (dědický odkaz), *pro dote* (zřízení věna), *pro herede* (na místo dědice), *pro soluto* (z plnění obligační povinnosti směřující k převodu vlastnictví) shora uvedené tituly *pro noxae dedito* a *pro derelicto* a specifický titul *pro suo*, jenž nebyl přímo vázán jen na jedno související právní jednání. Dále byl ještě připuštěn titul *ex adiudicatione*, u něhož se zakládala držba na základě rozhodnutí římského magistráta. Římská právní věda jiné tituly nepřipouštěla, titul *pro suo* byl však poměrně široce pojatý, a dával tak dostatek prostoru pro různé další situace, které mohly při vydržení nastat.

2.3.5.1 Kvalifikace titulu

Aby mohlo dojít k vydržení, byl požadován tzv. *titulus iustus*, neboli také *iusta causa usucapionis*.²⁸⁷ Právní jednání, na kterém se kauza zakládala, muselo být platné a hotové. Za hotové právní jednání bylo považováno takové, které bylo zcela dokončeno a které by v bezvadém případě vedlo k převodu vlastnického práva. Zda bylo jednání hotové je možno rozlišovat zejména v případě, kdy smlouva byla uzavřena pod určitou podmínkou. Dokud nebyla podmínka naplněna, není možné, aby došlo z takového titulu k vydržení. Dále nejde o *titulus iustus*, v případech titulu *pro dote* u neplatného manželství nebo *pro donato* u darování mezi manžely, které římské právo nepřipouštělo.²⁸⁸ Stejně tak nebyla možnost připustit titul *pro herede* či *pro legato* v případě, že zůstavitel byl naživu. Již z těchto příkladů lze usoudit, že každý titul zakládal vedle obecných, i další specifické podmínky pro vydržení, které byly kladené na držitele v závislosti na tom, z jakého titulu věc držel.

Dále římské právo požadovalo, aby byl titul objektivně platný (*titulus verus*). Putativní, tj. pouze domnělý titul, se obecně nepřipouštěl:

---

²⁸⁷ Někdy jsou uvedené termíny *iustus titulus* a *iusta causa* rozlišovány jako dva různé pojmy. Viz např. HOETINK, H.R.: *Justus titulus usucapionis et iusta causa tradendi*. In *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis / Revue d'Histoire du Droit / The Legal History Review*. Leiden: Brill/Nijhoff, 1961, vol. 29, issue 2, s. 230. Podle převažujícího názoru je však lze považovat za synonyma.

²⁸⁸ O případech, ve kterých bylo při darování mezi manžely vydržení připuštěno již bylo hovořeno v předchozí kapitole.

*Error autem falsae causae usucapionem non parit. Veluti si quis, cum non emerit, emisse se existimans possideat: vel cum ei donatum non fuerat, quasi ex donatione possideat.*²⁸⁹

To je alespoň stanovisko z období práva justiniánského. Do té doby ohledně přípustnosti putativního titulu existoval mezi římskými právníky spor. O existenci sporu svědčí například informace od Ulpiana, který se v této otázce přiklání ke stanovisku Celsa. Ze znění uvedeného fragmentu je však zjevné, že existovali i zastánci opačného názoru.

*Celsus libro trigensimo quarto errare eos ait, qui existimarent, cuius rei quisque bona fide adeptus sit possessionem, pro suo usucapere eum posse nihil referre, emerit nec ne, donatum sit nec ne, si modo emptum vel donatum sibi existimaverit, quia neque pro legato neque pro donato neque pro dote usucapio valeat, si nulla donatio, nulla dos, nullum legatum sit, idem et in litis aestimatione placet, ut, nisi vere quis litis aestimationem subierit, usucapere non possit.*²⁹⁰

Vydržení při domnělém titulu uznával Iulianus, o čemž se dozvídáme z fragmentu Africana:

*Quod volgo traditum est eum, qui existimat se quid emisse nec emerit, non posse pro emptore usucapere, hactenus verum esse ait (Iulianus), si nullam iustam causam eius erroris emptor habeat: nam si forte servus vel procurator, cui emendam rem mandasset, persuaserit ei se emisse atque ita tradiderit, magis esse, ut usucapio sequatur.*²⁹¹

Spočíval-li omyl ve skutečnosti faktické (*error facti*) a byl-li omluvitelný (*probabilis*), připouštěl se dokonce i za Iustiniana. Rezolutní prohlášení o nepřipustnosti putativního titulu v římském právu tak zřejmě není na místě. Otázka putativního titulu úzce souvisí s požadavkem na dobrou víru. Jednalo se totiž o posouzení, zda je přípustné vydržení v případě, že platný titul

²⁸⁹ Inst. 2.6.11: „Chybná domněnka o neexistujícím právním důvodu nevede k vydržení. Například jestliže někdo drží v domnění, že věc koupil, nebo pokud někdo drží na základě domnělého darování, i když k darování nedošlo.“

²⁹⁰ D. 41.3.27 (Ulp, 31 ad Sab.): „Celsus ve své knize třicáté čtvrté uvádí, že se mýlí ti, kteří si myslí, že pokud se někdo ujme držby věci na základě dobré víry, nic mu nebrání vydržení, přičemž nezáleží na tom, zda jí koupil či nikoli, zda jí obdržel darem či nikoli, to za předpokladu, že je přesvědčen o tom, že jí koupil nebo že mu byla darována. Protože vydržení nemůže nastat ani na základě odkazu, ani darování, ani věna, pokud jsou darování, věno nebo odkaz neplatné.“ Překlad BĚLOVSKÝ, P. Vydržení v římském právu a komparativním pohledu, op. cit., s. 112.

²⁹¹ D. 41.4.11 (Afric. 7 quaest.): „Obecně se říká, že kdo si myslí, že něco koupil, ale nebylo tomu tak, nemůže to nabýt vydržením z titulu koupě (*pro emptore*), ale to je pravda (říká Iulianus), jen pokud mylné přesvědčení kupujícího nemá spravedlivý důvod. Proto pokud otrok nebo zmocněnec, kterému bylo nařízeno něco koupit, přesvědčil svého pána o tom, že tak učinil a předal mu takovou věc, vydržení se uplatní.“

zde dán není, ač se nabyvatel v dobré víře domnívá, že takový titul existuje. Nejde o případ, kdy je titul jinak platný stížen nějakou vadou, jako tomu je například při převedení mancipační věci tradicí, ale o situaci, kdy k uskutečnění právního úkonu vůbec nedošlo. Pokud se nabyvatel z omluvitelného důvodu domnívá, že k úkonu došlo, v některých případech mu je vydržení povoleno. V římském právu se však jednalo o výjimky z obecného pravidla o nepřipustnosti putativního titulu. Většinou pro takové případy sloužil vydržecí důvod *pro suo*, neboť titul domnělého právního jednání naplněn nebyl. Římstí právníci pak uvádějí konkrétní případy, kdy je vydržení připuštěno a omyly lze považovat za omluvitelné.

*Sed id, quod quis, cum suum esse existimaret, possederit, usucapiet, etiamsi falsa fuerit eius existimatio. quod tamen ita interpretandum est, ut probabilis error possidentis usucapioni non obstet, veluti si ob id aliquid possideam, quod servum meum aut eius, cuius in locum hereditario iure successi, emisse id falso existimem, quia in alieni facti ignorantia tolerabilis error est.*²⁹²

Za takový omluvitelný omyl je například považován případ, když v daném pouze domnělém úkonu nefiguroval sám nabyvatel, ale jeho zástupce, případně otrok. Pokud se majitel mylně domnívá, že jeho otrok věc koupil či zdědil, může takový omyl vést, při splnění ostatních předpokladů, k vydržení. Stejná byla situace, když byl dán otrokovi nebo zástupci příkaz ke koupi, ke které nedošlo. Prohlášení o nepřipustnosti putativního titulu v Iustinianových Institucích zjevně nebylo tak nekompromisní, jak na první pohled vypadá.²⁹³

Co se týče jednotlivých titulů, je nepochybné, že v klasické době je každé vydržení vázáno na některý z nabývacích aktů. Následující část práce bude věnována jednotlivým titulům, které mohly vést k vydržení.

---

²⁹² D. 41.10.5.1 (Nerat. 5 membr.). „Ten, kdo si myslí, že mu nějaká věc patří, může ji držet a vydržet, i když je toto jeho mínění nesprávné. To znamená, že omluvitelný omyl strany, která věc drží, nezasahuje do jejího práva na vydržení; například, pokud držím nějaký předmět, protože se nesprávně domnívám, že můj otrok, nebo otrok někoho, po kom jsem dědil, jej koupil, nevědomost jednání někoho jiného je omluvitelným omylem.“

²⁹³ MAYER-MALY, T. *Das Putativtitelproblem bei der usucapio*, op. cit., s. 139.

2.3.5.2 *Usucapio pro soluto*

Objektivní podmínka, na základě které se připouští vydržení může být samotný akt tradice bez dalšího zvláštního závazku. To zejména v případě tradice provedené *solvendi causa*. U takových případů byl často v Digestech řešen případ omylu v předmětu plnění. Takový omyl nebyl překážkou pro vydržení.

*Pro soluto usucapit, qui rem debiti causa recipit: et non tantum quod debetur, sed et quodlibet pro debito solutum hoc titulo usucapi potest.*²⁹⁴

Vydržení podléhalo vše, co bylo obdrženo za účelem splnění dluhu, tedy nejen to, co bylo dluhováno, ale vše, co bylo takto přijato. U titulu *pro soluto* se římscí právníci zabývali také otázkou splnění zdánlivého dluhu, který však ve skutečnosti neexistoval. V případě vědomosti nabyvatele o tom, že dluh neexistuje, zcela zřejmě k vydržení pro nedostatek dobré víry dojít nemohlo.

*Hominem, quem ex stipulatione te mihi debere falso existimabas, tradidisti mihi: si scissem mihi nihil debere, usu eum non capiam: quod si nescio, verius est, ut usucapiam, quia ipsa traditio ex causa, quam veram esse existimo, sufficit ad efficiendum, ut id quod mihi traditum est pro meo possideam. Et ita Neratius scripsit idque verum puto.*²⁹⁵

V opačném případě, tj. jestliže o neexistenci dluhu nabyvatel nevěděl, bylo vydržení připuštěno. Vydržení v takovém případě nenastávalo z titulu *pro soluto*, ale *pro suo*.

Již výše bylo zmíněno, že považovat titul za další z řady požadavků pro vydržení, jehož dodržení má stejnou hodnotu jako dodržení ostatních, není zcela korektní. Správnější by bylo rozlišovat několik různých druhů vydržení právě v závislosti na konkrétním titulu a to vzhledem

---

²⁹⁴ D. 41.3.46 (Hermog. 5 *iur. epit.*): „Věc, která byla obdržena jako platba (*pro soluto*), podléhá vydržení, jestliže byla obdržena k zaplacení dluhu. A nejen to, co bylo dlužno, ale také cokoliv bylo dáno jako úhrada dluhu, je možno z tohoto titulu vydržet.“

²⁹⁵ D. 41.10.3 (Pomp. 22 *ad Sab.*): „Když mi dáš otroka, u kterého ses chybně domníval, že mi jej dlužíš na základě stipulace, tak pokud vím o tom, že mi nic nedlužíš, nemohu nabýt otroka vydržením; ale pokud to nevím, správnější názor je, že jej mohu nabýt vydržením, protože předání z důvodu, o kterém věřím, že existuje, stačí k tomu, abych to, co mi bylo předáno, držel jako vlastní (*pro meo*). Neratius zastává tento názor a já (Pomponius) s ním souhlasím.“

k tomu, že požadavky, které byly pro provedení úspěšného vydržení, kladené, se lišily právě v závislosti na konkrétním titulu.

Např. požadavky pro vydržení u tradice *solvendi causa* se lišily od požadavků u vydržení *pro emptore*.

*Si existimans debere tibi tradam, ita demum usucapio sequitur, si et tu putes debitum esse. Aliud, si putem me ex causa venditi teneri et ideo tradam: hic enim nisi emptio praecedat, pro emptore usucapio locum non habet. Diversitatis causa in illo est, quod in ceteris causis solutionis tempus inspicitur neque interest, cum stipulor, sciam alienum esse nec ne: sufficit enim me putare tuum esse, cum solvis: in emptione autem et contractus tempus inspicitur et quo solvitur: nec potest pro emptore usucapere, qui non emit, nec pro soluto, sicut in ceteris contractibus.*²⁹⁶

V případě, že se vydržení zakládalo na titulu *pro emptore*, muselo ke koupi skutečně dojít, to naopak nebylo nutné v případě tradice *solvendi causa*. Samozřejmě ani v případě koupě nemuselo jít o koupi po všech stránkách bezvadnou. Z povahy věci se předpokládá, že zde nějaký nedostatek, pro který nedošlo k okamžitému převodu vlastnictví, musel být. Nejčastěji šlo o nedostatek formy, ale rovněž mohlo jít i o nedostatek způsobilosti zcizitele k převodu věci. Takový nedostatek způsobilosti mohl spočívat zejména v tom, že převodce nebyl vlastníkem věci.

Pro emptore possidet, qui re vera emit, nec sufficit tantum in ea opinione esse eum, ut putet se pro emptore possidere, sed debet etiam subesse causa emptionis. Si tamen existimans me debere tibi ignoranti tradam, usucapies. Quare ergo et si putem me vendidisse et tradam, non capies usu? Scilicet quia in ceteris contractibus sufficit traditionis tempus, sic denique si sciens stipuler rem alienam, usucapiam, si, cum traditur mihi, existimem illius esse: at in emptione et

---

²⁹⁶ D. 41.3.48 (Paul. 2 *manual.*). „Pokud, věřím, že jsem ti zavázaný, a tak ti dám věc jako platbu, vydržení může nastat pouze, pokud ty sám si myslíš, že to bylo dlužno. Případ je jiný, pokud si myslím, že jsem ti zavázaný z důvodu prodeje, a proto ti předám věc, a k žádné koupi nedošlo, a ty, jako kupující nebudeš oprávněn vydržet. Důvod pro rozdíl vzniká z faktu, že v jiných případech, má být brán v potaz okamžik platby. Ani nezáleží zda jsem si byl, v době, kdy jsem uzavřel stipulaci, vědom, že věc patří jinému nebo ne. Bude dostatečné, když si myslím, že je tvá v okamžiku, když mi ji dáš jako platbu za koupi; ale, nejen čas, kdy byl uzavřen kontrakt, ale také okamžik platby, je brán v potaz, protože nikdo nemůže nabýt věc vydržením, kdo ji nekoupil a nemůže jako u jiných kontraktů tvrdit, že to bylo obdrženo jako splnění dluhu.“

*illud tempus inspicitur, quo contrahitur: igitur et bona fide emisse debet et possessionem bona fide adeptus esse.*²⁹⁷

Rozdíl, proč je tomu v případě tradice *solvendi causa* a v případě tradice *pro emptore* jinak, je vysvětlen tak, že v případě koupě je brán v úvahu čas uzavření smlouvy na rozdíl od ostatních kontraktů, kde je zvažován okamžik předání věci. Z uvedeného důvodu se pro vydržení *solvendi causa* požaduje jen tradice bez toho, aniž by skutečně musel existovat právní důvod, o kterém se nabyvatel domnívá, že existuje. Vzhledem k tomu, že shora uvedená formulace napovídá, že pro titul *pro emptore* byla stanovena tato povinnost jako výjimka z pravidla, zdá se, že domnělý titul byl v římském právu spíše přípustný. Pravděpodobně pak vzhledem k tomu, že koupě byla nejrozšířenějším titulem, u kterého se vydržení uplatňovalo, nakonec převládlo celkové vyznění pro nepřipustnost putativního titulu, což se promítlo i do *Institutiones*.²⁹⁸

2.3.5.3 *Usucapio pro emptore*

Jak jsme se již zmínili, pro vydržení z titulu *pro emptore* byla nezbytným předpokladem uskutečněná koupě věci. Pouhé domnění držitele o tom, že koupil věc, pro vydržení nestačilo. Další podmínkou je, že právní jednání muselo být hotové, proto koupě učiněná pod podmínkou nebyla dostatečným titulem pro vydržení, pokud k naplnění podmínky nedošlo. Opět nebude stačit ani domnění držitele o tom, že podmínka byla již splněna, pokud to ve skutečnosti nenastalo. Takový názor se nachází u Paula:

Si sub condicione emptio facta sit, pendente condicione emptor usu non capiat. Idemque est et si putet condicionem extitisse, quae nondum exstitit: similis est enim ei, qui putat se emisse. Contra si exstitit et ignoret, potest dici secundum Sabinum, qui potius substantiam intuetur quam

---

²⁹⁷ D. 41.4.2 pr. (Paul. 54 ad ed.): „Jako kupující má držbu ten, kdo vskutku koupil věc, a nebude dostatečné jeho pouhé domnění, že je v držbě jako kupující, ale titul k věci *pro emptore* musí skutečně existovat. Pokud si ale myslím, že ti něco dlužím, a předám ti to, aniž bych si byl vědom toho, že to patří někomu jinému, můžeš to nabýt vydržením. Proč potom nemůžeš nabýt vydržením věc, pokud ti ji předám a ty se domníváš, že jsem ti ji prodal? To je z důvodu, že čas předání je zvažován u všech ostatních kontraktů; proto pokud vědomě stipuluji věc patřící třetí osobě, mohu ji nabýt vydržením, pokud si myslím, že patřila tobě, když mi byla předána. V případě kupujícího je ale zvažován okamžik, kdy byla uzavřena smlouva a proto koupě musí být uzavřena v dobré víře, a také držba musí být získána tímto způsobem.“

²⁹⁸ Inst. 2.6.11: *Error autem falsae causae usucapionem non parit. Veluti si quis, cum non emerit, emisse se existimans possideat: vel cum ei donatum non fuerat, quasi ex donatione possideat.* Překlad viz sub 289.

*opinionem, usucapere eum. Est tamen nonnulla diversitas, quod ibi, cum rem putat alienam, quae sit venditoris, affectionem emptoris habeat, at cum nondum putat condicionem exstitisse, quasi nondum putat sibi emisse. Quod apertius quaeri potest, si, cum defunctus emisset, heredi eius tradatur, qui nesciat defunctum emisse, sed ex alia causa sibi tradi, an usucapio cesset.*²⁹⁹

Pokud byla naplněna podmínka a kupující o tom neví, může věc vydržet, neboť má být spíše než k názoru přihlíženo ke skutečné povaze věci. Na druhou stranu je složitější otázka dobré víry kupujícího v takovém případě. Pokud se domnívá, že podmínka splněna nebyla, je otázkou, zda mohl být v dobré víře o tom, že mu věc patří. Takové případy budou asi jen výjimečné. Problematika podmínek sjedáných při koupi věci může být ale poměrně složitá. Někdy nelze na první pohled jednoznačně určit, zda byla stanovená podmínka s odkládacími účinky či naopak rezolutivními. Např. vyhradí-li si prodejce právo lepšího kupce (*in diem addicio*). Tato podmínka znamenala, že pokud se ve vyhrazené době objeví lepší kupec, má prodávající právo prodat věc tomu, kdo nabídl víc. Jde o podmínku, která odkládá účinnost smlouvy až od okamžiku uplynutí doby nebo naopak jejím splněním dojde ke zrušení kontraktu? Odpověď je možno hledat opět u Paula:

*Si in diem addictio facta sit, id est nisi si quis meliorem condicionem attulerit, perfectam esse emptionem et fructus emptoris effici et usucapionem procedere iulianus putabat: alii et hanc sub condicione esse contractam, ille non contrahi, sed resolvi dicebat, quae sententia vera est.*³⁰⁰

---

²⁹⁹ D. 41.4.2.2 (Paul. 54 ad ed.): „Byla-li uskutečněna koupě pod podmínkou, tak kupující nemůže nabýt věc vydržením, pokud podmínka stále setrvává. Stejně pravidlo se použije, pokud si myslí, že podmínka již byla naplněna, ale ještě tomu tak nebylo, protože je to stejné jako u osoby, která si myslí, že koupila věc, aniž by tomu tak bylo. Na druhou stranu, pokud podmínka byla splněna, a on to neví, může ji nabýt vydržením, podle Sabina, který se domnívá, že má být brána v potaz spíše povaha věci než pouhý názor. Nějaké rozdíly, ale existují mezi těmito dvěma případy, protože když se někdo domnívá, že věc patří jinému, která ve skutečnosti patří prodávajícímu, tak má pozici kupujícího. Ale když si myslí, že podmínka ještě nebyla splněna, je to přesně jako by si myslel, že ještě neuskutečnil koupi. Tento bod může být jasněji osvětlen v případě, pokud držba je převedena dědici, který neví, že zemřelý koupil věc, ale myslí si, že mu byla předána z jiného důvodu, odpadá v takovém případě vydržení?“

³⁰⁰ D. 41.4.2.4 (Paul. 54 ad ed.): „Pokud bude učiněna dohoda s doložkou času (*in diem addictio*) (tj. pokud nikdo nenabídne lepší cenu během té doby), Iulianus se domnívá, že koupě je perfektní, a že výnosy patří kupujícímu, který bude mít právo nabýt věc vydržením, ale ostatní se domnívají, že koupě byla učiněna pod podmínkou. On říká, že nebyla učiněna pod podmínkou, ale byla by zneplatněna splněním podmínky, tento názor je správný.“

Ač i ohledně této otázky panovala zřejmě v římském právu názorová nejednotnost, nakonec byl přijat názor Iuliana, který se domnívá, že nejde o odkládací podmínku, ale rozvazovací.

Podobná podmínka mohla být stanovena i ve prospěch kupujícího. Mohlo být stejně tak sjednáno, že i on má možnost věc vrátit, pokud je s ní v určité době nespokojen (*pactum displicentiae*). I v takovém případě byla dána přednost názoru, že koupě nebyla uzavřena s odkládací podmínkou.

*Sed et illa emptio pura est, ubi convenit, ut, si displicuerit intra diem certum, inempta sit.*³⁰¹

Další podmínka, která se mohla vyskytnout u prodeje věci byla tzv. *lex commissoria*. Dle ní pak musel být předmět koupě vrácen prodejci, nebyla-li v určité lhůtě zaplacená kupní cena. Zda bylo možno vydržet věc získanou při koupi, která byla uzavřena s touto podmínkou, opět záviselo na posouzení podmínky:

*Sabinus, si sic emptia sit, ut, nisi pecunia intra diem certum soluta esset, inempta res fieret, non usucapturum nisi persoluta pecunia. Sed videamus, utrum condicio sit hoc an conventio: si conventio est, magis resolvetur quam implebitur.*³⁰²

Sabinus se zabýval problémem, zda se jedná v daném případě o podmínku nebo o dohodu. Pokud se na ni nahlíží jako na dohodu (*conventio*), pak má způsobit spíše zánik než vznik smlouvy, a tak by nebyla překážkou pro vydržení. V opačném případě by naopak při nezaplacení kupní ceny bylo vydržení znemožněno.

Zdá se tedy, že co se vedlejších doložek při kupní smlouvě týče, římské právo je nepovažovalo za podmínky, které zapříčiňují odklad účinnosti kupní smlouvy, ale naopak za vedlejší úmluvy, které zapříčiňují v případě jejich aplikace rozvázání kupní smlouvy.

---

³⁰¹ D. 41.4.2.5 (Paul. 54 ad ed.): „Prodej je úplný, když je odsouhlaseno, že má být neplatný v případě, že kupující nebude spokojený s věcí během určitého času.“

³⁰² D. 41.4.2.3 (Paul. 54 ad ed.): „Sabinus říká, že pokud věc byla koupěna takovým způsobem, že koupě bude neplatná, pokud nebude zaplacená během určitého času, nemůže být nabyta věc vydržením, dokud skutečně nebyla zaplacená. Zvažme ale, zda je to podmínka nebo dohoda, protože pokud je to dohoda, tak má spíše rozvazovací účinek než odkládací.“

U vydržecího titulu *pro emptore* se můžeme setkat i s případy podobné koupi, kdy přímo o koupi nejde, avšak římské právo jim přikládá stejný význam. Jedním z nich je nahrazení ceny věci žalobci při soudním sporu (*litis aestimatio*).

*Litis aestimatio similis est emptioni.*³⁰³

Případ podobný koupi pak mohl nastat, předal-li otrok svému pánovi nějakou věc, aby pomocí ní vykoupil svou svobodu (*pactio libertatis*). Aby šlo vydržení takové věci uplatnit, musel být při předchozí koupi takové věci otrok v dobré víře.

*Et si quod non bona fide servus meus emerit, in pactionem libertatis mihi dederit, non ideo me magis usucapturum: durare enim primam causam possessionis idem Celsus ait.*³⁰⁴

Otrokův pán měl v takovém vztahu postavení jako tzv. *quasi emptor*.

*Qui ob pactionem libertatis ancillam furtivam a servo accepit, potest partum eius quasi emptor usucapere.*³⁰⁵

O mnoha dalších dílčích situacích, které mohli při vydržení *pro emptore* nastat a které byly sepsány i do Iustiniánových Digest, byla zmínka již v předchozích částech práce. Mezi nimi figuruje například koupě od nezpůsobilého, započtení vydržecí doby prodávajícího, případně scházející dobrá víra otroka při koupi věci v rámci jeho pekulia.

---

³⁰³ D. 41.4.3 (Ulp. 75 ad ed.): „Zaplacení oceněné hodnoty věci na soudě je stejné jako koupě.“

³⁰⁴ D. 41.4.2.14 (Paul. 54 ad ed.): „Pokud můj otrok mi dal, aby si zajistil svobodu, určitou věc, kterou koupil ve zlé víře, nemohu ji nabýt vydržením; protože, jak říká Celsus, existence první defektní držby stále trvá.“

³⁰⁵ D. 41.4.9 (Iul. 3 ad Urs. Fer.): „Kdo přijme od otroka, který si tím vykupuje svobodu, kradenou otrokyni, může její dítě vydržet jako „jakoby kupující“ (*quasi emptor*).“

K tomu rovněž D. 41.4.10 (Iul. 2 ad Minic.): *Servus domino ancillam, quam subripuerat, pro capite suo dedit: ea concepit: quaesitum est, an dominus eum partum usucapere possit. Respondit: hic dominus quasi emptor partum usucapere potest, namque res ei abest pro hac muliere et genere quodammodo venditio inter servum et dominum contracta est.* „Otrok, aby získal svobodu, dá svému pánovi otrokyni, která byla kradená. Ona otěhotní. Vznikla otázka, zda její pán může nabýt dítě vydržením. Odpověď byla, že pán může, jako jakoby kupující, nabýt dítě vydržením, protože dal něco za ženu a určitý druh koupě byl proveden mezi otrokem a jeho pánem.“

2.3.5.4 *Usucapio pro donato*

Dalším z vydržecích titulů, které připadaly v římském právu v úvahu, bylo darování. Pro vydržení z titulu *pro donato* bylo nezbytné, aby k darování skutečně došlo.

*Pro donato is usucapit, cui donationis causa res tradita est: nec sufficit opinari, sed et donatum esse oportet.*³⁰⁶

Pouhé přesvědčení nabyvatele o tom, že darování bylo uskutečněno pro vydržení z titulu *pro donato* nestačilo. Není ale vyloučeno, že na základě domnělého darování mohlo dojít k vydržení z jiného titulu. Aby však mohlo dojít k vydržení *pro donato*, muselo být nějakou vadou stíženo i skutečně provedené darování, jinak by nastal okamžitý převod vlastnického práva, a proto by ani vydržení nemělo v takové situaci své místo. Takovým nedostatkem mohlo například být chybějící vlastnické právo darujícího. V takovém případě platí totéž, co u vydržení *pro emptore*, a není proto důvod se touto situací speciálně zabývat.

V souvislosti s vydržením *pro donato*, se klasičtí právníci zaobírali zejména případy jinými, pro darování specifickými, tj. zejména situacemi, ve kterých darování nebylo dle římského práva platné. Tak tomu bylo například v případě darování osobě, která byla v moci převodce (*alieni iuris*) nebo v případě darování mezi manželi. V takovém případě nebylo vydržení z uvedeného titulu možné, ani pokud následně překážka odpadla. Proto vydržet *pro donato* bez dalšího nemohl syn v moci svého otce ani v případě, že *pater familias* následně zemřel a syn se tak stal osobou *sui iuris*.

*Si pater filio quem in potestate habet donet, deinde decedat, filius pro donato non capiet usu, quoniam nulla donatio fuit.*³⁰⁷

Dalo by se očekávat, že stejné řešení bude mít i případ, ve kterém si manželé mezi sebou něco darovali a manželství bylo později rozvedeno, ale zde k vydržení ve výjimečných případech dojít může. Ohledně počátku běhu vydržecí doby se však názory římských juristů různí:

---

³⁰⁶ D. 41.6.1 pr. (Paul. 54 ad ed.). „Jako obdarovaný vydrží ten, komu byla předána věc z důvodu darování, nestačí, když si to jen myslí, ale k darování muselo opravdu dojít.“

³⁰⁷ D. 41.1.6.1 (Paul. 54 ad ed.): „Pokud otec daruje svému synovi, který je pod jeho mocí, a poté zemře, syn nemůže nabýt majetek vydržením z důvodu, že darování je neplatné.“

*Si inter virum et uxorem donatio facta sit, cessat usucapio. Item si vir uxori rem donaverit et divortium intercesserit, cessare usucapionem Cassius respondit, quoniam non possit causam possessionis sibi ipsa mutare: alias ait post divortium ita usucapturam, si eam maritus concesserit, quasi nunc donasse intellegatur. Possidere autem uxorem rem a viro donatam Iulianus putat.*³⁰⁸

Cassius se domnívá, že v případě rozvodu nemohla žena sama změnit titul své držby. Pokud by jí však i po rozvodu vědomě manžel umožnil tuto věc užívat, může to být považováno jako akt darování. Iulianus se však domníval, že žena může mít v držbě i věc darovanou manželem (za manželství), to však pravděpodobně nebyl v této době převládající názor. Pokud bude brán jako vítězný názor Cassia, pak se doba, od kdy vydržení začalo běžet, nepočítá od okamžiku, kdy došlo k darování mezi manželi, ale až po rozvodu. Jinak by tomu bylo v případě neplatného manželství, zde by zákaz darování neplatil a vydržecí doba by se počítala od samotného aktu darování.

Dodatečné schválení znalo římské právo i v případě darování osobě *alieni iuris*.

*Si pater filiae donaverit, quae in potestate eius erat, et eam exheredaverit: si id heres eius ratum habeat, exinde ea usucapiet donationem, qua ex die ratam heres donationem habuerit.*³⁰⁹

Příklad zde pojednává o dceři podřízené moci svého otce, které bylo za jeho života darováno. Pokud dědicové po smrti toto darování dodatečně schválí, může od tohoto okamžiku vydržení běžet.

Zvláštností darování proti jiným kontraktům je možnost odvolání daru. I ta byla v rámci vydržení reflektována. Pokud by došlo k odvolání daru, který dárci nepatřil, není překážkou vydržení ani zahájení řízení o navrácení daru.

---

³⁰⁸ D. 41.6.1. 2 (Paul. 54 ad ed.). „Pokud je darováno mezi manželi, vydržení není připuštěno. Navíc Cassius říká, že pokud manžel daroval manželce, a pak se rozvedli, vydržení není přípustné, protože žena sama nemůže změnit titul držby. Na jiném místě tvrdí, že pravidlo je jiné a že může obdržet věc vydržením, pokud jí po rozvodu umožnil věc užívat tak, jako by jí ji daroval. Iulianus se ale domnívá, že žena je v držbě věci darované manželem.“

³⁰⁹ D. 41.6.4 (Pomp. 32 ad Sab.): „Pokud otec daruje své dceři, která je pod jeho mocí, a vydědí ji a dědicové potvrdí darování, může jí začít běžet od okamžiku, kdy bylo potvrzení uděleno, vydržecí doba.“

*Si is, qui alienam rem donaverit, revocare constituerit donationem, etiamsi iudicium ediderit remque coeperit vindicare, curret usucapio.*³¹⁰

U darování se objevuje dále velice unikátní postoj římských právníků k situaci, kdy darující manžel není vlastníkem darované věci. V takovém případě totiž nedojde ke zmenšení jeho majetku, které bylo důvodem pro uvedený zákaz darování mezi manželi, proto je v takové situaci vydržení přípustné:

*Si vir uxori vel uxor viro donaverit, si aliena res donata fuerit, verum est, quod Trebatius putabat, si pauperior is qui donasset non fieret, usucapionem possidenti procedere.*³¹¹

Ač to uvedený fragment výslovně nezmiňuje, i zde platí, že vydržení je přípustné pouze, pokud obdarovaný manžel o tom, že je věc cizí, nevěděl. V opačném případě by nebyl naplněn požadavek dobré víry, který je samozřejmě stále vyžadován. Nabyvateli ale není nijak na škodu co se dobré víry týče, že si musel být vědom nepřipustnosti darování mezi manželi.

2.3.5.5 Usucapio pro dote

S manželstvím souvisí i další z přípustných vydržecích titulů. Tím je zřízení věna (*pro dote*). I zde je objektivím předpokladem vydržení tradice, tentokrát provedená *dotis causa*, tj. za účelem zřízení věna. Věno může být zřízeno dvěma způsoby, buď se jedná pouze o formální slib jeho poskytnutí (*dotis promissio*), anebo bude přímo zřízeno a tradováno manželovi. Předpokladem vydržení nebyl titul jako takový, ale tradice na základě určitého titulu provedená, proto pouhý slib poskytnutí věna nepostačoval k vydržení.

Významnou otázkou, která vyvstala u *usucapio pro dote* byl vliv uzavření, event. platnosti manželství na platnost vydržení a počátek vydržecí doby. Věno totiž zpravidla bývalo poskytnuto ještě před uzavřením manželství, zejména, bylo-li zřízeno přímo snoubenkou. Pro vydržení z titulu *pro dote* je nezbytným předpokladem, aby k uzavření manželství skutečně došlo.

---

³¹⁰ D. 41.6. 2 (Marc. 22 *dig.*): „Když někdo daruje majetek patřící jinému a rozhodne se odvolat dar, dokonce i když zahájil řízení na jeho vrácení, vydržení bude dál pokračovat.“

³¹¹ D. 41.6.3 (Pomp. 24 *ad Quint. Muc.*): „Pokud manžel daruje své ženě, nebo žena manželovi a majetek takto darovaný patří jinému, názor Trebatia je, že pokud majetek strany, která věc darovala, se tím nezmenší, držitel může nabýt věc vydržením a to je správně.“

Není ale vyloučeno, aby došlo k vydržení, když manžel před uzavřením manželství dostane věc s tím, že je mu dána, ať už manželství uzavřeno bude či ne, a nakonec uzavřeno nebude. V takovém případě ale nepůjde o titul *pro dote*.³¹²

Pokud věc byla předána a zároveň byl patrný úmysl, že bude patřit nastávajícímu manželovi až po uzavření manželství, je vydržení zcela vyloučeno. Pokud by takový záměr zjevný nebyl, pak Iulianus zastává názor, že vydržení nastat může, ne však z titulu *pro dote*, ale z titulu *pro suo*. Bez platného manželství není vydržení *pro dote* myslitelné, ať už nebylo uzavřeno manželství vůbec, anebo uzavřeno bylo, avšak neplatně. Existence manželství je tak základní podmínkou pro vydržení z titulu *pro dote*.

*Constante autem matrimonio pro dote usucapio inter eos locum habet, inter quos est matrimonium: ceterum si cesset matrimonium, Cassius ait cessare usucapionem, quia et dos nulla sit.*³¹³

Nestačí ani, pokud se manžel domnívá, že manželství bylo uzavřeno.

*Idem scribit et si putavit maritus esse sibi matrimonium, cum non esset, usucapere eum non posse, quia nulla dos sit: quae sententia habet rationem.*³¹⁴

Otázka, zda vydržecí doba počala běžet již předáním věci, uskutečnilo-li se před uzavřením manželství, nebo až s jeho uzavřením, bohužel není v pramenech zodpovězena.

---

³¹² D. 41.9.1.2 (Ulp. 31 ad Sab.): *Et primum de tempore videamus, quando pro dote quis usucapere possit, utrum post tempora nuptiarum an vero et ante nuptias. Est quaestio volgata, an sponsus possit (hoc est qui nondum maritus est) rem pro dote usucapere. Et Iulianus inquit, si sponsa sponso ea mente tradiderit res, ut non ante eius fieri vellet, quam nuptiae secutae sint, usu quoque capio cessabit: si tamen non evidenter id actum fuerit, credendum esse id agi Iulianus ait, ut statim res eius fiant et, si alienae sint, usucapi possint: quae sententia mihi probabilis videtur. Ante nuptias autem non pro dote usucapit, sed pro suo.* „Nejdříve musíme zvážit okamžik, kdy někdo může nabýt majetek vydržením z titulu věna; a zda začíná běžet od uzavření manželství nebo už před tím. Obvykle diskutovanou otázkou je, zda snoubenec (je nutno říci ten, který se ještě neoženil) může nabýt majetek vydržením z titulu věna. Iulianus říká, že pokud zasnoubená žena předá věc druhé straně se záměrem, že mu to nebude patřit, dokud nebude uzavřeno manželství, vydržení není možné. Pokud ale tu nebyl zjevně takový záměr, mělo by na to být nahlíženo tak (jak říká Iulianus), že se věc okamžitě stává jeho vlastnictvím, a pokud patřila někomu jinému, může být nabyta vydržením. Tento názor se mi zdá být přijatelný. Ale než bude uzavřeno manželství, vydržení nenastane z titulu věna, ale z titulu jako vlastní (*pro suo*).“

³¹³ D. 41.9.1.3 (Ulp. 31 ad Sab.): „Vydržení z titulu věna je možné jen, pokud existuje manželství. Pokud ale neexistuje, říká Cassius, že vydržení nemůže nastat, protože zde není žádné věno.“

³¹⁴ D. 41.9.1.4 (Ulp. 31 ad Sab.): „Také říká, že pokud manžel myslí, že je ženatý, ač to tak není, nemůže nabýt věc vydržením jako věno, protože tu nemůže být žádné věno. Tento názor je odůvodněný.“

Nabízejí se tak obě možnosti, a nelze říci, která více odpovídá římskému smýšlení. Obecně by měla být vydržecí doba počítána od nabytí držby věci, ale vzhledem k podmíněnosti titulu *pro dote* uzavřením manželství, je stejně tak dobře možné, že by počínala běžet až jeho uzavřením. Ať už se však počítala od jakéhokoliv okamžiku, minimálně nemohla před sňatkem vydržecí lhůta doběhnout, a pokud by běžela již před ním, nastalo by stavění vydržecí lhůty.

2.3.5.6 *Usucapio pro herede*

Pojem *usucapio pro herede* je nám již dobře znám z části práce týkající se předklasické podoby vydržení. V době klasické se ale jeho obsah razantně změnil. Důležitým milníkem ve vývoji tohoto institutu se stalo *senatusconsultum* vydané za císaře Hadriana, které umožňovalo dědici pozůstalostní žalobou vymáhat věc, který byla vydržena pomocí starého *usucapio pro herede*. Problém archaické podoby tohoto způsobu vydržení spočíval v tom, že nebyla vyžadována dobrá víra držitele, a bylo tak umožněno vydržet *pro herede* osobě, která vědomě držela cizí věc se záměrem, aby se stala její vlastní. Za císaře Hadriána, pravděpodobně prostřednictvím *sanatuscolsultum Iuventianum* z r. 129 n.l.,³¹⁵ které upravovalo dědickou žalobu, se stalo toto lukrativní vydržení vůči dědici neúčinné. Proti třetím osobám ale stále mohl držitel vystupovat po uplynutí vydržecí doby jako vlastník a byla mu poskytnuta veškerá ochrana. Mohlo by se zdát, že vlastnictví tak v tomto případě postrádalo svůj absolutní charakter, když nepůsobilo *erga omnes*. Uvedené omezení však platilo pouze ve vztahu mezi dědicem a prvním držitelem, který věc držel *pro herede vel pro possessore*, převedl-li tento věc na třetí osobu, dědická žaloba proti ní již nepůsobila. Kupec věci tak měl jako držitel *pro emptore*, došlo-li v mezidobí k vydržení věci, plnohodnotné vlastnictví k věci a nemusel se obávat ani nároků dědice.³¹⁶ Dědic pak mohl své nároky vymáhat jen na původním držiteli, přičemž rozsah těchto nároků se lišil v závislosti na tom, zda byl držitel *malae* nebo *bonae fidei*. Nakonec bylo vědomé přivlastnění si cizí pozůstalosti prostřednictvím *oratio divi Marci* prohlášeno dokonce za trestný čin (*crimen expilatae hereditatis*).

---

³¹⁵ K tomu viz VANČURA, J., op. cit., st. 78-80.

³¹⁶ K tomu opět VANČURA, J., op. cit., s. 82.

*Si quis alienam hereditatem expilaverit, extra ordinem solet coerceri per accusationem expilatae hereditatis, sicut et oratione divi Marci cavetur.*³¹⁷

Spáchání *crimen expilatae hereditatis* bylo časově omezené, bylo možno se jej dopustit buď před přijetím pozůstalosti, anebo před nabytím její držby dědicem. Poté příslušela ke stíhání žaloba z krádeže.

*Apparet autem expilatae hereditatis crimen eo casu intendi posse, quo casu furti agi non potest, scilicet ante aditam hereditatem, vel post aditam antequam res ab herede possessae sunt. Nam in hunc casum furti actionem non competere palam est: quamvis ad exhibendum agi posse, si qui vindicaturus exhiberi desideret, palam sit.*³¹⁸

V případě, kdy držitel mohl být stíhán pro uvedený trestný čin, pak samozřejmě vydržení nepřicházelo v úvahu.³¹⁹

Vydržení *pro herede* bylo v klasické době přes všechna omezení, která jej stíhala, pravděpodobně umožněno, a to za splnění obecných podmínek vyžadovaných pro všechny typy vydržení a zároveň podmínek specifických pro tento titul. Vydržecí doba zůstala i nadále neměnná, a tak postačovalo uplynutí jediného roku od nabytí držby, a to i pokud byly součástí pozůstalosti nemovité věci. Specifické předpoklady vydržení z titulu *pro herede* vyplývaly z jeho funkce. Nejpodstatnějším přitom byla smrt vlastníka věci. Víme, že u ostatních titulů byl jeden z nejběžnějších nedostatků, pro který nemohlo dojít k okamžitému nabytí vlastnického práva, a u kterého se tak uplatnilo vydržení, že převodce nebyl vlastníkem věci. To u *usucapio pro herede* nastat nemohlo. Pokud věc nepatřila zůstaviteli, nemohla být předmětem tohoto typu vydržení, i kdyby se dědic mylně domníval, že zůstaviteli patřila.

---

³¹⁷ D. 47.19.1 (Marci. 3 inst.): „Když někdo ukořistí cizí pozůstalost, má být potrestán soudně, prostřednictvím obvinění z rozkrádání pozůstalosti, jak stanovil reskript božského Marca (Aurelia).“

³¹⁸ D. 47.19.2.1 (Ulp. 9 de off. proc.): „Je jasné, že zločin rozkrádání pozůstalosti mohl být stíhán jen za okolností, kde nebyla přípustná žaloba z krádeže, tj. před tím, než bylo nastoupeno do pozůstalosti, nebo poté, co byla pozůstalost přijata, ale nebyla ještě dědicem získána její držba, protože je jasné, že, v tomto případě, žaloba z krádeže není možná, ač není pochyb, že na vydání (*ad exhibendum*) je možno žalovat, pokud si někdo přeje, aby tak bylo učiněno, aby mohl vznést nárok.“

³¹⁹ K tomu viz VANČURA, J. *op. cit.*, s. 89.

*Pro herede ex vivi bonis nihil usucapi potest, etiamsi possessor mortui rem fuisse existimaverit.*³²⁰

Ani tento názor nebyl v římském právu zcela neochvějný, neboť máme zprávy i o existenci opačného názoru.

*Plerique putaverunt, si heres sim et putem rem aliquam ex hereditate esse quae non sit, posse me usucapere.*³²¹

Dá se říci, že nakonec bylo dáno za pravdu oběma stranám, vydržení věci, o které se dědic jen domníval, že patřila zůstaviteli, bylo připuštěno ale z jiného titulu než *pro herede*, a to tam, kde existoval skutečný nebo domnělý titul už u zůstavitele. Vydržení se pak dělo např. z titulu *pro emptore*, *pro donato* apod. v případech skutečného titulu, či *pro suo* u domnělého.

Další z předpokladů specifických pro tento vydržecí titul byla testamentární způsobilost držitele (*testamenti factio*).

*Constat eum, qui testamenti factionem habet, pro herede usucapere posse.*³²²

Ač fragment hovoří pouze o testamentární způsobilosti, vzhledem k postavení držitele jako dědice, je zřejmé, že se jedná o pasivní testamentární způsobilost, aktivní testamentární způsobilost nebyla vyžadována ani pro dědice, a není tak důvod ji vyžadovat ani pro držitele, který opíral svou držbu o titul *pro herede*.

Oproti tomu nedostatek, kterým mohlo uvedené vydržení trpět, směl spočívat v chybějícím postavení držitele jako dědice zůstavitele. Stačilo, že se držitel jen domníval, že je dědicem zůstavitele a měl pro svůj omyl omluvitelný důvod.

---

³²⁰ D. 41.5.1 (Pomp. 32 *ad Sab.*): „Jako dědic nemůže nikdo vydržet věc z majetku žijící osoby, ani pokud držitel považuje věc za majetek zemřelého.“

³²¹ D. 41.5.3 (Pomp. 23 *ad Quint. Muc.*): „Mnozí se domnívají, že pokud jsem dědicem a myslím si, že nějaká věc je součástí pozůstalosti, ale reálně sem nepatří, mohu ji nabýt vydržením.“

³²² D. 41.5.4 (Paul. 5 *ad leg. Iul. et Pap.*): „Je stanoveno, že vydržením jako dědic může nabýt jen ten, kdo má způsobilost být dědicem.“

*...Idem hic si a domino heres institutus fuerit vel bonorum eius possessionem acceperit, incipiet fundum pro herede possidere. Hoc amplius si iustam causam habuerit existimandi se heredem vel bonorum possessorem domino extitisse, fundum pro herede possidebit nec causam possessionis sibi mutare videbitur...*³²³

I v klasické době platilo pravidlo zmiňované v dřívější části práce - měl-li zůstavitel nutné dědice, *usucapio pro herede* nebylo připuštěno vůbec.

*Necessario tamen herede extase nihil ipso iure pro herede usucapi potest.*³²⁴

Jaký předpoklad naopak na rozdíl od předchozích vydržecích titulů nebyl pro uvedený titul nejen potřebný, ale ani z povahy věci možný, byla tradice věci. Předpokladem tak muselo být jednostranné ujmoutí se držby věci, tj. okupace v širším smyslu. V klasické době (na rozdíl od nejstarších dob římské státnosti) již nemohlo dojít k okamžitému nabytí vlastnictví pozůstalostní věci okupací, neboť již nebyla považována za věc ničí.

2.3.5.7 Usucapio pro legato

Stejně jako u *usucapio pro herede* byla i pro *usucapio pro legato* základním předpokladem pasivní testamentární způsobilost, tentokrát odkazovníka:

*Nemo potest legatorum nomine usucapere nisi is, cum quo testamenti factio est, quia ea possessio ex iure testamenti proficiscitur.*³²⁵

Usucapio pro legato bylo pak po *usucapio pro herede* dalším v pořadí, u kterého nebyla nutná tradice věci:

---

³²³ D. 41.3.33.1 (Iul. 44 dig.): „...Podobně, pokud byl určen za dědice vlastníkem, nebo obdržel prétorskou držbu jeho pozůstalosti, bude držet pozemek jako dědic. Dále, pokud měl dobrý důvod domnívat se, že byl dědicem, nebo byl oprávněn k prétorské držbě pozůstalosti, bude pozemek držet jako dědic a nebude to pokládáno za to, že sám změnil titul své držby...“

³²⁴ Gai 2.58: „Je-li ovšem dědicem „dědic nutný“, nelze (z titulu) „pro herede“ nic vydržet (již) ze samého práva.“

³²⁵ D. 41.8.7 (Iavol. 7 ex Cass.): „Nikdo nemůže nabýt věc vydržením jako odkaz, pokud nemá testamentární způsobilost, protože držba závisí na testamentární způsobilosti.“

*Si non traditam possessionem ingrediatur sine vitio legatarius, legatae rei usucapio competit.*³²⁶

Důvodem byla nezávislost vzniku vlastnického práva k odkázané věci na jejím předání. Byla-li například odkázána věc, kterou vlastnil zůstavitel, který měl vlastních dědiců, docházelo k nabytí vlastnictví okamžikem jeho smrti. Proto nebyla tradice nutná ani v případě vydržení. Podmínkou bylo, aby držba nebyla získána za použití násilí (viciózně).

Věc, která mohla být předmětem tohoto vydržení, musela dále být skutečně odkázána:

*Legatorum nomine is videtur possidere cui legatum est: pro legato enim possessio et usucapio nulli alii, quam cui legatum est, competit.*³²⁷

Pouhé přesvědčení legatáře o tom, že mu byla věc odkázána, nebylo dostatečným podkladem pro vydržení z tohoto titulu:

*Si possideam aliquam rem, quam putabam mihi legatam, cum non esset, pro legato non usucapiam.*³²⁸

Putativní titul tak v případě titulu *pro legato* nebyl připuštěn. Pokud pak byla dědicem omylem předána věc, která odkázána nebyla, pak mohlo být vydržení připuštěno pouze z jiného titulu. Pokud došlo k tradici věci, přicházela by v úvahu *usucapio solvendi causa*, neboť tradice by se uskutečňovala ke splnění závazku vyplývajícího z poslední vůle zůstavitele.³²⁹ Vzhledem k tomu, že závazek ve skutečnosti nebyl dán, ale byl jen domnělý, bude v takovém případě titul *solvendi causa* nahrazen titulem *pro suo*. Digesta se o vydržení *pro suo* v souvislosti s takovou situací dokonce přímo zmiňují.

---

³²⁶ D. 41.8.8 (Pap.23 *quaest.*): „Pokud odkazovník nabude držbu bez násilí (*sine vitio*), je oprávněn takovou věc vydržet, i pokud mu není předána tradicí.“

³²⁷ D. 41.8.1 (Ulp. 6 *disp.*): „Je považován za držitele jako odkazovník ten, kterému byl stanoven odkaz, držba a vydržení z titulu odkazu není přípustná ve prospěch nikoho jiného než toho, komu byla věc odkázána.“

³²⁸ D. 41.8.2 (Paul. 54 *ad ed.*): „Pokud držím něco, o čem se domnívám, že mi bylo odkázáno, ale není tomu tak, nemůžu to nabyt vydržením z titulu odkazu (*pro legato*).“

³²⁹ K tomu viz DAVID, H, op. cit., s. 22-23.

*Quod legatum non sit, ab herede tamen perperam traditum sit, placet a legatario usucapi, quia pro suo possidet.*³³⁰

Ač tak nebylo vyloučeno vydržení věci, která byla držena jako odkaz, přesto byl k vydržení *pro legato* skutečný odkaz věci vyžadován. Oproti tomu nebyla smrt vlastníka věci nezbytným předpokladem pro vydržení, jako tomu bylo u titulu *pro herede*.

*Ea res, quae legati nomine tradita est, quamvis dominus eius vivat, legatorum tamen nomine usucapietur,*³³¹

*si is, cui tradita est, mortui esse existimaverit.*³³²

Vydržet *pro legato* bylo možno i věc, která nebyla ve vlastnictví zůstavitele. To souviselo s odlišnou povahou dědictví a odkazu. Předmětem odkazu mohla i mimo sféru vydržení být věc, kterou zůstavitel nevlastnil, obtížený z odkazu byl v takovém případě povinen věc obstarat. Neplatný byl odkaz cizí věci jen v případě, pokud se zůstavitel domníval, že mu věc patří, aniž by tomu tak bylo. Proto si odkazovník mohl být i vědom, že odkázanou věc zůstavitel nevlastnil a jeho dobrá víra tím nemohla být nijak dotčena. Nebyl-li však odkaz stížen i jiným nedostatkem, než jen tím, že nepatřil zůstaviteli, prostor pro vydržení nebyl, neboť došlo k okamžitému nabytí věci. Proto, aby se mohlo vydržení uplatnit, musel být odkaz stížen ještě i jinou vadou. Takových vad se nabízel několik.

Jednou z nich byla vůbec platnost zřízení odkazu. Víme, že za Iustiniana bylo vydržení připuštěno i v případě, že odkaz nebyl zřízen platně.

*Pro legato usucapit, cui recte legatum relictum est: sed et si non iure legatum relinquatur vel legatum ademptum est, pro legato usucapi post magnas varietates optinuit.*³³³

---

³³⁰ D. 41.10.4.2 (Pomp.32 *ad Sab.*): „Když věc nebyla odkázána, ale byla předána jako odkaz dědicem omylem, je stanoveno, že ji může odkazovník nabýt vydržením, protože ji drží jako vlastní (*pro suo*).“

³³¹ D. 41.8.5 (Iavol. 7 *ex Cass.*): „Věc, která byla předána jako odkaz, může být z tohoto důvodu nabyta vydržením, i když její vlastník je živý,“

³³² D. 41.8.6 (Pomp. 32 *ad Sab.*): „pokud ten, komu byla (věc) předána, se domnívá, že patřila zemřelému.“

³³³ D. 41.8.8 (Pap. 23 *quaest.*) „Osoba, které byl v souladu se zákonem zřízen odkaz, nabývá věc vydržením *pro legato*. Pokud ale nebyl učiněn v souladu s právem nebo byl odvolán, bylo rozhodnuto po mnoha sporech, že věc může být nabyta vydržením z titulu odkazu.“

Ustanovení Digest, které se o této problematice zmiňuje, ale zcela jasně poukazuje na nejednotnost názorů ohledně přípustnosti vydržení v takovém případě pro předcházející období. Pro dobu klasickou, o níž je v této části práce řeč, tak nejspíše neměla tato záležitost jednoznačné řešení.

Existoval-li názor, že odkaz musel být pro vydržení zřízen platně, jaké mohly být důvody, pro které nedošlo k okamžitému nabytí vlastnického práva? I na tuto otázku můžeme nalézt odpověď v Digestech. Platnost odkazu totiž není dotčena ani v případech, které způsobují nepoužitelnost v konkrétní situaci. Takovou mohlo být např. zrušení odkazu pozdější vůlí zůstavitele. Platný, ale posléze odvolaný odkaz, tak mohl být základem pro vydržení *pro legato*.

*Pro legato potest usucapi, si res aliena legata sit aut testatoris quidem sit, sed adempta codicillis ignoratur: in horum enim persona subest iusta causa, quae sufficit ad usucapionem. Idem potest dici et si in nomine erit dubitatio, veluti si Titio legatum sit, cum sint duo Titii, ut alter eorum de se cogitatum existimaverit.*³³⁴

Dalším důvodem mohlo být vynětí odkázané věci kodícilem či např. shora uvedené vlastnictví třetí osoby. Paulus se dokonce zmiňuje o uplatnění vydržení v případě, kdy jsou pochybnosti o odkazovníkovi, např. byly-li zde dvě osoby téhož jména, kterým mohlo být odkázáno.³³⁵ Ve všech případech mohl být odkaz zcela platně zřízen, ač nemohlo dojít k okamžitému nabytí vlastnického práva.

Ač přinejmenším právo justiniánské připustilo i vydržení z neplatného odkazu, nic to nemění na tom, že odkaz skutečně musel být zřízen, i když trpěl vadou, pro kterou nebyl platným.

---

³³⁴ D. 41.8.4 (Paul. 54 ad ed.): „Věc může být nabyta vydržením jako odkaz, když bylo odkázáno něco, co patří třetímu nebo když patřila zůstaviteli a není známo, že byla vyjmuta kodícilem; pro tyto případy existuje spravedlivý důvod pro účinné vydržení. Stejně pravidlo platí, když jsou pochybnosti o jméně odkazovníka, jako například, pokud odkaz byl zřízen ve prospěch Titia a jsou tu dvě osoby takového jména, takže se jeden z nich domnívá, že tím byl myšlen on, ale nebylo tomu tak.“

³³⁵ Striktně řečeno, v takovém případě mohla být připuštěna výjimka z pravidla uvedeného v D. 41.8.2 (sub 328), že odkaz musel být ve prospěch odkazovníka skutečně zřízen. V případě pouhé shody jmen, mohl ve skutečnosti být zřízen odkaz jiné osobě než držiteli, a přesto bylo vydržení povoleno. Domnělý je tak sice odkaz ve vztahu k odkazovníkovi, ale vzhledem k tomu, že byl odkaz skutečně zřízen a nelze určit, zda ve prospěch držitele nebo jiné osoby téhož jména, o domnělý odkaz ve smyslu zákazu nešlo.

2.3.5.8 *Usucapio pro derelicto*

Dalším vydržecím titulem, který se nachází v Digestech je titul *pro derelicto*. Ustanovení, která se mu věnují, jsou ale poměrně stručná a případy použití tohoto titulu zřejmě značně omezené. Přivlastnění si opuštěné věci totiž zpravidla mělo za následek okamžité nabytí vlastnického práva. Tradice věci ani zde samozřejmě nepřicházela v úvahu. Jediným předpokladem tak mohlo být získání opuštěné věci do držby. V takovém případě by ale nebyl prakticky žádný prostor pro uplatnění vydržení, když v takovém případě měl následkem být okamžitý vznik vlastnictví. Opět je třeba se zaměřit na vadu, která musela na věci váznout, aby se o vydržení dalo vůbec uvažovat.

V čem nemohla vada spočívat, byla neshoda skutečného stavu s představou držitele. Pokud ten se jen domníval, že drží opuštěnou věc, ač tomu tak ve skutečnosti nebylo, vydržen nemohl.

*Nemo potest pro derelicto usucapere, qui falso existimaverit rem pro derelicto habitam esse.*³³⁶

Podmínkou vydržení tak bylo skutečné opuštění věci. Aby mohlo dojít k vydržení, přicházela by tak v úvahu pouze možnost, že osoba, která věc opustila, nebyla jejím vlastníkem. Vzhledem k tomu, že automaticky nebylo možné nalezenou věc považovat za opuštěnou, velmi těžko se hledají situace, kde by bylo lze *usucapio pro derelicto* použít. V úvahu přichází snad jen situace, kdy by nový držitel byl přítomen derelickci provedené předchozím nevlastníkem. Z četnosti pramenů se však nezdá, že by vydržení *pro derelicto* mělo v historii římského práva tak úzké použití. Někteří romanisté tak začali přisuzovat toto použití až justiniánskému právu s tím, že v klasické době bylo uplatnění širší. Zvažují, že v klasické době nebylo okamžité nabytí opuštěné věci možné, ale k nabytí se vyžadovalo nejprve proběhnutí vydržecí lhůty.³³⁷ Další teorie pak mluví o nutnosti vydržení pouze u mancipačních věcí.³³⁸ Vzhledem k tomu, že za

---

³³⁶ D. 41.7.6 (Iul. 3 ad Urs. Fer.): „Nikdo nemůže nabyt vlastnictví k věci vydržením z titulu jejího opuštění (*pro derelicto*), kdo se nesprávně domnívá, že byla věc opuštěna.“

³³⁷ KRÜGER, H. op. cit., s. 155 – 182. Na něj navazuje KASER, M. Natürliche Eigentumserwerbsarten im altrömischen Recht, op. cit., s. 221 – 223.

³³⁸ BESSENYŐ, A. Zum Problem des Ersitzungstitels pro derelicto. In *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pecs Publicata* [online]. Pecs, 1996, svazek 123, s. 52 a násl. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z:

Iustiniana se kategorizace na věci mancipační a nemancipační přestala používat, a navíc se vlastnictví bonitární a kviritské přestalo rozlišovat, mělo být zavedeno i jednotné nabytí vlastnictví jakékoliv opuštěné věci již rovnou její okupací. Tento názor obsahuje mnoho logických argumentů. Vychází z toho, že vlastnictví k mancipačním věcem nemohlo zaniknout okamžitě s jejím opuštěním. Vzhledem k hospodářskému významu mancipačních věcí, by nemělo docházet k jejich svévolné derelikci. Formálnost aktů, která byla požadována pro převod *res mancipi*, může být dokladem toho, že prosté nabytí držby pro získání jejich vlastnictví nestačí. Pokud by bylo možné formálnost aktů obejít opuštěním věci a její následnou okupací, nebyl by důvod pro prétozem poskytovanou ochranu při převodu mancipačních věcí tradicí. Převod by totiž mohl místo pomocí mancipace nebo iniurecesse být proveden formou opuštění věci a jejím nabytím novým držitelem. To by mohlo zdůvodňovat, že v klasické době ještě nemělo ujmoutí se držby opuštěných věcí za následek nabytí jejich kviritského vlastnictví, a to minimálně ve vztahu k mancipačním věcem. Je možné, že ty byly nejprve nabývány do bonitárního vlastnictví a až po uplynutí předepsané doby vydrženy do kviritského vlastnictví.

Víme, že přinejmenším způsob pozbývání vlastnictví k opuštěným věcem byl předmětem sporu právnických škol.

*Pro derelicto rem a domino habitam si sciamus, possumus adquirere.*³³⁹

*Sed Proculus non desinere eam rem domini esse, nisi ab alio possessa fuerit: Iulianus desinere quidem omittentis esse, non fieri autem alterius, nisi possessa fuerit, et recte.*³⁴⁰

Zánik vlastnického práva tak dle názoru Prokuliánů nastával až nabytím věci do vlastnictví nového držitele, zatímco podle Juliána (a zřejmě i celé školy Sabiniánů) již okamžikem jejího opuštění.³⁴¹

<<https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/studia123&i=58>>. REBRO, K., BLAHO, P. *Rímske právo*, op. cit., s. 268.

³³⁹ D. 41.7.2 pr. (Paul. *54 ad ed.*): „Můžeme nabýt věc z titulu derelikce, pokud víme, že je považována vlastíkem za opuštěnou.“

³⁴⁰ D. 41.7.2.1 (Paul. *54 ad ed.*): „Ale Proculus se domnívá, že věc nepřestává patřit vlastníkov, dokud její držbu nenabude někdo jiný. Julianus si však myslí, že přestává patřit vlastníkov, když ji opustí, ale že se nestane vlastnictvím jiného, dokud ten nenabude její držbu, a to je správně.“

³⁴¹ Ke sporu právnických škol viz VACCA, L., op. cit., s. 23 a násl.

Shrneme-li uvedené poznatky, můžeme konstatovat, že pro vydržeí *pro derelicto* musel být kromě základního požadavku každého vydržení, jímž je nabytí držby k věci, splněn ještě požadavek opuštění věci, které nezpůsobovalo zánik dosavadního vlastnictví. Ať už takové následky mělo opuštění mancipační věci či jinak neplatné opuštění věci (například opuštění nevlastníkem nebo nezpůsobilým), vždy musel existovat nějaký důvod, pro který nemohlo dojít k okamžitému nabytí vlastnictví. Za císaře Iustiniana tak význam tohoto titulu pravděpodobně velmi upadl, neboť v Digestech uvedená ustanovení nedávají velký prostor k aplikaci. Ustanovení, která se o vydržení v souvislosti s opuštěním věci zmiňují tak bývají spíše ve formě negativního vymezení, kdy k vydržení dojít nemohlo, jako například v případě věci vyhozených z lodě, za účelem jejího odlehčení apod.

*Si quis merces ex nave iactatas invenisset, num ideo usucapere non possit, quia non viderentur derelictae, quaeritur. Sed verius est eum pro derelicto usucapere non posse.*³⁴²

2.3.5.9 *Usucapio pro suo*

V souvislosti s vydržením Digesta připouštějí ještě i titul, který tvořil zbytkovou kategorii dalších spravedlivých důvodů, které se mohly stát základem pro vydržení.

Drží-li někdo věc „jako vlastní“, má právo ji nabýt vydržením i z jiných důvodů, než které byly dosud uvedeny.³⁴³ Dá se uvažovat i o jiných způsobech nabývání vlastnictví, které dosud nebyly zmíněny, u některých z nich není vydržení možné už z podstaty věci, u některých naopak

---

³⁴² D. 41.7.7 (Iul. 2 ex Minic.) „Pokud někdo najde zboží, které bylo vyhozeno přes palubu z lodi, vzniká otázka, zda je může nabýt vydržením z důvodu opuštění. Správný je názor, že nemůže nabýt vydržením z titulu opuštění.“

Viz také D. 41.2.21.1 (Iavol. 7 ex Cass.): *Quod ex naufragio expulsum est, usucapi non potest, quoniam non est in derelicto, sed in deperdito.* „Věci, které byly vyhozeny z lodě nemohou být nabyty vydržením, protože nebyly opuštěné, ale ztracené.“

D. 41.2.21.2 (Iavol. 7 ex Cass.): *Idem iuris esse existimo in his rebus, quae iactae sunt: quoniam non potest videri id pro derelicto habitum, quod salutis causa interim dimissum est.* „Stejně pravidlo se použije u věcí, které byly zahozeny do moře kvůli odlehčení lodí, protože nemohou být považovány za opuštěné to, co bylo zahozeno kvůli bezpečí.“

³⁴³ D. 41.10.2 (Paul. libro 54 ad edictum): *Est species possessionis, quae vocatur pro suo. hoc enim modo possidemus omnia, quae mari terra caelo capimus aut quae alluvione fluminum nostra fiunt. Item quae ex rebus alieno nomine possessis nata possidemus, veluti partum hereditariae aut emptae ancillae, pro nostro possidemus: similiter fructus rei emptae aut donatae aut quae in hereditate inventa est.* „Je druh držby, nazývaná jako vlastní (*pro suo*). Tímto způsobem držíme vše, co nabýváme z moře, země nebo vzduchu nebo co se stane naším naplaveninou. Také držíme, co se urodí z majetku, který držíme od někoho jiného; jako například, držíme dítě otrokyně patřící k pozůstalosti, nebo která byla koupena; a podobně, držíme plody z majetku, který byl koupen nebo darován nebo který tvoří část pozůstalosti.“

právě přistupuje jako záchranný právě vydržecí titul *pro suo*. Pro jeho použití jednak musely existovat důvody, které bránily okamžitému nabytí vlastnictví, a navíc důvody bránící vydržení z jiného titulu. Důvod držby se však zdál být natolik spravedlivý, aby postačoval pro nabytí věci vydržením *pro suo*.

V rámci této kategorie byl pak nejvýznamnější prostor věnován putativnímu titulu, který umožnil vydržení z pouze domnělého důvodu bez vazby na skutečný platný titul.³⁴⁴ Ač je přípustnost putativního titulu v právu za císaře Iustiniana nejasná, zejména i vzhledem k odmítavým zmínkám v jeho kompilaci,³⁴⁵ přesto se zdá, že v některých případech, minimálně jako výjimka z pravidla, byl putativní titul připuštěn. Podmínkou k povolení putativního titulu byl omluvitelný omyl držitele.

*Sed id, quod quis, cum suum esse existimaret, possederit, usucapiet, etiamsi falsa fuerit eius existimatio. quod tamen ita interpretandum est, ut probabilis error possidentis usucapioni non obstet, veluti si ob id aliquid possideam, quod servum meum aut eius, cuius in locum hereditario iure successi, emisse id falso existimem, quia in alieni facti ignorantia tolerabilis error est.*³⁴⁶

Zjevně se tak připouštělo i vydržení z domnělé koupě, pokud se držitel domníval, že věc jeho otrok koupil. Zde omluvitelný omyl tkvěl v nevědomosti držitele o jednání jiné osoby.

Vydržet *pro suo* bylo možno např. i věc odkázanou jen domněle.

---

³⁴⁴ K problematice putativního titulu u titulu *pro suo* viz MAYER-MALY, T. *Das Putativtitelproblem bei der usucapio*, op. cit., s. 127 a násl. Rovněž BĚLOVSKÝ, P., *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 151-158.

³⁴⁵ Putativní titul je považován za nepřipustný v Inst. 2.6.11: *Error autem falsae causae usucapionem non parit. Veluti si quis, cum non emerit, emisse se existimans possideat: vel cum ei donatum non fuerat, quasi ex donatione possideat*. Překlad viz sub 289.

Rovněž D. 41.3.27 (Ulp. 31 ad Sab.): *Celsus libro trigensimo quarto errare eos ait, qui existimarent, cuius rei quisque bona fide adeptus sit possessionem, pro suo usucapere eum posse nihil referre, emerit nec ne, donatum sit nec ne, si modo emptum vel donatum sibi existimaverit, quia neque pro legato neque pro donato neque pro dote usucapio valeat, si nulla donatio, nulla dos, nullum legatum sit...* „Celsus v 34. knize říká, že je na omylu ten, kdo věří, že každý, kdo nabyl držbu v dobré víře, může vydržet, a není rozdíl, zda nabyl koupí nebo mu to bylo dáno, pokud si myslí, že to koupil nebo mu to bylo dáno; z důvodu že vydržení nenastane u odkazu, darování nebo věna, pokud k darování, věnu nebo odkazu nedošlo....“

³⁴⁶ D. 41.10.5.1 (Nerat. 5 membr.). „Avšak může vydržet ten, kdo si myslí, že drží pro sebe, ačkoli jeho přesvědčení je mylné. To nicméně musí být vykládáno v tom smyslu, že omluvitelný omyl při držbě vydržení neškodí, jako například když něco držím v mylném přesvědčení, že jsem to koupil já nebo můj otrok anebo ten, na jehož místě se nacházím následkem dědické posloupnosti; takto je omyl omluvitelný, jestliže se zakládá na jednání třetí osoby.“ Překlad BĚLOVSKÝ, P., *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 134.

*Quod legatum non sit, ab herede tamen perperam traditum sit, placet a legatario usucapi, quia pro suo possidet.*³⁴⁷

Vada nemusela spočívát ale jen v neexistenci právního důvodu, mohlo jít i o jiný nedostatek, který bránil vydržení z jinak přípustného titulu. Např. v případě vydržení *pro dote* při neexistujícím manželství, nebo *pro herede*, kde věc netvořila součást pozůstalosti. Z titulu *pro suo* mohl být vydržen i majetek, který byl dán jako věno s tím, že si jej manžel může ponechat, ať už k uzavření manželství dojde či nedojde. Pokud k uzavření manželství nedošlo, nebylo připuštěno *usucapio pro dote*, ale titul *pro suo* se k takto obdržené věci připouštěl.

*Et primum de tempore videamus, quando pro dote quis usucapere possit, utrum post tempora nuptiarum an vero et ante nuptias. Est quaestio volgata, an sponsus possit (hoc est qui nondum maritus est) rem pro dote usucapere. Et Iulianus inquit, si sponsa sponso ea mente tradiderit res, ut non ante eius fieri vellet, quam nuptiae secutae sint, usu quoque capio cessabit: si tamen non evidenter id actum fuerit, credendum esse id agi Iulianus ait, ut statim res eius fiant et, si alienae sint, usucapi possint: quae sententia mihi probabilis videtur. Ante nuptias autem non pro dote usucapit, sed pro suo.*³⁴⁸

Dále např. u vydržení věci, o které se držitel domníval, že patřila zůstaviteli, ale nebylo tomu tak, chyběl předpoklad smrti vlastníka věci, když jejím vlastníkem nebyl zůstavitel. Pro tuto překážku nemohlo dojít k vydržení *pro herede*, situaci tak římané řešili prostřednictvím vydržení *pro suo*.

*Si pater cum filiis bona quae habebat partitus sit ex ea causa post mortem patris ea teneant, quod inter eos conveniret, ut ea divisio rata esset: usucapio his procedet pro suo in his rebus, quae alienae in bonis patris inveniuntur.*³⁴⁹

---

³⁴⁷ D. 41.10.4.2 (Pomp. 32 ad Sab.). Viz sub 330330.

³⁴⁸ D. 41.9.1.2 (Ulp. 31 ad Sab.). Překlad viz sub 312.

³⁴⁹ D. 41.10.4.1 (Pomp. 32 ad Sab.): „Když otec rozdělí majetek mezi své děti a po jeho smrti, ho oni drží z důvodu, že souhlasí mezi sebou, že toto rozdělení majetku bylo potvrzeno, vydržení *pro suo* je přípustné u takových věcí, které patří třetí osobě, a které byly zahrnuty do tohoto otcova majetku.“

Muselo jít ale o případ, kdy již zůstavitel držel věc alespoň z domnělého titulu (např. koupě či darování). Pokud by nebyl vlastníkem věci a zároveň by ji měl pouze v detenci, k úspěšnému vydržení by to nedostačovalo.

Využití z titulu *pro suo* bylo ale ještě širší. Digesta hovoří např. o vydržení dítěte otrokyně, která byla kradená. Vzhledem ke statusu kradené věci nepřicházelo v úvahu vydržení otrokyně samotné. Vzhledem k tomu, že dítě otrokyně nebylo považováno za plod, nemohlo dojít k okamžitému nabytí vlastnictví tohoto dítěte držitelem v dobré víře, jak by tomu bylo např. u mláďat kradených zvířat, která jsou držena v dobré víře. Přece se však zdálo římským právníkům spravedlivé, aby ten, kdo drží dítě, které nepřijímalo status kradené věci, jej mohl alespoň nabýt vydržením po uplynutí předepsané doby.

*Si ancillam furtivam emisti fide bona ex ea natum et apud te conceptum est ita possedisti, ut intra constitutum usucapioni tempus cognosceres matrem eius furtivam esse, Trebatius omni modo, quod ita possessum esset, usucaptum esse. Ego sic puto distinguendum, ut, si nescieris intra statutum tempus, cuius id mancipium esset, aut si scieris neque potueris certiozem dominum facere, aut si potueris quoque et feceris certiozem, usucaperes: sin vero, cum scires et posses, non feceris certiozem, contra esse: tum enim clam possedissee videberis, neque idem et pro suo et clam possidere potest.*³⁵⁰

V případě vydržení dítěte kradené otrokyně, byla sporná jen otázka toho, zda lze vydržet její dítě i v případě, že se držitel o krádeži otrokyně před uplynutím vydržecí doby dozví. Pak by mohl být považována jeho držba za *clam possessio*, která způsobovala překážku držby *pro suo* a z toho vyplývající překážku vydržení.

---

³⁵⁰ D. 41.10.4 pr. (Pomp. 32 *ad Sab.*): „Pokud jsi koupil v dobré víře otrokyni, která byla ukradena a máš v držbě dítě této otrokyně, které počala v tvé držbě a před tím, než čas potřebný pro vydržení uplynul, se dozvíš, že matka toho dítěte byla ukradena, tak Trebatius se domnívá, že dítě, které je drženo tímto způsobem může být bez otázek nabyto vydržením. Já si myslím, že rozdíl by měl být činěn v tomto případě v tom, pokud během času předepsaného pro vydržení ty nezjistíš komu otrokyně patří nebo pokud to víš, aniž bys byl schopný oznámit to vlastníku otrokyně, nebo pokud jsi to schopný udělat a oznámil jsi mu to, můžeš nabýt otroka vydržením. Pokud ale jsi byl obeznámen s tím, že otrokyně byla ukradena a mohl jsi kontaktovat vlastníka, ale neudělal jsi to, tak se uplatní opačné pravidlo; budeš považován, že jsi ji držel tajně (*clam*), protože stejná osoba nemůže držet tajně a jako vlastní (*pro suo*) zároveň.“

2.3.5.10 *Usucapio ex adiudicatione a ex missio possessionem ex secundo decreto*

Adjudikace měla okamžité účinky nabytí vlastnického práva za předpokladu, že věc, o kterou byl veden soudní spor, byla ve spoluvlastnictví stran sporu.

*Si per errorem de alienis fundis quasi de communibus iudicio communi dividundo accepto ex adiudicatione possidere coeperim, longo tempore capere possum.*³⁵¹

Prostor pro vydržení tak nastával pouze v případě, pokud věc byla ve skutečnosti ve vlastnictví třetí osoby. V takovém případě byl připuštěn tento speciální titul pro vydržení.

Podobný případ mohl nastat, byla-li udělena *missio possessionem ex secundo decreto*.

*Iulianus scribit eum, qui in possessionem damni infecti nomine mittitur, non prius incipere per longum tempus dominium capere, quam secundo decreto a praetore dominus constituatur.*³⁵²

Nebyl-li povinný, který neposkytl záruku proti hrozící škodě, skutečným vlastníkem věci, nedošlo k okamžitému nabytí vlastnictví, a tak bylo vyžadováno pro nabytí vlastnictví vydržení. Držba musela v takovém případě být udělena druhým dekretem, prosté udělení *missio in possessionem ex primo decreto* nestačilo, neboť to nezakládalo vlastnictví držitele.³⁵³

Tím je výčet přípustných vydržecích titulů uzavřen. Zároveň je tím ukončena i část práce věnující se vydržení v době klasické. Je třeba připomenout, že většina z těchto pravidel platila i v době poklasické, což vyplývá zejména z toho, že povědomí o době klasické je čerpáno zejména z pramenů pozdějšího data, převážně z Justiniánovy kodifikace. Přesný obsah práva v klasické době je tak díky velkému množství interpolací textů nejasný a shora uvedený rozbor je často ovlivněn tím, jaké z pravidel vybrali kompilátoři do Digest, když mnohdy na problematiku existovalo více názorů klasických právníků.

---

³⁵¹ D. 41.3.17 (Marc. 17 dig.): „Pokud v případě rozdělení začnu držet podle chybně vydaného rozsudku, který se týkal cizího pozemku považovaného za spoluvlastněný, mohu nabyt dotyčný pozemek vydržením dlouhého času.“

³⁵² D. 39.2.15.16 (Ulp. 53 ad ed.): „Julianus říká, že kde došlo k uvedení do držby na základě hrozící škody, nemůže dojít k vydržení uplynutím dlouhé doby, ledaže by tak bylo učiněno na základě druhého dekretu přetora.“

³⁵³ K tomu viz DAVID, H., op. cit., s. 29-30.

2.4 Vydržení v poklasické době a za císaře Iustiniana

2.4.1 Počátky *longi temporis praescriptio*

Nejvýznamnější změny v právní úpravě vydržení v poklasické době souvisely s vývojem nového institutu, kterým bylo možno důsledkem plynutí času nabýt vlastnické právo. Institut, který se začal vyvíjet již v klasické době se označoval jako *longi temporis praescriptio*.

Okamžik, kdy přesně ke vzniku institutu došlo, nejsme v dnešní době schopni přesně určit. Mohou za to i četné interpolace Digest na místech, kde se hovořilo o *longi temporis praescriptio*. Ty jsou způsobeny zejména změnou povahy institutu, která za císaře Iustiniana nastala. Za první skutečný doklad existence *longi temporis praescriptio* v římském právu je považován reskript císaře Septimia Severa a Caracally z přelomu let 199-200 n. l.:³⁵⁴

Μακρᾶς νομῆς παραγραφῆ τοῖς δικαίαν αἰτίαν ἐσχῆκοσι καὶ ἄνευ τινὸς ἀμφισβητήσεως ἐν τῇ νομῇ γενομένοις πρὸς μὲν τοὺς ἐν ἀλλοτρία πόλει διατρεῖβοντας ἐτῶν εἴκοσι ἀριθμῶ βεβαιοῦται, τοὺς δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐτῶν δέκα.³⁵⁵

Konstituce stanovila ochranu nerušené oprávněně nabyté držby po uplynutí deseti let mezi přítomnými a dvaceti let mezi nepřítomnými. Již v dřívější době ale zřejmě byl přikládán uplynutí času určitý právní význam ve vztahu k vlastnickému oprávnění.

Dostupné prameny přesněji nezachycují počátky historického vývoje tohoto institutu. *Longi temporis praescriptio* vzniklo pravděpodobně jako institut provinčního práva, které jako takové leželo na okraji zájmů římských právníků, kteří se zaměřovali především na civilní římské

---

³⁵⁴ Existují dvě možná data zavedení reskriptu, jedním je 29. prosinec roku 199, druhým 19. duben roku 200 n.l. Viz NÖRR, D. *Die Entstehung der longi temporis praescriptio. Studien zum Einfluß der Zeit im Recht und zur Rechtspolitik in der Kaiserzeit*. Köln: Westdeutscher Verlag, 1969, s. 74.

³⁵⁵ BGU I, 267. „Preskripce dlouhé držby, pokud osoba nastoupila do držby s právním titulem a užívala držby nepřerušeně aniž by vznikl spor, je potvrzena proti žalobcům žijícím v jiném městě po uplynutí dvaceti let, ve stejných městech po uplynutí deseti let.“ Přeloženo z anglického překladu řeckého originálu: JOHNSON, A. C., COLEMAN-NORTON, P. R., BOURNE, F. C. *Ancient Roman Statutes*. Clark: The Lawbook Exchange, 2003, s. 221. Takřka totožné znění nalézáme i v Pap. Straßburg 22, kde je o preskripci hovořeno v souvislosti s příklady role uplynutí času.

právo. Již z tohoto důvodu nejsou poznatky o preskripci natolik důsledně zpracované. Předchůdce institutu můžeme objevit již v předaugustovské době,³⁵⁶ nakolik se podobá pozdněklasické podobě *longi temporis praescriptio*, je však otázkou. Nepopiratelný je vliv řecké právní úpravy na počátky institutu. Předchůdce *longi temporis praescriptio* je podle převažujícího názoru třeba hledat na helenistickém východě.³⁵⁷ Zdá se, že existovala obecná řecká idea o uplatnění vlivu času na právo. Je třeba rozlišovat pravé promlčecí lhůty, které byly stanoveny přímo zákony. O takových máme zprávu od Demosthena:

ὁ μὲν τοίνυν νόμος, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, σαφῶς οὕτωςι τὸν χρόνον ὄρισεν: Ἀπολλόδορος δ' οὕτωςι παρεληλυθότων ἐτῶν πλέον ἢ εἴκοσιν τὴν ἑαυτοῦ συκοφαντίαν ἀξιοῖ περὶ πλείονος ὑμᾶς ποιήσασθαι τῶν νόμων, καθ' οὓς ὁμωμοκότερες δικάζετε. καίτοι πᾶσι μὲν τοῖς νόμοις προσέχειν εἰκὸς ἐσθ' ὑμᾶς, οὐχ ἥκιστα δὲ τούτῳ, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι.

δοκεῖ γὰρ μοι καὶ ὁ Σόλων οὐδενός ἄλλου ἔνεκα θεῖναι αὐτὸν ἢ τοῦ μὴ συκοφαντεῖσθαι ὑμᾶς. τοῖς μὲν γὰρ ἀδικουμένοις τὰ πέντ' ἔτη ἰκανὸν ἡγήστ' εἶναι εἰσπράξασθαι: κατὰ δὲ τῶν ψευδομένων τὸν χρόνον ἐνόμισεν σαφέστατον ἔλεγχον ἔσεσαι. καὶ ἄμ ἐπειδὴ ἀδύνατον ἔγνω ὄν τοὺς τε συμβάλλοντας καὶ τοὺς μάρτυρας ἀεὶ ζῆν, τὸν νόμον ἀντὶ τούτων ἔθηκεν, ὅπως μάρτυς εἴη τοῦ δικαίου τοῖς ἐρήμοις.³⁵⁸

Pětiletá promlčecí lhůta měla svědčit ve prospěch žalovaného proti případným nárokům, které by někdo po jejím uplynutí vznesl. Mělo tak být zabráněno zlomyslným a neopodstatněným žalobám.

³⁵⁶ NÖRR, D., op. cit., s. 6.

³⁵⁷ KASER, M. *Römische Zivilprozeßrecht*. München: C.H. Beck, 1966, s. 287; STEINWENTER, A. *Rhetorik und römischer Zivilprozeß ZSS RA*. Weimar: Böhlau, 1947, svazek 65, s. 81 a násl. NÖRR, D., op. cit., s. 9.

³⁵⁸ Dem. 36.26. „Nyní vezměte prosím zákon o promlčení. „Zákon“ Zákon, Athéňané, tak jasně definoval čas. Ale tento muž, Apollodorus, když více než dvacet let uplynulo, požadoval, abyste věnovali více pozornosti jeho škodlivým následkům než zákonům, v souladu se kterými jste přísahali, že budete soudit. Musíte brát ohled na všechny zákony, ale na tento, Athéňané, nad všemi ostatními.“ Dem. 36.27. „Proto, podle mého názoru, Solon jej nezkonstruoval z jiného důvodu, než aby bránil před tím, aby byl někdo vystaven zlomyslným a neodůvodněným žalobám. Proto pro případ těch, kteří jsou poškozeni, se domníval, že doba pěti let bude dostatečná aby jim umožnila požadovat navrácení toho, co bylo jejich; zatímco uplynutí času bude nejlepší sloužit k odsouzení těch, kteří vznášejí neoprávněné nároky. Stejně tak, jakmile si uvědomil, že ani smluvní strany ani svědci nežijí věčně, dal na jejich místo zákony, které mohou být důkazem skutečností pro ty, kteří nemají jinou obranu.“ Přeloženo z anglického překladu řeckého originálu: Demosthenes. *Complete Works of Demosthenes*. Delphi Ancient Classics – Svazek 56. For Phormio, překlad MURRAY, A. T.; 1. vyd. Hastings: Delphi Classics. 2015.

Otázkou ovšem bylo, zda řecké právo znalo i obdobu *longi temporis praescriptio*, tedy zda uplynutí času mělo vliv na věcněprávní stav k nemovitým a movitým věcem. Z Platónových Zákonů (*Nomoi*) se dá vyzorovat, že myšlenka institutu podobného *longi temporis praescriptio* nebyla řeckému myšlení cizí.

„Stran sporných věcí jest stanovena určitá časová lhůta, a jestliže někdo má po tu dobu věc v držení, již nemá býti dovoleno vésti o ni spor. O pozemky a obydlí v této naší obci sporů není, avšak co se týče ostatních věcí, jestliže má někdo něco v držení a zjevně toho užívá v městě, na tržišti a v chrámech a nikdo na to nevznesl nárok, ale potom někdo řekne, že to po celou dobu hledal, tu jestliže je zřejmé, že ten to neskrývá, a po celý rok má věc takto v držení a druhý to hledá, nebudiž po uplynutí roku nikomu dovoleno činit nárok na takový předmět. Jestliže však toho zjevně neužívá v městě ani na tržišti, ale na venkově ano, a nikdo se s ním po dobu pěti let nestřetne, tu po uplynutí těch pěti let nebudiž nikomu dovoleno v ostatním čase vznést nárok na takovou věc. Jestliže někdo užívá věci doma v městě, budiž ta lhůta tříletá; jestliže ji má v držení na venkově v skrytu, deset let; jestliže v cizině, tu neplatí žádná lhůta, a kdykoli ji vlastník někde nalezne, může vždycky na ni vznést nárok.“³⁵⁹

Zda v tomto případě Platon pouze kopíroval platné právo své doby,³⁶⁰ není natolik podstatné, neboť koncepce institutu podobajícího se *longi temporis praescriptio* je z něj jednoznačně patrná.³⁶¹ Uplynutí času byl dán právní význam, který znemožnil bývalému vlastníkovu vznášet nárok na věc. Délka lhůty pak v *Nomoi* byla stanovena v závislosti na tom, zda je věc užívána ve městě či na venkově, na veřejnosti či ve skrytu před ostatními. Platón stanovil lhůty roční, tříleté či pětileté, s tím, že byla-li věc užívána v cizině, žádná lhůta se neuplatnila a bylo lze ji požadovat nazpět kdykoliv. Zdá se však, že vliv institutu tzv. *προθεσμία* (*prothesmía*) spadal pouze do oblasti procesního práva, o hmotněprávních účincích se Platón

---

³⁵⁹ Platon *Nomoi* XII, 954 C-E.

³⁶⁰ Z tohoto období máme i další zprávy o takovém vlivu času v rámci procesu: Dem. 38,17: ἵνα τοίνυν εἰδῆτ', ὃ ἄνδρες δικασταί, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἀδικοῦνται νῦν, ἀλλὰ καὶ παρὰ πάντας ἡμῖν δικάζονται τοὺς νόμους, βούλομαι καὶ τοῦτον ὑμῖν τὸν νόμον εἰπεῖν, ὅστις διαρρήδην λέγει, ἐὰν πέντ' ἔτη παρέλθῃ καὶ μὴ δικάσωνται, μηκέτ' εἶναι τοῖς ὀφφανοῖς δίκην περὶ τῶν ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς ἐγκλημάτων. καὶ ὑμῖν ἀναγνώσεται τὸν νόμον. „Nóμος“ „Nyní, porotci, můžete vědět, že oni nejen neutrpěli ve stanoveném případě žádnou škodu, ale že vznesli žalobu navzdory všem zákonům, chci vám citovat tento zákon, který výslovně stanovuje, že pokud pět let uplynulo a nevznesli žalobu, není dále dovoleno srovnáním vznášet nároky spojené s poručnictvím. Přeloženo z anglického překladu řeckého originálu: Demosthenes. *Complete Works of Demosthenes*. op. cit. Against Nausimachus and Xenopeithes.

³⁶¹ NÖRR, D., op. cit., s. 11.

nezmiňuje. Tím se institut lišil od římského *longi temporis praescriptio*, minimálně, co se týče jeho podoby v iustiniánské době.

Je ale stejně tak možné, že vliv *longi temporis praescriptio* i v římském právu ve starších dobách spočíval jen v rovině procesněprávní. Původní řecký *paragraphê prothesmia* se uplatňoval ve zvláštní fázi řízení před samotným projednáním věci a způsoboval nepřipustnost žaloby. Zdá se však, že v pramenech se objevuje velký časový rozdíl mezi tímto antickým *paragraphê*, o němž jsou první zprávy z let 403/402 př. n.l.³⁶² a novým výskytem pojmu v řeckém řečnictví v 1. století n.l., bez toho, aniž by existovala plynulá návaznost. U nového výskytu již prameny neodkazují na použití pojmu v samostatné části řízení před projednáním věci, pravděpodobně se objevil až v *cognitio extra ordinem* jako důkazní řečnický argument. Odvolání se na uplynutí lhůty je možno nalézt i v jiných případech sporů o právo, z žádných ale nevyplývá normativní síla uplynutí lhůty, ale také se zdá, že je poukaz na uplynutí dlouhého času považován za záležitost přesvědčivosti argumentů či důkazní institut. Dlouhá doba, po kterou žalobce mlčel a neuplatnil své právo, měla zpochybňovat oprávněnost jeho nároku.³⁶³

Objevuje se několik různých názorů na to, čím byly počátky *longi temporis praescriptio* v římském právu ovlivněny. Podle některých romanistů byla původní podoba římského *longi temporis praescriptio* ovlivněna onou námitkou žaloby způsobující nepřipustnost žaloby.³⁶⁴ Podle jiných pak mělo být nestarší *longi temporis praescriptio* pouhým důkazním argumentem, kterým se žalovaný odvolával na svou dlouholetou oprávněně nabytou nerušenou držbu, aby se jeho oprávnění stalo pravděpodobnější než oprávnění žalobce, který po celou dobu nijak v této věci nekonal.³⁶⁵

Ať už byla podoba předobrazu *longi temporis praescriptio* jakákoliv, dá se říci, že shora uvedenou konstitucí Septimia Severa a Caracally z roku 199 n.l. došlo k ustálení jeho podoby jako námitky dlouhého času, kterou změnil až císař Iustinian. Z tohoto období pocházejí i další prameny, které o *longi temporis praescriptio* hovořili. Další odkaz se vyskytuje v *epistula ad Tyranos* z roku 201 n.l. Dále okamžik vzniku reskriptu uvedeného v C. 7.33.1 byl stanoven na

---

³⁶² K tomu WOLFF, H. J. Verjährung von Ansprüchen nach Attischem Recht, in *Eranion in Honorem G. S. Maridakis. Vol. I, Historia Iuris*, Athens, 1963, 100 an. Rovněž WOLFF, H. J. *Die attische Paragraphe: ein Beitrag zum Problem der Auflockerung archaischer Prozessformen*. Weimar: H. Böhlau Nachf. 1966, s. 94.

³⁶³ PARTSCH, J., *Die longi temporis praescriptio im klassischen römischen Rechte*. Leipzig: Veit, 1906, s. 112.

³⁶⁴ NÖRR, D., op. cit., s. 16-25.

³⁶⁵ PARTSCH, J., op. cit 157.

rok 202 n.l.³⁶⁶ I Papinianův spis *responsa*, kde se zmiňuje o *longi temporis praescriptio*, pocházel z tohoto období.³⁶⁷

Samotný reskript z roku 199 n.l. byl určený *peregrinum*. V okamžiku vydání reskriptu se Septimius Severus nacházel v Alexandrii.³⁶⁸ V té době byl Papinian ve funkci *magister libellorum*, není tak vyloučeno, že se na konstituci přímo podílel. O *longi temporis praescriptio* ve svých spisech poměrně často psal.

Okolnosti, za kterých byl reskript vydán by mohly vést k osvětlení jeho funkce. Egypt se v té době nalézal ve stavu způsobeném dlouhými občanskými válkami, ke kterým se v poslední dekádě 2. století připojil i mor a emigrace obyvatelstva. Ve vysídlené zemi stížená těmito nepříznivými vlivy, měla být zavedena opatření, která by vedla ke znovunastolení pořádku. Došlo tak ke změně systému správy, vydávání různých amnestií a nařízení, která měla vést k tomu, aby se Egypťané navrátili do svých domovů. Jistota ohledně vlastnictví byla vzhledem k předchozímu problémovému období značně narušena. Když nebyla jistota ve vlastnických vztazích, jevílo se zavedení *longi temporis praescriptio* jako užitečný nástroj, který mohl vést ke stabilizaci právních vztahů. Z uvedeného vyplývá, že zavedení *longi temporis praescriptio* reskriptem z roku 199 n.l. a jeho první praktikování v Egyptě by odpovídalo tehdejší situaci, vnitřní politice i zákonodárství Septimia Severa.³⁶⁹

Co se týče starších zpráv o existenci institutu v římském právu, víme, že Gaius ještě o *longi temporis praescriptio* nepsal. Ve čtvrtém komentáři jeho *Institutiones* sice lze nalézt zmínky o *praescriptiones*, výzkumy různých právních romanistů ale vyloučily, že by šlo o tutéž *praescriptio* jako u *longi temporis praescriptio*.³⁷⁰ Tyto preskripce odvozovali své jméno od postavení ve formuli od *intentio*. Předepisovali se před formuli, proto se používal výraz

³⁶⁶ PARTSCH, J., op. cit., s. 109.

³⁶⁷ D. 41.3.45 pr. (Pap. 10 resp.): *Praescriptio longae possessionis ad optinenda loca iuris gentium publica concedi non solet. Quod ita procedit, si quis, aedificio funditus diruto quod in litore posuerat (forte quod aut deposuerat aut dereliquerat aedificium), alterius postea eodem loco extracto, occupantis datam exceptionem opponat, vel si quis, quod in fluminis publici deverticulo solus pluribus annis piscatus sit, alterum eodem iure prohibeat.* „Preskripce založená na dlouhé držbě není obvykle poskytována pro nabytí míst, která jsou veřejná podle práva národů. Příklad toho je, když někdo opustí budovu, kterou zbudoval na pobřeží, nebo, když je zdemolována, a jiná osoba, která zbuduje na stejném místě dům, první oponuje druhé námitkou založenou na předchozí okupaci; nebo kde někdo, z důvodu, že on sám byl zvyklý rybařit roky v určité části řeky, pod stejným preskriptivním právem zakáže jinému tak činit.“

Viz též Vat. Frag. 7.

³⁶⁸ Jeho pobyt v Egyptě trval od ledna roku 199 do podzimu roku 200 n.l., proto do tohoto období spadají obě možná data vydání reskriptu, která se objevují (29.12.199 i 19.4.200 n.l.).

³⁶⁹ NÖRR, D., op. cit., s. 74.

³⁷⁰ KASER, M. *Römische Zivilprozeßrecht*, op. cit. s. 385. KOLLITSCH, W. *Praescriptio und exceptio außerhalb des Formularverfahrens*. In *ZSS RA*, 1959, 76, 276 a násl. PARTSCH, J., op. cit., s. 72. NÖRR, D., op. cit., s. 26-27.

praescribere.³⁷¹ Preskripce, která by měla povahu námitky žalovaného byla již za Gaia přežitým pojmem, došlo totiž k jejímu nahrazení pomocí *exceptio*:

*Sed his quidem temporibus, sicut supra quoque notavimus, omnes praescriptiones ab actore proficiscuntur. Olim autem quaedam et pro reo opponebantur, qualis illa erat praescriptio: EA RES AGATUR, SI IN EA RE PRAEIUDICIUM HEREDITATI NON FIAT, quae nunc in speciem exceptionis deducta est et locum habet, cum petitor hereditatis alio genere iudicii praeiudicium hereditati faciat, veluti cum sinalas res petat.*³⁷²

Původní *praescriptiones* byly úzce spojeny s formulovým procesem. Výskyt *longi temporis praescriptio* je naopak třeba spíše hledat v kogničním procesu (*extra ordinario cognitio*).

Z dosud uvedeného lze usoudit, že existenci institucionalizovaného *longi temporis praescriptio* před obdobím Septimia Severa lze považovat za nepravděpodobnou. Zřejmě tak dřívější zmínky o vlivu času na nabytí či pozbytí práva hovořily jen o některých konkrétních situacích a netvořily ustálený právní institut.

Zavedení institutu *longi temporis praescriptio* se spojuje s nemožností použití *usucapio* na provinční pozemky a pro peregriny. O nezpůsobilosti provinčních pozemků k vydržení se zmiňuje již Gaius.

*Item provincialia praedia usucapionem non recipiunt.*³⁷³

Nemožnost vydržení provinčních pozemků vycházela z historického vývoje vlastnického vztahu k provinční půdě, kde takové pozemky byly již od nejstarších dob řazeny mezi *ager publicus*, nepatřily tak mezi *res habiles*. Oprávnění, kterým disponovaly osoby na této půdě hospodařící, bylo označováno za pouhé *possessio vel usufructus*,³⁷⁴ přičemž tito držitelé museli

---

³⁷¹ Gai 4.132: *Praescriptiones autem appellatas esse ab eo, quod ante formulas praescribuntur, plus quam manifestum est.* „Že pak preskripce dostaly název od toho, že se vpisují před formulí, je více než jasné.“

³⁷² Gai 4.133: „Za našich časů, jak jsme již výše poznamenali, pocházejí všechny preskripce od žalobce. Ale dříve se některé namítaly i ve prospěch žalovaného; takovou povahu měla ona preskripce: AŤ SE O TĚ ZÁLEŽITOSTI JEDNÁ, JESTLI SE TOU ZÁLEŽITOSTÍ NEPREJUDIKUJE O POZŮSTALOSTI. Tato (preskripce) byla nyní proměněna na (zvláštní) druh námitky, a má místo tehdy, když ten, kdo vymáhá pozůstalost, prejudikuje o pozůstalosti soudním řízením jiného druhu, například tím, že vymáhá jednotlivé (pozůstalostní) věci.“

³⁷³ Gai 2.46: „Rovněž provinční pozemky nejsou k vydržení způsobilé.“

³⁷⁴ Gai 2.7: *Sed in provinciali solo placet plerisque solum religiosum non fieri, quia in eo solo dominum populi Romani est vel Ceasarius, nos autem possessionem tantum vel usufructum habere videmur; utique tamen, etiamsi*

odvádět pozemkovou daň. Jejich oprávnění k věci tak bylo slabší než pravé vlastnické právo (*dominium ex iure Quiritium*).

Přesto bylo právo uživatelů pozemků velice široké a postupem času se rozšiřovalo stále více. Podle názoru některých autorů za zavedením nového způsobu vydržení stála právě magistrátská praxe zaručující držitelům provinčních pozemků, kteří nemohli z povahy věci nabýt věc vydržením, ochranu prostřednictvím ediktů, a to skrze námitku, která vylučovala žalobu skutečného vlastníka pozemku nebo zástavního věřitele.³⁷⁵ To vedlo k hypotéze, že *longi temporis praescriptio* bylo zavedeno jako institut nahrazující *usucapio pro fundi provinciales*. Někdy je tak vznik institutu odvozován od okamžiku, kdy se Řím rozšířil do provincií. Přesto se zdá, že takové úmyslné zavedení *longi temporis praescriptio* jako náhrady za vydržení, neodpovídá poznatkům, které byly uvedeny shora. Má jiný základ a i předpoklady pro něj jsou stanoveny odlišně, jak bude ještě v této práci zkoumáno.

Z výzkumů právních romanistů bylo zjištěno, že zpočátku se *longi temporis praescriptio* skutečně netýkalo movitých věcí. Taková informace se odvozuje zejména ze zmínky v Digestech:

*Rescriptis quibusdam divi magni Antonini cavetur, ut in rebus mobilibus locus sit praescriptioni diutinae possessionis.*³⁷⁶

Považuje se za nesporné, že původně *longi temporis praescriptio* mělo místo jen v provinčních vztazích. U pozemků je dána použitelnost místem, kde se pozemky nacházeli. U movitých věcí by takovým kritériem mohla být příslušnost osoby k provincii. Po *Constitutio Antoniana*, kterou došlo k zavedení římského občanství pro všechny občany provincie, měl prakticky přestat být důvod k používání preskripce k movitým věcem. Alespoň co se týče *longi temporis praescriptio adversus dominum*, mohl být tento institut zcela nahrazen vydržením (*usucapio*). V případě *longi temporis praescriptio adversus creditorem*, které působilo ve vztahu k zástavnímu věřiteli, bylo kritérium místo uzavření smlouvy či místo plnění, nacházelo-li se takové v provincii. Nemáme ale žádnou informaci o tom, zda byl tento typ *longi temporis*

---

non sit religiosum, pro religioso habetur. „Na půdě provinční však podle názorů většiny (právníků) půda zasvěcená vzniknout nemůže, protože vlastnické právo k té půdě má národ římský anebo císař, nám pak – jak se uznává – náleží pouze držba či právo poživací (*possessio* vel *usufructus*). V každém případě se ovšem takové místo, i když (podle práva) zasvěcené není, jako zasvěcené posuzuje.

³⁷⁵ HEYROVSKÝ, L., op. cit., s. 368.

³⁷⁶ D. 44.3.9 (Marci. 5 reg.): „Určitý reskript božského Antonina (Caracally) stanovil, že u movitých věcí je na místě preskripce dlouhé držby.“

praescriptio omezen jen na movité věci. Pokud by tomu tak nebylo, není vyloučeno, že by *longi temporis praescriptio* bylo připuštěno i ve vztahu k italským pozemkům, pokud by byla zástavní smlouva uzavřena v provincii.

Zdá se, že již od Diokleciána byla obecně připuštěna možnost použití *longi temporis praescriptio* na *solus Italicus*. Zcela jistě to tak bylo za císaře Iustiniana.³⁷⁷

2.4.2 Použití *longi temporis praescriptio* mimo oblast věcných práv

V období klasických římských právníků, nespočívalo *possessio* jen v držbě hmotných movitých věcí, ale zahrnovalo rovněž skutečný výkon obsahu různých soukromých a veřejných práv.³⁷⁸ Mluvílo se o držbě pozemkových služebností, o otroku *in possessione libertatis*, případně o *possessio civitatis* či *possessio privilegii*. Z pramenů máme zprávy o možnosti použití *longi temporis praescriptio* i v těchto oblastech. Působení času na možnost uplatňovat své právo proti držiteli některého z těchto oprávnění, může být dokladem toho, že *longi temporis praescriptio* sloužilo v nejstarší podobě jako institut důkazního práva.

Jednou z takových oblastí použití *longi temporis praescriptio* bylo *possessio libertaris*.

2.4.2.1 *Possessio libertatis*

O možnosti získání svobody uplynutím doby zprostředkovávají informace zejména reskripty císaře Diokleciána. Vzhledem k použité formulaci (použití slov *iam pridem*) se dá usuzovat, že tento institut byl římskému právu známý již dlouhou dobu.

Praestat firmam defensionem libertatis ex iusto initio longo tempore obtenta possessio. Favor enim libertatibus debitus et salubris iam pridem ratio suavit, ut his, qui bona fide in

---

³⁷⁷ Viz C. 7.31.1.1 (Iustinianus): *Ideo per praesentem legem et in Italicis solis rebus, quae immobiles sunt vel esse intelleguntur, sicut annalem exceptionem, ita et usucapionem transformandam esse censemus, ut tantummodo et hic decem vel viginti annorum vel triginta et aliarum exceptionum tempora currant, huiusmodi angustiis penitus semotis.* „Proto, nařizujeme současným zákonem, že kde je majetek situovaný v Itálii a buď je nemovitý nebo je považovaný za takový, jako by nemovitý byl, doba pro vydržení bude prodloužena (jako ta roční), takže nyní běží s trváním 10,20 nebo třiceti let a jinými ještě delšími, a že současná krátká doba bude zrušena.“

³⁷⁸ PARTSCH, J., op. cit., s. 2, 90 an.

*possessione libertatis per viginti annorum spatium sine interpellatione morati essent, praescriptio adversus inquietudinem status eorum prodesse deberet, ut et liberi et cives fiant romani.*³⁷⁹

Pro obdržení svobody jejím dlouhým užíváním bylo potřeba splnit předpoklady, které byly obdobné předpokladům vyžadovaným pro nabytí věci do vlastnictví pomocí *longi temporis praescriptio*. Prvním takovým bylo setrvávání na svobodě po určitý čas. Po tuto dobu nesmělo být nikým zpochybňováno (tj. muselo plynout *sine interpellatione*). Délka lhůty, o které se zmiňují prameny, se na různých místech liší. Někdy se setkáváme kromě deseti či dvacetileté lhůty i s lhůtou pětiletou.³⁸⁰ Je otázkou, zda se z toho dají usuzovat nějaké závěry o délce lhůt nutných pro preskripci v klasické době, je totiž možné, že nebyly pevně stanoveny.

Mezi další předpoklady patřila podmínka *iustum initium*, tj. držba musela být získána na základě řádného důvodu, který by jinak vedl k nabytí svobody. Nařízení se rovněž zmiňuje o dobré víře jako o nutném předpokladu k získání svobody. Nestačilo tak, že otrok setrval dostatečnou dobu na svobodě, pokud získal svobodu *mala fide*, například tak, že uprchnul:

*Mala fide morato in libertate diu prodesse non potest temporis praescriptio. Unde cum confitearis fuga te ab eo cuius meministi recessisse, intellegis ex hoc solo sine dolo malo in possessione te libertatis non esse.*³⁸¹

Vzhledem k tomu, že Dioklecián neuznával přípustnost putativního titulu, byl pro vydržení svobody nutný *titulus verus*, tj. musela být provedena *iusta manumissio*. Nestačila

---

³⁷⁹ C. 7.22.2 (Diocletianus, Maximianus) „Svoboda může být získána preskripcí na základě zákonné držby, pokud vznikla z oprávněného důvodu (*ex iusto initio*). Pokud skutečnost, kterou byla poskytnuta, a dobrá víra odůvodňují preskripci, má již dlouho být ve prospěch těch, kteří mají držbu svobody po dobu 20 let, aniž by jejich právo bylo kýmkoliv zpochybňováno, takže se mohou stát jednak svobodnými a jednak římskými občany.“

³⁸⁰ D. 5.2.8.17 (Ulp. 14 ad ed.): *Plane si post quinquennium inofficiosum dici coeptum est ex magna et iusta causa, libertates non esse revocandas, quae competierunt vel praestitae sunt, sed viginti aureos a singulis praestandos victori.* „Je jisté, že pokud nárok nespravedlivého (testamentu) je žádán pro oprávněný důvod po pěti letech, propuštění na svobodu, které již proběhlo, nebo které mohlo být požadováno, nemůže být odvoláno, ale dvacet aureů mělo být zapláceno za každého propuštěného otroka straně, která vyhrála spor.“

D. 40.4.29 in fine (Scaev. 23 dig.): *...Servi autem manumissi si per quinquennium in libertate morati sunt, semel datam libertatem infirmari contrarium studium favore libertatis est.* „Ale pokud propuštění otroci zůstali pět let na svobodě od úkonu, jednou daná svoboda jim svědčí i přes zneplatnění (závěti).“

³⁸¹ C. 7.22.1 (Diocletianus, Maximianus): „Z preskripce založené na dlouhé době nemůže těžit ten, kdo určenou dobu užíval svobody získané ve zlé víře. Proto, pokud přiznááš, že jsi utekl osobě, kterou jsi zmínil, tak musíš chápat, že tímto samotným nemůžeš být v držbě svobody bez zlého úmyslu.“

pouze vlastníkem fakticky tolerovaná svoboda. Nabytí *possessio libertatis* musel předcházet nějaký skutečný akt, např. propuštění neplatně zřízenou závětí. Nabízí se otázka, zda to, že se osoba vždy považovala za narozenou na svobodě (*ingenuus*), mohlo být také považováno za oprávněný titul, když v takovém případě nebyl žádný požadovaný akt myslitelný. Vzhledem k tomu, že v takovém případě mohl být otrok *sine dolo malo*, byla i taková možnost připuštěna:

*Potest et servus sine dolo malo in libertate morari, ut puta testamento accepit libertatem, quod nullius momenti esse ignorat, vel vindicta ei imposita est ab eo, quem dominum esse putavit, cum non esset, vel educatus est quasi liber, cum servus esset.*³⁸²

Je ještě vhodné poznamenat, že institut sloužil jen ke změně stavu *in favore libertatis*. Opačným směrem, tj. v neprospěch svobody plynutí času nepůsobilo, proto setrval-li svobodný jako otrok, byť i po sebedelší dobu, nemohlo to zapříčinit změnu jeho statusu.³⁸³

2.4.2.2 *Possessio iuris sepulchri*

Z Ulpianovi zprávy se lze dočíst o nepřipustnosti možnosti získat právo pohřbít někoho dlouholetým vykonáváním tohoto oprávnění.

*Longa possessione ius sepulchri non tribui ei, cui iure non competit.*³⁸⁴

Přesto se lze setkat i se zprávou, která naopak hovoří o možnosti působení plynutí času na nabytí takového oprávnění.

*Monumentorum inscriptiones neque sepulchrorum iura neque dominium loci puri ad liberos transferunt. Praescriptio autem longi temporis, si iustam causam initii habuit, vobis proficiat.*³⁸⁵

---

³⁸² D. 40.12.12.2 (Ulp. 55 *ad ed.*): „A otrok může ještě prodlévat na svobodě, aniž by byl zlého úmyslu, když obdrží svobodu závětí a není si vědom, že závěť je neplatná, nebo když ji obdrží před magistrátem od někoho, kdo věří, že byl jeho vlastníkem, ač jím nebyl, nebo kde si myslel, že se narodil jako svobodný, ač tomu tak ve skutečnosti nebylo.“

³⁸³ K tomu viz C. 7.22.3.

³⁸⁴ D. 11.8.4 (Ulp. 2 *resp.*): „Právo pohřbít se nenabývá dlouhou držbou toho, komu nepřisluší.“

Nařízení A. Severa mluví o tom, že bylo-li oprávnění pohřbít získáno na základě *iustum initium*, je možno, aby svědčilo *longi temporis praescriptio* ve prospěch toho, kdo jej takto drží. Je otázka, jak by mohlo dojít k nabytí *iustum initium*, když informace, které se nám z pramenů dochovaly, naopak naznačují spíše nemožnost nabývat vlastnictví k pohřebním místům a práva pohřbívat. V úvahu přichází, že vlastník pozemku umožnil sám ve svém pohřebním místě nějakému propuštěnci odvozené pohřební právo, ať už na základě koupě, darování či odkazu.³⁸⁶ Můžeme se setkat s vysvětlením, že *longi temporis praescriptio* v této podobě mohlo sloužit jako formální důkaz pro žalovaného, což měla být podle některých názorů původní funkce institutu. Na základě dlouholetého nerušeného vykonávání pohřebního práva, které bylo řádně připuštěno, by pak existovala pravděpodobnost, že držitel takové právo skutečně náleží.³⁸⁷

2.4.2.3 *Possessio* ve veřejném právu

V pramenech se lze setkat i s použitím *longi temporis praescriptio* v oblasti práva veřejného. Jedním z takových je ochrana *possessio civitatis*. Taková zpráva se nachází v *edictum Claudii de civitate Ananunorum*.³⁸⁸ Císař poskytl římské státní občanství občanům obce, která nemohla přinést důkaz o veřejnoprávním aktu, kterým by jim bylo poskytnuto privilegium občanství, a to na základě uplynutí času. Z již zmíněné konstituce Diocletiana pocházela informace o získání občanství pro otroka *in libertate moratus* po uplynutí stanovené doby. Z předložené informace je patrné, že *longi temporis praescriptio* působilo takto i na toto *possessio civitatis*.

Dalším takovým oprávněním, které šlo v oblasti veřejného práva nabýt, bylo *possessio privilegii*. V jednom z nejstarších příkladů použití *longi temporis praescriptio* v pramenech se objevuje spor mezi provinciemi Tyrus a Moesia. Tyrští příslušníci tvrdili nabytí *privilegia*, nemohli pro něj ale prokázat nabývací akt.

---

³⁸⁵ C. 3.44.6 (Alexander Severus): „Nápisy na hrobech se nepřevádějí na propuštěnce, ani právo na pohřeb, nebo vlastnictví prázdných míst, ale mohou mít výhodu z preskripce dlouhého času, pokud tu byl oprávněný důvod na začátku.“

³⁸⁶ C. 6.37.14 (Diocletianus, Maximianus): *Monumenta quidem legari non posse manifestum est, ius autem mortuum inferendi legare nemo prohibetur.*

³⁸⁷ Viz PARTSCH, J., op. cit., s. 95.

³⁸⁸ CIL 5, 538, č. 5050.

*Quamquam Tyranorum civitas ore ginem dati beneficii non ostendat nec facile quae per errorem aut licentiam usurpata sunt praescriptione temporis confirmantur...*³⁸⁹

Císaři Severus a Caracalla poskytli v r. 201 Tyru na základě *possessio privilegii* tuto fakticky dlouho vykonávanou imunitu pro oblast tamních obyvatel.³⁹⁰ Zajímavé je v tomto případě posouzení otázky *iustum initium*, která se nedá nahradit dobrověrným omylem.

2.4.2.4 *Longi temporis possessio* u služebností

Jak již bylo uvedeno výše, v římském právu platil zákaz vydržení služebností, který stanovil tzv. *lex Scribonia*.³⁹¹ Datace tohoto předpisu je neznámá, zřejmě pocházel z konce republikánského období nebo počátku principátu, pravděpodobně z roku 50 př. n. l.³⁹² Přesto v pramenech najdeme informace o možnostech získat oprávnění odpovídající služebnostem prostřednictvím dlouho trvající držby.³⁹³

*Si quis diuturno usu et longa quasi possessione ius aquae ducendae nactus sit, non est ei necesse docere de iure, quo aqua constituta est, veluti ex legato vel alio modo, sed utilem habet actionem, ut ostendat per annos forte tot usum se non vi non clam non precario possedissee.*³⁹⁴

O takové možnosti je možno se dozvědět v souvislosti s právem vodovodu (*aquae ducendae*).³⁹⁵ Ochrana však zřejmě byla poskytována i jiným druhům služebností:

---

³⁸⁹ CIL 3, 147, č. 781, lin 9-12. „Přestože obci Tyrásu jsou utvrzeny námitkou dlouhého času původně udělená dobrodiní, ať se jimi nevychloubají ani nejsou lehce uplatňovány díky omylu nebo zvlůli.“

³⁹⁰ PARTSCH, J., op. cit., s. 96.

³⁹¹ D. 41.3.4.28 (29) (Paul. 54 ad ed.): *Libertatem servitutium usucapi posse verius est, quia eam usucapionem sustulit lex Scribonia, quae servitatem constituebat, non etiam eam, quae libertatem praestat sublata servitute. Itaque si, cum tibi servitatem deberem, ne mihi puta liceret altius aedificare, et per statutum tempus altius aedificatum habuero, sublata erit servitus.* Překlad viz sub 253.

³⁹² Případně mohlo jít i o tzv. *lex scribonia viaria*, o kterém mluví Cicero. Viz sub 252. K tomu D'ANGELO, G., op. cit., s. 25-26.

³⁹³ K tématu např. viz UNTERHOLZNER, K.A.D. *Die Lehre von der Verjährung durch fortgesetzten Besitz: Dargestellt nach den Grundsätzen des römischen Rechts*, Breslau: Korn, 1815, s. 295 a násl.

³⁹⁴ D. 8.5.10 pr. (Ulp. 53 ad ed.): „Jestliže kdo dlouhodobým užíváním a dlouhou držbou práva získal právo vody, není nutné prokázat, na základě jakého práva byla voda (právo k ní) zřízena, jako například z odkazu nebo jiným způsobem, ale má pomocnou žalobu (*actio utilis*), aby dokázal užívání po tolik roků, pokud nezískal držbu násilím, tajně nebo z výprosy.“

*Si quas actiones adversus eum, qui aedificium contra veterem formam extruxit, ut luminibus tuis officeret, competere tibi existimas, more solito exercere non prohiberis. is, qui iudex erit, longi temporis consuetudinem vicem servitutis obtinere sciet, modo si is qui pulsatur nec vi nec clam nec precario possidet.*³⁹⁶

Z předložených textů se dá usoudit, že nešlo o skutečné vydržení služebnosti jako takové. Zákaz vydržení stanovený *lex Scribonia* se týkal institutu *usucapio* a vzniku kviritského vlastnictví. Není tak vyloučeno, že neměl vliv na *longi temporis praescriptio*, protože jím nedocházelo ke vzniku kviritského vlastnictví. Zdá se, že první možnosti ochrany služebností založené dlouhodobým vykonáváním, se zrodily v prétorské praxi.³⁹⁷ V souvislosti s touto praxí se objevuje pojem *vetustas*.³⁹⁸ Obecně se dá sledovat, že princip fungování této ochrany spočíval

---

³⁹⁵ Rovněž se dochovala zpráva o podobné možnosti v případě oprávnění *aquae haustus*. Viz *Paul. Sent.* 1.17: *Servitus hauriendae aquae vel ducendae biennio omissa intercidit et biennio usurpata recipitur.* „Služebnost čerpání vody nebo vedení vody po dva roky opuštěná by zanikla a dvouletým používáním by byla nabyta.“

³⁹⁶ C. 3.34.1 (Antoninus): „Jestliže věříš, že některé žaloby ti náležejí proti tomu, kdo navzdory dlouho trvajícimu stavu postavil budovu, tak, že brání pronikání světla k tobě, nebude ti zabráněno obrátit se na soud obvyklým způsobem. Ten, kdo bude soudcem, uzná služebnost zřízenou skrze dlouhodobý zvyk, za předpokladu, že ten, kdo se jí domáhá, nedrží násilím, tajně nebo z výprosy.“

³⁹⁷ PARTSCH, J., op. cit s. 96 a násl.

³⁹⁸ D. 39.3.1.23 (Ulp. 53 ad ed): *Denique ait condicionibus agrorum quasdam leges esse dictas, ut, quibus agris magna sint flumina, liceat mihi, scilicet in agro tuo, aggeres vel fossas habere: si tamen lex non sit agro dicta, agri naturam esse servandam et semper inferiorem superiori servire atque hoc incommodum naturaliter pati inferiorem agrum a superiore compensareque debere cum alio commodo: sicut enim omnis pinguitudo terrae ad eum decurrit, ita etiam aquae incommodum ad eum defluere. Si tamen lex agri non inveniatur, vetustatem vicem legis tenere. Sane enim et in servitutibus hoc idem sequimur, ut, ubi servitus non invenitur imposita, qui diu usus est servitute neque vi neque precario neque clam, habuisse longa consuetudine velut iure impositam servitutum videatur.* ... „Konečně říká, že určité zákony byly zavedeny s ohledem na různé podmínky pozemků, tak třeba pokud se na určitých plochách akumulovala ve větší míře voda. Mohlo mi být povoleno vybudovat hráze (*aggeres*) nebo příkopy (*fossas*) na tvém pozemku pro mou ochranu. Kde ale nejsou dány podmínky s ohledem na pozemek, přirozený stav těchto musí být zachován a nižší z pozemků musí podléhat vyššímu a toto nepohodlí musí přirozeně snášet níže postavený pozemek ve prospěch výše postaveného a mohou mu být kompenzovány další výhody; je-li tak úrodná půda z výše postaveného přenesena na nižší, tak také nepohodlí spočívající ve vodě tekoucí ze shora musí být tolerováno. Ale pokud není žádný speciální zákon, který by se týkal dotčeného pozemku, nastupují staré zvyky (*vetustas*). Proto skutečně s ohledem na služebnosti, následujeme pravidlo, že kde nebyla založena služebnost k uložení a někdo ji využíval po dlouhý čas, aniž by použil násilí, výprosy nebo je získal tajně, považuje se služebnost za založenou dlouholetým zvykem nebo právem.“

D. 39.3.2 pr. (Paul. 49 ad. ed.): *In summa tria sunt, per quae inferior locus superiori servit, lex, natura loci, vetustas: quae semper pro lege habetur, minuendarum scilicet litium causa.* „Shrňme-li to, jsou tři způsoby, kterými nižší pozemek může podléhat vyššímu; konkrétně zákon, povaha místa a starý zvyk (*vetustas*), které se vždy chovají jako dané ze zákona, aby byly ukončeny spory.“

D. 39.3.26 (Scaev. 4 resp.): *Scaevola respondit solere eos, qui iuri dicundo praesunt, tueri ductus aquae, quibus auctoritatem vetustas daret, tametsi ius non probaretur.* „Scaevola odpověděl, že je zvykem těch, kteří nalézají právo, chránit vodovody, jimž oprávnění je dáno jejich značným stářím (*vetustas*), ač se nezkoumá právo (k jejich zřízení).“

na důkazním argumentu pro oprávnění dané osoby, který měl sloužit k zachování určitého dlouhotrvajícího stavu. Dle shora uvedené konstituce se dá soudit, že v době A. Severa byla připuštěna obecná možnost zřízení služebnosti dlouho trvající držbou pro toho, kdo vykonával obsah služebnosti *nec vi nec clam nec precario*. Za tímto účelem poskytoval dané osobě magistrát ochranu prostřednictvím interdikt nebo *actio confessoria utilis* proti vlastníkovi služebného pozemku.³⁹⁹ Alespoň z některých pramenů pak vyplývá, že soudce měl volné uvážení přinejmenším v tom, po jaké době má dlouholeté vykonávání chránit.⁴⁰⁰ Později byla zřejmě lhůta k *longi temporis praescriptio* služebností podle obecné lhůty k *longi temporis praescriptio* stanovena na 10 let *inter praesentes*, 20 let *inter absentes*.⁴⁰¹

2.4.3 Předpoklady *longi temporis praescriptio*

Z pramenů je možno dovodit, že pro institut *longi temporis praescriptio* byly vyžadovány jiné náležitosti než pro *usucapio*. To bývá považováno za jeden z dokladů toho, že institut nevznikl účelově jen jako obdoba vydržení pro provinční pozemky.

2.4.3.1 *Iustum initium*

V souvislosti s *longi temporis praescriptio* se objevuje zejména termín *iustum initium*.

*Viginti annorum praescriptio etiam adversus rem publicam prodest ei, qui iustum initium possessionis habuit nec medio tempore interpellatus est.*⁴⁰²

---

³⁹⁹ D. 39.3.1.23 *in fine* (Ulp. 53 *ad ed*): *...Non ergo cogemus vicinum aggeres munire, sed nos in eius agro muniemus: eritque ista quasi servitus, in quam rem utilem actionem habemus vel interdictum.* „...Proto nemůžeme žalovat souseda, aby vybudoval přehradu, ale sami je můžeme vybudovat na jeho pozemku a abychom mohli obdržet užívání této speciální služebnosti, jsme oprávněni jednak k pretorské žalobě nebo k interdikt.“

⁴⁰⁰ D. 43.20.3.4 (Pomp. 34 *ad sab.*): *Ductus aquae, cuius origo memoriam excessit, iure constituti loco habetur.* „Vodovod, o jehož původu nesahá paměť, se má za ustavený podle práva.“ Rovněž viz D. 39.3.26 sub 398.

⁴⁰¹ *Paul. Sent.* 5.5a.8: *...Longum autem tempus exemplo longae praescriptionis decennii inter praesentes, inter absentes vicennii computatur.* „Dlouho trvající mlčení, jako v případě preskripce dlouhého času, běží deset let, když jsou strany přítomné, dvacet let, když jsou nepřítomné.“

⁴⁰² *Paul. Sent.* 5.2.4. „Dvacetiletá preskripce působí také proti veřejnému majetku, ve prospěch osoby, které získala držbu na základě oprávněného nabytí (*iustum initium*) a která v mezidobě nebyla namítána.“

Někteří právní romanisté v tomto prvku viděli spojení prvků *titulus iustus a bona fides*.⁴⁰³ S výzkumem papyrových nálezů⁴⁰⁴ se ale začaly objevovat názory, že zprvu byla námitka dlouhého času podmíněna jen existencí titulu a uplynutím předepsané doby a dobrá víra zřejmě nebyla v počátcích uplatňování tohoto institutu požadována.⁴⁰⁵ BGU I, 267 jmenuje totiž pouze spravedlivý důvod (*δικαία αἰτία*). V klasickém období tak zřejmě byla obsahem *iustum initium* jen *iusta causa*. Z toho ale vyplývá další otázka, a tou je, zda *bona fides* patřila k dalším předpokladům *longi temporis praescriptio* již v jeho počátcích nebo se takovým předpokladem stala až následně. Zastánci názoru, dle kterého původně nutná pro *longi temporis praescriptio* dobrá víra nebyla, vidí ve zmínkách, které o *bona fides* mluví, interpolace.⁴⁰⁶

V souvislosti s tím se vynořuje otázka, jaké tituly byly pro *longi temporis praescriptio* v nejstarších dobách připuštěny. O *longi temporis praescriptio* bylo klasickými právníky nejčastěji pojednáváno pod rubrikou *de emptione et venditione*. Zcela jistě tak v klasické době připadala jako kauza v úvahu koupě a pravděpodobně i další onerózní jednání. O možnosti darování a jiných titulů lukrativních se sice zmiňuje Iustiniánova konstituce, není však vyloučeno, že dříve nebylo lukrativní jednání připuštěno.

*Super longi temporis praescriptione, quae ex decem vel viginti annis introducitur, perspicuo iure sancimus, ut, sive ex donatione sive ex alia lucrativa causa bona fide quis per decem vel viginti annos rem detinuisse probetur, adiecto scilicet etiam tempore prioris possessoris, memorata longi temporis exceptio sine dubio ei competat nec occasione lucrativae causae repellatur.*⁴⁰⁷

---

⁴⁰³ PUCHTA, G. F. *Cursus der Institutionen*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1842, s. 635. KASER, M. *Das römische Privatrecht, Abschnitt I*, op. cit., s. 424. NÖRR, D., op. cit. 85 a násl. UNTERHOLZNER, K. A. D. *Ausführliche Entwicklung der gesamten Verjährungslehre aus den gemeinen in Deutschland geltenden Rechten*, díl 1., Leipzig, 1828, s. 306.

⁴⁰⁴ BGU I 267. Viz sub 205.

⁴⁰⁵ SOMMER, O., op. cit., s. 227. PARTSCH, J., op. cit. s. 8 a násl.

⁴⁰⁶ Tak např. v D. 44.3.11 (Pap. 2 def.): *...Idem iuris est, cum de longa possessione quaeritur: neque enim recte defendetur, cum exordium ei bonae fidei ratio non tueatur.* „...Stejné pravidlo se uplatní, kde je věc požadována na základě dlouho trvající držby, protože žalobě nemůže být bráněno tam, kde na začátku nebylo založeno důvodem v dobré víře.“ K postavení *bona fides* jako předpokladu pro *ltp* viz PARTSCH, J., op. cit., s. 147 a násl.

⁴⁰⁷ C. 7.33.11 (Iustinianus): „Nařizují, s ohledem na preskripci dlouhého času, a která je založena na deseti nebo dvaceti letech, že kde někdo prokázal, že nabyl darováním nebo jiným lukrativním způsobem v dobré víře držbu věci před deseti nebo dvaceti lety, a čas, po který ji držel předchozí držitel je připočten, bude nepochybně oprávněný k výše zmíněné preskripci a nemůže být vyloučen na základě toho, že nabyl věc lukrativním způsobem.“

V dostupných zdrojích se sice setkáváme s různými přípustnými tituly, do jaké míry je ale lze použít pro předjustiniánské období, není zcela zřejmé. V pramenech se nenachází žádné místo, které by mluvilo o omezení *longi temporis praescriptio* jen na koupi věci. Takové omezení nevyplývá ani z použití výrazu *iustum initium*. Zdá se tak, že pro omezení *longi temporis praescriptio* jen na některé tituly, není žádný důvod.

V souvislosti s vydržením byla poměrně obsáhle diskutována otázka umožnění použití titulu putativního. Podobně bylo i u *longi temporis praescriptio* polemizováno nad jeho přípustností. Vzhledem k tomu, že v době zavedení *longi temporis praescriptio*, bylo římské právo v období velmi skeptickém k putativnímu titulu, zdá se, že spíše připuštěn nebyl. O skutečném titulu (*titulus verus*) mluví např. následující konstituce Diocletiana:

*Nec petentem dominium ab eo, cui petentis solus error causam possessionis sine vero titulo praestitit, silentii longi praescriptione depelli iuris evidentissimi est.*⁴⁰⁸

Je třeba poukázat na to, že pramenná základna týkající se počátků *longi temporis praescriptio* je tak slabá, že není známo nic o nutnosti prokazování *iustus titulus*. U nejstarších zmínek o dlouho trvající držbě se nachází několik míst, které ukazují na to, že plného důkazu titulu zřejmě mohl být držitel ušetřen.⁴⁰⁹

2.4.3.2 Držba a její předmět

Dalším z předpokladů, který byl pro *longi temporis praescriptio* vyžadován, byla držba věci. Podobně jako u vydržení byl i pro přípustnost *longi temporis praescriptio* rozhodující, předmět držby. Kromě věcí jako předmětů držby, jsme shora pojednali o dalších přípustných předmětech *longi temporis praescriptio*, neboť to bylo připuštěno i v souvislosti s jinými druhy držby, např. *possessio privilegii, civitatis, iuris sepulchri* apod. Jak již bylo zmíněno, primárním

---

⁴⁰⁸ C. 7.33.5: „„Je zcela jasné zákonné pravidlo, že nelze odrazit námitkou dlouhého času toho, kdo kvůli omylu postrádá řádný důvod držby, aniž by měl řádný důvod a kdo žaluje vlastnickou žalobou.“

⁴⁰⁹ Viz např. D. 8.5.10 pr. (Ulp. 53 ad ed.): *Si quis diuturno usu et longa quasi possessione ius aquae ducendae nactus sit, non est ei necesse docere de iure, quo aqua constituta est, veluti ex legato vel alio modo, sed utilem habet actionem, ut ostendat per annos forte tot usum se non vi non clam non precario possedissee*. Překlad sub 394394.

objektem právní úpravy preskripčního vydržení byly provinční pozemky.⁴¹⁰ Je velice pravděpodobné, že minimálně v době svého vzniku nebyl institut použitelný k *fundus italicus*.⁴¹¹ To se mohlo změnit snad již za císaře Diokleciána, zcela jistě však k připuštění došlo za císaře Justiniána.⁴¹² Teprve nějakou dobu po svém vzniku zahrnuje preskripce také movité věci, přičemž toto opatření mělo směřovat zejména k ochraně cizinců, stojících mimo působnost římského civilního práva vůbec.⁴¹³ K takovému rozšíření mohlo dojít někdy mezi roky 215 až 217 n.l.,⁴¹⁴ reskriptem vydaným císařem Caracallou.⁴¹⁵ Peregrinům nebylo připuštěno *usucapio*, ani sebedelší držba věci z nich nedělala vlastníky, a proto byli oproti římským občanům znevýhodněni. *Praescriptio longi temporis* byla schopná jejich pozici alespoň částečně vyrovnat.

Zcela jistě nebylo připuštěno *longi temporis praescriptio* k *res publicae iuris gentium*, ke vzduchu, svobodným vodám či nezastavěným mořským břehům:

*Praescriptio longae possessionis ad optinenda loca iuris gentium publica concedi non solet.*⁴¹⁶

V takovém případě nebylo myslitelné vlastnické ani zástavní právo, proti kterému by *longi temporis praescriptio* směřovalo. Podobně tomu bylo u *locus religiosus*, které by držitel nabyl za úplat. Ani u nich z povahy věci nemohlo k *longi temporis praescriptio* dojít. Nic na

---

⁴¹⁰ Na druhou stranu je otázkou, proč byl původně institut vztahován jen na pozemky, byl-li předobraz *ltp* spatřován v helenistickém právu. Z pramenů není zřejmé, zda v Řecku byla námitka z dlouhého mlčení vůbec použitelná k movitostem.

⁴¹¹ PARTSCH, J., op. cit., s. 83.

⁴¹² C. 7.31.1 pr. (Iustinianus): *Cum nostri animi vigilantia ex iure quiritem nomen et substantiam sustulerit et communes exceptiones in omni loco valeant, id est decem vel viginti vel triginta annorum vel si quae sunt aliae maioris aevi continentes prolixitatem, satis inutile est usucapionem in italicis quidem solis rebus admittere, in provincialibus autem recludere. Sed et si quis res alienas, italicas tamen, bona fide possidebat per biennium, miseri rerum domini excluderentur et nullus eis ad eas reservabatur regressus. Quae et nescientibus dominis procedebant: quo nihil inhumanius erat, si homo absens et nesciens tam angusto tempore suis cadebat possessionibus.* „Když jsme se s bdělostí naší mysli zbavili označení a podstaty nabytí z kviritského práva, a určili jsme, že obecné námitky budou platit všude, ať už vznikají z držby deseti, dvaceti nebo třiceti let nebo dokonce ještě delší doby, bylo by zbytečné připustit právo vydržení jen s ohledem na majetek situovaný v Itálii a vyloučit jej z aplikace na věci situované v provinciích. Když někdo držel v dobré víře po dobu dvou let cizí věc, která byla v Itálii, byl nešťastný vlastník této věci vyloučen a nebyl oprávněn k žádné náhradě ohledně takového majetku, i když byl pozbyt bez vědomí takového vlastníka. Nic ale nebylo více nespravedlivé, než když někdo nepřítomný, a aniž by si toho byl vědom, byl v tak krátké době zbaven své držby.“

⁴¹³ BĚLOVSKÝ, P. Vydržení v římském právu a komparativním pohledu, op. cit., s. 118.

⁴¹⁴ Viz PARTSCH, J., op. cit., s. 6.

⁴¹⁵ D. 44.3.9 (Marc. lib. 5 reg.): *Rescriptis quibusdam divi magni Antonini cavetur, ut in rebus mobilibus locus sit praescriptioni diutinae possessionis.* Překlad viz sub 376.

⁴¹⁶ D. 41.3.45 pr. (Pap. 10 resp.): „Preskripce založená na dlouhé držbě není poskytována pro nabytí míst, která jsou veřejná podle práva národů.“

tom nemění ani shora uvedená Severova konstituce týkající se *ius sepulchri*, o kterém bylo pojednáno v jedné z předchozích kapitol.⁴¹⁷

Praescriptio longi temporis v konečném důsledku rozšířila objem věcí způsobilých k vydržení, nicméně, nebylo možno vydržet věci císařovy.⁴¹⁸ Z preskripce byl vyloučen i církevní majetek.⁴¹⁹

Nově bylo možno nabýt dlouhou držbou například *confinium*, lhůta však byla oproti běžnému pravidlu brzy prodloužena na 30 let:

*Cunctis molitionibus et machinis amputatis decernimus in finali quaestione non longi temporis, sed triginta tantummodo annorum praescriptionem locum habere.*⁴²⁰

2.4.3.3 Preskripční lhůta

Délka vydržecí doby patřila mezi další požadavky, které se oproti vydržení z klasické doby změnily.

Jako základní platila desetiletá lhůta, dokonce se lze setkat s označením *praescriptio decem annorum*.⁴²¹ Jako prodloužení této lhůty byla v některých případech požadována lhůta dvacetiletá. Požadovaná doba trvání držby se lišila zejména v závislosti na tom, zda se dotýká,

---

⁴¹⁷ C. 3.44.6 (Alexander Severus). Viz sub 385.

⁴¹⁸ C. 7.38.3.1 (Arcadius, Honorius): *Rescripta igitur obreptionibus impetrata cum praescriptione longi temporis et novi census praeiudicio submovebit auctoritas tua, atque ita omnia suo corpori quae sunt avulsa restituet. Neque enim incubatio diuturna aut novella professio proprietatis nostrae privilegium abolere poterit.* „Tvoji moc odráží císařské odpovědi námitkou dlouhého času a předběžným rozhodnutím nového ocenění (censu) a tak se do jednoty navracejí všechny věci, které byly vzdáleny, neboť dlouhé ovládnání ani tvrzení nemůže zrušit přednost našeho vlastnictví.“

⁴¹⁹ C. 7.38.2 (Valentinianus, Theodosius, Arcadius). *Universas terras, quae a colonis dominicis iuris rei publicae vel iuris templorum in qualibet provincia venditae vel ullo alio pacto alienatae sunt, ab his qui perperam atque contra leges eas detinent, nulla longi temporis praescriptione officiente iubemus restitui, ita ut nec pretium quidem iniquis comparatoribus reposcere liceat.* „Nařizujeme, že všechny pozemky držené kolóny, které jsou majetkem státu nebo patří k posvátným chrámům, nebo byly prodané v nějaké provincii nebo zcizené za účelem nějakého jiného kontraktu, osobami, které měli jejich držbu vadnou a neoprávněnou, mají být obnoveny; a že žádná preskripce nemůže být žádána proti tomuto navrácení, takže ti, kteří je koupili oprávněně, nemohou žádat uhrazení ceny této věci.“

⁴²⁰ C. 3.39.6 (Theodosius, Arcadius, Honorius): „Aby bylo konečně zabráněno všem lstivým prostředkům a machinacím, rozhodli jsme, že u sporů o hranice pozemků nepřísluší (běžná) preskripce dlouhého času, ale pouze třicetiletá zde bude mít místo.“

⁴²¹ Vat. Frag. 7. *Quo minus possessio rei venditae tradatur empti iudicio, decem annorum praescriptione non impeditur.* „Nelze použít preskripce deseti let proti žalobě z koupě ohledně předané věci bez držby.“

jichž se týkal spor, nacházeli ve stejné obci (*inter praesentes*), kdy činila 10 let, nebo v různých obcích (*inter absentes*), kdy činila 20 let.

*Longi autem temporis praescriptio inter praesentes continui decennii spatio, inter absentes vicennii comprehenditur.*⁴²²

O tom, že rozlišování mezi tím, kdy šlo o preskripci *inter praesentes* a *inter absentes*, nebylo v klasické době jednoznačné, podává zprávu Iustinian:

*Cum in longi temporis praescriptione tres emergebant veteribus ambiguitates, prima propter res, ubi positae sunt, secunda propter personas, sive utriusque sive alterutrius praesentiam exigimus, et tertiae, si in eadem provincia vel si in eadem civitate debent esse personae tam petentis quam possidentis et res, pro quibus certatur: omnes praesentis legis amplectimur definitione, ut nihil citra eam relinquatur.*⁴²³

Pojem *inter praesentes* v klasickém právu tak mohl zahrnovat několik možných situací. Podle první z nich se museli jak žalobce, tak žalovaný, tak i sporná věc nacházet ve stejné oblasti jurisdikce. V případě, že by *praesentia* záležela na přítomnosti sporné věci, pak je otázkou, zda by stačila, že jedna strana se považuje za přítomnou.⁴²⁴ Poslední, co mělo být v klasické době sporné, zda přítomnost stran byla dána při jejich *praesentia* ve stejné *civitas* nebo *provincia*. Iustinian ve své kodifikaci sice hovoří o nutnosti setrvávání ve stejné provincii, rozdíl v rozsahu provincií v klasické době a v době jeho vlády je však značný. Justiniánské provincie tvořily mnohem menší oblast než provincie principátu. Rozhodující tak mohly být nejmenší jurisdikční oblasti, ať už byly v daném místě označovány jakkoliv. V justiniánském právu se stalo rozhodujícím kritériem pro přítomnost stran jejich *domicilium*.

Delší ochranná lhůta v případě nepřítomného vlastníka mu měla poskytnout dostatečný čas, aby byl schopen zjistit, že je jeho pozemek fakticky ovládnán někým jiným. Římská právní

---

⁴²² *Paul. Sent.* 5.2.3: „Preskripcie dlouhého času je nastane mezi osobami, které jsou přítomné, trvající držbou po dobu deseti let, mezi nepřítomnými po dobu dvaceti let.“

⁴²³ C. 7.33.12 pr. (Iustinianus): „Tři staré složitosti se dotýkají preskripcie dlouhé držby, první se vztahuje na to, kde se věc nacházela, druhá se vztahuje k osobám, zda přítomnost jedné nebo obou měla být požadována; a třetí, zda žalobce i držitel měli být ve stejné provincii, nebo dokonce ve stejném městě, kde byla sporná věc; a my bychom měli zahrnout všechny tyto skutečnosti do dnešního práva, tak aby nevznikla žádná pochybnost v této věci.“

⁴²⁴ PARTSCH, J. op. cit., 49-50.

úprava tak potlačovala potenciální problém, čímž se vyhnula nutnosti právně regulovat následný postup, který by snad účinky *praescriptio longi temporis* v případě nepřítomnosti vlastníka popíral a obnovoval původní stav.⁴²⁵

Stejné postavení jako nepřítomný vlastník měl i voják, který byl nepřítomen kvůli vojenským povinnostem.⁴²⁶ Uplynutí 20 let bylo požadováno také u držitele, bránil-li se vůči státu jako vlastníkově věci.⁴²⁷

2.4.3.4 *Inconcussa possessio*

V souvislosti s držbou a jejím trváním se u *longi temporis praescriptio* objevuje ještě pojem tzv. *inconcussa possessio*. Pro úspěšné nabytí práva preskripcí, neměla být držba po stanovený čas nijak rušena:

Longi temporis praescriptio his, qui bona fide coeptam possessionem continuatam nec interruptam inquietudine litis tenuerunt, solet patrocini. ⁴²⁸

Nejednalo se jen o pouhou nepřetržitost držby, jak je vyžadována u *usucapio*, ale navíc nesmělo být po uvedené dobu držitelovo oprávnění ani zpochybňováno. *Longi temporis praescriptio* tak nebylo možné, pokud již držitel byl žalován v dřívějším procesu na vydání věci, tj. musel držet *sine interpellatione*. Nešlo tak o pouhé dovršení preskripce po litiskontestaci, ale o skutečnou nemožnost použití institutu, pokud byl veden v minulosti spor o věc. Otázkou, která však nebyla zodpovězena, zůstává, jak působí na držbu vznesení žaloby osobou neoprávněnou. Mohl se žalobce odvolávat na jakékoliv dřívější vznesení žaloby proti držiteli, nehledě na to, kdo žaloval? Z pramenů sice nevyplývá jednoznačná odpověď, ale zdá se, že pro povahu držby jako *inconcussa possessio* nemělo vliv, kým byla žaloba vznesena. Právním sporem zasažená *possessio* tak pro účely *longi temporis praescriptio* zřejmě nebyla *legitima possessio*. Pokud by tomu tak bylo, podporovalo by to domněnku, že institut vznikl jako prostředek důkazního práva

---

⁴²⁵ PUCHTA, G. F., op. cit., s. 634.

⁴²⁶ Navíc přichází v úvahu i stavení lhůty po čas výkonu služby. C. 7.35.1 (Severus): *Tempus expeditionis adversus petitiones, si quae competisse iuste probari possunt, praescriptionem non parit.* Viz PARTSCH, J., op. cit., s. 60 a násl.

⁴²⁷ Paul. Sent. 5.2.4. Viz sub 402.

⁴²⁸ C. 7.33.2 (Diocletianus, Maximianus): „Preskripce dlouhé držby může sloužit obvykle jen ve prospěch toho, kdo po obdržení věci v dobré víře, ji držel souvisle, aniž by byla jeho držba přerušena procesním sporem.“

spíš než jen jako důsledek promlčení nároku oprávněné osoby. Pro *longi temporis praescriptio* by totiž nebylo relevantní jen mlčení oprávněného, ale neexistence sporu o věc z jakékoliv strany. Poklasický vývoj vedl k tomu, že přerušení *longi temporis praescriptio* mohlo nastat jen podáním žaloby ze strany oprávněného. Další nejasností, která se v souvislosti s tím mohla objevit, je, jaká věcná žaloba znemožňovala preskripci. Šlo pouze o vlastnickou žalobu, nebo stačila i zástavní či jiná věcná žaloba? Ani na tuto otázku není v pramenech možno nalézt uspokojivou odpověď.

Zřejmě již od vzniku institutu byla připouštěna *accessio temporis*, tedy připočtení doby držby, i v případě singulární sukcese.⁴²⁹ Císař Iustinian dokonce považoval za důležité zdůraznit, že *lucrative causa* nevylučovala v žádném případě *accessio possessionis*.⁴³⁰

Plynutí potřebné vydržecí doby se podobně jako u *usucapio* přetrhovalo v případě *usurpatione naturali*, procesní povaha preskripce dlouhého času navíc způsobila, že k přetržení došlo také *usurpatione civili*, tedy v případě zahájení řízení na vydání věci.⁴³¹ Co se týče stavení běhu lhůty, pak pro věci patřící nezletilcům se po dobu jejich nezletilosti, nepočítal čas po který *praescriptio longi temporis* běžela, a počínala běžet až když vlastník dosáhl zletilosti:

*Non est incognitum id temporis, quod in minore aetate transmissum est, in longi temporis praescriptione non computari. Ea enim tunc currere incipit, quando ad maiorem aetatem dominus rei pervenerit.*⁴³²

V souvislosti s otázkou nerušenosti držby je třeba zdůraznit, že nebylo lze započít předchůdcovu držbu, pokud ohledně ní proběhl spor:

*Quod si prior possessor inquietatus est, etsi postea per longum tempus sine aliqua interpellatione in possessione remansit, tamen non potest uti longi temporis praescriptione.*⁴³³

---

⁴²⁹ PUCHTA, G. F., op. cit., s. 634.

⁴³⁰ C. 7.33.11 (Iustinianus): *Super longi temporis praescriptione, quae ex decem vel viginti annis introducitur, perspicuo iure sancimus, ut, sive ex donatione sive ex alia lucrative causa bona fide quis per decem vel viginti annos rem detinuisse probetur, adiecto scilicet etiam tempore prioris possessoris, memorata longi temporis exceptio sine dubio ei competat nec occasione lucrative causae repellatur.* Překlad viz sub 407.

⁴³¹ C. 7.33.2. Viz sub 428. K tomu rovněž BOHÁČEK, M., op. cit., s. 114, BĚLOVSKÝ, P., *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 225.

⁴³² C. 7.35.3 (Diocletianus, Maximianus): „Je dobře známé, že čas uplynulý v době nezletilosti nemůže být zahrnut do preskripce dlouhého času, začne běžet jen když vlastník majetku dosáhne zletilosti.“

⁴³³ C. 7.33.1.1 (Severus, Antoninus): „Pokud ale právo předchozího držitele bylo sporováno, dokonce i když poté zůstal v držbě po dlouhou dobu nerušen, nebude, nicméně, možné užít preskripce dlouhého času.“

Zřejmě však taková defektní držba nevyklučovala *longi temporis praescriptio*, pokud nový držitel *accessio temporis* nevyužil:

*Cum post motam et omissam quaestionem res ad nova dominia bona fide transierint et exinde novi viginti anni intercesserint sine interpellatione, non est inquietanda quae nunc possidet persona, quae sicut accessione prioris domini non utitur, qui est inquietatus, ita nec impedienda est, quod ei mota controversia sit.*⁴³⁴

V takovém případě tak od nabytí držby posledním držitelem, které muselo proběhnout *iustum initium*, musela uběhnout celá doba nutná pro preskripci.

Naproti tomu vadná držba byla vždy překážkou u držby *pro herede*. V pramenech se dochovala informace o nemožnosti *preskripcie* v případě defektní držby zůstavitele:

*Cum heres in ius omne defuncti succedit, ignoratione sua defuncti vitia non excludit, veluti cum sciens alienum illum illo vel precario possedit: quamvis enim precarium heredem ignorantem non teneat nec interdicto recte conveniatur, tamen usucapere non poterit, quod defunctus non potuit. Idem iuris est, cum de longa possessione quaeritur: neque enim recte defendetur, cum exordium ei bonae fidei ratio non tueatur.*⁴³⁵

*Diutina possessio, quae prodesse coeperat defuncto, et heredi et bonorum possessori continuatur, licet ipse sciat praedium alienum: quodsi ille initium iustum non habuit, heredi et bonorum possessori, licet ignoranti, possessio non prodest. Quod nostra constitutio similiter et in usucapionibus observari constituit, ut tempora continuentur.*⁴³⁶

---

⁴³⁴ C. 7.33.1 pr. (Severus, Antoninus): „Pokud, poté, co byla vyřešena otázka držby, vlastnictví věci přešlo v dobré víře z jedné osoby na druhou a zůstalo v jeho držbě bez přerušení po dobu 20 let, strana která je v držbě by neměla být rušena, ale pokud druhý nevyužívá akcese dřívějšího vlastníka, není nic, co by bránilo tomu, aby byl v držbě rušen sporem o titul.“

⁴³⁵ D. 44.3.11 (Pap. 2 def.): „Kde dědic nastoupil do všech práv zůstavitele, jeho neznalost o nedostacích zůstavitele jej z nich nevyklučuje, například, když zemřelý věděl, že věc patří jinému, nebo ji držel z titulu výprosy. Proto, ač takový titul nezavazuje dědice, který to nevěděl, a nemohou být proti němu použity prostředky podle interdiktů, stejně nemůže nabýt vlastnictví vydržením, protože tak nebyl oprávněn zůstavitel. Stejně pravidlo se uplatní, kde je věc požadována na základě dlouho trvající držby, protože žalobě nemůže být právně bráněno tam, kde na začátku nebylo založeno důvodem v dobré víře.“ Fragment pravděpodobně byl interpolován v místě nástupnictví do diskvalifikované držby, kde mluví o *usucapio*. Je možné, že naopak původně zdůrazňoval. Že stav u *usucapio* a *preskripcie* je odlišný. Viz PARTSCH, J., op. cit., s. 11 a násl.

⁴³⁶ Inst. 2.6.12 „Doba vydržení, která již uplynula ve prospěch zemřelého, plyne dále také pro jeho dědice, stejně jako pro držitele pozůstalosti, i když jsou si vědomi, že se jedná o cizí pozemek. Jestliže však zemřelý po dobu

Právní nástupci nastupují do všech výhod i nevýhod zůstavitelovy držby, a to ať už je tato držba kvalifikovala či diskvalifikovala k použití *longi temporis praescriptio*.⁴³⁷ To, zda o vadách držby zůstavitele dědicové věděli, nemělo na stav jejich držby žádný vliv. Naopak, jsou-li si dědicové vědomi toho, že je pozemek cizí, není to pro ně překážkou, neboť se zohledňuje jen stav s ohledem na zůstavitelovu držbu. Dá se říci, že se tak v osobě dědiců projevuje zásada *mala fides superveniens non nocet*, protože na jejich držbu a držbu zůstavitelovu je pohlíženo jako na jeden celek.

2.4.4 Uplatnění *longi temporis praescriptio*

Longi temporis praescriptio se v úřednickém procesu stalo námitkou, kterou žalovaný mohl uplatnit v projednání před dotyčným soudcem rozhodujícím o věci. V klasickém a poklasickém řízení nebylo použití *longi temporis praescriptio* vázáno na okamžik litiskontestace, a bylo ji tak možno použít i poté, co byla přednesena žaloba před delegáty.⁴³⁸

Emptor bona fide contra praesentem decennii praescriptione, cuius initio contestationem haberi sufficit, posteaquam suam impleverit intentionem petitor, adhibita probatione iustae possessionis defensus absolvi recte postulat.

Nabízí se otázka, zda šlo o námitku, která vyžadovala její uplatnění žalovaným, či zda k ní bylo přihlíženo i bez návrhu. Ve formulovém procesu byl soudce vázán smlouvou o *litis contestatio*, proto pokud nebyla obsažena *exceptio*, musel soudce žalovaného odsoudit, i pokud by byly podmínky pro ni splněny. Proti tomu v úřednickém řízení nebyl soudce tak přísně vázán

---

svého života řádně držet nezačal, pak takováto držba dědici nebo držiteli pozůstalosti neprospívá, i když o tom nevěděli. To, že se doba držby započítává, nařídila s přiměřenou pečlivostí naše konstituce v případě držby.“

⁴³⁷ PARTSCH, J., op. cit s. 11 a násl, 27 a násl.

⁴³⁸ C. 7.33.9 (Diocletianus, Maximianus): „Kupec v dobré víře proti přítomnému po právu požaduje aby byl osvobozen pomocí námitky deseti let, jejíž počátek postačuje dosvědčit poté, co žalobce přednese svůj návrh a bude se bránit důkazem spravedlivé držby.“

návhrhem. Z pramenů jednoznačně nevyplývá ani informace o tom, že by bylo možné k námitce přihlídnout i bez návrhu, ani naopak není žádná zpráva o tom, že by to bylo vyloučeno.⁴³⁹

Longi temporis praescriptio nepodléhaly osobní žaloby.⁴⁴⁰ V jejich případě nebylo možno námitku uplatnit.⁴⁴¹ V Papinianově 3. knize respons se nacházela informace o nemožnosti použít *longi temporis praescriptio* proti *actio empti*.⁴⁴² Nemožnost uplatnit *longi temporis praescriptio* proti *hereditas petitio* je v pramenech zdůrazněna hned několikrát.

*Hereditatem quidem petentibus longi temporis praescriptio nocere non potest. Verum his, qui nec pro herede nec pro possessore, sed pro emptore vel donato seu alio titulo res quae hereditariae sunt vel fuerunt possident, cum ab his successio vindicari non possit, nihil haec iuris definitio noceat.*⁴⁴³

Proč právě pro *hereditas petitio* nebyla preskripce použitelná, když šlo přitom o *actio in rem*, bylo předmětem diskuzí. Někdy se odůvodnění hledá v tom, že jde o *actio mixta*, ale toto odůvodnění je stěží dostačující pro klasickou jurisprudenci. Nepoužitelnost *longi temporis praescriptio* vůči *hereditas petitio* je tak vyzdvihována, pokud se hovoří o domněnce, že institut vznikl jako důkazní argument v procesu o věc. Tato teorie totiž pomáhá odpovědět na otázku, proč právě proti *hereditas petitio* držitel nemohl být úspěšný. V případě jiných žalob, kdy je odvozováno právo nabytím od třetí osoby, proti sobě vystupují nároky z kvalitativně stejných titulů, uplynutím předepsané doby tak důkazy svědčící ve prospěch držitele dostanou větší váhu. Naproti tomu nároky, které vznášejí strany u *hereditas petitio* mohou být kvalitativně odlišné. Skutečný dědic mohl tak mít lepší právo na věc než držitel. Vedle sebe tak mohlo stát několik nároků s různým pořadím dědického práva. Proto pouhý lepší důkaz v oprávněnost držby držitele nestačí, aby uspěl proti silnějším oprávněním.⁴⁴⁴

---

⁴³⁹ Např. Partsch se domnívá, že soudce by měl k *longi temporis praescriptio* přihlídnout vždy. Viz PARTSCH, J. op. cit., s. 70.

⁴⁴⁰ PARTSCH, op. cit., s. 137.

⁴⁴¹ C. 2.18.8.; C. 5.51.8; C.7.35.5; C. 8.44.21.

⁴⁴² Vat. Frag. 7. Viz sub 421.

⁴⁴³ C. 7.34.4: „Preskripce dlouhého času nemůže škodit těm, kteří si nárokují pozůstalost (pomocí *hereditas petitio*). Je pravda, že když nedeří jako dědic a držitel, ale jako kupující nebo obdarovaný nebo z jiného titulu, věc, která patří nebo patřila k pozůstalosti, protože nemůže být požadována ze sukcese, toto opatření se jí netýká.“

Dále též C. 3.31.7; C. 6.30.8;

⁴⁴⁴ K tomu viz PARTSCH, J., op. cit., s. 103.

Na podobném názoru pak může spočívat vyloučení *longi temporis praescriptio* z *actio familiae herciscundae* a *actio communi dividundo*.

V dostupných zdrojích vystupuje námitka z dlouhé držby jen proti žalobě vlastníka a zástavního věřitele. V souvislosti s tím se rozlišují dva druhy *longi temporis praescriptio*, jednak *longi temporis praescriptio adversus dominum*, který je primárně předmětem zkoumání této práce, a *longi temporis praescriptio adversus creditorem*, kterým se mohl držitel osvobodit ze zástavního práva váznoucí na věci.

Z pramenů sice vyplývá, že preskripce dlouhé držby nepůsobila proti věci kradené,⁴⁴⁵ to ale nemohlo platit pro nejstarší podobu institutu, které nepodléhaly movitosti. Je otázkou, zda nepřípustnost *longi temporis praescriptio* u kradených věcí s ní byla spojena od počátku, či zda byla až výsledkem přibližování se institutu k *usucapio*.

Co se týče účinků *longi temporis praescriptio*, bylo třeba také zodpovědět otázku, zda preskripce původně působila jen jako námitka, či zda byla použitelná i proti třetím osobám při ztrátě držby. Bylo v takovém případě možné vindikovat věc? Koncem 4. století mělo *longi temporis praescriptio* stejný účinek jako *usucapio*, jak to bylo v počátcích existence institutu však není jasné. Přímý následek nabytí vlastnického práva získala *praescriptio* zřejmě až za císaře Iustiniana. Do té doby měla *longi temporis praescriptio* jen účinek námitky, se kterou byla však zřejmě spojena i *actio ad vindicandam rem*.

*Si quis emptionis vel donationis vel alterius cuiuscumque contractus titulo rem aliquam bona fide per decem vel viginti annos possederit et longi temporis exceptionem contra dominos eius vel creditores hypothecam eius praetendentes sibi adquisierit posteaque fortuito casu possessionem eius rei perdidit, posse eum etiam actionem ad vindicandam eandem rem habere sancimus. Hoc enim et veteres leges, si quis eas recte inspexerit, sanciebant.*⁴⁴⁶

---

⁴⁴⁵ C. 6.1.1 (Diocletianus, Maximianus): *Servum fugitivum sui furtum facere et ideo non habere locum nec usucapionem nec longi temporis praescriptionem manifestum est, ne fuga servorum dominis suis ex quacumque causa fiat damnosa.* „Je jasné, že uprchlý otrok (*servus fugitivus*) spáchal krádež sám sebe a proto není způsobilý ani k vydržení ani k námitce dlouhého času, proto uprchnutí otroka nemůže mít ze žádného důvodu za následek ztrátu vlastnictví jeho pána.“

⁴⁴⁶ C. 7.39.8 pr. (Iustinianus): „Když někdo drží věc, kterou nabyl v dobré víře koupí, darováním nebo jiným kontraktem po deset nebo dvacet let a nabyl pro sebe právo preskripce založené na dlouhé době držbou takové věci proti vlastníkovi nebo zástavnímu věřiteli, a poté ztratil držbu takové věci náhodou, nařizujeme, že má být oprávněn k žalobě na navrácení (*actionem ad vindicandam*) takové věci. Pokud někdo pečlivě zkoumá staré zákony, zjistí, že to povolovali.“

Císař Iustinian jen konstatuje, že taková praxe, kdy se držitelé poskytl k ochraně jeho zájmů žaloba, je doložená starými zákony (*veteres leges*). Konkrétní dobu, kdy k poskytnutí takové žaloby došlo však neznáme. O poskytnutí žaloby mluvil rovněž Ulpianus s odkazem na Iuliana:

*Iulianus ait eum, qui iuravit fundum suum esse, post longi temporis praescriptionem etiam utilem actionem habere debere.*⁴⁴⁷

Jakmile přesáhla *praescriptio longi temporis* význam pouhé námitky dlouhodobého držitele a držitelé byla poskytnuta k ochraně jeho práva i žaloba, efektem se začala rovnat vydržení. Jakmile došlo ke sjednocení předpokladů pro *longi temporis praescriptio* a *usucapio*, k zániku dělení věcí na mancipační a nemancipační a ke konci rozlišování kviritského vlastnictví, přestal být důvod posuzovat instituty odděleně, nic tak nebránilo tomu, aby se *longi temporis praescriptio* stala po vzoru *usucapio* novou, druhou, formou vydržení.

2.4.5 Iustinianova reforma vydržení

Jak postupem času docházelo ke zrovnoprávnění peregrinů s římskými občany, docházelo i ke změně postavení *praescriptio longi temporis*. Císař Dioklecián tím, že vztáhl pozemkovou daň i na italskou půdu, ji silně přiblížil k provinčním pozemkům.⁴⁴⁸ Zrovnoprávnění podmínek pro všechny pozemky popíralo původní přesvědčení, že některé z nich jsou způsobilé být předmětem soukromého vlastnictví a jiné ne.⁴⁴⁹ Nutnost mancipace postupně ustupovala, kviritské vlastnictví ztrácelo svá specifika, také rozdíl mezi římskými občany a peregriny pomalu mizel. Roku 212 n. l. bylo pomocí *Constitutio Antoniniana* uděleno římské občanství téměř všem svobodným obyvatelům. Tímto aktem se tak stalo *usucapio* přípustným pro všechny obyvatele říše. Praktická odlišnost mezi *usucapio* a *praescriptio longi temporis* tak spočívala jen v požadované lhůtě,

---

⁴⁴⁷ D. 12.2.13.1 (Ulp. 22 *ad. ed.*): „Iulianus říká, že ten, kdo přísahá, že pozemek je jeho po promlčení dlouhého času, musí mít pomocnou žalobu (*actio utilis*).“ Zde však zřejmě mohl být text interpolován.

⁴⁴⁸ SAUSENG, M. *Die Entwicklung der Ersitzung*. Graz, 2004, s. 33. Diplomová práce. Karl-Franzes-Universität Graz. Rechtswissenschaftlicher Fakultät. Vedoucí práce Prof. Dr. Gunter Wesener.

⁴⁴⁹ LEVY, E. *West Roman Vulgar Law: The Law of Property*. Philadelphia: American Philosophical Society, 1951, s. 178.

navíc bohužel vysoce nevýhodné pro vlastníky italské půdy, kteří mohli o své pozemky v důsledku vydržení přijít již za dva roky, což oproti deseti či dvaceti rokům u *praescriptio longi temporis* činilo výrazný rozdíl.⁴⁵⁰ Není tak divu, že na území Západořímské říše bylo *usucapio* brzy vytlačeno.⁴⁵¹

K jinému vývoji došlo ve Východořímské říši, kde bylo zachováno jak *usucapio*, tak *praescriptio longi temporis*.⁴⁵² První z nich bylo však možné použít jen velmi omezeně z důvodu, že se většina území nacházela na provinční půdě, s výjimkou několika málo pozemků italského práva. *Usucapio* se proto týkalo zejména věcí movitých. *Praescriptio longi temporis* s desetiletou a dvacetiletou lhůtou se pak aplikovalo na většinu půdy.

Jakmile definitivně zanikla kategorie věcí mancipačních⁴⁵³ a byl odstraněn institut kviritského vlastnictví, přistoupil císař Iustinian k zásadní reformě, protože nebyl důvod pro odlišný režim ve vztahu k italské či provinční půdě. Císař Iustinian tak sloučil obě kategorie do jednoho institutu vydržení, s tím, že terminoloicky zachoval výraz *usucapio* pro vydržení movitých věcí, výraz *longi temporis praescriptio* pro vydržení nemovitostí. Rozdělení vycházelo zcela jistě se shora uvedené faktické praxe. Sloučení institutů zřejmě proběhlo jeho konstitucí z roku 531 n.l.⁴⁵⁴ Zdá se, že splynutím mělo dojít zejména ke sjednocení podmínek obou dřívějších institutů.⁴⁵⁵ Teprve tímto krokem se *praescriptio longi temporis* stalo institutem s plně hmotněprávními důsledky. K vydržení movitých věcí byla vyžadována držba trvající tři roky, tj. oproti předchozímu stavu se požadovaná délka lhůty ztrojnásobila.

Cum autem antiqui et in rebus mobilibus vel se moventibus, quae fuerant alienatae vel quocumque modo, bona fide tamen, detentae, usucapionem extendebant, non in Italico solo nexu, sed in omnem orbem terrarum, et hanc annali tempore concludebant, et eam duximus esse corrigendam, ut, si quis alienam rem mobilem seu se moventem in quacumque terra sive Italica

---

⁴⁵⁰ NOVÁK, M. Praescriptio longi temporis. In VOJÁČEK, Ladislav, TAUCHEN, Jaromír, eds. *III. česko-slovenské právněhistorické setkání doktorandů a postdoktorandů: (sborník z konference)*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 218.

⁴⁵¹ PUCHTA, G. F., op. cit., s. 637.

⁴⁵² PUCHTA, G. F., op. cit., s. 638.

⁴⁵³ C. 7.31.1.5 (Iustinianus): *Cum etiam res dividi mancipi et nec mancipi sane antiquum est et merito antiquari oportet, sit et rebus et locis omnibus similis ordo, inutilibus ambiguitatibus et differentiis sublatis*. „A opustili jsme starou praxi rozdělování věcí na mancipační a nemancipační, což je v souladu s rozumem, takže stejné pravidlo se použije na veškerý majetek a všechna místa, a neužitečná dvojkolejnost a rozdíly budou definitivně odstraněny.“

⁴⁵⁴ C. 7.31.1 pr. Viz sub 412.

⁴⁵⁵ Věc musí být způsobilá k vydržení, je potřeba jak pro *usucapio*, tak i pro preskripci dobrá víra a *iustus titulus*. KASER, M. *Das römische Privatrecht. Abschnitt II*, op. cit., s. 286.

*sive provinciali bona fide per continuum triennium detinuerit, is firmo iure eam possideat, quasi per usucapionem ei adquisitam.*⁴⁵⁶

Původní dvouletá lhůta, která platila pro vydržení nemovitostí byla nahrazena desetiletou či dvacetiletou, v závislosti na přítomnosti stran ve stejné provincii.

*Sancimus itaque debere in huiusmodi specie utriusque personae tam petentis quam possidentis spectari domicilium, ut tam is qui dominii vel hypothecae quaestionem inducit quam is qui res possidet domicilium in uno habeant loco, id est in una provincia. Hoc etenim nobis magis eligendum videtur, ut non civitate concludatur domicilium, sed magis provincia, et si uterque domicilium in eadem habet provincia, causam inter praesentes esse videri et decennio agentem excludi.*⁴⁵⁷

Kritériem se stal, jak již bylo zmíněno výše, domicil stran. Důvodem prodloužení lhůty mělo dle Iustiniana být: „aby vlastníci nebyli rychle zkráceni na svých právech a aby výhody vydržení nebyly omezené na určitá území.“⁴⁵⁸

Podmínky vydržení se jinak až na výjimky shodovaly s původními, jen některá specifika ohledně předešlého *usucapia* byla opuštěna. Vedle již dřívějšího vynětí *res fiscales*,⁴⁵⁹ nebylo možno vydržet ani věci císaře. Podle pravidel stanovených v Digestech byl z vydržení vyňat majetek církve,⁴⁶⁰ Iustinian jej nicméně roku 535 umožnil vydržet po uplynutí 100 let⁴⁶¹ a

---

⁴⁵⁶ C. 7.31.1.2 (Iustinianus): „Navíc, starší stanovili dobu pro nabytí movitého majetku, nebo takového, který je schopný se sám pohybovat nebo podobného, který byl držen v dobré víře, když je umístěn v Itálii nebo kdekoliv jinde ve světě, a umožnili, aby bylo uděleno vlastnictví po držbě jednoho roku. Rozhodli jsme se, že by to mělo být změněno, takže kdokoliv má držbu v dobré víře movitého majetku nebo takového, který se sám může hýbat, jak v Itálii, tak i v provinciích, po nepřerušenu dobu tří let, může nabýt oprávnění k ní, stejně jako by byla nabyta vydržením.“

⁴⁵⁷ C. 7.33.12.1: (Iustinianus): „Proto jsme rozhodli, že v případech tohoto druhu, domicil žalobce stejně jako držitele bude brán v úvahu, takže ten, kdo vznesl otázku ohledně vlastnictví nebo hypotéky věci, stejně jako ten, kdo je v držbě, musí bydlet na stejném místě, tj. ve stejné provincii. Protože jsme se domnívali, že má být rozhodnuto ve prospěch zvážení provincie spíše než města jako domicilu stran, a pokud obě strany mají svůj domicil ve stejné provincii, případ bude posouzen jako, že je mezi přítomnými, a delší lhůta než deset let bude vyloučena.“

⁴⁵⁸ Inst. 2.6 pr.

⁴⁵⁹ Inst. 2.6.9. *Res fisci nostri usucapi non potest.* „Věci patřící státní pokladně vydržet nelze.“

⁴⁶⁰ Viz titul C. 7.38 *Ne rei dominicae vel templorum vindicatio temporis exceptione submoveatur.* Např. viz C. 7.38.2 sub 419.

⁴⁶¹ O tom pojednávají Novellae v 9. Constitutio s názvem: *Ut ecclesia Romana centum annorum habeat praescriptionem:* Nov. 9.1: *...Sed centum tantummodo annorum lapsu temporalem exceptionem eis opponi sancimus, ut maneant per totum supradictum tempus integra iura ecclesiastica et non possit eis alia praeter centum annorum obviare exceptio, cum hoc tempus vitae longaevis hominis plerumque finis esse dignoscitur.* „Ale rozhodli jsme, že

v letech 541 a 544 dokonce po 40 letech.⁴⁶² Původně nebylo možno vydržet rovněž *confinium*, tj. prostor pěti stop mezi pozemky (*quinque pedes*).⁴⁶³ Již za Theodosia však byla omezena možnost vznesení žaloby ve věcech sporů o hranice pozemků na třicet let, poté k preskripci dojít mohlo.⁴⁶⁴

Iustinian ponechává dosavadní nevydržitelnost věci v případě zákazu jejího zcizení. Navíc zakazuje preskripci v případě odkazů a fideikomis.⁴⁶⁵ Proti nezletilcům mladším 25 let, nebylo sice připuštěno běžné vydržení, ale Iustinian určil, že proti nim přesto může dojít k preskripci po uplynutí 30 nebo 40 let.

Co se týče otázky přetržení vydržecí doby, není zcela jasné, zda se institut vydal cestou, která byla zvolena u *usucapio* nebo se v tomto směru inspiroval spíše *longi temporis praescriptio*, tj. zda *usurpatione civili* přetrhovala běh lhůty. V pramenech se objevují zprávy o odlišném přístupu k *usucapio* a *longi temporis praescriptio*, které však zřejmě mluví jen o stavu existujícím v předchozím období. Po Iustinianově reformě institutu není důvod k odlišnému zacházení s movitými a nemovitými věcmi. Teorie se přiklání spíše k názoru, že se jakékoli justiniánské vydržení *usurpatione civili* přetrhovalo.⁴⁶⁶

Accessio possessionis bylo všeobecně povoleno. Nejen univerzální, ale i singulární sukcesor si mohl připočíst držbu předchozího držitele⁴⁶⁷, resp. všech *bona fidei* předchůdců,⁴⁶⁸ pokud došlo k přechodu držby bez přetržení a držba byla i předtím k vydržení způsobilá.⁴⁶⁹ Co se počítání lhůt týče, k vydržení docházelo započítáním posledního dne nutné doby.⁴⁷⁰

---

námítka může být žádána proti nim jen po uplynutí sta let, že všechna církevní privilegia zůstanou během výše uvedeného období nedotčena, a že, jak bylo uvedeno, žádná námítka nebude proti nim možná před uplynutím století, jelikož to je považováno za maximální délku lidského života.“

⁴⁶² Nov. 111.1. Nov 131.6.

⁴⁶³ C. 3.39.5 (Valentinianus, Theodosius, Arcadius): *Quinque pedum praescriptione submota finalis iurgii vel locorum libera peragatur intentio*. „Preskripce pěti stop byla zakázána, osoby mohou volně vznášet žaloby na stanovení hranic nebo na osvobození takového místa.“

⁴⁶⁴ C. 3.39.6. Viz sub 420.

⁴⁶⁵ C. 6.43.3.3, 3a, 3b.

⁴⁶⁶ HEYROVSKÝ, L., op. cit., s. 370 – 371.

⁴⁶⁷ C. 7.33.11. Viz sub 407. Též Inst. 2.6.12: *Diutina possessio, quae prodesse coeperat defuncto, et heredi et bonorum possessori continuatur, licet ipse sciat praedium alienum: quodsi ille initium iustum non habuit, heredi et bonorum possessori, licet ignoranti, possessio non prodest. quod nostra constitutio similiter et in usucapionibus observari constituit, ut tempora continuentur*. Překlad viz sub 430. Inst. 2.6.13: *Inter venditorem quoque et emptorem coniungi tempora, divi Severus et Antoninus rescipserunt*. „Na základě jednoho reskriptu božského Severa a božského Antonina se započítává také držba prodávajícího a kupujícího.“

⁴⁶⁸ D. 44.3.15.1 (Ven. lib. 5 interd.).

⁴⁶⁹ ARNDTS, C. L., op. cit., s. 278.

⁴⁷⁰ D. 44.3.15 pr. (Venul. 5 interd.). Viz sub 194.

2.4.6 *Praescriptio longissimi temporis*

Mimo tzv. řádného vydržení, kterým bylo shora zmíněné *usucapio* a *longi temporis praescriptio*, se v římském právu objevuje i vydržení mimořádné, označené jako *praescriptio longissimi temporis*. Jako samostatný institut byl zakotven císařem Iustinianem v 7. knize Codexu, 39. titulu s názvem *De praescriptione XXX vel XL annorum*. Již z názvu tak vyplývá, že délka lhůty stanovené pro takovou preskripci byla buď třicet nebo čtyřicet let. Již výše byly zmíněny některé případy, kdy byla požadována tato delší lhůta.

Institut *praescriptio longissimi temporis* se lišil od běžné *longi temporis praescriptio* v jeho podobě známé z justiniánské kompilace. Jeho kořeny sahají k císaři Konstantinovi, který položil základ námitce promlčení vlastnické žaloby, *annorum quadraginta praescriptio*.

*Male agitur cum dominis praediorum, si tanta precario possidentibus praerogativa defertur, ut eos post quadraginta annorum spatia qualibet ratione decursa inquietare non liceat, cum lex constantiniana iubeat ab his possessionis initium non requiri, qui sibi potius quam alteri possederunt, eos autem possessores non convenit appellari, qui ita tenent, ut ob hoc ipsum solitam debeant praestare mercedem.*⁴⁷¹

Cílem bylo poskytnout ochranu také držbě, která postrádala *iustum initium*, a na niž se tedy *praescriptio longi temporis* nedala uplatnit.⁴⁷² Úleva z prokazování titulu držitele byla na druhou stranu vyvážena požadavkem delšího trvání držby, a to 40 let. Nicméně, koncem 4. století došlo ke zkrácení této doby na 30 let.⁴⁷³ Lhůta 40 let byla zachována pro vydržení proti kostelům a zbožným nadacím.⁴⁷⁴

---

⁴⁷¹ C. 7.39.2 (Valentinianus, Valens): „Nesprávná žaloba je použita s ohledem na vlastníka pozemku, když je dán titul výprosy držiteli, že nemůže být obtěžován z žádného důvodu po uplynutí 40 let, protože *lex Constantini* říká, že není třeba prokazovat titul pro držitele, kteří pro sebe drželi majetek. Je stanoveno, že nemohou být označeni za držitele ti, kdo drží věc z důvodu placení určité fixní částky jako nájem.“

C. Th. 4.11.2 (Constantinus, Constans): *Annorum quadraginta praescriptio, quam vetustatem leges ac iura nuncupare voluerunt, admittenda non est, cum actio personalis intenditur. Quare in praesenti et in ceteris causis id potissimum servabis atque custodies, nisi iure veteri comprehensum sit actionem, quae movetur, propter vetustatem non debere moveri. Sed quamvis actio pecuniae postulatae exceptione temporis non finiatur, iudex tamen debet inspicere, quae temporis intervalla nullis iustis causis exsistentibus fluxerint, et instrumenti vetustatem, ut diligentius his consideratis ex officio iudicantis, quid pronuntiari super huiusmodi actionibus oporteat, aestimetur.*

⁴⁷² KASER, M. *Das römische Privatrecht. Abschnitt II*, op. cit., s. 285.

⁴⁷³ LEVY, E., op. cit., s. 184 – 189.

⁴⁷⁴ Nov. 111.1. Nov 131.6. HEYROVSKÝ, L., op. cit., s. 371.

*Sicut in rem speciales, ita de universitate ac personales actiones ultra triginta annorum spatium minime protendantur. Sed si qua res vel ius aliquod postuletur vel persona qualicumque actione vel persecutione pulsetur, nihilo minus erit agenti triginta annorum praescriptio metuenda: eodem etiam in eius valente persona, qui pignus vel vel hypothecam non a suo debitore, sed ab alio per longum tempus possidente nititur vindicare.*⁴⁷⁵

Kořeny institutu preskripce mimořádně dlouhého času spočívají v promlčení nároku žalobce, neměl tak primárně sloužit k nabytí vlastnického práva. Připuštěna byla i proti jiným než věcným žalobám. Následně se ale stala institutem, který přinesl trvalou jistotu do vlastnických vztahů k věci. Řádné vydržení totiž trpělo zejména omezeními způsobenými jako vlastními předpoklady. Vzhledem k tomu, že držitel musel i po uplynutí dlouhé doby prokazovat oprávněnost svého nabytí a navíc byly z vydržení vyloučeny věci kradené či nabyté viciózně, nejistota ohledně oprávnění držitele, kterou mělo vydržení odstranit, přesto trvale v určité míře zůstávala. Proto se institut, který umožnil *preskripci* ohledně věcí jinak z vydržení vyloučených, stal nanejvýš vítaným instrumentem, kterým mohlo být dosaženo kýžené trvalé právní jistoty.

Původně *praescriptio longissimi temporis* spočívala pouze v námitce promlčení vlastnické žaloby, nicméně postupem času stále nabývala na významu.⁴⁷⁶ V praxi Západořímské říše tento druh preskripce brzy vytlačil z užívání *usucapio* i *praescriptio longi temporis*, její důležitost tak výrazně vzrostla.⁴⁷⁷

V roce 528 císař Iustinian *praescriptio longissimi temporis* povýšil na úroveň skutečného vydržení, když udělil dlouhodobému držiteli možnost žalovat toho, kdo mu držbu odebral.

*Quod si quis eam rem desierit possidere, cuius dominus vel is qui suppositam eam habebat exceptione triginta vel quadraginta annorum expulsus est, praedictum auxilium*⁴⁷⁸ non

---

⁴⁷⁵ C. 7.9.3 pr. (Honorius, Theodosius): „Právo vznést zvláštní věcnou žalobu nebo obecnou osobní žalobu, se neprodlužují přes lhůtu 30 let. Když je nějaká věc nebo právo požadováno, nebo proti někomu byla vznesena žaloba nebo obžaloba jakéhokoliv druhu, preskripce 30 let může být žádána proti žalobci. Totéž je použitelné v případě osoby, která se snaží o navrácení věci, která byla zastavena nebo dána do hypotéky, ne dlužníkem, ale někým jiným, kdo ji měl v držbě po dlouhý čas.“

⁴⁷⁶ KASER, M. *Das römische Privatrecht. Abschnitt II*, op. cit., s. 286.

⁴⁷⁷ LEVY, E., op. cit., s. 188.

⁴⁷⁸ Tím má na mysli *actio ad vindicandam rem*. Viz C. 7.39.8 pr.

*indiscrete, sed cum moderata divisione ei praestare censemus, ut, si quidem bona fide ab initio eam rem tenuit, simili possit uti praesidio ...*⁴⁷⁹

Aby mohla být použita žaloba, bylo nutné, aby držitel byl v dobré víře, ale na druhou stranu nebylo vyžadováno splnění jiných podmínek určených pro *usucapio* i *praescriptio longi temporis*, jakými byly *titulus iustus* a způsobilost věci k vydržení (*res habilis*).⁴⁸⁰ Tím byl prolomen i zákaz vydržení věcí kradených. K vydržení přesto nedošlo, pokud byla věc získána od dřívějšího držitele násilím:

*Sed haec super illis detentoribus censemus, qui sine violentia eandem rem nacti sunt. Nam si quis violenter eam abstulit, omnimodo licebit priori possessori sine ulla distinctione eam vindicare.*⁴⁸¹

Moderní právní věda tento typ vydržení začala označovat jako vydržení mimořádné. Co bylo zachováno z předchozí povahy institutu, bylo počítání konce lhůty preskripce. To se od řádného vydržení lišilo. Obdobně jako při promlčení žalob, musel uplynout celý poslední den, k vydržení tedy nedocházelo již počátkem posledního dne.⁴⁸²

---

⁴⁷⁹ C. 7.39.8.1 (Iustinianus): „Pokud ale, někdo měl přestat držet věc, jejíž vlastník nebo někdo, kdo k ní měl zástavní právo byl vyloučen námitkou 30 nebo 40 let, je náš názor, že shora zmíněná pomoc (*actio ad vindicandam rem*) mu bude umožněna, ne bez rozdílu, ale s upraveným rozdílem, a sice, pokud někdo měl, na začátku, držet uvedenou věc v dobré víře, mohl využít stejné výhody...“

⁴⁸⁰ KASER, M. *Das römische Privatrecht. Abschnitt II*, op. cit., s. 287.

⁴⁸¹ C. 7.39.8.2 (Iustinianus): „My jsme ale rozhodli, že tato pravidla se použijí jen na držitele, kteří obdrželi držbu bez použití násilí, protože pokud někdo ji odejmul násilně, dřívější držitel měl být všemi prostředky oprávněn ji požadovat zpět bez jakéhokoliv rušení.“

⁴⁸² HEYROVSKÝ, L., op. cit., st 371.

3. Vydržení v novodobých kodifikacích

3.1 Vydržení ve Všeobecném zákoníku občanském

Římské právo se stalo inspirací pro mnoho moderních soukromoprávních kodexů. Vydržení je dodnes velmi oblíbeným institutem, který nacházíme v téměř každém současném evropském zákoníku. S institutem byl dobře obeznámen, jak jistě nepřekvapí, i zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský (dále jen ABGB). I když tento zákon z velké části převzal systematiku římských institucí (ať již Gaiových či justiniánských), neřadí vydržení do dílu věnovaného věcným právům, nýbrž do dílu třetího, a pojednává o něm spolu s institutem promlčení.⁴⁸³ Setkáváme se s ním až v samotném závěru předpisu, v hlavě čtvrté „O promlčení a vydržení“ v §§1451-1502 ABGB.⁴⁸⁴ Vydržení v ABGB tak zcela evidentně vycházelo z preskripčního typu vydržení, jak se dá soudit již z pouhé systematiky. Vydržení práv jedné osoby tak vyplývalo z promlčení práv osoby jiné:

„Převede-li se promlčené právo následkem zákonné držby zároveň na někoho jiného; nazývá se vydrženým právem a způsob nabytí vydržením.“⁴⁸⁵

Tato doktrína byla kritizována již za první republiky, kdy bylo poukazováno na nezávislost obou institutů.⁴⁸⁶ Přestože se vzájemná souvislost vydržení a promlčení nedá zcela zavrhnout, umístění institutu v rámci zákoníku nebyla považována za ideální.

---

⁴⁸³ SALÁK, P. Římskoprávní vlivy v českém právu 19. až 21. stol. na příkladu institutu vydržení. In VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., TAUCHEN, J., eds. *Proměny soukromého práva: Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 131.

⁴⁸⁴ Ustanovení, kterými bylo upraveno vydržení, nebyla v době platosti ABGB měněna, pouze některá z nich zrušena, proto bude práce vycházet z jeho původního znění, nebude-li uvedeno jinak.

⁴⁸⁵ § 1452 ABGB.

⁴⁸⁶ HARTMANN, A., ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 6, (§§ 1342 až 1502)*. Praha: Linhart, 1937, s. 429.

Stejně jako římskoprávní vydržení, bylo závislé i vydržení v ABGB na splnění zákonem stanovených předpokladů. Ty se příliš nelišily od požadavků, které pro vydržení vyžadovalo římské právo.

3.1.1 Subjekty a jejich způsobilost k vydržení

Jeden ze základních předpokladů, které zákoník stanovil, byl požadavek na způsobilost osob:

„Každý, kdo je jinak způsobilý k nabývání, může také vlastnictví nebo jiných práv nabýti vydržením.“⁴⁸⁷

Způsobilým subjektem byl držitel, který mohl nabývat práv vlastním jménem. Za podmínek stanovených zákony byl způsobilý nabývat práv každý.⁴⁸⁸ Jiné požadavky nebyly na způsobilost subjektu k vydržení kladeny.

Vzhledem k úzkému sejetí vydržení a promlčení není překvapivé, že zákon stanovoval navíc i proti komu bylo vydržení přípustné:

„Promlčení a vydržení mají průchod proti každé soukromé osobě, která je způsobilá svá práva sama vykonávat. Proti poručencům a chráněncům; proti církvím, obcím a jiným právnickým tělesům, proti správci veřejného jmění a proti těm, kdož jsou bez své viny nepřítomni, dopouštějí se jen za omezení níže (§ § 1494, 1472 a 1475) uvedených.“⁴⁸⁹

Ani u osob, které svá oprávnění vydržením pozbývají, tak není kladen žádný zvláštní požadavek na jejich způsobilost. Vyjmenovány jsou kategorie, u kterých zákon sice vydržení nevylučuje, zpříšňuje však podmínky, kdy proti nim bylo lze vydržet, takovou mohlo být např. prodloužení lhůty.

---

⁴⁸⁷ § 1453 ABGB.

⁴⁸⁸ § 18 ABGB: „Každý je způsobilý nabývatí práv za podmínek, ustanovených zákony.“

⁴⁸⁹ § 1454 ABGB.

3.1.2 Předmět vydržení

Dalším předpokladem byl objekt vydržení. Předmětem vydržení mohlo být nejen vlastnické právo, ale i jiné právo, pokud bylo způsobilé být předmětem držby. Mezi taková jiná práva patřilo například právo služebnosti či právo odpovídající reálnému břemeni.⁴⁹⁰

„Čeho lze nabýti, to lze i vydržeti. Věci však, kterých pro jejich podstatnou povahu nebo podle zákona nelze držeti; rovněž věci a práva, jichž nelze vůbec zciziti, nejsou předmětem vydržení.“⁴⁹¹

Vydržení tak jednak záviselo na přípustnosti objektu, ať už práva nebo věci, být předmětem držby a jednak na možnosti jeho zcizitelnosti. Co se práv týče, zcizitelné nebylo například výsostné právo příslušející pouze hlavě státu:

„Z toho důvodu nemůže býti ani nabyto vydržením práv hlavě státu jako takové náležejících, např. právo ukládati cla, raziti mince, vypisovati berně a jiná výsostná práva (regalia), ani nemohou býti promlčeny závazky, odpovídající těmto právům.“⁴⁹²

Oproti tomu byla k vydržení způsobilá některá oprávnění, která však hlavě státu nenáležela výlučně:

„Jiná práva hlavě státu příslušející, nikoli však výlučně vyhrazená, např. mýtění, honba, rybářství apod., mohou sice býti vydržena vůbec jinými státními občany, ale jen v čase delším než obyčejném (§ 1472).“⁴⁹³

---

⁴⁹⁰ Jak vyplývá z rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, Rv II 537/26, dle kterého: „Předmětem držby a vydržení může se státi také právo na opakující se dávku, jehož rubem na straně zavázaného podmětu jest reální břemeno tížící určitou nemovitost, ať byla dávka ta původně z jakéhokoliv titulu nebo i bez titulu poskytována nebo ať se původně za ni dostávalo protihodnoty, jen když ji vlastník oprávněné nemovitosti počal žádati jako své právo a vlastník zavázané nemovitosti ji počal odváděti jako závazek tížící nemovitost bez odvislosti na získání vzájemné hodnoty.“

⁴⁹¹ § 1455 ABGB.

⁴⁹² § 1456 ABGB.

⁴⁹³ § 1457 ABGB.

Dalšími z oprávnění, která nemohla být vydržením nabyta, byla práva ryze osobního charakteru:

„Práva manžela, otce, dítěte a jiná osobní práva nejsou předmětem vydržení. Avšak těm, kdo taková práva vykonávají poctivě, prospívá nezaviněná nevědomost, že mohou svých domnělých práv zatím hájiti a vykonávati.“⁴⁹⁴

Negativním výkladem se dovozovalo, že nelze vydržet zástavní právo, dědické právo, pohledávky a právo stavby.⁴⁹⁵ Nemožnost vydržení zástavního práva se opírala o znění §449 ABGB, kde mezi tituly nabytí zástavního práva vydržení uvedeno nebylo.⁴⁹⁶ Přesto vznikaly některé pochybnosti ohledně ruční zástavy.

Bylo-li předmětem vydržení právo vlastnické, sekundárním předmětem takového vydržení byly věci. Ty musely být po vzoru římského práva jednak obchodovatelné (*in commercio*) a jednak způsobilé k držbě:

„Všechny hmotné a nehmotné věci, které jsou předmětem právního obchodu, mohou být vzaty v držení.“⁴⁹⁷

Mohlo jít jak o věci hmotné, tak nehmotné, jak movité, tak i nemovité. Oproti římskému právu byl tak předmět vydržení širší. Snad i úzká souvislost s promlčením, napomohla k rozšíření vydržení i mimo okruh věcných práv. Kromě toho byla rovněž opuštěna různá zákazová ustanovení. ABGB například neznalo zákaz vydržení kradených věcí, který by lpěl na věci. I jiná omezení, které znalo římské právo, se neuplatnila vzhledem ke společenským poměrům.

---

⁴⁹⁴ § 1458 ABGB.

⁴⁹⁵ DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 542. PETR, B. *Vydržení v českém právu*, op. cit., s. 11.

⁴⁹⁶ PETR, B., *tamtéž*. THÖNDEL, A. *Vývoj institutu vydržení*. Praha, 2007, s. 12. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Michal Skřejpek, DrSc

⁴⁹⁷ § 311 ABGB

3.1.3 Držba jako předpoklad vydržení

Další z nenahraditelných podmínek vydržení byla držba. ABGB vyžaduje, aby držba byla tzv. pořádná, poctivá a pravá. Požadavky titulu a dobré víry tak přestaly vystupovat jako samostatné předpoklady a promítly se do požadavku držby, určily její kvalifikaci.

„K vydržení je potřebí kromě způsobilosti osoby a předmětu: aby někdo byl ve skutečném držení věci nebo práva, jichž tímto způsobem má nabytí; aby jeho držení bylo pořádné, poctivé a pravé a aby v něm bylo pokračováno po všechen čas, vyměřený zákonem (§ § 309, 316, 326 a 345).“⁴⁹⁸

Obsahově se držba jako taková od římskoprávního pojetí neliší. Opět ji můžeme popsat jako faktickou moc nad věcí s vůlí nakládat s ní jako s vlastní:

„Kdo má věc ve své moci nebo úschově, sluje její majitel. Má-li majitel věci vůli ji za svou podržeti, jest jejím držitelem.“⁴⁹⁹

3.1.3.1 Držba pořádná

Pouhá držba k vydržení nestačila, minimálně, co se řádného vydržení týče, vyžadoval zákoník, aby byla shora uvedeným způsobem kvalifikovaná. Pořádnost držby se týkala důvodu, na kterém se držba zakládala, vycházela tak z římskoprávního požadavku na *iustus titulus*.

„Držení věci sluje pořádné, když se zakládá na platném právním důvodu, to jest na právním důvodu způsobilém k nabytí. V opačném případě sluje nepořádné.“⁵⁰⁰

Dostačujícím byl pouze takový titul, který se zakládal na odvozeném způsobu nabývání vlastnického práva.

---

⁴⁹⁸ § 1460 ABGB.

⁴⁹⁹ § 309 ABGB.

⁵⁰⁰ § 316 ABGB.

„Každé držení jest pořádné a k vydržení postačující, zakládá-li se na takovém právním důvodu, který by postačil k převzetí vlastnictví, kdyby bylo náleželo převodci. Takové jsou např. odkaz, darování, zápůjčka, koupě a prodej, směna, placení atd.“⁵⁰¹

Zákonodárce připustil vydržení pouze při nedostatku spočívajícím v neoprávněnosti převodce ke zcizení věci z důvodu, že nebyl vlastníkem věci. Jiné vady, kterými mohla smlouva o převodu trpět, nemohly být vydržením zhojeny. Objevily se sice úvahy o tom, zda nelze toto ustanovení vykládat extenzivněji, ale v konečném důsledku byl přijat výklad restriktivní.⁵⁰²

Zákoník již nepřipouští vydržení v případě originárních nabývacích způsobů, což je pochopitelné již s přihlédnutím k tomu, jak těžko se hledaly možnosti použití vydržení na tyto nabývací způsoby v pozdních obdobích římského práva. Postavení opuštěných věcí bylo v ABGB zcela srovnáno s postavením věcí ničích, nabývat je bylo lze přivlastněním,⁵⁰³ ani u nich tak nepřicházelo vydržení v úvahu. Při originárním nabývání docházelo okamžitě ke vzniku vlastnického práva, pro vydržení tak nebyl dán prostor.⁵⁰⁴ Vyskytla-li se při původním nabývání nějaká překážka, ke vzniku vlastnictví jednoduše nedocházelo. ABGB navíc striktně odmítal titul pouze domnělý (putativní).⁵⁰⁵ Vzhledem k veškerým těmto důvodům, vydržení z jiného než odvozeného nabývacího titulu nebylo myslitelné.

Vydržet však nemohl ani nabyvatel, který se opíral toliko o titul dědický. Nebylo připuštěno vydržení věcí, u nichž se držitel domníval, že patřily do pozůstalosti, ač tomu tak nebylo. Takové vydržení však neumožňoval ani římskoprávní titul *pro herede*.⁵⁰⁶ Z tohoto titulu totiž podle římského práva mohl vydržet jen ten, kdo se odůvodněně domníval, že je dědicem, ač tomu tak nebylo. V případě věcí, které zůstaviteli v skutečnosti nepatřily, přicházel v římském

---

⁵⁰¹ § 1461 ABGB.

⁵⁰² Krčmář uvádí: Text § 1461 vylučuje výklad tak široký, že by pořádným držitelem podle § 1461 byl každý, kdo opírá svou držbu o kteroukoli skutečnost, kterou zákon uznává za *modus acquirendi dominii* (arg. slovo převodce). Naproti tomu by snesly citované paragrafy dvojí výklad: Buď že pořádným držitelem je ten, kdo získal držení jakoukoli smlouvou o převod vlastnictví; nebo že pořádným držitelem je jen ten kdo vešel v držbu smlouvou o převod vlastnictví, která nezpůsobila přechodu vlastnictví jen proto, že převodce nebyl vlastníkem. Skladba obč. zák. a historické základy § 1461 svědčí zřejmě, že správná jest alternativa druhá (prvá alternativa nedbá slov „kdyby byl převodce vlastníkem“), a je toto mínění přijato skoro bez výjimky.“ Viz KRČMÁŘ, J. Právo občanské II. Práva věcná. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 168.

⁵⁰³ § 386 ABGB: „Movité věci, jež vlastník nechce již jako své podržeti a tedy opustí, může si každý příslušník státu přivlastnit.“

⁵⁰⁴ HARTMANN, A. ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. op. cit., s. 453.

⁵⁰⁵ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. 2. vyd. Praha: Tiskem a nákladem Ed. Grégra, 1874, s.82.

⁵⁰⁶ D. 41.5.3 (Pomp. *libro 23 ad Quint. Muc.*): „Mnozí se domnívají, že pokud jsem dědicem a myslím si, že nějaká věc je součástí pozůstalosti, ale reálně sem nepatří, mohu ji nabýt vydržením.“

právu v úvahu pouze titul *pro suo*. Díky nepřípustnosti putativního titulu ale tento způsob vydržení již v ABGB nepřipadal v úvahu. Dědicové podle ABGB mohli vydržet pouze z titulu, který prospíval i zůstaviteli:

„Věcí zastavených, půjčených, do schování nebo požívání daných nemohou věřitelé, vypůjčitelé a schovatelé nebo poživatelé nikdy nabýti vydržením pro nedostatek pořádného právního důvodu. Dědicové jejich představují zůstavitele a nemají více právního důvodu než tito. Jen třetímu pořádnému držiteli může vydržecí doba prospěti.“⁵⁰⁷

3.1.3.2 Držba poctivá

Dalším požadavkem k úspěšnému vydržení byla dobrá víra, v ABGB označovaná jako poctivost:

„Držení musí býti poctivé. Nepoctivost předchozího držitele nevádí však bezelstnému zástupci nebo dědici, aby počal vydržení ode dne jeho držení (§ 1493).“⁵⁰⁸

Za poctivého byl považován takový držitel, který pokládal věc odůvodněně za svou.

„Kdo z pravděpodobných důvodů pokládá věc, kterou drží, za svou, je poctivým držitelem. Nepoctivým držitelem je ten, kdo ví nebo z okolností musí se domnívati, že věc, která je v jeho držbě, náleží jiné osobě. Z omylu o skutečnostech nebo z neznalosti zákonných předpisů lze býti nepořádným (§ 316) a přece poctivým držitelem.“⁵⁰⁹

Poctivým držitelem mohl být jen ten, kdo přesvědčení o svém právu nabyt z pravděpodobných důvodů. Takový důvod nastal v případě, že držitel nevěděl a ani se z okolností nemusel domnívat, že věc náleží jiné osobě. Proto v případě skutkového omylu nebo

---

⁵⁰⁷ § 1462 ABGB.

⁵⁰⁸ § 1463 ABGB.

⁵⁰⁹ § 326 ABGB.

pro neznalost zákona nemusel být držitel nepoctivý, i když nebyl držitelem řádným.⁵¹⁰ Přípustný tak byl i omyl právní, avšak ne každá neznalost práva ponechávala držitele bezelstným.⁵¹¹ Omyl musel být především omluvitelný (*error probabilis*).⁵¹² Oproti římskému nazírání se uvedená koncepce liší. Již nepostačovalo, aby se držitel domníval, že nikomu jinému neškodí, musel být sám přesvědčen o tom, že je vlastníkem věci. Toto nové pojetí bylo nazýváno jako tzv. pozitivní koncepce bezelstnosti, která stála v opozitu k římskoprávní koncepci negativní.⁵¹³ ABGB vycházelo z domněnky, která svědčila ve prospěch poctivosti držby, v pochybnostech se tak považovala držba primárně za poctivou:

„Poctivost nebo nepoctivost držby musí býti v případě právní rozepře rozhodnuta soudcovským výrokem. V pochybnosti platí domněnka pro poctivost držby.“⁵¹⁴

Všeobecný občanský zákoník vyžadoval, aby poctivost držby trvala po celou vydržecí dobu, platila tedy zásada „*mala fides supervenies nocet*“.⁵¹⁵ V tom se institut lišil od klasického římského práva, kde obecně byla požadovaná dobrá víra jen při nabytí a pozdější špatná víra nevadila.

3.1.3.3 Držba pravá

Mimo pořádnou a poctivou držbu vyžadoval Všeobecný občanský zákoník, aby držba byla rovněž pravá. Za nepravou byla považovaná taková, kdy se držitel v ní vetřel lstí, potajmu nebo prosbou, v ostatních případech se považuje za pravou.

„Jestli se někdo v držbu vetře nebo potajmu lstí nebo prosbou vloudí a hledí-li to, co se mu povolilo z ochoty bez podrobení se stálé povinnosti, v trvalé právo přeměnit, jest držba o

---

⁵¹⁰ RÖSSLEROVÁ, P. *Mimořádné vydržení* [online]. Brno, 2013, s. 27 [cit. 2019-12-12]. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Pavel Salák, Ph.D. PETR, B. *Vydržení v českém právu*, op. cit., s. 14. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/y26yc/Mimoradne_vydrzeni.pdf>.

⁵¹¹ MAYR-HARTING, R. *Soustava občanského práva. Kniha druhá*. Brno: Barvič & Novotný, 1924, s. 81.

⁵¹² RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva*, op. cit., s. 84-85.

⁵¹³ PETR, B., *tamtéž*.

⁵¹⁴ § 328 ABGB.

⁵¹⁵ MAYR-HARTING, R., op. cit., s. 81-82.

sobě nepořádná a nepoctivá také ještě nepravá; v opačných případech pokládá se držba za pravou.“⁵¹⁶

ABGB se tak zřejmě inspiroval římskoprávní *possessio iusta*, která musela být získána *nec vi, nec clam, nec precario*. Nepravá držba pak měla za následek, že proti takovému držiteli mohlo být požadováno odškodnění.⁵¹⁷ Pro vydržení se jako samostatná podmínka může jevit nadbytečná, neboť je-li držba nepravá, bývá zároveň nepořádnou a nepoctivou, což je samo o sobě překážkou vydržení. Čistě teoreticky by sice mohlo dojít k situaci, kdy držba bude nepravá, ale řádná (například, pokud by došlo ke koupi věci, avšak držitel by se zmocnil držby nedovoleným způsobem),⁵¹⁸ avšak ze zákonného znění se nezdá, že by měl zákonodárce takový případ na mysli. Proto se někdy subsumuje držba nepravá pod držbu nepořádnou, jako její zvláštní druh.⁵¹⁹ Pro vydržení má však nepravá držba jeden důležitý následek, co se týče třetích osob, a to, že zcela vylučuje vydržení univerzálního sukcesora – dědice.

„Držení musí býti pravé. Zmocní-li se někdo věci násilím nebo lstí, nebo se v držení potajmu vplíží, nebo věc jen jako výprosu drží; nemůže ji vydržeti ani on sám, ani jeho dědicové.“⁵²⁰

To je rozdíl oproti držbě pouze nepoctivé, při které nepoctivost předchůdce nebyla překážkou vydržení, ač se jeho držba do vydržecí doby nástupce nebo dědice nezapočítávala. Při singulární sukcesi nepravost předchůdce nebránila vydržení, vyžadována však byla dvojnásobně dlouhá vydržecí lhůta.

---

⁵¹⁶ § 345 ABGB.

⁵¹⁷ § 346 ABGB: „Proti každému nepravému držiteli může býti podána žaloba netoliko na navrácení v předešlý stav, nýbrž i na odškodnění. Obojí musí naříditi soud po právním projednání, nehledě ani k silnějšímu právu, které by žalovaný mohl k věci míti.“

⁵¹⁸ Možnost připuštění řádné držby, která mohla být nepravá, uznával např. KRČMÁŘ, J. *Právo občanské II*, op. cit., s. 172-173.

⁵¹⁹ RANDA, A. *Držba a právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, a.s., 2008. Reprint původního vydání, s. 141.

⁵²⁰ § 1464 ABGB. Podobně rovněž § 345 ABGB stanovil: „Jestli se někdo v držbu vetře nebo potajmu lstí nebo prosbou vloudí a hledí-li to, co se mu povolilo z ochoty bez podrobení se stálé povinnosti, v trvalé právo přeměnití, jest držba o sobě nepořádná a nepoctivá také ještě nepravá; v opačných případech pokládá se držba za pravou.“

„Také ten, kdo nabyl věci movité bezprostředně od nepravého nebo nepoctivého držitele nebo není s to, aby jmenoval svého předchůdce; musí vyčkati uplynutí dvojnásobné řádné vydržecí doby.“⁵²¹

Pravidlo se zmiňovalo pouze o movitých věcech, v případě nemovitostí tak zřejmě nebylo aplikovatelné.

3.1.4 Vydržecí lhůta a její běh

Uplynutí lhůty bylo posledním z předpokladů nutných pro vydržení. Lhůta počínala běžet prvním dnem držení a k dokončení bylo třeba, aby poslední den úplně prošel. Tím se institut blížil římskoprávnímu *praescriptio longi temporis*, spíše než *usucapio*, pro které postačovalo započítání posledního dne lhůty, což souviselo i s bližším vztahem vydržení dle ABGB k promlčení. Dle původního znění zákoníku se roky se nepočítaly podle kalendáře, ale podle ustanovení § 902 ABGB⁵²², dle kterého měl rok 365 dní, lhotejno, zda se jednalo o přestupní rok či nikoli. To způsobovalo zejména při třiceti či čtyřicetiletém vydržení několikadenní posun oproti kalendářnímu roku. Po novele zákonem č. 96/1916 Ř.z. s účinností od 1.1.1917 byla lhůta počítána tak, že rok uplynul dosažením dne, který se označením shodoval s tím, od něhož lhůta počínala běžet.⁵²³ Tím se stal základem pro počítání vydržecí lhůty rok kalendářní.

V souvislosti s plynutím lhůty, bylo i ABGB stejně jako římskému právu známé stavení a přetržení vydržecí doby. V případě stavení vydržecí doby, nemůže ve stanovených případech vydržení ani počít ani pokračovat, pokud již bylo započato, dokud nedojde k odpadnutí překážky, případně nemohlo být dokonáno po určitou dobu od jejího odpadnutí. Stavěla se vydržecí doba

---

⁵²¹ § 1476 ABGB.

⁵²² § 902 ABGB ve znění účinném do 31.12.1916: „Smlouvy musejí býti splněny v době, na místě a způsobem, jež strany ujednaly. Podle zákona počítají se 24 hodiny za jeden den, 30 dní za jeden měsíc, a 365 dní za jeden rok.“

⁵²³ § 902 ABGB ve znění účinném od 1.1.1917: „Lhůta určená zákonem nebo smlouvou počítá se, není-li ustanoveno jinak, tak, že při lhůtě určené podle dní nepočítá se den, na který připadá událost, od níž počíná běžeti. Konec lhůty určené podle týdnů, měsíců nebo let připadá na onen den posledního týdne nebo posledního měsíce, který pojmenováním nebo číslem se shoduje se dnem, na který připadá událost, od níž lhůta počíná běžeti. Není-li takového dne v posledním měsíci, dobíhá lhůta posledním dnem tohoto měsíce. Polovinou měsíce rozuměti je patnáct dní, středem měsíce patnáctý jeho den.“

vůči nezletilcům, šíleným a blbým, po dobu, kdy neměli zákonného zástupce,⁵²⁴ dále pak mezi osobami v manželském svazku či osobami ve vztahu rodičovské nebo poručenské moci.⁵²⁵ Stejně tak proti osobám, které byly nepřítomny následkem civilní nebo vojenské služby, či v některých krizových situacích.⁵²⁶

V případě přetržení byl dosavadní běh vydržecí doby negován a lhůta mohla pouze začít probíhat znovu od počátku, byly-li pro to zároveň splněny podmínky. Tak tomu bylo v případě uznání práva ze strany držitele či vedení žaloby proti držiteli, pokud však nebylo právoplatně rozhodnuto o její neodůvodněnosti.⁵²⁷

Již ze shora zmíněných zpráv o možnosti vydržení sukcesora je zřejmé, že i ABGB, stejně jako římské právo, uznávalo možnost započtení vydržecí doby předchůdce.

„Kdo poctivě převezme věc od držitele pořádného a poctivého, je jako nástupce oprávněn započíst si vydržecí dobu svého předchůdce (§ 1463). Totéž platí i o promlčecí době. Jde-li o vydržení třiceti nebo čtyřicetileté, nastává toto započtení, i není-li pořádného právního důvodu, a jde-li o vlastní promlčení, i když tu není dobré víry nebo nezaviněné nevědomosti.“⁵²⁸

K započtení předchůdcovy vydržecí doby mohlo dojít jak u singulární, tak u univerzální sukcese. Vpočíst bylo lze držbu nejen přímého předchůdce, ale i všech vzdálenějších. Předpokladem bylo, aby předchůdce splňoval všechny podmínky vydržení, byl-li tedy původní držitel neřádný, nepoctivý nebo nepravý, pak se vydržecí doba počítala až od okamžiku, kdy se věci zmocnil ve všech ohledech oprávněný držitel. Vyjimka platila pro mimořádné vydržení, kde bylo lze započíst i držbu nabytou bez pořádného právního důvodu.

---

⁵²⁴ § 1494 ABGB: „Proti takovým osobám, které jsou nezpůsobilé pro nedostatek svých duševních sil samy spravovati svá práva, jako proti nezletilcům, šíleným nebo blbým, nemůže počítati vydržecí nebo promlčecí doba, pokud se těmto osobám neustanoví zákonní zástupci. Jednou započatá vydržecí nebo promlčecí doba probíhá sice dále; nemůže se však skončiti dříve než ve dvou letech po odpadnutí překážek.“

⁵²⁵ § 1495 ABGB: „Také mezi manžely, pak mezi dětmi nebo chráněnci a jejich rodiči nebo poručníky nemůže, pokud prvnější jsou v manželském svazku, poslednější pod rodičovskou nebo poručenskou mocí, vydržení nebo promlčení ani počítati, ani pokračovati.“

⁵²⁶ § 1496 ABGB: „Je-li někdo nepřítomen následkem civilních nebo válečných služeb, nebo je-li zastaveno přísluhování právem vůbec, např. v dobách moru nebo války, staví se netoliko počátek, nýbrž, pokud tato překážka trvá, i pokračování vydržení nebo promlčení.“

⁵²⁷ § 1497 ABGB: „Jak vydržení, tak promlčení se přetrhují, když ten, kdo se ho chce dovolávati, dříve než projde promlčecí čas, buď výslovně, nebo mlčky uznal právo druhého, nebo jest oprávněným žalován a v žalobě se řádně postupuje. Nalezne-li se však právoplatným výrokem, že žaloba nemá místa; pokládáno buď promlčení za nepřetržené.“

⁵²⁸ § 1493 ABGB.

3.1.5 Řádná a mimořádná vydržecí doba, mimořádné vydržení

Další fakt, který svědčí o inspiraci římským právem, je ten, že byl převzat model dvou druhů vydržení, tedy řádného a mimořádného, ač ABGB ve skutečnosti s takovými pojmy nepracuje. Rozlišuje totiž jen dva druhy vydržecí doby, řádnou a mimořádnou, avšak běžně byl autory komentářů a jiných děl jako vžitý používán termín vydržení řádného a mimořádného. Instituty se lišily v tom, že pro ně byly požadovány odlišné předpoklady. Co bylo napsáno dosud, platilo pro vydržení řádné, mimořádné pak bylo spojeno s výjimkami z pravidel, případně se zpřísněním předpokladů souvisejícím s některým důležitým faktorem, který se vyskytl.

3.1.5.1 Řádná vydržecí doba

Řádná vydržecí doba byla stanovena u movitostí na 3 roky.

„Vlastnické právo, jehož předmětem jest movitá věc, vydrží se tříletým právním držením.“⁵²⁹

U nemovitostí, služebností a obdobných práv platila řádná vydržecí doba třicetiletá,⁵³⁰ s výjimkou těch, které byly zapsány na jméno držitele ve veřejných knihách, u nichž byla lhůta zpočátku rovněž tříletá.⁵³¹ Ustanovení ohledně zaknihovaných nemovitostí a práv však bylo ze zákoníku odstraněno císařským nařízením č. 69/1916 Ř. z. s účinností od 1.4.1916. Poté již zákoník nerozlišoval mezi nemovitostmi zapsanými či nezapsanými ve veřejných knihách, třicetiletá vydržecí lhůta byla stanovena obecně pro všechny nemovitosti. Vzhledem k ustanovení knihovního zákona č. 95/1871 Ř. z. však lze dovozovat, že se tato delší lhůta přesto týkala jen nemovitostí na držitele nezapsaných. V ostatních případech totiž došlo k tzv. knihovnímu

---

⁵²⁹ § 1466 ABGB.

⁵³⁰ § 1468 ABGB: „Kde nejsou ještě zavedeny řádné veřejné knihy a nabytí nemovitých věcí jest prokazovati soudními spisy a jinými listinami, nebo není-li věc zapsána na jméno toho, kdo držení práva nad ní vykonává; skončuje se vydržení teprve po třiceti letech.“

⁵³¹ § 1467 ABGB ve znění účinném do 31.3.1916: „U nemovitých věcí vydrží ten, na jehož jméno jsou vloženy ve veřejných knihách, plné právo proti každému odporu rovněž uplynutím tří let. Meze vydržení se posuzují podle míry zapsané držby.“

§ 1469 ABGB ve znění účinném do 31.3.1916: „Služebnosti a jiná zvláštní práva vykonávaná na cizí půdě vydrží se ve třech letech jako vlastnické právo tím, na jehož jméno jsou vloženy ve veřejných knihách.“

vydržení⁵³² ve třech letech od provedení vkladu, a to na základě prekluze práva dosavadního vlastníka:

„Nebyl-li však žalobce o povolení vkladu, jehož neplatnost tvrdí, z jakéhokoliv důvodu řádně zpraven, zaniká žalobní právo na jeho výmaz proti jiným osobám, které na něm nabyly bezelstně dalších knihovnických práv, teprve ve třech letech po tom, kdy bylo zažádáno u knihovního soudu za vklad, kterému se odporuje.“⁵³³

Vydržení podle knihovního zákona se nezakládalo na držbě faktické, ale na držbě knihovní, nazývalo se tak někdy vydržením tabulárním.⁵³⁴ Zákon č. 95/1871 Ř.z. pak knihovní vydržení postavil na bázi promlčení, resp. prekluzi výmazu knihovního vkladu.

3.1.5.2 Mimořádná vydržecí doba a mimořádné vydržení

Při mimořádném vydržení zejména nemusela být držba pořádná, nebyla tak nutná kvalifikovaná držba ve smyslu ustanovení § 1461 a 1462.⁵³⁵

„Kdo opírá vydržení o dobu třiceti nebo čtyřicetiletou, nepotřebuje udávati pořádný právní důvod. Vůči němu prokázaná nepoctivost držení vylučuje však vydržení i v této delší době.“⁵³⁶

Zákoník termín mimořádné vydržení sice nepoužívá, jurisprudencí však běžně s tímto termínem operuje.⁵³⁷ O pravosti držby se ustanovení nijak nezmiňuje. To bylo i příčinou různých výkladů souvisejících s otázkou podřazenosti pravosti držby pod její pořádnost, která byla

---

⁵³² Ke knihovnímu vydržení a promlčení viz např. RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva*, op. cit., s. 96-102. ŠTĚTINOVÁ, V. Požadavky moderní doby versus recepce práva. In DNY PRÁVA 2014 – DAYS OF LAW 2014: Část IV. Technický rozvoj a právo. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 245.

⁵³³ § 64 zákona č. 95/1871 ř. z.

⁵³⁴ PETR, B., *Vydržení v českém právu*, op. cit., s. 19. THÖNDEL, A., op. cit., s. 18-19.

⁵³⁵ PETR, B. *Vydržení v českém právu*, op. cit., s. 16.

⁵³⁶ § 1477 ABGB.

⁵³⁷ Např. KRČMÁŘ, J. *Právo občanské II*, op. cit., s. 175. RANDA, A. *Držba a právo vlastnické*, op. cit., s. 146. SEDLÁČEK, J. *Vlastnické právo: komentář k §§ 353-446 všeob. obč. zák. se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 371.

naznačena výše. Dle Randy⁵³⁸ platilo, že: „Držení nepravé není na překážku mimořádnému vydržení, ovšem za předpokladu pokud není nepravý držitel *mala fide*. Oproti tomu Krčmář se k pravosti držby vyjadřoval takto: „§1477 slevuje jen pořádnost držby a nikoli jeho pravost.“⁵³⁹ Tento názor se dle jazykového výkladu dotčených ustanovení zdá jako správnější, a to i vzhledem k tomu, že nezávisle na pořádnosti držby měla samotná pravost držby samostatný vliv na vydržení, a to co do možnosti sukcesora nepravého držitele vydržet věc, jak bylo zmíněno výše.⁵⁴⁰

Obecně se uvádí, že pro mimořádné vydržení nebylo na rozdíl od vydržení řádného nutné prokazovat titul. Označení takového vydržení za mimořádné však možná nebylo zvoleno úplně šťastně, neboť udání pořádného právního důvodu nebylo nutné u vydržecí doby třiceti a čtyřicetileté, avšak třicetileté vydržení se objevuje v rámci ustanovení o řádné vydržecí době.⁵⁴¹ Oproti tomu se zase u mimořádné vydržecí doby objevuje šestileté držení movitých věcí, které však nebylo nijak osvobozeno od požadavku na prokazování pořádnosti držby. I přes terminologii, která byla praxí použita se tak o mimořádném vydržení nemluví v souvislosti s řádnou a mimořádnou vydržecí dobou, ale v souvislosti s vydržením osvobozeným od prokazování nabývacího titulu.

Požadavek, který se neměnil, ať už šlo o vydržení řádné či mimořádné, byla dobrá víra držitele. Tu nebylo stejně jako v římském právu možno nijak nahradit. Tíha důkazního břemene ohledně zlé víry předchůdce však dle formulace v uvedeném ustanovení spočívala na původním vlastníkovi.

Vydržení bylo dále pomocí mimořádně dlouhé doby rozšířeno i na věci, které by jinak nebyly k vydržení způsobilé:

---

⁵³⁸ RANDA, A. *Držba a právo vlastnické*, op. cit., s. 146.

⁵³⁹ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské II.*, op. cit., s. 175.

⁵⁴⁰ Viz § 1476 ABGB.

⁵⁴¹ §1468 ABGB: „Kde nejsou ještě zavedeny řádné veřejné knihy a nabytí nemovitých věcí jest prokazovati soudními spisy a jinými listinami, nebo není-li věc zapsána na jméno toho, kdo držení práva nad ní vykonává; skoncuje se vydržení teprve po třiceti letech.“ § 1470 ABGB: „Kde není ještě řádných veřejných knih nebo takové právo není do nich vloženo, může je poctivý majitel vydržeti teprve po třiceti letech.“ § 1471 ABGB: „Při právech, které mohou býti zřídka vykonávána, např. při právu zadávati prebendu nebo přidržovati někoho k příspěvku při stavbě mostu, musí ten, kdo tvrdí vydržení, prokázati kromě toho, že prošlo třicet let, zároveň, že v tom čase alespoň třikráte naskytla se příležitost k výkonu a že pokaždé toto právo vykonal.“

„Proti fisku, to jest proti správcům státních statků a státního jmění, pokud má promlčení místo (§ § 287, 289 a 1456-1457), rovněž proti správcům statků církví, obcí a jiných dovolených těles, nestačí obecná řádná vydržecí doba. V držbě věcí movitých, jakož i v držbě nemovitých nebo na nich vykonávaných služebností a jiných práv, jsou-li vložena na držitelovo jméno do veřejných knih, musí býti po šest let pokračováno. Práv takového druhu, která nejsou na držitelovo jméno vložena do veřejných knih, a všech ostatních práv proti fisku a uvedeným zde osobám, požívajícím výhody, nabytí lze jen držením čtyřicetiletým.“

Mimořádná vydržecí doba, která se uplatnila ve shora uvedených případech, pak činila 6 let u věcí movitých, 40 let u věcí nemovitých. Tato čtyřicetiletá lhůta byla vyžadovaná i u statků, jejichž vlastnictví bylo děleno:

„Vlastnost rodinného svěřenství, statku dědičného pachtu a dědičného nájmu pozbývá se jen zpupným držením čtyřicetiletým.“⁵⁴²

Ustanovení se týkalo zejména fideikomisů.⁵⁴³ Zvláštní případ nastal, pokud se mělo vydržení uplatnit proti vlastníkovi nezaviněně nepřítomnému, proti němu se vyžadovala lhůta dvojnásobně dlouhá, resp. doba, po kterou byl nepřítomen se proti němu počítala jen za polovinu. Musel být však nepřítomen nepřetržitě minimálně rok a celkem nesměl vydržecí čas přesahovat 30 let:

„Zdržuje-li se vlastník mimo provincii, ve které věc jest, překáží to řádnému vydržení a promlčení potud, že doba mimovolné a nezaviněné nepřítomnosti se počítá jen za polovici, tedy rok jen za šest měsíců. Při tom však nesluší hleděti na krátké doby nepřítomnosti, které nepřetrženě netrvaly ani celý rok, a vůbec doba nesmí býti prodloužena déle než na třicet let dohromady. Zaviněná nepřítomnost nepožívá žádné výjimky z řádné promlčecí doby.“⁵⁴⁴

Dvojnásobně dlouhá lhůta než vydržecí doba řádná, byla rovněž požadovaná u držitele, který se nemohl opírat o právní držbu svého předchůdce, buď z důvodu, že ji nebyl schopen

---

⁵⁴² § 1474 ABGB.

⁵⁴³ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva*, op. cit., s. 89.

⁵⁴⁴ § 1475 ABGB:

prokázat, anebo že byla stížena vadou, která mohla spočívat jednak v tom, že se jednalo o držbu nepoctivou, a jednak, že šlo o držbu nepravou.⁵⁴⁵ Nepravá držba se pak týkala pouze singulárního sukcesora, neboť u dědiců nepravost držby zůstavitele možnost vydržení zcela vylučovala, jak již bylo zmíněno shora.

Zákoník pamatoval i na ustanovení, kterým umožňoval vydržiteli zapsat své vlastnické právo do veřejných knih:

„Kdo vydržel věc nebo právo, může proti dosavadnímu vlastníku žádati u soudu přiznání vlastnictví a přiznané právo, pokud je předmětem veřejných knih, dáti do nich zapsati.“⁵⁴⁶

K požádání o zápis práva do veřejných knih byla však potřeba vkladová listina. Když dosavadní vlastník takovou listinu nevydal, mohl držitel žalovat u soudu, aby mu bylo vlastnické právo přirknuto a takový rozsudek zastupoval převodní listinu.⁵⁴⁷

---

⁵⁴⁵ Viz výše uvedený § 1476 ABGB.

⁵⁴⁶ § 1498 ABGB.

⁵⁴⁷ RANDA, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva*, op. cit., s. 95-96.

3.2 Další vývoj vydržení na českém území

3.2.1 Vydržení v návrhu Občanského zákoníku z roku 1937

Od 20. let 20. století probíhaly práce na rekonstrukci občanského zákoníku, které se promítly hned v několika návrzích tzv. superrevizní komise.⁵⁴⁸ Ač nedošlo k přijetí žádné z těchto tzv. Osnov, a tak se nestaly návrhy platným právem, jako inspirační zdroj pro současné české právo slouží dodnes. Nejvýznamnější z těchto novel je tzv. Osnova občanského zákoníku z roku 1937, proto na tomto místě je vhodné zmínit alespoň její vztah k problematice vydržení.

Již od počátku rekonstrukčních prací měla superrevizní komise pochybnosti, je-li vhodné zachovat systém zvolený ABGB co do promlčení a vydržení.⁵⁴⁹ Nakonec se rozhodla tak učinit, ač se právní úprava dočkala četných změn.

Právní úprava týkající se vydržení byla zařazena pod 47. hlavu do ustanovení §§ 1322 až 1334 návrhu.⁵⁵⁰ Ustanovení §§ 1451 až 1459 byla prohlášena za zastaralá a byla vydatně pozměněna, resp. z velké části vynechána. Úvodní dva paragrafy, § 1451 a 1452 byly sloučeny v jeden § 1273 s velmi stručným obsahem: „Vydržením práva vznikají a promlčením zanikají.“ Definice, které předchozí ABGB stanovil, byly vypuštěny. V následujících ustanoveních bylo rozděleno vydržení na řádné a mimořádné. Do pojmosloví se tak dostaly termíny, které ač byly používány již dříve, nebyly dosud zákonem reflektovány.

Nejprve bylo pojednáno o vydržení řádném, a to v ustanoveních §§ 1322 až 1333. O mimořádném vydržení se zmiňoval pouze poslední § 1334.

Na úvod pojednání o řádném vydržení, se komise vyjádřila i k požadavkům na způsobilý subjekt a předmět, blíže je však již nespecifikovala:

---

⁵⁴⁸ K historickému vývoji kodifikačních prací viz SALÁK, P. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937: Inspirace, problémy a výzvy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017. 122 s.

⁵⁴⁹ Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský: návrh superrevizní komise. Díl II. Důvodová zpráva. Praha: Nákladem ministerstva spravedlnosti, 1931, s. 345.

⁵⁵⁰ Vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937 (dále jen vl. n. 1937), tisk č. 425. Archiv Poslanecké sněmovny České republiky [online]. [citace 2020-01-21]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/t0425_14.htm>.

„K vydržení práva je kromě způsobilé osoby a způsobilé věci nutná její držba, jež musí býti řádná, poctivá a pravá a jež musí trvati po všechen čas zákonem vyměřený.“

Podmínkou vydržení musela být zejména držba, která byla opět kvalifikovaná jako řádná, poctivá a pravá. Pojetí držby se výrazně změnilo. Již v návrhu z roku 1931 totiž došla superrevisní komise k závěru, že je třeba nejednotnost držby věcí a držby práv sjednotit, a to tak že držena mohou být pouze práva.⁵⁵¹

O tom, kdy je držba řádná, poctivá a pravá bylo jednak pojednáno v rámci ustanovení týkajících se držby, tj. v §§ 107 až 113, jednak přímo v ustanoveních týkajících se vydržení.

„Držba je řádná s hlediska vydržení, když se zakládá na důvodu, který by postačil ke vzniku práva, kdyby náleželo převodci nebo kdyby bylo zřízeno osobou oprávněnou.“⁵⁵²

Z formulace je zjevné, že se „držba řádná“ a „držba řádná s hlediska vydržení“⁵⁵³ obsahově lišila, a to v tom, že druhý pojem je o něco užší. Pro vydržení dle návrhu bylo totiž stejně jako v ABGB nutné, aby se držba opírala o derivativní nabývací způsob. Nabude-li někdo držbu bezprostředně, tak ač půjde o držbu řádnou, k vydržení taková vést nemůže.

Výčet jednotlivých titulů, které byly způsobilé řádnou držbu obstatat, byl rovněž z návrhu zákona vypuštěn, zachováno, ač v poněkud upravené podobě, však bylo ustanovení, které vyjmenovávalo důvody, které řádnou držbu nezakládaly:

„Práva vlastnického k věcem zastaveným, zadržovaným, pronajatým, propachtovaným, půjčeným, do schování nebo požívání daným nemohou věřitelé, nájemci, pachtýři, vypůjčitelé,

---

⁵⁵¹ PARAIOVÁ, A., op. cit., s. 41. SALÁK, P. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937*, op. cit., s. 55. Viz § 244 vl. n. 1931: „Držitelem jest, kdo vykonává právo pro sebe“, příp. § 100 vl. n. 1937: „Držitelem se stává, kdo vykoná právo pro sebe.“

⁵⁵² K tomu rovněž § 107 vl. n. 1937: „Držba je řádná, zakládá-li se na platném právním důvodu, jinak řádná není.“ § 108 vl. n. 1937: „Uváže-li se tedy kdo v držbu bezprostředně, neruše cizí držby ani jiného práva, nebo má-li pro svou držbu vůli dřívějšího držitele, výrok soudu nebo úřadu, má držbu řádnou.“

⁵⁵³ Tento dodatek byl k pojmu přidán až v návrhu z roku 1937, v návrhu z roku 1931 ještě obsažen nebyl. Viz Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský: návrh superrevisní komise. Díl I. Text zákona. Praha: Nákladem ministerstva spravedlnosti, 1931, s. 288: „Držba jest řádná, když se zakládá na důvodu, který by postačil ke vzniku práva, kdyby náleželo převodci nebo kdyby bylo zřízeno osobou oprávněnou.“

schovatelé nebo poživatelé nabytí vydržením pro nedostatek řádnosti držby. Dědicové jejich nemají více důvodu než oni sami.“⁵⁵⁴

Tyto tituly nemohly postačovat pro nabytí vlastnického práva, neboť zprostředkovávaly pouhou detenci. Uvedené ustanovení mělo nahradit původní § 1462 ABGB, okruh výslovně vyjmenovaných titulů byl jen rozšířen.

Držba musela být rovněž poctivá. V tomto bodě osnova kopírovala úpravu § 1463 ABGB:

„Držba musí být poctivá (§§ 109 až 112). Nepoctivost předchůdce nevádí poctivému nástupci nebo dědici, aby počal vydržení ode dne, kdy nabyl držby (§ 1357).“⁵⁵⁵

Ustanovení bylo nově doplněno o odkaz na ustanovení o poctivé držbě a stejně jako ABGB odkazovalo na možnost započtení vydržecí doby předchůdce. Koncepce poctivosti stanovená v ustanovení § 109 se shoduje s koncepcí nastavenou ABGB.⁵⁵⁶ Poctivost právnických osob se posuzovala podle jednání jejich orgánů. Pokud byl orgán složen z více osob a většina z nich byla poctivá, potom byla i držba právnické osoby poctivá.⁵⁵⁷

Ohledně pravosti držby se komise rovněž držela původní úpravy z ustanovení § 1464 ABGB, ač nové ustanovení § 1326⁵⁵⁸ ohledně definice, kdy jde o držbu pravou, nyní již jen odkazovalo na příslušný § 113 v části věnující se držbě.⁵⁵⁹

Co se týče vydržecí doby, tak osnova zachovává dřívěji stanovené délky lhůt:

„Právo vlastnické k věci nemovité a vůbec právo, které má povahu věci nemovité, vydrží, kdo je drží způsobem zákonným po třicet let. Jde-li o jinou věc nebo právo, je vydržecí doba tříletá.“⁵⁶⁰

---

⁵⁵⁴ § 1324 vl. n. 1937.

⁵⁵⁵ § 1325 vl. n. 1937.

⁵⁵⁶ § 109 vl. n. 1937: „Kdo z přesvědčivých důvodů má za to, že právo, které vykonává, jemu přísluší, drží poctivě. Kdo ví nebo komu z okolností může být zjevné, že vykonává právo, které mu nepřísluší, drží nepoctivě.“

⁵⁵⁷ § 110 vl. n. 1937: „Poctivost nebo nepoctivost právnických osob se posuzuje podle poctivosti nebo nepoctivosti jejich orgánů. Skládá-li se orgán z několika lidí, je držba poctivá, je-li poctivá většina.“

⁵⁵⁸ § 1326 vl. n. 1937: „Držba musí být pravá (§ 113). Nepravost držby překáží i vydržení dědicovu.“

⁵⁵⁹ § 113 vl. n. 1937: „Vetře-li se někdo v držbu nebo vloudí-li se v ni potajmu nebo lstí, anebo hledí-li to, co se mu povolilo nikoli z povinnosti, nýbrž jen z ochoty, proměnit v trvalé právo, je jeho držba nepravá. Jinak je držba pravá.“

Formulace se oproti předcházejícím krkolomnějším ustanovením, které byly zapříčiněny i odstraněním ustanovení týkajících se zaknihovaných nemovitostí, značně zjednodušila. Třicetiletá držba byla vyžadována nejen pro nemovité věci, ale rovněž i práva povahy věci nemovité. Jiné věci a práva pak podléhaly tříleté vydržecí době. Tím, že nyní bylo pojednáno nejprve o nemovitých věcech a odpovídajících právech a poté byla určena zbytková kategorie, byly lépe vystiženy všechny případy, které vydržení mohlo postihnout.

Osnova odkazovala dále v § 1328 na možnost vydržení podle knihovního práva. Následující ustanovení podobně jako § 1471 ABGB řešilo otázku práv, která se vykonávají jen zřídka. Formulace pravidla zůstala velice podobná, byla však doplněna o možnost prodloužení lhůty do doby než bude vykonáno právo potřebí.⁵⁶¹

Následující ustanovení §§ 1330 až 1333 pojednávala o případech, kdy běžná promlčecí doba nestačila, obsahovala tak dřívější kategorii případů, pro které platila vydržecí doba mimořádná. Tato formulace byla však opuštěna, a doba již nadále nebyla rozlišována na řádnou a mimořádnou.⁵⁶² Tam, kde platila řádná lhůta třicetiletá, tak byla určena delší lhůta čtyřicetiletá, a namísto tříleté se vyžadovala šestiletá, jednalo-li se o vydržení proti státu a jiným osobám veřejného práva:

„Proti státu a proti jiným právnickým osobám veřejného práva vydrží se právo vlastnické k věci nemovité a vůbec právo, které má povahu věci nemovité, ve čtyřiceti letech. Jde-li o jinou věc nebo právo, je vydržecí doba šestiletá.“⁵⁶³

Okruh privilegovaných osob, proti kterým byla vyžadována delší lhůta, tak byl zúžen, byť ještě v návrhu z roku 1931 bylo počítáno s původním širším okruhem.⁵⁶⁴ Církev a obec, o

---

⁵⁶⁰ § 1327 vl. n. 1937.

⁵⁶¹ § 1329 vl. n. 1937: „Jde-li o právo, které se zřídka vykonává, je potřebí vedle průběhu třiceti let, aby právo po každé, když se naskytne příležitost, bylo vykonáno a aby se tak stalo aspoň třikrát. Nedošlo-li takto na trojí výkon, prodlužuje se vydržecí doba, až právo bude vykonáno po třetí.“

⁵⁶² Přitom ještě v návrhu z roku 1931 byla ustanovení §§ 1279-1281 zařazena pod nadpisem Doba vydržecí řádná a §§ 1282-1286 pod označením mimořádná.

⁵⁶³ § 1330 vl. n. 1937.

⁵⁶⁴ § 1282 vl. n. 1931: „Proti státu a proti jiným osobám právnickým vydrží se právo vlastnické k věci nemovité a vůbec právo, které má povahu věci nemovité, ve čtyřiceti letech. Jde-li o jinou věc nebo právo, je vydržecí doba šestiletá.“

kterých se § 1472 ABGB zmiňoval vyslovně, byly, ač již nevýslovně, novým textem zahrnuty, naproti tomu spolky, obchodní společnosti atp. byly vyloučeny.⁵⁶⁵

Nově bylo zavedeno ustanovení, které určovalo pravidla v případě, že se osoby privilegované a neprivilegované střídaly v pozici subjektů, proti nimž mělo být právo vydrženo:

„Následuje-li po osobě nepožívající výhody osoba výhody požívající, počítá se doba držby proti předchůdci do vydržecí doby šestileté dvojnásob, do doby čtyřicetileté čtyřmi třetinami. Následuje-li po osobě požívající výhody osoba výhody nepožívající, počítá se doba držby proti předchůdci do vydržecí doby tříleté jednou polovinou, do doby třicetileté třemi čtvrtinami.“

V návaznosti na to bylo dále určeno, že osoba, která byla ve společenství s některou z privilegovaných osob mohla požívat stejných výhod.

Poslední ustanovení v rámci řádného vydržení se týkalo nutnosti dvojnásobně dlouhého trvání lhůty, nebyl-li držitel schopen jmenovat předchůdce nebo nabyt věc od předchůdce nepravého či nepoctivého.⁵⁶⁶

Původní návrh Osnovy z roku 1931 obsahoval po vzoru ABGB i ustanovení, které prodlužovalo vydržecí dobu i proti osobě nezaviněně nepřítomné,⁵⁶⁷ avšak návrh z roku 1937 již toto pravidlo vypustil jako přežitě. Ochrana tak subkomitét určil jen prostřednictvím stavení lhůty proti takovým osobám, které konají službu za vlast.⁵⁶⁸

---

⁵⁶⁵ Důvodová zpráva. Vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937, tisk č. 425. Archiv Poslanecké sněmovny České republiky [online]. [citace 2020-01-21]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/t0425_40.htm>.

⁵⁶⁶ § 1333 vl. n. 1937: „Také ten, kdo nabyt věci movité přímo od nepravého nebo nepoctivého držitele nebo není s to, aby jmenoval svého předchůdce, může právo vlastnické vydržeti, jen uplyne-li doba dvojnásob dlouhá, než jaké by bylo potřebí jinak.“

⁵⁶⁷ § 1285 vl. n. 1931: „Zdržuje-li se vlastník mimo hranice tohoto státu, překáží to řádnému vydržení potud, že doba dobrovolné a nezaviněně nepřítomnosti se počítá za polovici. Při tom se však nehledí na nepřítomnost, která netrvala ani celý rok, a doba vydržecí nesmí býti delší než třicet let.“

⁵⁶⁸ § 1361 vl. n. 1937: „Zdržuje-li se někdo mimo hranice tohoto státu za příčinou služby veřejné nebo nejdou-li práva, jako v čas války nebo jiných pohrom, vydržení nebo promlčení ani se nepočíná ani, dokud překážka trvá, neprobíhá.“

Poslední z řady po sobě následujících ustanovení zmiňuje možnost vydržení mimořádného, které zakládalo podobně jako určil již § 1477 ABGB, možnost držitele vyhnout se prokazování řádnosti, a nově výslovně i pravosti, jeho držby:

„Kdo opírá svoje vydržení o dobu třicetiletou nebo čtyřicetiletou, nepotřebuje k vydržení, aby jeho držba byla řádná a pravá. Drží-li však nepoctivě, nenabývá ani tenkrát, když uplyne třicet nebo čtyřicet let.“⁵⁶⁹

Měly tak být odstraněny pochybnosti o tom, zda původní ustanovení mělo na mysli pod „nepotřebností udávat řádný důvod“ i nepotřebnost pravosti držby, o kterých již bylo pojednáno v rámci právní úpravy ABGB. Toto ustanovení bylo na dlouhá léta posledním, které se snažilo upravit otázku mimořádného vydržení v českém právním řádu. Po přijetí občanského zákoníku z roku 1950 mimořádné vydržení z české právní úpravy vymizelo a navrátilo se až v současě platném občanském zákoníku, zákoně č.89/2012 Sb.⁵⁷⁰

Další ustanovení týkající se vydržení se nacházela až v §1357 a následujících a společně upravovala běh vydržecí a promlčecí doby.

Ohledně započtení vydržecí doby předchůdce platilo totéž, co bylo stanoveno § 1493 ABGB, opraveny byly jen drobné nedostatky spočívající v chybějícímu postoji k držbě pravé:

„Kdo nabude poctivě držby od držitele řádného a poctivého, má jako nástupce právo započísti si vydržecí dobu předchůdcovu (§ 1325); jde-li o nabytí práva vydržením třicetiletým nebo čtyřicetiletým, lze vpočísti dobu předchůdcovy držby, i když nebyla řádná nebo pravá. Na průběh promlčení nepůsobí změna v osobách, kterých se týká.“⁵⁷¹

Ohledně stavení vydržení návrh rovněž vycházel z ABGB. Změněna byla terminologie, Osnova již mluví o choromyslných a slabomyslných. Doplněno bylo i vysvětlení, že překážka pomine také tím, že se zřídí řádný zástupce nebo že na místo osoby chráněné nastoupí osoba

---

⁵⁶⁹ § 1334 vl. n. 1937.

⁵⁷⁰ RÖSSLEROVÁ, P., op. cit., s. 37.

⁵⁷¹ § 1357 vl. n. 1937.

výhody nepožívající. Po odpadnutí překážky však zřejmě mělo být ve všech případech zachováno uplynutí požadované dvouleté ochranné lhůty:

„Proti nezletilým, choromyslným a slabomyslným nepočíná se vydržení ani promlčení, dokud se těmto osobám nezřídí řádný zástupce. Vydržení nebo promlčení již započaté probíhá dále, nemůže však skončiti, dokud překážka nepomine. Překážka pomine také tím, že se zřídí řádný zástupce nebo že na místo osoby požívající této výhody vstoupí osoba této výhody nepožívající. Vydržení a promlčení se však neskončí dříve, než uplynou dvě léta potom, kdy pomine překážka. Je-li promlčecí doba kratší než dvě léta, platí tato kratší doba místo doby dvouleté.“

Ochrana lhůta, tentokrát v délce šesti měsíců, byla stanovena rovněž pro vydržení proti pozůstalosti.⁵⁷²

Vydržení se rovněž stavilo i mezi nerozvedenými manžely, dětmi a rodiči a mezi chráněnci a poručníky či opatrovníky.⁵⁷³ Osnova z roku 1931 ještě uvažovala o přijetí stavení promlčení mezi právnickou osobou a jejími orgány, avšak následně bylo toto ustanovení shledáno jako nepotřebné a nebylo do jejího textu přijato, přičemž stejný postoj k tomu zaujala i Osnova z roku 1937.⁵⁷⁴

Další příčiny stavení vydržecí doby byly stanoveny podobně jako v ABGB proti osobám ve veřejné službě a ve stanovených krizových situacích.⁵⁷⁵

Co se přerušení vydržení týče, byl doplněn předchozí § 1497 ABGB větou, kterou se kladou na roveň žaloby i úkony jiné.⁵⁷⁶ Shrnují se tím do stručné formule ustanovení rozptýlená

---

⁵⁷² § 1359 vl. n. 1937: „Promlčení práva, které náleží k pozůstalosti, pak vydržení a promlčení práva proti pozůstalosti se neskončí dříve než šest měsíců potom, kdy lze právo provésti se strany zástupce pozůstalosti nebo proti němu, nebo potom, kdy byl prohlášen konkurs na pozůstalost, které se podle ustanovení práva dědického nedostalo zastoupení. Je-li promlčecí doba kratší než šest měsíců, platí tato kratší doba místo doby šestiměsíční.“

⁵⁷³ § 1360 vl. n. 1937: „Mezi nerozvedenými manžely, pak mezi dětmi v moci rodičské a chráněnci na straně jedné a jejich rodiči vykonávajícími moc rodičskou, poručníky, opatrovníky, podpůrci na straně druhé vydržení nebo promlčení ani se nepočíná ani dále neprobíhá.“

⁵⁷⁴ Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský: návrh superrevisní komise. Díl II. Důvodová zpráva. op. cit., s. 351: „Nebyl převzat námět, aby § 1309 byl rozšířen na poměr mezi právnickou osobou a jejími orgány. Potřebu takového ustanovení; jak se zdá, dosud nikdo nepocítil.“

⁵⁷⁵ § 1285 vl. n. 1931 Viz sub 567.

⁵⁷⁶ § 1362 vl. n. 1937: „Jak vydržení tak i promlčení se přerušují, když ten, kdo se toho neb onoho chce dovolávati, dříve než čas projde, buď výslovně nebo mlčky právo druhého uzná, nebo když jej oprávněná osoba žaluje a ve sporu náležitě postupuje. Nalezne-li se však výrokem v moc práva vešlým, že zažalovaný nárok netrvá, je po zákonu

po právním řádě.⁵⁷⁷ Doplněno bylo i ustanovení, které negovalo účinky přerušení v případě obnovy řízení.⁵⁷⁸ Ustanovení bylo převzato z civilního řádu z roku 1895. Poslední možnost přerušení mohla nastat v případě knihovního zápisu, pokud běželo proti stavu knihovnímu.⁵⁷⁹

Knihovního práva a veřejných knih se týkala i závěrečná ustanovení návrhů, konkrétně uplatnění práv z vydržení. Držitel, který nabyt vydržením knihovního práva se mohl domáhat zapsání skutečného stavu.⁵⁸⁰ Vydržení nemohlo být dále na újmu tomu, kdo v důvěře ve veřejné knihy nabyt zápisu práva.⁵⁸¹

Závěrem je ujasněna sporná otázka rovněž související s uplatněním vydržení. Bylo rozhodnuto, že k vydržení nelze přihlížet bez návrhu, ale prospívá jen tomu, kdo se jej dovolává.⁵⁸²

3.2.2 Vydržení v zákoně č. 141/1950 Sb., občanském zákoníku

Prvním občanským zákoníkem, který po dlouhé době jeho platnosti nahradil dosavadní ABGB na našem území, se stal až tzv. střední občanský zákoník, zákon č. 141/1950 Sb. (dále jen OZ 1950). I ten počítal s institutem vydržení, a to v ustanoveních §§ 115 - 118, která jsou doplněna ustanoveními o držbě v § 143 a násl.

To, že právní úprava institutu značně zestručněla je zjevné již na první pohled dle uvedeného rozsahu pouhých čtyř paragrafů. Důvodová zpráva okomentovala zeštíhlení úpravy

---

vydržení i promlčení nepřerušeno. Žalobě jsou postaveny na roveň takové úkony, které podobně jako žaloba vedou k uspokojení nebo k určení nároku mocí úřední.“

⁵⁷⁷ Důvodová zpráva. Vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937, tisk č. 425. Archiv Poslanecké sněmovny České republiky [online]. [citace 2020-01-21]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/t0425_41.htm>.

⁵⁷⁸ § 1363 vl. n. 1937: „Avšak vydržení nebo promlčení některého práva, dovršené za rozepře nebo za řízení jí na roveň postaveného nebo teprve po jich skončení, nebude na újmu tomu, komu dodatečně byla povolena obnova rozepře nebo řízení provedených o tomto nároku.“

⁵⁷⁹ § 1364 vl. n. 1937: „Vydržení i promlčení směřující proti stavu knihovnímu přerušuje se knihovním zápisem práva, které by vydržením nebo promlčením bylo zkráceno, bylo-li zápisu dobyt v nezaviněné nevědomosti o probíhajícím vydržení nebo promlčení.“

⁵⁸⁰ § 1365 vl. n. 1937: „Nabyt-li někdo vydržením nebo promlčením knihovního práva nebo byl-li promlčením zbaven knihovní závady, může se domáhati, aby byl knihovní stav uveden v soulad se skutečným stavem právním.“

⁵⁸¹ § 1366 vl. n. 1937: „Vydržení nebo promlčení není na újmu tomu, kdo dobyt zápisu práva, které vydržením nebo promlčením bylo zkráceno, důvěřuje (§§ 109 až 112) v knihy veřejné.“

⁵⁸² § 1367 vl. n. 1937: „K vydržení a promlčení je přihlížeti, jen když se ho strana dovolává.“

takto: „Dosavadní těžkopádné a kasuistické předpisy o vydržení se nahrazují předpisy stručnými a pružnými, které odpovídají dnešnímu hospodářskému stavu naší společnosti.“⁵⁸³

Nový zákoník se nesl v socialistickém duchu a návaznost na římské právo byla dokonce odmítána: „Socialistický právní řád neuznává v oblasti hospodářské nic soukromého. Vše je veřejnoprávní. Nemůže být tedy jako dříve základem občanského práva právo římské, opírající se o soukromé vlastnictví výrobních prostředků.“⁵⁸⁴ Přestože vzorem pro kodifikaci mělo být především sovětské socialistické občanské právo, přesto nebylo na stávající civilní právo zcela rezignováno. I to byl důvod, proč zůstalo vydržení prozatím zachováno, byť v omezené míře, neboť tento institut nebyl se socialistickou ideou, stejně jako soukromé vlastnictví jako takové, v souladu.

Vydržením mohl dle OZ 1950 nabýt vlastnické právo držitel, které po předepsaný čas držel věc, která byla způsobilá k vydržení. Z vydržení byly vyloučeny věci neobchodovatelné, které mohly být jen ve vlastnictví státu nebo socialistických právnických osob.⁵⁸⁵

„Vydržením lze nabýt vlastnického práva, nejde-li o nezczitelné věci, které jsou v socialistickém vlastnictví.“⁵⁸⁶

Vzhledem k tomu, že byl nastolen primát socialistického vlastnictví, tak byla kategorie věcí způsobilých k vydržení zúžena o věci, které se nacházely v socialistickém vlastnictví.⁵⁸⁷ Zejména šlo o tzv. základní prostředky určené k trvalému užívání socialistickou organizací.⁵⁸⁸ Věci, které byly předmětem socialistického vlastnictví tak nemohly přejít do vlastnictví soukromého. Vydržet je nemohl ale ani jeden socialistický vlastník proti jinému.

Předmětem vydržení mohla být i jiná práva než právo vlastnické:

---

⁵⁸³ Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. [online]. [cit. 2020-01-21]. Poslanecká sněmovna České republiky. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_12.htm>.

⁵⁸⁴ FIERLINGER, Z. Za socialistický právní řád. In *Právník*. Praha: Právnická jednota, 1950, 89. ročník, č. 4, s. 429.

⁵⁸⁵ CAPANDOVÁ, P. Inštitút vydržania v rímskom práve a v občianskom zákonníku ČSR z roku 1950, op. cit., s. 10.

⁵⁸⁶ § 115 OZ 1950.

⁵⁸⁷ § 100 a násl. OZ 1950.

⁵⁸⁸ KNAPP, V., LUBY, Š., BLAŽKE, J. *Učebnice občanského a rodinného práva: celostátní vysokoškolská učebnice*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1953, s. 193.

„Ustanovení o vydržení práva vlastnického platí obdobně o vydržení jiných práv věcných.“⁵⁸⁹

Aby bylo právo způsobilé k vydržení, muselo být rovněž způsobilé být předmětem držby, tj. muselo jít o takové právo, které dopouští trvalý nebo opětovný výkon.⁵⁹⁰ Takovými právy byla zejména práva, která byla rubem věcných břemen, o kterých zákoník pojednával v ustanovení § 166 a násl.⁵⁹¹

Vydržecí lhůta činila tři roky pro věci movité, deset let pro nemovitosti. Oproti předchozí úpravě byla tedy značně zkrácena doba nutná pro vydržení nemovitých věcí. To bylo vysvětleno tak, že dosavadní lhůta byla nepřiměřeně dlouhá a neodpovídala tempu tehdejšího hospodářského života.⁵⁹²

„Práva vlastnického k věci movité nabude, kdo ji drží oprávněně (§ 145) a nepřetržitě po tři léta; jde-li o věc nemovitou, je třeba vydržecí doby desetileté.“⁵⁹³

V souvislosti s razantní změnou v délce lhůt bylo třeba také řešit, jak bude naloženo s dosavadními probíhajícími vydrženími. K tomu se vyjadřoval § 566 zákoníku:

„(1) Lhůta, která počala běžet před 1. lednem 1951, skončí, určuje-li tento zákon lhůtu kratší, nejpozději uplynutím této kratší lhůty, počítané ode dne 1. ledna 1951; určuje-li lhůtu delší, uplynutím této delší lhůty, počítané ode dne, kdy lhůta počala běžet.

(2) Totéž platí o době vydržecí a promlčecí.“

---

⁵⁸⁹ § 118 OZ 1950.

⁵⁹⁰ § 144 OZ 1950: „Držeti lze věci, jakož i práva, která dopouštějí trvalý nebo opětovaný výkon.“

⁵⁹¹ ČAPEK, K. *Občanský zákoník*. 3. vydání. Praha: Orbis, 1956, s. 144.

⁵⁹² Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb. op. cit.: „Dosavadní třicetiletá (na Slovensku dvaatřicetiletá) vydržecí doba se zkracuje na deset let; k tomu vedou dosavadní zkušenosti, podle nichž třicetiletá (dvaatřicetiletá) lhůta je nepřiměřeně dlouhá a neodpovídá zrychlenému tempu dnešního hospodářského života.“ Dvaatřicetiletá lhůta platila na Slovensku. Viz BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio: vydržení v římském právu*, op. cit., s. 229.

⁵⁹³ § 116 odst. 1 OZ 1950.

Vydržení nemovitostí tak mohlo dospět po deseti letech od účinnosti OZ 1950, ledaže by do té doby uplynula delší lhůta stanovená ABGB, pak by nastalo vydržení dříve. To by nastalo například, pokud by z původní třicetileté lhůty uběhlo více než dvacet let.

Kvalifikace držby jako pořádné, poctivé a pravé byla opuštěna. OZ 1950 zejména odmítl institut řádné držby opřené o držební titul.⁵⁹⁴ Namísto toho bylo operováno s termínem oprávněná držba. Držba vedoucí k vydržení musela být oprávněná a nepřetržitá. Oprávněná držba byla definována v § 145:

„Je-li držitel se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc nebo právo náleží, je držitelem oprávněným.“⁵⁹⁵

Dobrá víra držitelova se zkoumala objektivně „se zřetelem ke všem okolnostem“, tj. držitel věci musel být při normální opatrnosti v dobré víře. Pokud objektivní okolnosti nasvědčovaly, že držitel věci v dobré víře být nemohl, pak byl považován za držitele neoprávněného, byť subjektivně mohl být o své dobré víře přesvědčen.⁵⁹⁶ Oprávněnému držiteli byla přiznána práva proti třetím osobám zásadně stejná jako vlastníku. Opět se uplatnila vyvratitelná právní domněnka, že v pochybnostech se držitel považuje za oprávněného.⁵⁹⁷ Oproti ABGB se požadavky na kvalifikaci držby značně zjednodušily, když nebyla dále vyžadována držba pravá a pořádná. Ze zákonného znění totiž nevyplývalo nic o tom, že by byl požadován titul jako předpoklad vydržení. To oproti stavu, kdy nebyl postačující ani titul domnělý způsobilo v právní úpravě vydržení razantní změnu.

Ač byl význam držby oslaben,⁵⁹⁸ měla držba věci stále stejný obsah jako v dřívějších úpravách. Celková snaha zákonodárce při úpravě držby směřovala k tomu, aby byly zmírněny rozdíly mezi držbou a detencí, přesto mezi nimi zůstával rozdíl.⁵⁹⁹ Aby šlo o držbu, musel s věcí nebo právem držitel nakládat jako s vlastní:

---

⁵⁹⁴ BĚLOVSKÝ, P. Vydržení v římském právu a komparativním pohledu, op. cit., s. 111.

⁵⁹⁵ § 145 odst. 1 OZ 1950.

⁵⁹⁶ K tomu viz SPÁČIL, J. Neznalost zákona, právní omyl a oprávněná držba. In *Právní rozhledy*, 2000, č. 5, s. 189-191.

⁵⁹⁷ § 145 odst. 2 OZ 1950: „V pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná.“

⁵⁹⁸ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 185.

⁵⁹⁹ MACHOVÁ, E., op. cit., s. 70.

„Držitelem je, kdo s věcí nakládá jako se svou anebo kdo vykonává právo pro sebe.“⁶⁰⁰

Na ustanovení o běhu vydržecí doby bylo lze použít přiměřeně i ustanovení o běhu doby promlčecí.⁶⁰¹ Zákoník znal stále možnost započtení si lhůty zcizitele, byl-li oprávněným držitelem.

„Kdo nabude oprávněné držby od držitele oprávněného, může si započíst vydržecí dobu předchůdce.“⁶⁰²

V ostatním zákonná úprava institutu vydržení výrazně zestručněla. Bylo vypuštěno vydržení mimořádné i různá ustanovení týkající se případů, kdy byla vyžadována delší než řádná lhůta. Předmět vydržení se zúžil o nezczitelné věci patřící do socialistického vlastnictví.

To byl však jen začátek krušných časů institutů držby a vydržení v české právní úpravě, čekalo je totiž úplné vymizení z právního řádu, a to hned v následující kodifikaci.

3.2.3 Vydržení v zákoně č. 40/1964 Sb. v původním znění

Jestliže důvodová zpráva k OZ 1950 obhajovala nutnost odstranění přílišných terminologických složitostí v institutech držby a vydržení ve jménu flexibility právní úpravy a zrychleného hospodářského růstu, pak nová právní úprava šla v tomto ohledu ještě dál. Svou radikálností dokonce předčila i model sovětského občanského práva představeného v Základech občanského zákonodárství Svazu SSR a svazových republik.⁶⁰³ Kodifikace již neznala držbu jako samostatnou právní instituci vůbec a neznala ani vydržení, které bylo na oprávněné držbě založeno.⁶⁰⁴

---

⁶⁰⁰ § 143 OZ 1950.

⁶⁰¹ § 117 OZ 1950: „O běhu doby vydržecí platí přiměřeně tytéž zásady, které platí o běhu doby promlčecí.“

⁶⁰² § 116 odst. 2 OZ 1950.

⁶⁰³ BĚLOVSKÝ, P. Občanské právo. In BOBEK, M., MOLEK, P., ŠIMÍČEK, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, 2009, s. 436.

⁶⁰⁴ THÖNDEL, A., op. cit., s. 26.

Socialistická právní věda označila vydržení za instituci „příliš tvrdou vůči vlastníkovu a do jisté míry byla též v rozporu s ústavně zaručenou ochranou osobního vlastnictví.“⁶⁰⁵ Vydržení stihl tedy stejný osud, jako i jiné originární způsoby nabytí vlastnického práva, tj. zpracování, smísení, přivlastnění nálezu nebo věci, která nikomu nenáleží. Skutečnost, že nový občanský zákoník zcela opustil instituty držby a vydržení byla o to kurióznější, že k podobnému kroku nepřistoupila ani jedna z ostatních socialistických oblastí, dokonce ani SSSR.⁶⁰⁶

I přesto se vydržení v českém právu přece jen vyskytovalo, bylo tomu v zákoně o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku č. 101/1963 Sb. (dále jen ZMO) a rovněž krátká zmínka o vydržení byla i v zákoně o mezinárodním právu soukromém a procesním č. 97/1963 Sb.⁶⁰⁷ V § 96 ZMO bylo stanoveno:

„Vlastnického práva nabude vydržením, kdo věc drží oprávněně (§ 98) a nepřerušeně po tři roky.“

Tříletá vydržecí doba nebyla pro náš právní řád ničím neznámým. S nabytím vlastnického práva držitele bylo logicky nutně spojeno i pozbytí práva dosavadního vlastníka, i na to ZMO pamatoval:

„Vlastnické právo vlastník pozbývá, jestliže vlastnického práva někdo jiný nabude vydržením.“⁶⁰⁸

Oproti předchozím právním úpravám se zdá, že zákon nevycházel u vydržení z promlčení nároku, ale naopak v prvním řadě vyzdvihuje vznik vlastnictví a zánik oprávnění jiného je až jeho důsledkem. Z formulace ustanovení o nabytí vlastnictví vydržením je zjevné, že zákon předpokládal i existenci institutu držby, včetně držby oprávněné. Ta byla stanovena prakticky totožně jako v OZ 1950, včetně pravidla, že v pochybnostech se pokládá držba za oprávněnou.

---

⁶⁰⁵ KRATOCHVÍL, Z. a kol. *Nové občanské právo*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1965, s. 165.

⁶⁰⁶ SALÁK, P. Římskoprávní vlivy v českém právu 19. až 21. stol. na příkladu institutu vydržení, op. cit., s. 133.

⁶⁰⁷ § 8 zákona č. 97/1963 Sb. v původním znění: „Vydržení se řídí právem místa, kde byla věc na počátku vydržecí doby. Vydržitel se však může dovolat právního řádu státu, na jehož území se vydržení vykonalo, jestliže od doby, kdy věc byla v tomto státě, jsou podle právního řádu tohoto státu splněny všechny podmínky vydržení.“

⁶⁰⁸ § 95 ZMO.

„(1) Za oprávněného držitele se pokládá, kdo s věcí nakládá jako se svou a je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc jako vlastníkovu náleží. Není-li v této dobré víře, je držitelem neoprávněným.

(2) V pochybnostech má se za to, že držba je oprávněná.“⁶⁰⁹

ZMO zakotvoval i nové pravidlo týkající se přerušeni držby. V případě, ztratil-li držitel bez své vůle držbu, mohl zachovat držbu za nepřerušenu, pokud ji získat zpět do jednoho roku od její ztráty. Stejně tomu bylo i v případě, že zpětné nabytí proběhlo na základě žaloby podané v této roční lhůtě.

„Držba platí za nepřerušenu, ztratil-li držitel držbu bez své vůle a získal ji opět do jednoho roku od ztráty nebo ji nabyl na základě žaloby podané v této jednorozční lhůtě.“⁶¹⁰

Použití ZMO se však týkalo pouze mezinárodního obchodního styku, jehož působnost byla poměrně úzká. Jednalo se o kolizní normu, která se neuplatnila ani ve všech vztazích s cizím prvkem. Stejně tak ustanovení o vydržení v Zákoně o mezinárodním právu soukromém a procesním mělo povahu kolizní normy.

Vydržení nemělo platnost v rámci republiky mezi občany navzájem, proto se nedá mluvit o obecné existenci institutu v českém civilním právu v tomto období. Takový stav trval až do novely občanského zákoníka provedené zákonem č. 131/1982 Sb., která nabyla účinnosti 1. 4. 1983. Ta obnovila institut vydržení, ač opět v poměrně stručně formulovaném ustanovení, vystačila si totiž s jediným paragrafem, a to §135a OZ 1964 (ve znění účinném od 1. 4. 1983 do 31. 12. 1991).

3.2.4 Vydržení v zákoně č. 40/1964 Sb. po novele zákonem č. 131/1982 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 131/1982 Sb. vysvětlovala, že „Zákon společnosti vyžaduje, aby kromě ochrany, kterou tzv. nedoloženým právním vztahům poskytuje § 132a, bylo

---

⁶⁰⁹ § 98 ZMO.

⁶¹⁰ § 97 ZMO.

možné vlastnické vztahy za splnění stanovených podmínek uvést do souladu se skutečným stavem.“⁶¹¹ Prohlášení o tom, že uvedení do souladu stavu skutečného a právního je jeden z hlavních úkolů vydržení, je známé již z období římského práva. Ochrana poskytovaná uvedeným § 132a se týkala ochrany držby, která byla rovněž do zákoníku znovuzavedena.

Obsahově novela navazovala na úpravu stanovenou v zákoníku z roku 1950. Vydržecí doba byla opět stanovena na tři roky u movitostí a na deset let u nemovitostí.

„Vlastníkem věci, která může být předmětem osobního vlastnictví, se stane občan, který má nepřetržitě v držbě (§ 132a odst. 1) movitou věc po dobu tří let a nemovitou věc po dobu deseti let. Obdobně, pokud není stanoveno jinak, nabude občan i právo odpovídající věcnému břemenu (§ 132a odst. 2).“⁶¹²

Předmětem vydržení mohly opět být zejména věci, a to pouze takové, které mohly být předmětem osobního vlastnictví.⁶¹³ Co se týče práv jako objektů vydržení, tak bylo výslovně stanoveno, že vydržet bylo možno právo odpovídající věcnému břemenu. Lze si povšimnout, že v ustanovení se jako předpoklad vydržení uvádí pouze držba věci způsobilé po určitý čas, dobrá víra zdánlivě chybí. Tento předpoklad však najdeme u samotného institutu držby, na který ustanovení odkazuje.

„Kdo s věcí nakládá jako se svou a je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc patří, má - pokud není stanoveno jinak - obdobná práva na ochranu, jaká má vlastník věci.“⁶¹⁴

Držitel musí být se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc nebo právo⁶¹⁵ náleží. Obsah pojmu držba tak odpovídal pojmu oprávněná držba, který se vyskytoval v občanském zákoníku z roku 1950. Oproti předchozí právní úpravě však chybělo ustanovení stanovující presumpci oprávněnosti držby. Držba způsobilá k vydržení musela být nepřetržitá,

---

⁶¹¹ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. *Občanský zákoník a předpisy související*. I. svazek. 3. Vyd. Praha: Panorama, 1984, s. 191 a násl.

⁶¹² § 135a, odst. 1 OZ 1964 ve znění účinném od 1.4.1983.

⁶¹³ U nemovitostí tak bylo možno vydržet vlastnictví pouze k rodinným domům, chatám a garážím, již ale ne k činžovním domům, hospodářským stavením a jiným hospodářským stavbám výrobního charakteru.

⁶¹⁴ § 132a, odst. 1 OZ 1964 ve znění účinném od 1.4.1983.

⁶¹⁵ § 132a, odst. 2 OZ 1964 ve znění účinném od 1.4.1983: „To platí obdobně i o tom, kdo vykonává právo odpovídající věcnému břemenu pro sebe a je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že má k věci právo.“

stejně tak dobrá víra musela trvat po celou dobu držby (platila zásada *mala fides superveniens nocet*).

Ničím novým nebyla ani možnost započíst si držbu svého právního předchůdce.

„Do doby podle odstavců 1 a 2 může si občan započítat dobu, po kterou jeho právní předchůdce měl věc nepřetržitě v držbě, anebo nepřetržitě vykonával právo odpovídající věcnému břemenu.“⁶¹⁶

Přechodné ustanovení navíc stanovilo, že započíst si bylo lze i držbu, a to jak samotného držitele, tak i jeho předchůdce, před účinností novely. Platilo ale, že v takovém případě vydržení nesmělo dospět v kratší lhůtě než jeden rok od účinnosti novely.⁶¹⁷ K vydržení vlastnictví věci mohlo tedy nejprve dojít jeden rok po 1. dubnu 1983, tedy k 31. březnu 1984.⁶¹⁸

Co se objevilo v zákoníku zcela nově, byl zvláštní typ vydržení ve prospěch státu spojený s uzavřením dohody o osobním užívání.

„Jde-li o pozemek nebo jeho část, který má občan nepřetržitě v držbě (§ 132a odst. 1) po dobu deseti let a k němuž by jinak mohlo být zřízeno právo osobního užívání (§ 199 odst. 1), nabývá vlastnictví k pozemku nebo jeho části stát; občan nabývá právo, aby s ním byla uzavřena dohoda o osobním užívání pozemku v rozsahu uvedeném v § 200. Je-li výměra pozemku větší než nejvyšší přípustná výměra podle § 200 a lze-li podle územního plánu nebo územního rozhodnutí přenechat k osobnímu užívání více částí tohoto pozemku, má občan právo vybrat si jen jednu z těchto částí, k níž se pak jako k samostatnému pozemku dohodou zřídí právo osobního užívání.“⁶¹⁹

Situace, kdy držba jedné osoby vede k vydržení vlastnictví osobou zcela jinou je v historii institutu vydržení zcela nezvyklá. Navíc spojení tohoto vydržení s povinností vlastníka a tomu

---

⁶¹⁶ § 135a, odst. 4 OZ 1964 ve znění účinném od 1. 4. 1983.

⁶¹⁷ § 507a, odst. 3 OZ 1964 ve znění účinném od 1. 4. 1983: „Do doby uvedené v ustanovení § 135a se započítá i doba, po kterou občan nebo jeho právní předchůdce měl věc nepřetržitě v držbě (§ 135a odst. 1) nebo nepřetržitě vykonával právo odpovídající věcnému břemenu (§ 135a odst. 2) před 1. dubnem 1983; tato doba však neskončí dříve než uplynutím jednoho roku od tohoto dne.“

⁶¹⁸ BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. *Občan a vlastnictví v čs. právním řádu*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1985, s. 176 a násl.

⁶¹⁹ 135a, odst. 2 OZ 1964 ve znění účinném od 1. 4. 1983.

odpovídajícímu oprávnění držitele uzavřít dohodu o osobním užívání vydrženého pozemku s omezením do určité výměry, je něčím, co nemá obdoby a co se mohlo uplatnit pouze v socialistickém zákonodárství. Zákon tímto způsobem reguloval oprávnění osob obhospodařujících pozemky nebo jejich části, které nemohly být v té době z ideologických důvodů předmětem osobního vlastnictví. Za stanovených podmínek bylo u nich možno nabýt místo práva vlastnického alespoň práva na uzavření dohody o osobním užívání pozemku. Zákonodárce chtěl tímto způsobem cíleně zabránit tomu, aby se vydržením rozšiřovala právní forma soukromého vlastnictví pozemků. Pozemek, který byl předmětem vydržení práva na zřízení osobního užívání pozemku, musel splňovat i další kritéria uvedená v § 199 odst. 1 ObčZ. Tedy muselo jít o pozemek určený podle územního plánu nebo územního rozhodnutí k výstavbě rodinných domků, rekreačních chat, garáží nebo ke zřizování zahrádek. Nebylo nutné, aby pozemky měly tento charakter po celou dobu běhu vydržecí lhůty. Nezbytné bylo, aby jej měly v okamžiku završení běhu vydržecí lhůty.⁶²⁰ Omezení výměry se týkalo pouze práva uzavřít dohodu o osobním užívání, rozsah vydržení do vlastnictví státu nijak omezen nebyl. Mohlo tedy docházet k situacím, kdy držitel zprostředkoval státu nabytí větší části, než ke které mu bylo zřízeno právo osobního užívání. Uvedené výměry představovaly horní limit, přičemž občan měl právo za situace, kdy státem vydržený pozemek obsahoval několik částí o výměře horního limitu, vybrat si příslušnou část.⁶²¹

Objektem držby, stejně jako objektem vydržení vlastnictví, byla zásadně věc, která mohla být předmětem osobního vlastnictví. Nešlo tedy vydržet např. činžovní domy, hospodářské budovy ani pozemky do vlastnictví. Stejně tak u věcí, které sice mohly být v osobním vlastnictví, ale nacházely se ve vlastnictví socialistickém, nemohlo vydržení nastat.⁶²²

„Takto však nelze nabýt věc z majetku v socialistickém vlastnictví nebo věc, ke které má socialistická organizace právo užívání podle zvláštních předpisů. Takto nelze nabýt ani právo k pozemku, který je v socialistickém vlastnictví nebo ke kterému má socialistická organizace právo užívání podle zvláštních předpisů.“⁶²³

---

⁶²⁰ PETR, B. *Vydržení v českém právu*, op. cit., s. 49 – 50.

⁶²¹ ČEŠKA, Z. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Díl I.* 1. vydání. Praha: Panorama, 1987, s. 425 a násl.

⁶²² PETR, B. *Vydržení v českém právu*, op. cit., s. 48.

⁶²³ § 135a, odst. 3 OZ 1964 ve znění účinném od 1. 4. 1983.

Okruh subjektů způsobilých k vydržení a způsobilých k držbě se lišil. Subjektem vydržení mohl být pouze občan, nikoli organizace, na rozdíl od institutu držby, který byl přípustný oběma. Výjimkou byl stát, který mohl vydržet za shora uvedených podmínek stanovených v § 135a, odst. 2.

Co se týče vydržení části věci, teorie nepřipouštěla vydržení reálné části věci, avšak připouštěla vydržení ideálního podílu na věci. V případě manželů nabývali vydržením jednoho z nich oba věc do bezpodílového spoluvlastnictví.⁶²⁴

Vydržením se nabývalo vlastnictví *ex lege*, zákon nevyžadoval dokonce ani registraci státním notářstvím v případě vydržení nemovitostí. Odporoval-li původní vlastník provedení změny vlastnictví v evidenci nemovitostí, nezbylo vydržiteli než se domáhat určovací žalobou deklaratorního rozhodnutí o nabytí vlastnictví vydržením.⁶²⁵

3.2.5 Vydržení po novele občanského zákoníku č. 509/1991 Sb., účinné od 1. 1. 1992

Ač si, co se stručnosti týče, ustanovení o vydržení po novele z roku 1991 nijak nezaдалo s předchozí právní úpravou, obsahově došlo k podstatným změnám. Přesto se zákoník nevrátil k předsocialistické úpravě institutu zakotvené v ABGB, spíše se snažil navázat na stávající právní úpravu s tím, že opustil omezení související se socialistickou myšlenkou a socialistickým vlastnictvím. V jediném ustanovení § 134 OZ 1964 (v posledním platném znění před jeho nahrazením zákonem č. 89/2012 Sb.) byla problematika vydržení upravena takto:

„(1) Oprávněný držitel se stává vlastníkem věci, má-li ji nepřetržitě v držbě po dobu tří let, jde-li o movitost, a po dobu deseti let, jde-li o nemovitost.

(2) Takto nelze nabýt vlastnictví k věcem, které nemohou být předmětem vlastnictví nebo k věcem, které mohou být jen ve vlastnictví státu nebo zákonem určených právnických osob (§ 125).

(3) Do doby podle odstavce 1 se započte i doba, po kterou měl věc v oprávněné držbě právní předchůdce.“

---

⁶²⁴ PETR, B., *tamtéž*.

⁶²⁵ HOLUB, M., BIČOVSKÝ, J., WURSTOVÁ, J. *Nová susedská práva*. Praha: Panorama, 1990, s. 177.

Držba i nadále zůstala základním předpokladem vydržení. Novela měla za následek změnu a přesunutí ustanovení o držbě, ta byla nově upravena v § 129 a násl. uvedeného zákona.⁶²⁶ Samostatně zákoník upravuje držbu, kterou dělí na neoprávněnou a oprávněnou a na rozdíl od předchozí úpravy, zákoník pro vydržení výslovně vyžaduje právě tuto držbu oprávněnou.⁶²⁷ Oprávněná držba je definována stále ve stejném duchu jako v minulosti:

„Je-li držitel se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že mu věc nebo právo patří, je držitelem oprávněným. V pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná.“⁶²⁸

Pravidlo, že v pochybnostech se držba považuje za oprávněnou, se znovu navrátilo do znění zákoníku. Dobrá víra pak musela existovat po celou vydržecí dobu, což se dovozovalo ze znění uvedeného § 130 OZ ve spojení s § 134.⁶²⁹ Takové nazírání potvrdila i judikatura.⁶³⁰ V dobré víře tak mohl být i držitel, který svou držbu zakládal na omylu, který byl omluvitelný. Pochybnosti mohly nastat v případě omylu právního v souvislosti s neznalostí práva. Ač nebyla výslovně vyjádřena, platila zásada *ignorantia iuris non excusat*, která způsobovala, že omyl o právu (*ignorantia iuris*) nemohl vést k existenci dobré víry. Ve výjimečných případech však není vyloučeno, že omyl právní (*error iuris*), který spočíval např. v nesprávném posouzení právních následků, dobrou víru držitele nevyklučoval.⁶³¹

---

⁶²⁶ § 129 OZ 1964 v posledním platném znění účinném od 1. 1. 1992: „(1) Držitelem je ten, kdo s věcí nakládá jako s vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe. (2) Držet lze věci, jakož i práva, která připouštějí trvalý nebo opětovný výkon.“

⁶²⁷ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník – velký akademický komentář*. Praha: Linde Praha, 2008, strana 569.

⁶²⁸ § 130 OZ 1964 v posledním platném znění.

⁶²⁹ PETR, B. *Vydržení v českém právu*, op. cit., s. 67

⁶³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.6.2001, sp. zn. 22 Cdo 508/2001: „Tvrzení držitele o tom, že mu věc patří a že s ní nakládá jako s vlastní, musí být podloženo konkrétními okolnostmi, ze kterých lze usoudit, že toto přesvědčení držitele bylo po celou vydržecí dobu důvodné. Okolnostmi, které mohou svědčit pro závěr o existenci dobré víry, jsou zpravidla okolnosti týkající se právního důvodu nabytí práva a svědčící o poctivosti nabytí.“ Dále též Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.1.2001, sp. zn. 22 Cdo 1043/99 uveřejněný na internetových stránkách Nejvyššího soudu České republiky - www.nsoud.cz; Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.11.1999, sp. zn. 22 Cdo 296/98 [R 18/2001 civ.].

⁶³¹ ZUCKERMANNOVÁ, K. *Předpoklady vydržení v českém právu*. [online]. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Právnická fakulta, Plzeň, 2012, [2020-01-21], s. 44. Dostupné z: https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/3242/1/Diplomova_prace_Predpoklady_vydrzeni_v_ceskem_pravu_final.pdf.

Doba, po kterou měla držba věci pro dosažení vydržení trvat, zůstala i nadále tři roky pro movitosti a deset let pro nemovitosti. Do této doby se opět mohla započít i doba, po kterou měl věc v oprávněné držbě právní předchůdce. Zásadní výkladový problém souvisel s možností započtení vydržecí doby před účinností novely, zejména pak v souvislosti se situací, kdy již došlo k vydržení pozemku pro stát. Zákoník neobsahoval zvláštní přechodné ustanovení vztahně k možnosti započít si dobu před účinností novely, jako tomu bylo v některých předchozích právních úpravách. Proto se v tomto bodě vydržení muselo řídit dle obecného přechodného ustanovení, které stanovilo, že není-li uvedeno jinak, řídí se ustanoveními zákona š. 509/1991 Sb. i právní vztahy vzniklé před 1.1.1992. Vznik těchto právních vztahů a nároky z nich vzniklé před nabytím účinnosti novely se však měly řídit podle dosavadních předpisů.⁶³² Ze zákona nebylo možno dovodit, že by nešlo přihlížet k době, po kterou měl oprávněný držitel v držbě věc před 1.1.1992.⁶³³ Nebylo tak možno hovořit o nepřipustné retroaktivitě v situacích, kdy nedocházelo ke zpětnému vzniku vlastnického práva před účinností novely. Problém však nastal ohledně věcí, které občanský zákoník v předchozím znění výslovně z vydržení vylučoval, pak se o pravé zpětné účinnosti dá uvažovat. Nejsložitější pak bylo posouzení situace, kdy podle minulé úpravy nepřetržitá desetiletá držba pozemku měla vést k vydržení vlastnického práva pro stát za současného nabytí práva držitele na osobní užívání pozemku, která stála v rozporu s nabytím vlastnictví přímo pro držitele. Judikatura nakonec několikrát potvrdila, že není v rozporu se zákazem retroaktivity, když bude započtena i vydržecí doba před nabytím účinnosti novely s tím, že účinky vydržení mohly nastat až 1.1.1992,⁶³⁴ a to i pro případy, ve kterých již dříve došlo k nabytí vlastnictví státu.⁶³⁵

Druhý odstavec ustanovení § 134 vyjadřuje požadavek na *res habilis*. Tato část doznala oproti předcházející právní úpravě nejrozsáhlejších změn. Reakcí porevolučního zákonodárství

---

⁶³² § 868 OZ 1964 v posledním platném znění: „Pokud dále není uvedeno jinak, řídí se ustanoveními tohoto zákona i právní vztahy vzniklé před 1. lednem 1992; vznik těchto právních vztahů, jakož i nároky z nich vzniklé před 1. lednem 1992 se však posuzují podle dosavadních předpisů.“

⁶³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 1. 1999 sp. zn. 22 Cdo 506/98: „Do doby, po kterou měl oprávněný držitel věc v držbě, je třeba započít i držbu, vykonávanou před 1. lednem 1992. Opačný názor nelze ze zákona dovodit.“ K tomu SPÁČIL, J. Intertemporální ustanovení o vydržení v novele občanského zákoníku, In *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2000, č. 11, s. 325-327.

⁶³⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.8.2000, sp. zn. II ÚS 196/2000; rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.1.1999, sp. zn. 22 Cdo 1193/98. In *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 1999, č. 6, s. 331.

⁶³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.4.1999, sp. zn. 2 Cdon 1134/96. In *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 1999, č. 7: „Skutečnost, že stát nabytí v důsledku oprávněné držby někoho jiného vlastnické právo k pozemku, neměla vliv na pozdější vydržení tohoto pozemku oprávněným držitelem.“

na opuštění konceptu socialistického vlastnictví zanikla všechna omezení vztahující se ke způsobilosti věci být předmětem osobního vlastnictví. Nově k vydržení postačovalo, aby věci mohly být předmětem vlastnictví, s tím, že zákon zakazoval vydržet určitou skupinu věcí, které mohly být pouze ve vlastnictví státu nebo vymezených právnických osob. Odpadla samozřejmě i další omezení týkající se způsobu určení pozemku a jeho výměry.

Dále je třeba v souvislosti s předmětem vydržení poznamenat, že předmětem držby mohly být buď věci nebo práva, a to taková, která připouštěla jejich trvalý či opětovný výkon.⁶³⁶ Ač zákoník hovořil v uvedeném ustanovení § 134 pouze o vydržení věcí, umožňoval i vydržení práva, a to alespoň v oblasti práv odpovídajících věcnému břemeni:

„...Právo odpovídající věcnému břemenu lze nabýt také výkonem práva (vydržením); ustanovení § 134 zde platí obdobně. K nabytí práva odpovídajícího věcným břemenům je nutný vklad do katastru nemovitostí.“⁶³⁷

Vzhledem k tomu, že bylo takové právo považováno za právo k nemovitosti, byl všeobecně přijat názor, že vydržet jej bylo lze ve lhůtě deseti let.⁶³⁸ Vzhledem k tomu, že nebylo možno zřídit věcné břemeno k movitým věcem, je tato úvaha zcela jistě správná. Občanský zákoník znal navíc v souvislosti s věcnými břemeny i promlčení takového práva. To nastalo po uplynutí deseti let, co nebylo vykonáváno.⁶³⁹ Dá se tak říci, že zákoník znal institut podobný římskoprávní *usucapio libertatis*, tj. vydržení osvobození od věcného břemene, byť ve formě pouhého promlčení nároku oprávněného. Desetileté lhůta však může být dokladem potvrzující, že na věcná břemena bylo pohlíženo stejně jako na nemovité věci, a tak platila i u nich vydržecí doba desetiletá.

Co se týče jiných práv, která by byla způsobilá být předmětem držby, zákoník jejich vydržení nepřipouštěl. Přesto, že by bylo možno uvažovat o vydržení např. zástavního či retenčního práva, práva myslivosti či rybolovu, chybí pro takové vydržení zákonný podklad.⁶⁴⁰

---

⁶³⁶ § 129 OZ 1964 v posledním platném znění: „Držet lze věci, jakož i práva, která připouštějí trvalý nebo opětovný výkon.“

⁶³⁷ § 151o OZ 1964 v posledním platném znění, *in fine*.

⁶³⁸ SPÁČIL, J. *Věcná břemena v občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 23.

⁶³⁹ § 109 OZ 1964 v posledním platném znění: „Právo odpovídající věcnému břemenu se promlčí, není-li po dobu deseti let vykonáváno.“

⁶⁴⁰ K tomu viz PETR, B. *Vydržení v českém právu*, op. cit., s. 102-109.

Ustanovení zákoníku totiž hovoří jasně jen o vydržení věci a vydržení práva odpovídajícího věcnému břemeni, pro jiná práva tak nebyl dán prostor.

Ohledně předmětu vydržení pak vznikalo další množství různých otázek spjatých zejména s vydržením nemovitých věcí. Hojně diskutována byla zejména otázka vydržení jen části věci. Z textu ustanovení § 134, odst. 1 vyplývá pouze možnost vydržení věci, proto se obevily různé názory na to, zda bylo lze vydržet i jen část věci. Stanovisko, že vydržení části věci není možné,⁶⁴¹ bylo uznáno za zásadně správné, avšak vznikaly pochybnosti o možnosti vydržení části pozemku. Ty však pramenily z nedostatečného rozlišování mezi částí pozemku a částí parcely, která představovala pozemek geometricky a polohově určený, zobrazený v katastrální mapě a označený parcelním číslem.⁶⁴² Judikatura dovodila, že část parcely je způsobilým předmětem vydržení.⁶⁴³ Pozemek, který je součástí parcely, mohl být věcí samostatnou v právním smyslu, a v takovém případě bylo možné i jeho vydržení.⁶⁴⁴ V souvislosti s tím by se dalo uvažovat i o vydržení reálné části jiné nemovité věci, jako například stavby, která by byla schopná samostatného osudu. Pokud by reálným rozdělením vznikly dvě samostatné věci v právním slova smyslu, lze si představit i vydržení části stavby, pokud je stavebně technicky samostatná. Vydržení části jiné věci než nemovitosti, s ohledem na znění zákona, který hovoří jen o věci, možné není.⁶⁴⁵ Prostor pro úvahy zůstal snad jen v případě vydržení jednotlivé části dělitelné věci hromadné či v případě podniku dle § 5 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku.

Vydržení nemovitostí s sebou přinášelo i další otázky, které musela zodpovědět judikatura. Nejpodstatnější přitom byla vůbec otázka přípustnosti vydržení nemovitosti proti stavu zapsanému ve veřejné evidenci (tj. *contra tabulas*).⁶⁴⁶ Před účinností novely provedené zákonem č. 264/1992 Sb. nenastávaly v oblasti vydržení proti stavu zapsanému v evidenci takové potíže jako po této novele, neboť charakter zápisů do evidence nemovitostí byl pouze

---

⁶⁴¹ HOLUB, M., FIALA, J., BIČOVSKÝ, J. *Občanský zákoník*. 7. vydání. Praha: Linde Praha, 2000, s. 158.

⁶⁴² § 27 písmeno a) a b) zákona č. 344/1992 Sb, katastrálního zákona.

⁶⁴³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 19.3.1997, sp. zn. II ÚS 82/95. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.2.1999, sp. zn. 2 Cdo 1231/96 in *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 1999, č. 6, s. 188-189. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.11.1999, sp. zn. 22 Cdo 837/98 [R 40/2000 civ.]. Viz ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol., op. cit., s. 703.

⁶⁴⁴ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I, II*, 1. vydání, Praha 2008, s. 702-703.

⁶⁴⁵ PETR, B. Vydržení části jiné věci než parcely. In *Právní rozhledy*, Praha : C.H. Beck, 2002, roč. 10, č. 5, s. 228.

⁶⁴⁶ K tématu vydržení *contra tabulas* ŠTĚTINOVÁ V. Požadavky moderní doby versus recepce práva. *DNY PRÁVA 2014 – DAYS OF LAW 2014, Část IV. – Technický rozvoj a právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Spisy Právnické fakulty MU č. 523 (řada teoretická), 2015, s. 243 – 247. Rovněž viz PETR, B. *Vydržení v českém právu*, op. cit., s. 94 a násl.

deklaratorní. Vzhledem k tomu, že uvedenou novelou došlo k zavedení konstitutivního zápisu do katastru nemovitostí a zákonem č. 265/1992 Sb. byla též zakotvena i zásada materiální publicity,⁶⁴⁷ která zakládala dobrou víru ve správnost zápisů v katastru nemovitostí, stalo se velmi ožehavou otázkou, zda je možno, aby držitel měl oprávněnou držbu *contra tabulas* i po 1.1.1993. Princip materiální publicity nebyl však proveden úplně, přicházejí tak v úvahu i situace, kdy oprávněnou držbu mohl mít i ten, kdo jako vlastník nemovitosti nebyl zapsán v evidenci nemovitostí. Přípuštění oprávněné držby i v rozporu s údaji ve veřejných knihách nakonec bylo uznáno judikaturou:⁶⁴⁸

„Je přípustná i taková oprávněná držba, která je v rozporu s údaji v evidenci nemovitostí (dnes v katastru nemovitostí); při posuzování omluvitelnosti omylu držitele se nepovažuje za rozhodující soulad skutečného stavu užívání nemovitosti s evidenčními údaji ve veřejných knihách, resp. v dalších dokladech, ale požaduje se posouzení všech okolností držby.“⁶⁴⁹

V souvislosti s tím vyvstávají otázky o tom, co mohlo být v takovém případě listinou, na základě které mohlo být zapsáno vlastnické právo, příp. právo odpovídající věcnému břemenu, do katastru nemovitostí. Zákon č. 265/1992 Sb. stanovil, že taková práva se zapisují záznamem na základě listin vyhotovených státními orgány a jiných listin, které podle zvláštních předpisů potvrzují nebo osvědčují právní vztahy.⁶⁵⁰ Co mohlo být takovou listinou může napovědět zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, který stanovil, že poplatníkem daně z převodu nemovitosti i nabyvatel, jde-li o nabytí nemovitosti vydržením.⁶⁵¹

---

⁶⁴⁷ § 11 zákona č. 265/1992 Sb. o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem: „Ten, kdo vychází ze zápisu v katastru učiněného po 1. lednu 1993, je v dobré víře, že stav katastru odpovídá skutečnému stavu věci, ledaže musel vědět, že stav zápisů v katastru neodpovídá skutečnosti.“

⁶⁴⁸ K tomu viz např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 6.2007, sp. zn. 22 Cdo 1675/2006 [C 5212]; usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.1.2012, sp. zn. 22 Cdo 1150/2010 uveřejněné na internetových stránkách Nejvyššího soudu České republiky - www.nsoud.cz, usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.6.2014, sp. zn. 22 Cdo 2338/2014 uveřejněné tamtéž.

⁶⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28.11.2012, sp. zn. 22 Cdo 2520/2011 uveřejněný tamtéž.

⁶⁵⁰ § 7, odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb.: „Práva uvedená v § 1 odst. 1, která vznikla, změnila se nebo zanikla ze zákona, rozhodnutím státního orgánu, příklepem licitátora na veřejné dražbě, vydržením, přírůstkem a zpracováním, se zapisují záznamem (dále jen "záznam") údajů na základě listin vyhotovených státními orgány a jiných listin, které podle zvláštních předpisů potvrzují nebo osvědčují právní vztahy, do katastru. Práva, která se do katastru zapisují podle § 1 odst. 2 na základě zvláštního zákona, se zapisují způsobem obdobným záznamu.“

⁶⁵¹ § 8, odst. 1 z. č. 357/1992 Sb.: „Poplatníkem daně z převodu nemovitosti je

a) převodce (prodávající); nabyvatel je v tomto případě ručitelem,
b) nabyvatel, jde-li o nabytí nemovitosti při výkonu rozhodnutí nebo exekuci podle zvláštního právního předpisu, vyvlastnění, vydržení, ...“

Zákon předpokládal pro výpočet daně existenci osvědčení o vydržení ve formě notářského zápisu nebo rozhodnutí soudu o vydržení.⁶⁵²

Další změna nastala v subjektu vydržení. Před účinností novely z roku 1991 platilo, jak jsme již uvedli výše, že vydržet mohl pouze občan, tedy fyzická osoba. Nová právní úprava připustila k vydržení i právnické osoby. Ty, jak bylo stanoveno judikaturou, si mohly stejně jako ostatní subjekty započíst i oprávněnou držbu před účinností novely, tedy před 1. 1. 1992.⁶⁵³

Na tomto místě je vhodné ještě připomenout, že poslední z pěti římskoprávních požadavků, titul neboli důvod, o který se držba opírá, byl v tuzemské právní úpravě zakotven jen do roku 1950.⁶⁵⁴ Následně došlo k jeho vyloučení, s odůvodněním, že jde o zbytečnou komplikaci vydržení. I přes znovuzavedení institutu vydržení v roce 1983 (zákonem č. 131/1982 Sb.),⁶⁵⁵ nedošlo k obnovení požadavku na titul. Požadavek na titul však nebyl zcela zapomenut, judikatura totiž dovodila, že jde o jeden z předpokladů oprávněné držby. Např. v rozsudku ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. 2 Cn 1178/96 Nejvyšší soud ČR konstatuje:

„Posouzení toho, zda držitel je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc nebo právo náleží (§ 130 odst. 1 OZ 1964), nemůže vycházet jen z posouzení subjektivních představ držitele. Dobrá víra držitele se musí vztahovat i k okolnostem, za nichž vůbec mohlo věcné právo vzniknout, tedy i k právnímu důvodu (titulu), který by mohl mít za následek vznik práva.“⁶⁵⁶

---

⁶⁵² § 10 zákona č. 357/1992 Sb.: „Základem daně z převodu nemovitostí je ...c) v případě vydržení cena zjištěná podle zvláštního předpisu, platná v den sepsání osvědčení o vydržení ve formě notářského zápisu nebo právní moci rozhodnutí soudu o vydržení, ...“

⁶⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.4.2000, sp. zn. 22 Cdo 2570/98 (In *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2000, č. 8, s. 355) stanovil: „vlastníkem nemovitosti se počínaje dnem 1.1.1992 stane právnická osoba, která má nemovitost v oprávněné držbě nepřetržitě po dobu deseti let, a to i v případě, že se stala oprávněným držitelem před 1.1.1992. Do vydržecí doby je třeba započíst i dobu oprávněné držby vykonávané před tímto dnem.“ Rovněž rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 14.2.2001, sp. zn. 22 Cdo 2651/99 [C 196] a ze dne 27.9.2000, sp. zn. 22 Cdo 620/99 [NS 546/2000].

⁶⁵⁴ § 316 ABGB: „Držba věci jest řádná, zakládá-li se na nějakém platném důvodu, to jest na právním důvodu, způsobilém k nabytí. Jinak jest nepořádná.“

⁶⁵⁵ Jak vyplývá z důvodové zprávy k tomuto zákonu, byly instituce držby a vydržení znovu zavedeny proto, aby u tzv. nedoložených vztahů, tam, kde nevyžaduje společenský zájem uvedení do předešlého stavu, poskytl ochranu „tomu, kdo ač není vlastníkem, s věcí nakládá jako se svou proto, že je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc patří (držba věci).“

⁶⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.4.1997, sp. zn. 2 Cdon 1178/96 In *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 1997, č. 11, s. 587. K tomu viz rovněž 22 Cdo 508/2001 sub 630.

Z uvedeného judikátu vyplynulo, že pro oprávněnou držbu bylo nutné, aby se její nabytí zakládalo na právním důvodu, který by vznik vlastnictví mohl způsobit, a tedy i titul, ač výslovně neuveden, byl v minulé právní úpravě jedním z požadavků úspěšného vydržení.⁶⁵⁷ Požadavek již ale nebyl zřejmě tak přísný jako v ABGB, kdy nepostačoval ani titul domnělý. Právní důvod, od kterého se dobrá víra odvozuje, nemusí být zcela perfektní, ale může jít o právní důvod neplatný, nulitní či dokonce putativní, neboť těžiště problematiky vydržení nespočívá v řešení charakteru a náležitosti právního důvodu jako takového, ale v objasnění okolností, za kterých mohl držitel při zachování míry opatrnosti nabýt důvodného přesvědčení, že mu věc nebo právo náleží.⁶⁵⁸ To potvrdila i judikatura, když Nejvyšší soud ve svém rozsudku konstatoval, že: „Oprávněná držba se nemusí nutně opírat o existující právní důvod, postačí, aby tu byl domnělý právní důvod (*titulus putativus*), tedy jde o to, aby držitel byl se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu takový titul svědčí.“⁶⁵⁹ Vydržet tak bylo možno např. i na základě neplatné smlouvy, pokud byl držitel přesvědčen o tom, že je platná.⁶⁶⁰

Celá koncepce vydržení, tak jak byla upravena v minulém občanském zákoníku, byla stále velice stručná, což mělo za následek množství problémů v praxi, které musely být řešeny prostřednictvím judikatury a jurisprudence. Ty se setkávaly s různými specifickými situacemi, kde prostá aplikace zákona nedostačovala. Judikatuře se sice poměrně dobře dařilo hledat odpovědi na různé shora zmíněné problémy s vydržením souvisejícím, nedostatek zákonné úpravy však přinášel do právních vztahů značnou nejistotu a spravedlivé rozhodnutí mnohdy nebylo možno nalézt.

Nezřídka se stávalo, že více osob mělo stejně silný důvod domnívat se, že jim věc náleží a neříkal-li o dané problematice zákon nic, právní jistota byla silně narušena. Posoudit například situaci, zda má na pozemek větší právo ten, kdo jej dlouhodobě užívá v mylném přesvědčení, že jej koupil, nebo ten, kdo si je svým vlastnictvím k němu jistý, neboť je jako jeho vlastník zapsán ve veřejné evidenci, mohlo být velice těžkým oříškem, který staví soudce do nezáviděníhodné pozice. Asi i z tohoto důvodu se nová právní úprava snaží řešit otázku vydržení podrobněji.

---

⁶⁵⁷ ŠTĚTINOVÁ, V. Vydržení v římském právu a dnes. In STLOUKALOVÁ, K. (ed.) *Soudobé reflexe římského práva: římské právo v moderních kodifikacích*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015, s. 121.

⁶⁵⁸ PETR, B. K vydržení z hlediska povahy právního titulu, od něhož lze odvodit dobrou víru. In *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2001, roč. 9, č. 3, s. 116-117. PETR, B. *Vydržení v českém právu*, op. cit., s. 81.

⁶⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.2.2000, sp. zn. 22 Cdo 417/98, publikovaný v *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2001, č. 8, s. 270-271.

⁶⁶⁰ SPÁČIL, J. Oprávněná držba jako předpoklad vydržení v novější judikatuře. In *Soudní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 1999, č. 4, s. 112.

3.3 Právní úprava vydržení v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku

Pokud bylo výše uvedeno, že porevoluční novela se i přes rozsáhlé změny související s opuštěním konceptu socialistického vlastnictví snažila vycházet z dosavadní právní úpravy, musí se při pohledu na zákon č. 89/2012 Sb, občanský zákoník (dále jen OZ 2012) říci opak. Právní úprava nastolená současným občanským zákoníkem se totiž i přesto, že nebyla podmíněna revoluční idealistickou změnou rozhodla odklonit od stávajícího stavu a inspiraci hledat jinde. OZ 2012 se stal odpovědí na volání po rekodifikaci občanského práva, které se objevilo již po roce 1989 právě v souvislosti s revoluční změnou. Vzhledem k tomu, že práce na novele zákoníku trvaly několik let, ke změně, která byla vyžadována, došlo až po téměř dvaceti pěti letech. Pojetí vydržení se tak v mnohém změnilo. Zákonodárce se totiž v této oblasti inspiroval ABGB a následnými vládními návrhy občanských zákoníků z roku 1931 a 1937. Stručná právní úprava byla nahrazena podstatně obsáhlejší. V mnohém se změnila i koncepce souvisejících institutů, jako například držby.

Vydržení je v současném OZ 2012 zařazeno do části věcných práv. V tomto bodě se tak zákonodárce neinspiroval v ABGB a osnovách, které jej řadily až na konec zákoníku společně s institutem promlčení. Na úvod ustanovení o věcných právech staví zákonodárce držbu, jak je zvykem, její pojetí se však oproti předchozímu změnilo. OZ 2012 již nerozlišuje mezi držbou práva a držbou věci, jak to činila dosavadní právní úprava.⁶⁶¹ Rozeznává pouze držbu práva, které lze právním jednáním převést na jiného. Autoři nového občanského zákoníku totiž vycházeli z teze, že držba věci není nic jiného, než držba práva, a to práva vlastnického.⁶⁶² Předmětem držby se tak stává právo a předmětem vydržení držba vlastnického práva, jak uvádí občanský zákoník hned v úvodním ustanovení o vydržení:

„Drží-li poctivý držitel vlastnické právo po určenou dobu, vydrží je a nabude věc do vlastnictví.“⁶⁶³

---

⁶⁶¹ § 129 OZ 1964.

⁶⁶² PETR, B., PETR, B., ml. Nad bývalým, současným i budoucím pojetím držby a vydržení. In *Právní rozhledy*. Praha : C.H. Beck, 2005, roč. 13, č. 17, s. 613.

⁶⁶³ §1089 odst. 1 OZ 2012.

Uvedené ustanovení nezahrnuje všechny případy vydržení. Za určitých podmínek je možné získat vydržením i jiné než vlastnické právo, např. právo stavby⁶⁶⁴ nebo služebnosti.⁶⁶⁵ Předmět vydržení proto nelze omezovat pouze na vlastnické právo, ale mohou jím být i jiná věcná práva.

Současný občanský zákoník se drží více než jeho předchůdci justiniánské podoby institutu vydržení, což je dáno zejména tím, že ve značné míře recipuje právní úpravu z rakouského ABGB. Justinianské právní úpravě se zákoník blíží i v tom, že vedle řádného vydržení zná i institut vydržení mimořádného, což svědčí i o inspiraci návrhem občanského zákoníku z roku 1937.⁶⁶⁶

3.3.1 Řádné vydržení

Další změny oproti OZ 1964 nalezneme, podíváme-li se na terminologii, kterou zákon v ustanoveních o držbě a vydržení používá. Ta se od předchozí úpravy odklonila a navrátila se k terminologii používané v ABGB.

3.3.1.2 Držba a její kvalifikace

Zákoník výslovně stanoví, že držba způsobilá k vydržení musí být poctivá a pravá.⁶⁶⁷ Držba poctivá je spjata s dobrou vírou, tedy držitel musí věřit, že mu náleží právo, které vykonává, aniž by rušil právo jiného.⁶⁶⁸

---

⁶⁶⁴ § 1243 OZ 2012: „Právo stavby se nabývá smlouvou, vydržením, anebo, stanoví-li tak zákon, rozhodnutím orgánu veřejné moci.“

⁶⁶⁵ § 1260 OZ 2012: „(1) Služebnost se nabývá smlouvou, pořízením pro případ smrti nebo vydržením po dobu potřebnou k vydržení vlastnického práva k věci, která má být služebností zatížena. Ze zákona nebo rozhodnutím orgánu veřejné moci se služebnost nabývá v případech stanovených zákonem. (2) Při vydržení služebnosti odpovídající veřejnému statku je vydržitelkou obec, na jejímž území se věc nalézá.“

⁶⁶⁶ Na rozdíl od ABGB, kde se objevovaly jen pojmy řádné a mimořádné vydržecí doby, se v osnově z roku 1937 objevují přímo dva druhy vydržení, a to řádné a mimořádné.

⁶⁶⁷ Viz výše § 1089 odst. 1 a § 1090, odst. 1 OZ 2012: „K vydržení se vyžaduje pravost držby a aby se držba zakládala na právním důvodu, který by postačil ke vzniku vlastnického práva, pokud by náleželo převodci nebo kdyby bylo zřízeno oprávněnou osobou.“

⁶⁶⁸ SPÁČIL, J. Poctivá držba v novém občanském zákoníku. In *Právní rozhledy*. Praha : C.H. Beck, 2013, roč. 21, č. 2, s. 63.

„Kdo má z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává, je poctivý držitel. Nepoctivě drží ten, kdo ví nebo komu musí být z okolností zjevné, že vykonává právo, které mu nenáleží.“⁶⁶⁹

Přesvědčivým pak bude zřejmě některý z běžných nabývacích titulů, jakými jsou koupě, darování, dědická sukcese či směna. Ale mimo tyto derivativní způsoby, jimiž se právo převádí, nebyly vyloučeny jako tituly držby originární způsoby nabytí, například sloučení či nově zavedené převlastnění. I putativní titul mohl mít za následek vznik poctivé držby. To ovšem nemusí znamenat, že poctivá držba na základě domnělého titulu, bude dostačující pro nabytí vlastnického práva vydržením. Titul držby není totéž, co titul vydržení.

Poctivost držby se musí posuzovat z objektivního hlediska. Nepoctivý držitel by byl i takový, který by byl subjektivně v dobré víře, že mu právo náleží, avšak jednal by v nedbalosti, neboť z okolností by bylo zjevné, že mu právo náležet nemůže. Omyl na základě kterého se držba zakládala, tak nemohl být neomluvitelným. V souvislosti s přípustností omylu je opět nedořešena problematika vydržení *contra tabulas*. Ač v minulosti se i po vydání zákona č. 265/1992 Sb., který zakotvoval materiální publicitu zápisů v katastru nemovitostí, objevovaly úvahy o možném vydržení proti stavu zapsaném v katastru, je otázkou, na kolik je možno uplatnit takové myšlenky v současné právní úpravě. Přímo v OZ 2012 je zakotvena zásada, že neznalost stavu zapsaného ve veřejném seznamu neomlouvá.⁶⁷⁰ Mýlné domnění držitele o tom, že mu náleží nemovitost evidovaná na jinou osobu, tak stěží obstojí v otázce poctivosti jeho držby. Na druhou stranu to, že neznalost údaje zapsaného do veřejného seznamu neomlouvá, patrně nelze vztáhnout na porovnání stavu katastrálního operátu se stavem v terénu.⁶⁷¹ Zda bude vydržení *contra tabulas* možné u mimořádného vydržení, když zde není požadován titul, není zcela jasné, ale minimálně se o něm dá uvažovat. Argumentem pro takovou možnost může být formulace, dle které musí nepoctivost držitele v případě mimořádného vydržení prokazovat protistrana.⁶⁷² Na druhou stranu zásada materiální publicity a konstitutivní zápis do katastru nemovitostí mohou svědčit proti

---

⁶⁶⁹ § 992 odst. 1 OZ 2012.

⁶⁷⁰ §980 OZ 2012: „(1) Je-li do veřejného seznamu zapsáno právo k věci, neomlouvá nikoho neznalost zapsaného údaje. Stanoví-li to právní předpis, zapíše se do veřejného seznamu kromě věcného práva i právo užívání nebo požívání, jakož i omezení rozsahu nebo způsobu užívání nebo požívání věci spoluvlastníky.

(2) Je-li právo k věci zapsáno do veřejného seznamu, má se za to, že bylo zapsáno v souladu se skutečným právním stavem. Bylo-li právo k věci z veřejného seznamu vymazáno, má se za to, že neexistuje.“

⁶⁷¹ SPÁČIL, J. Poctivá držba v novém občanském zákoníku, op. cit., s. 67.

⁶⁷² Viz níže § 1098 OZ 2012.

takové možnosti i u mimořádného vydržení. Další z indicií by mohlo být i to, že oproti zákonu č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, který předpokládal zdanění nabytí vlastnictví vydržením, jej zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí již nepředpokládá. To ale může souviset i s tím, že toto zákonné opatření již zpoplatňuje pouze úplatný převod do vlastnictví, kterým vydržení není. Zohledněno ale není vydržení ani v jiných daňových předpisech. V souvislosti s daňovou otázkou a vydržením nemovitých věcí je potřeba uvažovat i nad tím, zda může vydržení svědčit ve prospěch osoby, která neplatí z nemovité věci daň z nemovitých věcí proti osobě, která takovou daň platí.

Pravá držba je definována negativně, je to taková, u které se neprokáže, že se v ni držitel vetřel potajmu, svémocně, lstí nebo něco obdržel jen jako výprosu:

„Neprokáže-li se, že se někdo vetřel v držbu svémocně nebo že se v ni vloudil potajmu nebo lstí, anebo že někdo usiluje proměnit v trvalé právo to, co mu bylo povoleno jen výprosu, jde o pravou držbu.“⁶⁷³

Zdá se, že se tak zákoník opět více přiblížil římskoprávní trojici pojmů *vi, clam, precario*, když zařadil vedle lsti a výprosy též svémocně získanou držbu jako nepravou.⁶⁷⁴ Následky nepravé držby jsou podobné jako v ABGB, pokud držitel nabyl držbu jako nepravou, nemůže dojít k řádnému vydržení nejen u něho, ale ani u jeho dědice, i kdyby ten držel poctivě:

„Nabyli-li zůstavitel nepravou držbu, nemůže vlastnické právo vydržet ani jeho dědic, i kdyby držel poctivě. To platí obdobně i pro všeobecného právního nástupce právnické osoby.“⁶⁷⁵

Dá se tedy usuzovat, že bude-li držba zůstavitele pouze nepoctivá, tedy například, když bude vědět, že věc jeho není, ale nenabyli ji lstí či obdobně, dědic vydržet může. Zákaz vydržení se navíc rozšířil i na jiný případ univerzální sukcese, a to u všeobecného právního nástupce právnické osoby. Tato omezení pro právního nástupce nemají za následek absolutní zákaz vydržet

---

⁶⁷³ § 993 OZ 2012.

⁶⁷⁴ SKŘEJPEK, M., BĚLOVSKÝ, P., ŠEJDL, J., FALADA, D. *Římské právo v občanském zákoníku: Komentář a prameny. Díl Věcná práva*. Praha: Auditorium, 2017, s. 152.

⁶⁷⁵ § 1090 OZ 2012:

věc, jako tomu bylo u *res furtiva* v římském právu, týkají se pouze přímého sukcesora, dědice či nástupce právnické osoby. Pro další nabyvatele v řadě a pro ostatní případy sukcese singulární platí, že nepoctivost, či dokonce nepravost držby předchůdce poctivému nástupci nebrání, aby mohlo k vydržení dojít.

Občanský zákoník kromě pravé a poctivé držby operuje rovněž s termínem řádné držby. Řádná držba je spjata s nabývacím titulem:

„Držba je řádná, pokud se zakládá na platném právním důvodu. Kdo se ujme držby bezprostředně, aniž ruší cizí držbu, nebo kdo se ujme držby z vůle předchozího držitele nebo na základě výroku orgánu veřejné moci, je řádným držitelem.“⁶⁷⁶

Autoři zákona však výslovně nestanovili, aby držba způsobilá k vydržení byla zároveň řádná. V § 1090 OZ 2012 je pod nadpisem Pravost držby stanoveno, že pro vydržení se vyžaduje, aby se držba rovněž zakládala na právním důvodu, který by postačil ke vzniku vlastnického práva.⁶⁷⁷ Někteří autoři se sice domnívají, že zde měl zákonodárce na mysli řádnou držbu, z výslovného znění zákonného textu to ale není zřejmé.⁶⁷⁸ Ač je jednoznačně stanoveno, že pro vydržení je nutná poctivá a pravá držba, není přímo určeno, že držba musí být řádná. Řádná držba je taková, která se zakládá na platném právním důvodu, oproti tomu k vydržení je způsobilá držba zakládající se na právním důvodu, který by postačil ke vzniku vlastnického práva, pokud by náleželo převodci, nebo kdyby bylo zřízeno oprávněnou osobou.⁶⁷⁹ Nemuselo by proto být překážkou vydržení, pokud důvod ve skutečnosti nebyl platný. Okruh takových případů by byl jiný, než jaký by přicházel v úvahu u řádné držby. Z důvodové zprávy k občanskému zákoníku se přímo dozvídáme, že zákonodárce na tomto místě neměl na mysli požadavek držby řádné: „Z formulace „aby se držba zakládala na právním důvodu, který by postačil ke vzniku vlastnického práva, pokud by náleželo převodci nebo kdyby bylo zřízeno oprávněnou osobou,“ je dostatečně zřejmé, že nejde o řádnou držbu ve smyslu § 991, nýbrž že se má na mysli jiný případ.“⁶⁸⁰

---

⁶⁷⁶ § 991 OZ 2012: „Držba je řádná, pokud se zakládá na platném právním důvodu.“

⁶⁷⁷ § 1090 OZ 2012: „(1) K vydržení se vyžaduje pravost držby, a aby se držba zakládala na právním důvodu, který by postačil ke vzniku vlastnického práva, pokud by náleželo převodci, nebo kdyby bylo zřízeno oprávněnou osobou.“

⁶⁷⁸ SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 322.

⁶⁷⁹ § 1090 OZ 2012.

⁶⁸⁰ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník – velký akademický komentář*, op. cit., s. 469.

Navzdory uvedenému konstatování, někteří autoři podotýkají, že i přes přijetí tohoto názoru nelze popřít, že jde jen o zvláštní případ řádné držby.⁶⁸¹

Z ustanovení zákoníku je zřejmé, že zákonodárce daný požadavek nestanovil z důvodu, že by snad převod ze strany neoprávněné osoby způsoboval neplatnost smlouvy. Takový převod neplatnost nezpůsoboval:

„Skutečnost, že strana nebyla při uzavření smlouvy oprávněna nakládat s tím, co má být podle smlouvy plněno, sama o sobě neplatnost smlouvy nevyvolává.“⁶⁸²

Dá se tak konstatovat, že držba, která povede k vydržení, bude zároveň řádná, nemusí to ale platit naopak. Ne každá řádná držba bude mít za následek vydržení. Rozdíl je zejména v tom, že řádná držba zahrnuje i držbu vlastníka, naproti tomu v § 1090, odst. 1 není držba vlastnická zahrnuta. Rovněž se dá ze znění ustanovení usoudit, že další odlišnost spočívá i v tom, že držba způsobilá k vydržení musela být nabyta derivativně. Tituly neodvozeného nabytí nemají pro vydržení význam, neboť není možno vydržet vlastnické právo tam, kde se vlastníkem stává někdo originárně.⁶⁸³ Podmínka držby založené na dostatečném právním důvodu se zejména může dotknout otázky přípustnosti putativního titulu. Pokud se držitel pouze domnívá, že titul má, ač tomu tak není, s největší pravděpodobností to již nebude postačovat k úspěšnému vydržení, minimálně u řádného vydržení.

3.3.1.2 Vydržecí doba

Jedná-li se o dobu nutnou pro vydržení, OZ 2012 vychází u řádného vydržení z lhůt stanovených OZ 1964, tedy pro movité věci stanoví lhůtu tři roky, pro nemovité deset let. Zákoník opět pracuje i s možností započíst si vydržecí dobu svého předchůdce:

„Do vydržecí doby se ve prospěch vydržitele započte i doba řádné a poctivé držby jeho předchůdce.“⁶⁸⁴

---

⁶⁸¹ SPÁČIL, J. a kol., tamtéž.

⁶⁸² § 1760 OZ 2012.

⁶⁸³ SPÁČIL, J. a kol., tamtéž.

⁶⁸⁴ § 1092 OZ 2012.

Můžeme si povšimnout, že na tomto místě zákonodárce používá pojem držby řádné, což svědčí o tom, že požadavkem vydržení vskutku řádná držba byla. Zákon ještě případy započtení konkretizuje v §1096, kde se naopak termínu řádná držba vyhýbá:

„Nabyt-li někdo poctivě držbu od poctivého držitele, jehož držba se zakládá na právním důvodu, který by postačil ke vzniku vlastnického práva (§ 1090 odst. 1), započítává se mu vydržecí doba jeho předchůdce.“⁶⁸⁵

Pro úspěšné dosažení vydržení, musí být držba nepřetržitá. Přerušeni držby je definováno zcela jinak než dosud:

„Držba se přeruší, nevykonával-li ji držitel v průběhu vydržecí doby déle než jeden rok.“⁶⁸⁶

To je ustanovení zcela nové, které nemá v předchozích právních úpravách oporu. Dosud tomu bylo tak, že držba se přetrhovala ztrátou jednoho z jejích dvou prvků, ať už šlo o *corpus possessio* nebo *animus possidendi*. Roční lhůta se u přerušeni objevila v minulosti pouze v případě ZMO, který umožňoval držiteli v této době věc získat zpět do držby či zahájit soudní řízení, a pro takový případ se uplatnila fikce, že držba přerušena nabytla.⁶⁸⁷ Ustanovení OZ 2012 stanovující roční lhůtu se tak mohlo inspirovat v ZMO, a chránit podobným způsobem držitele, který o držbu přijde poskytnutím dostatečného času pro její znovuoobnovení.

Zákoník stanovil jistá omezení, při kterých lhůta neběží, resp. se staví. Jednou z takových situací může být případ, kdy osoba není plně způsobilá k právním úkonům a není zde osoba, která spravuje její zájmy.

---

⁶⁸⁵ § 1096 odst. 1.

⁶⁸⁶ § 1093 OZ 2012.

⁶⁸⁷ § 97 ZMO (zákona č. 101/1963 Sb.): „Držba platí za nepřerušenu, ztratil-li držitel držbu beze své vůle a získal ji opět do jednoho roku od ztráty nebo ji nabyt na základě žaloby podané v této jednoroční lhůtě.“

„Vyžaduje-li se, aby osoba měla zákonného zástupce nebo opatrovníka, počne vydržecí doba běžet ohledně práva proti ní až ode dne, kdy zákonného zástupce nebo opatrovníka získá. Již započatá doba běží dále, avšak neskončí dříve, než uplyne jeden rok po odpadnutí překážky.“⁶⁸⁸

Podobně řešil takovou situaci i ABGB, avšak lhůtu stanovoval dvouletou.⁶⁸⁹ Ke stavení vydržecí doby dochází opět i mezi manžely, zákonným zástupcem a zastoupeným, opatrovníkem a opatrovancem, dokud takový vztah trvá.

„Mezi manžely nepočne vydržecí doba běžet ani neběží, dokud manželství trvá. To platí obdobně i pro osoby žijící ve společné domácnosti, zákonného zástupce a zastoupeného, opatrovníka a opatrovance i pro poručníka a poručenice.“⁶⁹⁰

Nově se objevuje stavení vydržecí lhůty i mezi osobami žijící ve společné domácnosti. V § 1097⁶⁹¹ jakoby nadbytečně zákonodárce normuje zákaz vydržení s ohledem na zastavení vydržecí doby mezi těmito kategoriemi osob v § 1098.⁶⁹² Pokud vydržecí doba mezi danými osobami neběží, je zcela zřejmé, že není v daném případě možné ani vydržení, aniž by bylo nutné vyslovit jeho přímý zákaz.

3.3.2 Mimořádné vydržení

Po mnoha letech se do českého právního řádu navrátilo vydržení mimořádné. Velká část obecných pravidel, která byla uvedena výše, platí i pro tento způsob vydržení, avšak bezpodmínečným předpokladem pro něj není právní důvod, na kterém se držba zakládá. Institut

---

⁶⁸⁸ § 1094 OZ 2012.

⁶⁸⁹ § 1494 ABGB: „Proti takovým osobám, které jsou nezpůsobilé pro nedostatek svých duševních sil samy spravovatí svá práva, jako proti nezletilcům, šíleným nebo blbým, nemůže počítí vydržecí nebo promlčecí doba, pokud se těmito osobám neustanoví zákonní zástupci. Jednou započatá vydržecí nebo promlčecí doba probíhá sice dále; nemůže se však skončiti dříve než ve dvou letech po odpadnutí překážek.“

⁶⁹⁰ § 1098 OZ 2012.

⁶⁹¹ § 1097 OZ 2012: „Vydržet vlastnické právo nemůže zákonný zástupce proti zastoupenému, ani zastoupený proti svému zákonnému zástupci. To platí obdobně i pro opatrovníka a opatrovance a pro poručníka a poručenice.“

⁶⁹² SPÁČIL, J. a kol., op. cit., s. 328.

mimořádného vydržení stanovuje požadavek výjimečně dlouhé doby trvání držby, titul však není nutné prokazovat. Ustanovení § 1095 stanoví:

„Uplyne-li doba dvojnásobně dlouhá, než jaké by bylo jinak zapotřebí, vydrží držitel vlastnické právo, i když neprokáže právní důvod, na kterém se jeho držba zakládá. To neplatí, pokud se mu prokáže nepoctivý úmysl.“

Předpokladem mimořádného vydržení je tedy u věcí movitých uplynutí vydržecí doby šesti let a u věcí nemovitých dvaceti let. Dobrá víra nahraditelná není, proto k vydržení nedojde, pokud se prokáže nepoctivý úmysl. Důkazní břemeno v takovém případě nespočívá na držiteli, neboť poctivost jeho držby se presumuje. Ač se délka vydržecí doby liší, je zjevná inspirace ABGB,⁶⁹³ případně i Osnovou z roku 1937, která vydržení, pro které není nutné opírat držbu o titul, přímo za mimořádné označuje.⁶⁹⁴ Dokonce se může zdát, že zákoník spojil v jedno mimořádnou vydržecí lhůtu známou ABGB a mimořádné vydržení, když pro něj stanovil dvojnásobně dlouhou lhůtu než řádnou.

Důvodem pro opětovné zavedení institutu mimořádného vydržení je poskytnutí ochrany faktickým stavům, jejichž základ je sice pochybný nebo sporný, ale kde tvrzené nebo domnělé vlastnictví trvá značně dlouho. Jako příklad důvodová zpráva k OZ 2012⁶⁹⁵ uvádí situaci, kdy někdo drží movitou věc, ale není s to dokázat svůj vlastnický titul proti tomu, kdo jeho vlastnictví popírá, nebo kdy je převeden pozemek o chybně stanovené výměře, než je výměra skutečná. Dalším příkladem může být pozemek chybně označený parcelním číslem, takže nabyvatel v dobré víře drží něco jiného, než pro co mu svědčí vlastnický titul.

OZ 2012 se snaží zavedením institutu mimořádného vydržení vyvarovat legalizaci případných podezřelých majetkových stavů vzniklých před jeho účinností, ať již z období let 1948 – 1989, či zejména z období 90. let minulého století. Na ochranu práv stávajících vlastníků

---

⁶⁹³ Podobná formulace byla v § 1477 ABGB: „Kdo opírá vydržení o dobu třiceti nebo čtyřicetiletou, nepotřebuje udávat pořádný právní důvod. Vůči němu prokázaná nepoctivost držení vylučuje však vydržení i v této delší době.“

⁶⁹⁴ V § 1334 vl. n. 1937 je pod nadpisem Vydržení mimořádné stanoveno: „Kdo opírá svoje vydržení o dobu třicetiletou nebo čtyřicetiletou, nepotřebuje k vydržení, aby jeho držba byla řádná a pravá. Drží-li však nepoctivě, nenabývá ani tenkrát, když uplyne třicet nebo čtyřicet let.“

⁶⁹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. ELIÁŠ, K. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012.

pamatoval a poskytnul jim dostatečnou lhůtu, a tak institut mimořádného vydržení bylo možné uplatnit nejdříve od 1.1.2016 pro věci movité a 1.1.2019 pro věci nemovité:

„Do doby stanovené v § 1095 se započte i doba, po kterou měl držitel, popřípadě jeho právní předchůdce, věc nepřetržitě v držbě přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona; tato doba však neskončí dříve než uplynutím dvou let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, jde-li o věc movitou, a pěti let, jde-li o věc nemovitou.“⁶⁹⁶

OZ 2012 tak umožňoval započtení doby přede dnem jeho účinnosti pro mimořádné vydržení, takové přechodné ustanovení však chybělo pro vydržení řádné. Vzhledem k rozdílné kvalifikaci držby nutné pro vydržení před účinností zákoníku a po něm se objevily diskuze o tom, zda bylo možné započíst si držbu před účinností zákoníku v případě řádného vydržení. Vzhledem k absenci přímého ustanovení se nabízí obě varianty, jednak, že zákonodárce svým mlčením dal najevo, že možnost započtení dřívější držby nepovoluje, či naopak, že vzhledem k připuštění řádného vydržení již v předchozí úpravě, nebylo přechodného ustanovení třeba. Autorka práce se spíše kloní k druhé variantě, za předpokladu, že držba bude splňovat kritéria stanovená OZ 2012, tedy bude řádná, poctivá a pravá. V takovém případě není důvod, proč takovou držbu nezapočíst i pro vydržení nastalá až po účinnosti zákoníku. Držba s takovými předpoklady totiž mohla, jakožto faktický stav, existovat i před účinností zákoníku, ač nebyla taková kvalifikace právně definována. Zda by v takovém případě bylo možno započíst i takto kvalifikovanou držbu předchůdce podle ustanovení § 196, odst. 1 před účinností kodexu, je rovněž ke zvážení. Jednoznačnou odpověď na tuto i další otázky v souvislosti s novou úpravou vydržení bude zřejmě muset nalézt judikatura, neboť použitelnost dosavadní judikatury bude třeba velmi pečlivě zvažovat vzhledem k množství změn, které oproti předchozí úpravě nastaly.

Na závěr je snad vhodné zmínit, že OZ 2012 zavedl nově institut konkurující vydržení, jímž je nabytí vlastnického práva od neoprávněného, a to v ustanovení § 1109 a násl. Ten v poměrně široké míře umožňuje u stanovených případů okamžité nabytí vlastnictví k věci předané nevlastníkem, a to za splnění daných předpokladů. V takovém případě pak nenastává prostor pro vydržení a počet případů, na které je vydržení ve stávajícím občanském zákoníku zaměřeno, tak byl zavedením tohoto institutu omezen. Institut okamžitého nabytí od

---

⁶⁹⁶ §3066 OZ 2012.

neoprávněného nevychází z římského práva, kde platila zásada *nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*, a má jiný původ než vydržení. Přestože se nedá jistá podobnost institutu s vydržením popřít, jedná se o zcela nezávislý nabývací způsob, který od vydržení není nijak odvozen, a tak o něm v této práci pojednáno není.⁶⁹⁷

---

⁶⁹⁷ K institutu nabytí vlastnického práva od neoprávněného viz FRUTHOVÁ, V., NOVÁK, M., op. cit., s. 247-250. K problematice rovněž např. MÁCHOVÁ, Š. *Nabytí od neoprávněného*. [online]. Praha, 2016, 75 s. [cit. 2020-01-21]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Katedra občanského práva, Vedoucí práce JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D. Dostupné z: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/170353/>>. SPÁČIL, O. Nabývání od neoprávněného. In *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2014, č. 3, s. 38-41. DOŘIČÁK, L. Věcné zaměření klauzulí nabytí od neoprávněného. In *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2017, roč. 25, č. 18, s. 611-617.

Závěr

Vydržení, jako institut stále se vyvíjející, ať už v rámci římského práva, anebo moderního soukromého práva, nelze postihnout jednou prostou definicí. Obecně lze mluvit o principech a základních myšlenkách, na kterých spočívá, mezi nimiž je především myšlenka zavedení právní jistoty a poskytnutí právní garance dlouhodobě vykonávanému faktickému stavu.

Postavení vydržení v římském právu nelze řešit nezávisle na stavu vývoje práva jako takového. I proto byl úvod práce veden snahou o vysvětlení povahy nazírání římského práva na vlastnictví a další související instituty. Vzhledem k tomu, že římské právo prošlo za období své platnosti značným vývojem, který se týkal i vydržení, byla právně-romanistická část práce rozdělena na tři hlavní období. Zprvu je zkoumáno vydržení v archaickém a předklasickém období, poté navazuje výzkum institutu v období klasickém a závěr této části je věnován následnému vývoji a jeho podobě za císaře Iustiniana.

Obecně lze shrnout, že vydržení již v předklasické době prodělalo určitý vývoj, který zdá se nebyl bezvýznamný. Bohužel jakákoliv snaha o upřesnění jeho původní povahy naráží na absenci zdrojů z nejstaršího období, které by byly schopny dotvořit celkový obraz o vydržení. Problematické se jeví zejména slovo *auctoritas*, které lze v římských zdrojích nalézt v různých významech a je těžké odhadnout, co si pod ním Římané ve starověku přesně představovali. Není ani jasné, jestli se původní povaha vydržení týkala již nabytí vlastnického práva jako takového, či zda měla pouze formu jakéhosi pozbytí práva dosavadního vlastníka požadovat věc zpět, případně alespoň ztížení jeho možností v tomto směru. Původní funkce vydržení byla zřejmě velice úzce spjata s postavením osob v procesním sporu o věc. Rozhodně se ukazuje, že postupem času byly redukovány případy, kdy bylo možné vydržet věc, ať už zavedením zákazu vydržení kradených věcí, nebo nových požadavků dobré víry a spravedlivého titulu. To velice pravděpodobně vycházelo z neměnnosti lhůty pro vydržení, která však přestala odpovídat s rozšířením římského státu skutečným poměrům ve společnosti.

V klasické době institut *usucapio* dosáhl největšího rozmachu. Jakmile se podoba vydržení ustálila, poměrně dlouho platila beze změny, přesto však římská jurisprudence měla dostatek prostoru hledat a řešit různé situace, které při vydržení mohly nastat, jak je jejím dobrým zvykem.

Vývoj institutu však tímto neskončil a další zlom nastal v období konce principátu zavedením institutu *praescriptio longi temporis*. To zřejmě sloužilo jako alternativa pro vydržení v provinciích. Bohužel i kořeny *praescriptio longi temporis* a okolnosti jeho vzniku jsou zahaleny v temnotě, neboť pramenná základna z tohoto období byla v tomto směru velice strohá. Zcela zásadní evoluci prodělalo vydržení za císaře Iustiniana, který oba uvedené instituty spojil v jeden s tím, že k movitostem nadále připouštěl použití termínu *usucapio* a pro nemovitosti sloužilo označení vydržení jako *praescriptio longi temporis*. V římském právu má kořeny i institut tzv. mimořádného vydržení, který se jako tzv. *praescriptio longissimi temporis* objevil za dominátu a který stanovil při uplynutí mimořádně dlouhé vydržecí doby možnost vydržet i v takových případech, ve kterých by řádné vydržení připuštěno nebylo.

Moderní soukromé zákoníky se římskoprávním vydržením v mnohém inspirovaly. Zejména ABGB zprostředkoval implementaci institutu do českého práva, které se jím inspirovalo především ve své poslední kodifikaci občanského práva, zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku.

Právní úpravě ABGB byl institut vydržení dobře znám a římskoprávní vliv je na první pohled zjevný. ABGB vychází zejména z justiniánské podoby institutu, což je patrné již z úzkého sepjetí vydržení s institutem promlčení. Rovněž zákoník rozeznával období římskoprávního *praescriptio longissimi temporis*, když pro některé případy vyžadoval mimořádně dlouhou vydržecí dobu a připouštěl i mimořádné vydržení, u nějž nebylo vyžadováno prokázání titulu nabytí držby.

Na ABGB pak navázaly v 30. letech 20. století návrhy Osnov občanského zákoníku, které však nebyly přijaty. Přesto je obsah těchto návrhů zajímavý z hlediska dalšího vývoje práva, a tak i jim byla věnována v této práci pozornost.

Prvním přijatým předpisem, který ABGB nahradil byl až zákon č. 141/1950 Sb., který se od dosavadní právní úpravy institutu odvrací. V oblasti socialistického zákonodárství byl institut značně omezen a v období od přijetí zákona č. 40/1964 Sb. až do jeho novelizace zákonem č. 131/1982 Sb. dokonce vymizel z českého civilního práva zcela. Ani toto ve vztahu k vydržení nejradikálnější období nedokázalo však zcela vymýtit tento institut, neboť vydržení zůstalo zachováno v zákoně o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku č. 101/1963 Sb. Tato skutečnost i to, že se vydržení navrátilo v roce 1983 do české právní úpravy svědčí o tom, že jde o institut pro právo velice významný, který i nadále slouží pro garantování právní jistoty

v právních vztazích k věci. Současný občanský zákoník pak upravuje vydržení velmi podrobně a v mnohém se vrací k římskoprávní podobě institutu, čímž dokládá, že římské právo vzhledem k preciznosti, se kterou se vydržením zabývala, má co říci i dnešnímu právnímu řádu a není tak pouze mrtvým právem, které by pro dnešní soukromé právo bylo zcela bez významu.

Seznam zkratek

ABGB.....	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie)
BGU	Berliner griechische Urkunden
C.	Codex Iustinianus
CIL.	Corpus Inscriptionum Latinarum
C. Th.....	Codex Theodosianus
D.	Iustiniani Digesta
Gai.....	Institutiones Gai
Inst.	Iustiniani Institutiones
Lex XII tab.	Lex duodecim tabularum (Zákon dvanácti desek)
Nov.....	Iustiniani Novellae
OZ.....	občanský zákoník
OZ 1950.....	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
OZ 1964.....	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OZ 2012.....	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Paul. Sent.....	Iulii Pauli receptarum sententiarum ad filium
PHS.....	Právněhistorické studie
PWRE.....	Paulys realencyclopädie der classischen Alterumswissenschaft
Vat. frag.	Fragmenta iuris romani Vaticana
ZMO.....	Zákon o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku č. 101/1963 Sb.
ZSS	Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte
ZSS RA	Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Die Romanistische Abteilung

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

AMIRANTE, Luigi. Il concetto unitario dell'auctoritas. In *Studi in onore Siro Solazzi nel cinquantesimo anniversario del suo insegnamento universitario*. Napoli, 1948, s. 375-390.

ARANGIO-RUIZ, Vincenzo. *Istituzioni di diritto romano*. Napoli: Casa editrice dott. Eugenio Jovene, 1994, 605 s. ISBN 9788824305105.

BARBER, Ross. Usucapion and Theft at the Time of the Twelve Tables. In *Sydney Law Review*, Sydney: Law Book Co and Sydney Law School, 1979, vol. 8, issue 3, s. 613-619, 7 s. ISSN 0082-0512.

BAUER, Karen. Die Rutiliana Constitutio des Julian, In *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis / Revue d'Histoire du Droit / The Legal History Review*. Leiden: Brill/Nijhoff, 1986, vol. 54, issue 1. s. 97-100, 4s. ISSN 0040-7585

BĚLOVSKÝ, Petr. Občanské právo. In BOBEK, Michal, MOLEK, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, 2009, s. 425-462. ISBN 978-80-210-4844-7. Dostupné též z <<http://www.komunistickepravo.cz>>

BĚLOVSKÝ, Petr. Usucapio of a stolen thing. In *Sachsen im Spiegel des Rechts: ius commune propriumque*. Kolín nad Rýnem: Böhlau, 2001, s. 311 – 318, 8 s. ISBN 3-412-07301-6.

BĚLOVSKÝ Petr, *Usucapio: vydržení v římském právu*. Praha: Auditorium, 2018, 246 s. ISBN 978-80-87284-72-8.

BĚLOVSKÝ, P. *Vydržení kradené věci v římském právu* [online], [citováno 2019-12-12], 4 s. Dostupné z <<http://intervalla.prf.cuni.cz/fulltext.html>>

BĚLOVSKÝ, Petr. Vydržení v římském právu a komparativním pohledu. In *Ad notam*. 2007, 13. ročník, č. 4, s. 110 – 118, 9 s. ISSN 1211-0558.

BESSENYŐ, Andreas. Zum Problem des Ersitzungstitels pro derelicto. In *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pecs Publicata* [online]. Pecs, 1996, svazek 123, s. 52-64, 12 s. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z: <<https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/studia123&i=58>>

BERGER, Adolf. *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*. Philadelphia: American Philosophical Society, 1991, s. 808. ISBN 0-87169-435-2.

BIČOVSKÝ, Jaroslav, HOLUB, Milan. *Občan a vlastnictví v čs. právním řádu*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1985, 482 s.

BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M. *Občanský zákoník a předpisy související. I. svazek*. 3. vyd. Praha: Panorama, 1984, 839 s.

BIRKS, Peter. The Roman Law Concept of Dominium and the Idea of Absolute Ownership. In *Acta Juridica*, 1985, 1-37, 37 s. ISSN 0065-1346.

BLAHO, Peter. Je obdarený manžel držiteľom podľa práva? In *Právněhistorické studie*, č. 22, 1979, s. 201-228, 28 s. ISSN 0079-4929.

BONFANTE, Pietro. „La „iusta causa“ dell’usucapione e il suo rapporto colla „bona fides“. In *Scritti giuridici varii*, díl 2. Torino: Unione Tipografico-Editrice Torinese, 1918, s. 469-551, 83 s.

BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva*. Přeložil J. VÁŽNÝ. 9. Vydání, Brno: Nákladem Čs. akademického spolku Právnicků, 1932, 745 s.

CAPANDOVÁ, Petra. Inštitút vydržania v rímskom práve a v občianskom zákonníku ČSR z roku 1950. In *COFOLA, Legal History Section* [online]. Brno: Masyrykova univerzita, 2008, 12 s. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/capandova_petra.pdf>

ČAPEK, Karel. *Občanský zákoník*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Orbis, 1956, 406 s.

ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Díl I*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1987, 746 s.

DAJCZAK, Wojciech, GIARO Tomasz, LONGCHAMPS DE BÉRIER Franciszek. *Právo římské: základy soukromého práva*. České vydání DOSTALÍK, Petr. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7.

DAUBE, David. Furtum Proprium and Furtum Improprum. In *Cambridge Law Journal*, vol. 6, no. 2, 1937, s. 217-234, 18 s.

DAVID, Hugo von. *Zur Lehre vom sogenannten Ersitzungstitel nach römischem Rechte*. Wien: G. J. Manz'schen Buchhandlung, 1869. 37 s.

DE VISSCHER, Ferdinand. 'Auctoritas' et 'mancipium'. *Studia et documenta historiae et iuris*, 1956, díl 22, s. 87-112.

DIÓSDI, György. *Ownership in ancient and preclassical roman law*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1970, 193 s.

DONATUTI, Guido. Iusta possessio. In *Atti del Reale Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed arti*, 1920-21, vol. LXXX/2, s. 1075-1111, 37 s.

DOŘIČÁK, Lukáš. Věcné zaměření klauzulí nabytí od neoprávněného. In *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2017, roč. 25, č. 18, s. 611-617. ISSN 1210-6410.

DOZHDEV, Dmitri. "Fidem emptoris sequi": Good faith and Price Payment in the Structure of Roman Classical Sale In *Il ruolo della buona fede oggettiva nell'esperienza giuridica storica e contemporanea. Atti del Convegno internazionale di studi in onore di Alberto Burdese (a cura di L. Garofalo)*. Vol. 1, 2003, Padova: CEDAM, s. 551-578. ISBN 8813243537

DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Karel a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, 688 s. ISBN 97880-7357-753-7.

ELIÁŠ, Karel a kol.. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník – velký akademický komentář*. Praha: Linde Praha, 2008, 2640 s. ISBN 978-80-7201-687-7.

FIERLINGER, Zdeněk. *Za socialistický právní řád*. In *Právník*. Praha: Právnická jednota, 1950, 89. ročník, č. 4, s. 429-450. ISSN 0231-6625

FRUTHOVÁ, Veronika, NOVÁK, Marek. *Originární způsoby nabývání vlastnictví v římském právu a dnes*, Praha: Auditorium, 2018, 264 s. ISBN 978-80-87284-70-4.

GIFFARD, A. E. “LE SENS DU MOT ‘AUCTORITAS’ DANS LES LOIS RELATIVES A L'USUCAPION.” *Revue Historique De Droit Français Et Étranger*, vol. 17, 1938, pp. 339–364, 26 s. JSTOR, www.jstor.org/stable/43847121.

GIRARD, Paul-Frédéric. *Manuel élémentaire de droit romain*. Paris: A. Rousseau, 1906. 4. vyd., 1115 s.

GUSENLEITNER, Karin. *Ersitzung als allgemeiner Rechtserwerbstatbestand*. Wien: Verlag Österreich, 2004, 349 s. ISBN 3-7046-4251-7.

HARTMANN, Antonín, ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 6, (§§ 1342 až 1502)*. Praha: Linhart, 1937, 600 s.

HAUSMANINGER, Herbert. *Die bona fides des Ersitzungsbesitzers im klassischen römischen Recht*. Wien, München: Herold, 1964, 100 s.

HAUSMANINGER, Herbert. SELB, Walter. *Römisches Privatrecht*. 9. Vyd. Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 2001. 407 s. ISBN 978-3-205-99372-8.

HEYROVSKÝ, Leopold, SOMMER, Otakar, VÁŽNÝ, Jan. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 7. vyd. V Bratislavě: nákladem Právnické fakulty University Komenského, 1929, 646 s.

HOETINK, H. R. *Justus titulus usucapionis et justa causa tradendi*. In *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis / Revue d'Histoire du Droit / The Legal History Review*. Leiden: Brill/Nijhoff, 1961, vol. 29, issue 2, s. 230-242, 13 s. ISSN 0040-7585.

HOLUB, Milan, BIČOVSKÝ, Jaroslav, WURSTOVÁ, Jana. *Nová sousedská práva*. Praha: Panorama, 1990. 311 s. ISBN 80-7038-004-7.

HOLUB, Milan, FIALA, Josef, BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občanský zákoník*. 7. vydání. Praha: Linde Praha a. s., 2000, 775 s. ISBN 80-7201-249-5.

HONSELL, Heinrich. *Römisches Recht*. 7. vydání. Heidelberg: Springer, 2010, 227 s. ISBN 978-3-642-05306-1.

HROUZEK, Zdeněk. *Teoreticko právní východiska změny právních vztahů a důrazem na držbu a vydržení* [online]. Brno, 2007 [citováno 2019-12-12], 110 s. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce: JUDr. Jaromír Harvánek, CSc. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/w34i7/?so=nx>>.

JHERING, Rudolf von. *Scherz und Ernst in der Jurisprudenz: Neu herausgegeben von Max Leitner*. Wien: Linde, 2009. 416 s. ISBN 978-3-7093-0281-1

JOLOWICZ, Herbert Felix. *Historical Introduction to the Study of Roman Law*. Cambridge: 1939, 548 s.

JÖRS, Paul, KUNKEL, Wolfgang. *Römisches Privatrecht*. Berlin: Springer, 1935, 402 s.

KARLOWA Otto. *Beiträge zur Geschichte des Römischen Civilprozesses*. Bonn: Verlag von Max und Sohn, 1865. 166 s.

KASER, Max. Altrömisches Eigentum und „usucapio“. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*. Wien: Böhlau, 1988, svazek 105, s. 122-164, 43 s. ISSN 0323-4096.

KASER, Max. *Das römische Privatrecht. Erster Abschnitt: Das altrömische, das vorklassische und das klassische Recht*. 2. Vyd. München: Beck, 1971, 833 s. ISBN 978-3-406-01406-2.

KASER, Max. *Das römische Privatrecht. Zweiter Abschnitt: Die nachklassischen Entwicklungen*. 2. Vyd. München: Beck, 1975, 680 s. ISBN 978-3-406-01429-1.

KASER, Max. *Das römische Zivilprozessrecht*. München: Beck, 1966, 566 s.

KASER, Max. Natürliche Eigentumserwerbsarten im altrömischen Recht. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*. Weimar: Böhlau, 1947, svazek 65, s. 219 – 260. ISSN 0323-4096.

KASER, Max. Neue Studien zum altrömischen Eigentum. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*. Weimar: Böhlau. 1951, svazek 68, s. 131-190, 60 s.

KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

KLEIN, Franz. *Sachbesitz und ersitzung: Forschungen im gebiete des römischen sachenrechtes und civilprocesses*. Berlin: C. Heymann, 1891. 489 s.

KNAPP, Viktor, LUBY, Štefan, BLAŽKE, Jaromír. *Učebnice občanského a rodinného práva: celostátní vysokoškolská učebnice*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1953, 330 s.

KOLESNIKOVA, Anastasia. Soukromoprávní delikty v římském právu [online]. 2013, 46 s [cit. 2019-12-12]. Bakalářská práce. Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut – AMBIS. Vedoucí práce Petr Bělovský. Dostupné z: <<https://is.ambis.cz/th/t9g6d/>>.

KOLLITSCH, Werner. Praescriptio und exceptio außerhalb des Formularverfahrens. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*. Weimar: Böhlau, 1959, svazek 76, s 265-305, 41 s.

KRATOCHVÍL, Zdeněk a kol. *Nové občanské právo*. Praha: Orbis, 1965, 634 s.

KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské I. Výklady úvodní a část všeobecná. Praha: Nakladatelství Všeprd. 1932 203 s.

KRČMÁŘ, Jan. Právo občanské II. Práva věcná. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 403 s. ISBN 978-80-7478-409-5.

KRÜGER, Hugo. 'Derelictio und Usucapio'. In *Mnemosyne Pappoulia*. Athene, 1934, s. 155 – 182, 27 s.

LÉVY-BRUHL, Henri. *Nouvelles etudes sur le tres ancien droit romain*. Paris: Recueil Sirey, 1947, 166 s.

LEVY, Ernst. *West Roman Vulgar Law: The Law of Property*. Philadelphia: American Philosophical Society, 1951. 305 s. ISBN 978-1575887784.

MACCORMACK, Geoffrey. Iusta and iniusta possessio. In *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis / Revue d'Histoire du Droit / The Legal History Review*. Brill/Nijhoff, 1974, vol. 42, issue 1, 71-80, 10 s. ISSN 0040-7585

MACHOVÁ, Eva. *Držba, vlastnictví, právní instituty jejich ochrany v právu římském a jejich odraz v české právní úpravě* [online]. Brno, 2013, 108 s [cit. 2019-12-12]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: <<http://theses.cz/id/vfvukq/>>.

MÁCHOVÁ, Šárka. Nabytí od neoprávněného. [online]. Praha, 2016, 75 s. [cit. 2020-01-21]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Katedra občanského práva, Vedoucí práce JUDr. MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D. Dostupná z: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/170353/>>.

MAYER-MALY, Theo. *Das Putativtitelproblem bei der usucapio*. Graz: H. Böhlau Nachf., 1962, 153 s.

MAYER-MALY, Theo. Studien zur Frühgeschichte der Usucapio I. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*. Weimar: Böhlau, 1961, svazek 77, s. 16-51, 36 s. ISSN 0323-4096.

MAYER-MALY, Theo. Studien zur Frühgeschichte der Usucapio II. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*. Weimar: Böhlau, 1962, svazek 78, s. 221-276, 56 s. ISSN 0323-4096.

MAYER-MALY, Theo. Studien zur Frühgeschichte der Usucapio III. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*. Weimar: Böhlau, 1963, svazek 79, s. 86-107, 22 s. ISSN 0323-4096.

- MAYR-HARTING, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha druhá*. Brno: Barvič & Novotný, 1924, 260 s.
- MOMMSEN, T. De auctoritate commentatio. In *Gesammelte Schriften*. Berlin: Weidmann, 1905, vol 3, s. 458-466.
- MUIRHEAD, James. *Historical Introduction to the Private Law of Rome*. London: A.&C. Black, 1916. 443 s.
- NIEMEYER, Theodor. Fiducia cum amico und depositum. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*. Weimar: Böhlau, 1891, svazek 12, s. 297-324.
- NÖRR, Dieter. *Die Entstehung der longi temporis praescriptio. Studien zum Einfluß der Zeit im Recht und zur Rechtspolitik in der Kaiserzeit*. Köln: Westdeutscher Verlag, 1969. 124 s.
- NOVÁK M. *Nabytí a ochrana držby v římském právu*. [online]. Praha, 2016, 64 s. [cit. 2019-12-12]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Michal Skřejpek, DrSc. Dostupné z: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/174052/>>.
- NOVÁK, Marek. Praescriptio longi temporis. In VOJÁČEK, Ladislav, TAUCHEN, Jaromír, eds. *III. česko-slovenské právněhistorické setkání doktorandů a postdoktorandů: (sborník z konference)*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 214-223, 10 s. ISBN 978-80-210-7938-0.
- OBROVSKÁ, Lucie. *Otrok v římském právu* [online]. Brno, 2012, 187 s. [cit. 2019-12-12] Disertační práce. Masarykova Univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Ladislav Vojáček. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/y8iwy/L.O.DisP03__2__obsah.pdf#page=16&zoom=100,90,446>.
- PARAIOVÁ, A. *Držba* [online]. Brno, 2016, 68 s. [cit. 2019-12-12]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce: doc. JUDr. Renata Veselá, Ph.D. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/dg620/Diplomka_Paraiova_Adela.pdf#page=19&zoom=100,0,234>.
- PARTSCH, Josef. *Die longi temporis praescriptio im klassischen römischen Rechte*. Leipzig: Veit, 1906, 180 s.
- PERELLO AMUNÁTEGUI, Carlos Felipe. The Collective Ownership and Heredium. In *Revue International des Droits de l'Antiquité*. Paris: De Bocard, 2010, č. 57, s. 53-74, 22 s. ISSN 0556-7939.
- PETR, Bohuslav. K vydržení z hlediska povahy právního titulu, od něhož lze odvodit dobrou víru. In *Právní rozhledy*. Praha : C.H. Beck, 2001, roč. 9, č. 3, s. 116-117. ISSN 1210-6410.
- PETR, Bohuslav. Vydržení části jiné věci než parcely. In *Právní rozhledy*, Praha : C.H. Beck, 2002, roč. 10, č. 5, s. 227-228, 2 s. ISSN 1210-6410.
- PETR, Bohuslav. *Vydržení v českém právu*. 2. vyd. Praha: Beck, 2006. 241 s. ISBN 80-7179-546-1.
- PETR, Bohuslav, PETR, Bohuslav, ml. Nad bývalým, současným i budoucím pojetím držby a vydržení. In *Právní rozhledy*. Praha : C.H. Beck, 2005, roč. 13, č. 17, s. 613 – 622.

PFLÜGER, Heinrich Hackfeld. *Zur Lehre vom Erwerbe des Eigentums nach römischem Recht*. München und Leipzig: Duncker & Humblot, 133 s.

POOL, Erik. Die Erbschaftsersitzung in Gai. 2,54 und Theo Mayer-Malys Thesen zum Ursprung der usucapio. In *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Romanistische Abteilung*. Wien: Böhlau, 2012, svazek 129, s. 113-160, 48 s. ISSN 0323-4096.

PUCHTA, Georg Friedrich. *Cursus der Institutionen*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1842. 792 s.

RANDA, Antonín. *Držba a právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, a.s., 2008. Reprint původního vydání. 340 s. ISBN 978-80-7357-389-8

RANDA, Antonín. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. 2. vyd. Praha: Tiskem a nákladem Ed. Grégra, 1874, 193 s.

REBRO, Karol, BLAHO, Peter. *Rímske právo*. Bratislava: Iura edition, 2003. 497 s. ISBN 80-89047-53-X.

RÖSSLEROVÁ, Petra. *Mimořádné vydržení* [online]. Brno, 2013, 66 s. [cit. 2019-12-12] Bakalářská práce. Masarykova Univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Pavel Salák, Ph.D. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/y26yc/Mimoradne_vydrzeni.pdf>.

RUDDY, F. S. Res Nullius and Occupation in Roman and International Law. In *The University of Missouri at Kansas City Law Review*. 1968, vol. 36. s. 274-287, 14 s.

SALÁK, Pavel a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937: Inspirace, problémy a výzvy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017. 122 s. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, edice Scientia, sv. č. 601. ISBN 978-80-210-8828-3

SALÁK, Pavel. Římskoprávní vlivy v českém právu 19. až 21 stol. na příkladu institutu vydržení. In VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., TAUCHEN, J., eds. *Proměny soukromého práva: Sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 1229-137, 9 s. ISBN 978-80-210-5613-8.

SALÁK, Pavel. Vliv římského práva v oblasti práva věcného v občanském právu na našem území 19. a 20. stol. Soukromé právo v proměnách věků: Sborník příspěvků z letní školy. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 11 – 25. ISBN 978-80-210-5557-5.

SAUSENG, Martin. *Die Entwicklung der Ersitzung*. Graz, 2004, 55 s. Diplomová práce. Karl-Franzes-Universität Graz. Rechtswissenschaftlicher Fakultät. Vedoucí práce Prof. Dr. Gunter Wesener.

SAVIGNY, Friedrich Carl von. *Von Savigny's treatise on possession, or, The jus possessionis of civil law*. Clark: Lawbook Exchange, 2003, 432 s. ISBN 978-1584772897.

SCHEURL, Adolf. *Beiträge zur Bearbeitung des römischen Rechts*, 2. díl, 1. sešit. Erlangen: Verlag von Andreas Deichert, 1854. 86 s.

SCHEURL, Adolf. *Beiträge zur Bearbeitung des römischen Rechts*, 2. díl, 2. sešit. Erlangen: Verlag von Andreas Deichert, 1854. 354 s.

SCHULZ, Fritz. *Principles of Roman Law*. Oxford: Claredon Press, 1936, 268 s.

SIGMUNDOVÁ, Markéta. *Bona fides jako podmínka vydržení v římském právu a dnes* [online]. Brno, 2009, 100 s. [cit. 2019-12-12]. Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Pavel Salák, Ph.D. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/ozk7j/>>

SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, STLOUKALOVÁ, Kamila (eds.). *Cizinci, hranice a integrace v dějinách*. Praha: Auditorium, 2016, s. 64-73, 10 s. ISBN 978-80-87284-62-9.

SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, ŠEJDL, Jan, FALADA, David. *Římské právo v občanském zákoníku: Komentář a prameny*. Díl Věcná práva. Praha: Auditorium, 2017, 304 s. ISBN 978-80-87284-65-0

SKŘEJPEK, Michal. *Ius et religio: právo a náboženství ve starověkém Římě*. 1. vyd. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, 317 s. ISBN 80-901064-8-x.

SKŘEJPEK, Michal. *Poodkryté tváře římského práva*. Praha: Havlíček Brain Team, 2006, 200 s. ISBN 978-80-9036-093-8.

SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského, díl II, právo majetkové*. Praha: Sommer, 1935, 356 s.

SPÁČIL, Jiří. Intertemporální ustanovení o vydržení v novele občanského zákoníku, In *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2000, č. 11, s. 325-327, 3 s. ISSN 1211-4405.

SPÁČIL, Jiří. Neznalost zákona, právní omyl a oprávněná držba. In *Právní rozhledy*, 2000, č. 5, s. 189-191. ISSN 1210-6410.

SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, 1276 s. ISBN 978-80-7400-499-5.

SPÁČIL, Jiří. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2002, 217 s. ISBN 80-71797-80-4.

SPÁČIL, Jiří. Oprávněná držba jako předpoklad vydržení v novější judikatuře. In *Soudní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 1999, č. 4, s. 112-114, 3 s. ISSN 1211-4405.

SPÁČIL, Jiří. Poctivá držba v novém občanském zákoníku. In *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2013, roč. 21, č. 2, s. 63-69. ISSN 1210-6410

SPÁČIL, Jiří. *Věcná břemena v občanském zákoníku*. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 94 s. ISBN 80-7179-524-7.

SPÁČIL, Ondřej. Nabývání od neoprávněného. In *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2014, č. 3, s. 38-41, 4 s. ISSN 1210-6348.

STURM, Fritz. *Alienationis verbum etiam usucapionem continet*. Mélanges Meylan I., Lausanne, 1963, s. 299-323.

- ŠEJDL, Jan. *Obecné nauky římskoprávních služebností* [online]. Praha, 2014, 358 s. [cit. 2019-12-12]. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Michal Skřejpek, DrSc. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/118346/?lang=cs>.
- ŠLOSAR, Martin. *Etruský vliv na počátky římského státu a práva* [online]. Studentská vědecká odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2012, 37 s. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z: <https://moodle.prf.cuni.cz/mod/data/view.php?id=8&rid=121>.
- ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I, II*, 1. vydání, Praha 2008, 2321 s.
- ŠTĚTINOVÁ, Veronika. Požadavky moderní doby versus recepce práva. In *DNY PRÁVA 2014 – DAYS OF LAW 2014: Část IV. Technický rozvoj a právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 243-250. ISBN 978-80-210-7900-7
- ŠTĚTINOVÁ, Veronika. Vydržení v římském právu a dnes. In STLOUKALOVÁ, K. (ed.) *Soudobé reflexe římského práva: římské právo v moderních kodifikacích*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015, s. 117-126, 10 s. ISBN 978-80-87975-29-9.
- TAUBENSCHLAG, Rafał. *Rzyskie prawo prywatne na tle praw antycznych*. 1. vydání. Varšava: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1955. 364 s.
- THÖNDEL, Alexandr. *Vývoj institutu vydržení*. Praha, 2007, 83 s. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Michal Skřejpek, DrSc.
- UNTERHOLZNER, Karl August Dominik. *Ausführliche Entwicklung der gesamten Verjährungslehre aus den gemeinen in Deutschland geltenden Rechten*, díl 1. Leipzig, 1828. s. 306.
- UNTERHOLZNER, Karl August Dominik. *Die Lehre von der Verjährung durch fortgesetzten Besitz: Dargestellt nach den Grundsätzen des römischen Rechts*, Breslau: Korn, 1815. 472 s.
- VACCA, Letizia. *Possesso e tempo nell'acquisto della proprietà: saggi romanistici*. Giurista europeo: Percorsi formativi. 2012, svazek 11, CEDAM. 315 s. ISBN 978-88-13-31558-0.
- VANČURA, Josef. *Usucapio pro herede: studie z práva římského*. Praha: J. Vančura, 1897. 122 s.
- VÁŽNÝ, Jan. *Římský proces civilní*. 1. Vydání, Praha: Melantrich, 1935, Vybrané vědecké rozpravy, sv. 1. 125 s.
- VÁŽNÝ, Jan. *Vlastnictví a práva věcná: soustava práva římského. Díl II*. Brno: Československý akademický spolek Právník, 1937. 140 s.
- WOLFF, Hans Julius. *Die attische Paragraphe: ein Beitrag zum Problem der Auflockerung archaischer Prozessformen*. Weimar: H. Böhlau Nachf., 1966, 158 s.
- WOLFF, Hans Julius. Verjährung von Ansprüchen nach Attischem Recht, In *Eranion in Honorem G. S. Maridakis*. Vol. 1, Historia Iuris, Athens, 1963, s. 87-109, 23 s.

YARON, Reuven. "Reflections on Usucapio" In *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis / Revue d'Histoire du Droit / The Legal History Review*. Brill/Nijhoff, 1967, vol. 35, issue 2, 191-229, 39 s. ISSN 0040-7585.

ZUCKERMANNOVÁ, Kateřina. *Předpoklady vydržení v českém právu*. [online]. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Právnická fakulta, Plzeň, 2012, [2020-01-21], s. 44. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/3242/1/Diplomova_prace_Predpoklady_vydrzeni_v_ceskem_pravu_final.pdf>. Vedoucí práce: Mgr. Petr Dostálík, Ph.D.

2. Seznam použitých historických pramenů

CICERO, Marcus Tullius. *Listy přátelům I*. Překlad: MAREK, Václav. Praha: Baset, Arista, 2001, 568 s.

Codex Iustinianus. Ed. KRÜGER, P. *Corpus iuris civilis. Volumen secundum*. Berolini: Weidmann, 1929.

Demosthenes. *Complete Works of Demosthenes*. Delphi Ancient Classics – Svazek 56. překlad MURRAY, A. T.; 1. vyd. Hastings: Delphi Classics. 2015.

Digesta. Ed. MOMMSEN, T.; KRÜGER, P. *Corpus iuris civilis. Volumen primum*. Ed. Stereotypa 11. Berolini: Weidmann, 1928.

Digesta seu pandactae. Tomus I / Digesta, neboli, Pandekty. svazek I. Přeložili Blaho, P., Vaňková, J., Skřejpek, M., Žytek, J. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. *Fontes iuris romani*. 704 s. ISBN 978-80-246-3063-2.

Digesta seu Pandectae. tomus II. / Digesta neboli Pandekty. svazek II. Přeložili Blaho, P., Skřejpek, M. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2019. *Fontes iuris romani*. 752 s. ISBN 978-80-246-4332-8.

Gaius: *Institutionum commentarii quattuor*. In: KINCL, Jaromír. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 326 s. ISBN 978-80-7380-054-3

Iustiniani Institutiones. Text a překlad KRÜGER, Paul, ed. *Justiniánské Instituce: Iustiniani Institutiones*. Přeložil Peter BLAHO, přeložil Michal SKŘEJPEK. Praha: Karolinum, 2010, 410 str. *Fontes iuris romani*. ISBN 978-80-246-1749-7.

JOHNSON, Allan Chester, COLEMAN-NORTON, Paul Robinson, BOURNE, Frank Card. *Ancient Roman Statutes*. Clark: The Lawbook Exchange, 2003, 290 s. ISBN 978-1584772910

Lex Duodecim tabularum. In SKŘEJPEK, Michal. *Prameny římského práva Fontes iuris romani*. 2. vydání. Praha: LexisNexis, 2006, 375 s. ISBN 80-86199-89-4.

Berliner griechische Urkunden (BGU) I, 267.

Corpus Inscriptionum Latinarum 3, 147, č. 781, lin 9-12.

Corpus Inscriptionum Latinarum 5, 538, č. 5050.

Cicero *Epistulae ad Atticum* 14.12.

Cicero *Epistulae ad Familiares*. 8.6.5.

Cicero *De legibus* 2.24.61.

Cicero *De legibus* 1.21.55.

Cicero *pro A. Caecina oratio* 26.74.

Cicero *Pro Murena* 12.26.

Cicero *Topica* 4.23.

Demosthenes 36.26.

Demosthenes 36.27.

Demosthenes 38.17.

Fragmenta iuris romani Vaticana 1.

Fragmenta iuris romani Vaticana 7.

Gellius *Noctes Atticae* 11.18.13.

Gellius *Noctes Atticae* 17.7.1.

Iulii Pauli receptarum sententiarum ad filium 5.2.1.

Platon *Nomoi* XII, 954 C-E.

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

Zákoně č. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním

Zákoně č. 101/1963 Sb. o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu)

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

Zákon č. 264/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník, zrušuje zákon o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský zákon) a mění a doplňují některé další zákony

Zákon č. 265/1992 Sb. o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem

Zákon č. 357/1992 Sb. o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb. o dani z nabytí nemovitých věcí

Důvodová zpráva k zákonu č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. [online]. [cit. 2020-01-21]. Poslanecká sněmovna České republiky. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_01.htm>

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb. [online]. [cit. 2020-01-21]. Poslanecká sněmovna České republiky. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_09.htm>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

Vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937 (dále jen vl. n. 1937), tisk č. 425. Archiv Poslanecké sněmovny České republiky [online]. [citace 2020-01-21]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/t0425_01.htm>.

Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský: návrh superrevisní komise. Díl I. Text zákona. Praha: Nákladem ministerstva spravedlnosti, 1931, 308 s.

Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský: návrh superrevisní komise. Díl II. Důvodová zpráva. Praha: Nákladem ministerstva spravedlnosti, 1931, 392 s.

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 19.3.1997, sp. zn. II ÚS 82/95.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.4.1997, sp. zn. 2 Cdon 1178/96. In *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 1997, č. 11, s. 587.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.1.1999, sp. zn. 22 Cdo 1193/98. In *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 1999, č. 6, s. 331.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.2.1999, sp. zn. 2 Cdon 1231/96, In *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 1999, č. 6, s. 188-189.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.4.1999, sp. zn. 2 Cdon 1134/96. In *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 1999, č. 7

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.11.1999, sp. zn. 22 Cdo 837/98 [R 40/2000 civ.].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.11.1999, sp. zn. 22 Cdo 296/98 [R 18/2001 civ.].

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.2.2000, sp. zn. 22 Cdo 417/98. In *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2001, č. 8, s. 270-271

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.4.2000, sp. zn. 22 Cdo 2570/98. In *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2000, č. 8, s. 355.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.8.2000, sp. zn. II ÚS 196/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.9.2000, sp. zn. 22 Cdo 620/99 [NS 546/2000].

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.1.2001, sp. zn. 22 Cdo 1043/99 uveřejněný na internetových stránkách Nejvyššího soudu České republiky - www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.2.2001, sp. zn. 22 Cdo 2651/99 [C 196].

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14.6.2001, sp. zn. 22 Cdo 508/2001 [C 573].

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.6.2007, sp. zn. 22 Cdo 1675/2006 [C 5212].

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.1.2012, sp. zn. 22 Cdo 1150/2010 uveřejněné na internetových stránkách Nejvyššího soudu České republiky - www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28.11.2012, sp. zn. 22 Cdo 2520/2011 uveřejněný na internetových stránkách Nejvyššího soudu České republiky - www.nsoud.cz.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.6.2014, sp. zn. 22 Cdo 2338/2014 uveřejněné na internetových stránkách Nejvyššího soudu České republiky - www.nsoud.cz.

Vydržení v římském právu a jeho odrazy v moderních soukromoprávních zákonících

Abstrakt

Vydržení se již od dob římského práva stalo institutem, jehož funkcí bylo uvést do souladu stav skutečný se stavem právním. Institut sloužil zejména k nabývání práva vlastnického pro držitele věci uplynutím předepsaného času, ale mohl sloužit i k nabývání jiných práv, jako jsou například služebnosti. Disertační práce se zaměřuje především na římskoprávní podobu vydržení. Pro jeho správné pochopení je nutné vnímat ho v souvislosti s jedinečnou koncepcí římského vlastnictví, včetně všech jeho specifíků a odlišností od současného pojmání vlastnických vztahů.

Začátek práce je tak věnován římskému konceptu vlastnictví a jeho základním rysům. Poté je popsán vývoj, kterým si za dobu své existence vydržení v římském právu prošlo, a práce se tak věnuje institutům, jakými jsou *usus auctoritas*, *usucapio*, *praescriptio longi temporis* a *praescriptio longissimi temporis*. Nejprve je zkoumána podoba vydržení v době archaické a předklasické, kde je předmětem zájmu zejména pojem *auctoritas*. Následně se práce věnuje klasické podobě vydržení, kde se vydržení označovalo jako *usucapio*. Postupně je prozkoumáno základních pět předpokladů, které byly pro úspěšné vydržení vyžadovány, tj. *possessio*, *tempus*, *res habilis*, *bona fides* a *titulus*. Závěrem této části se práce zaměřuje na hledání kořenů institutu *praescriptio longi temporis* a věnuje se právní úpravě za císaře Iustiniana, včetně úpravy institutu *praescriptio longissimi temporis*.

V další pasáži práce pokračuje výzkumem vývoje vydržení na českém území. V právní úpravě ABGB bylo o vydržení pojednáno společně s institutem promlčení, a je znát velký vliv zejména justiniánské kodifikace na jeho podobu. Pozdější vývoj českého práva však vydržení ani souvisejícímu institutům, jako je např. držba, nepřál a socialistické zákonodárství použití tohoto institutu nejprve omezilo přijetím zákona č. 141/1950 Sb., a poté dokonce úplně vyloučilo přijetím zákona č. 40/1964 Sb. Novelou tohoto občanského zákoníku provedenou zákonem č. 131/1982 Sb. se vydržení do občanského zákoníku opět navrátilo, ač jeho právní úprava zůstala velice stručná. Bohužel ani porevoluční novela zákona provedená zákonem č. 509/1991 Sb. se

zcela od předchozí právní úpravy neodpoutala a rovněž vydržení neupravovala příliš podrobně. Až současný občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb. rozsáhle pozměnil předcházející právní úpravu, a to i co se týče vydržení, kde se inspiroval i úpravou ABGB, a tedy se opět navrácí k římskoprávním kořenům institutu.

Klíčová slova: vydržení; *usus auctoritas*; *usucapio*; *longi temporis praescriptio*.

Acquisitive prescription in Roman law and its reflection in modern private law codes

Abstract

Acquisitive prescription is a legal institute, which function is to reconcile state of fact with state of law. This institute served especially to acquire ownership for possessor of the thing by lapse of prescribed time, but it should also serve to acquire other laws, such as servitudes. This thesis focuses mainly on Roman law form of acquisitive prescription. In order to properly understand the concept it is essential to perceive it in relation to a unique conception of Roman property law including all its specifics and differences from current view on ownership.

First part of the thesis is dedicated to Roman ownership concept and its basic characteristics. Subsequent part describes the development through which the acquisitive prescription in Roman law proceeded during its existence. The thesis focuses on particular institutes such as *usus auctoritas*, *usucapio*, *praescriptio longi temporis* and *praescriptio longissimi temporis*. Firstly a form of acquisitive prescription in ancient and pre-classical era is investigated. The subject of interest here is the term of *auctoritas*. The next part of the thesis is focused on classical form of acquisitive prescription, where this type of acquisition was termed as *usucapio*. The basic five conditions demanded for *usucapio* were investigated, i.e. *possession*, *tempus*, *res habilis*, *bona fides* and *titulus*. At the end of this part the thesis aims at searching of roots of *praescriptio longi temporis* and Iustinian form of the institute, including *praescriptio longissimi temporis*.

The next section continues with the research on development of acquisitive prescription in the Czech territory. In ABGB the acquisitive prescription was put together with prescription. An influence of Iustinian codification on its form is significantly apparent. During the socialist era, legal system was not very favourable to acquisitive prescription and related institutes such as possession, application of this institute was firstly limited by Civil Code no. 141/1950 Sb. and then it was even excluded by Civil Code no. 40/1964 Sb. By the amendment no. 131/1982 Sb. to the Civil Code acquisitive prescription returned to Civil Code, however in very brief form. Unfortunately the post-revolutionary amendment no. 509/1991 Sb. to the Civil Code did not resign fully on previous legislation and it did not modify acquisitive prescription in detail. Finally

the current Civil Code no. 89/2012 Sb. changed the previous legislation significantly including acquisitive prescription. It is inspired by ABGB, and therefore it returns to Roman law roots of institute.

Key words: acquisitive prescription; *usus auctoritas*; *usucapio*; *longi temporis praescriptio*.